

MAANDBLAD

VAN DE VEREENIGING

TEGEN DE KWAKZALVERIJ.

Redacteurs Dr. G. W. BRUINSMA te Steenbergen en Dr. VITUS BRUINSMA te Leeuwarden. — Uitgever H. VAN BELKUM Kz. te Leeuwarden.

Lid der VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ is elk die haar doel wil helpen bevorderen en een jaarlijksche contributie betaalt van f 3.— Men wordt lid door aanmelding bij den secretaris-penningmeester of een der andere bestuursleden. Het vereenigingsjaar loopt van 1 Jan. tot 31 Dec. De contributie wordt in het begin van het jaar per postwissel bij den secretaris-penningmeester te Leeuwarden ingewacht, die daarvoor in Februari formulieren toezendt. Over het niet aldus betaalde wordt in April per kwitantie beschikt.

De leden der Vereeniging ontvangen, behalve een exemplaar van het blad, zooveel exemplaren als zij aanvragen ter verspreiding. Voorloopig kan dit aantal echter, bij betaling van de enkele contributie, niet meer dan 10 per maand bedragen.

Dit blad verschijnt den eerste van elke maand. Prijs per jaar f 1,25, franco per post. Men abonneert zich bij alle boekhandelaars en bij den uitgever, doch niet anders dan voor den geheelen jaargang.

Het abonnementsjaar loopt van 1 Januari tot 31 December. Over het bedrag wordt in de eerste drie maanden beschikt.

BESTUUR DER VEREENIGING.

Dr. G. W. BRUINSMA, Geneesheer te Steenbergen, Voorzitter.

P. KRUYSSSE, Apotheker „ Amsterdam.

Mr. J. C. MEIJER, Advocaat en Procureur te Leeuwarden.

Dr. VITUS BRUINSMA, Leeraar a.h. Gymnasium te Leeuwarden, Secretaris-Penningmeester.

GETAL LEDEN 1147.

De Statuten van de VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ zijn goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 10 November 1883, No 26.

De eerste twee artikelen van deze Statuten luiden:

Art. 1 De Vereeniging tegen de Kwakzalverij is gevestigd te Leeuwarden

Zij heeft ten doel de bestrijding der kwakzalverij, in het bijzonder die met geneesmiddelen.

Art. 2. De Vereeniging tracht haar doel te bereiken:

a. door het onderzoek van als geneesmiddelen aanbevolen stoffen;

b. door het nasporen van de bedriegelijke handelwijzen die bij het aanbevelen van de middelen worden te baat genomen;

c. door het bekend maken der uitkomsten van het onder a en b genoemde;

d. door het bevorderen van de toepassing der wettelijke bepalingen, die de kwakzalverij kunnen tegengaan;

e. door aan te dringen op betere wettelijke bepalingen ter bestrijding der kwakzalverij

Het nadrukken van artikelen uit dit blad is geoorloofd en wordt, ter bevordering van het doel der Vereeniging, dringend verzocht.

INHOUD:

Aan de leden der Vereeniging.
Berichten: Homeriana. — Hypophosphiten van Churchill.
— Advertenties in vakbladen. — Guyot's dwaze reclame. — Een kwakzalver uit Oost-Stellingwerf.
Rechtszaken: Beslissing van den Hoogen Raad in zake het boertje van Nieuw-Buinen. — id. in zake H. S. te Wageningen. — Veroordeelingen door de rechtbanken te Maas-tricht, te 's Gravenhage en te Rotterdam. — Aanhouding van H. R. te Zwolle. — De kwakzalverij op groote schaal ongestraft.
Grootere artikelen: Pastilles Géraudel, het nieuwste product op de kwakzalversmarkt. — De haarmiddeltjes van Theophile. — F. C. Bauer, een uit velen. — Een raad voor hen, die van somnambules heil verwachten.
Klein mededeelingen: Kwakzalvers-alphabet.
Correspondentie:
Herhaalde waarschuwingen. Teercapsules van Guyot. — Zwitsersche pillen — Hypophosphiten van Churchill.

Aan de Leden der Vereeniging.

Wij verzoeken alle leden der Vereeniging dringend, bij het begin van den nieuwen jaargang, hun best te doen om nieuwe leden te winnen.

Door vereende krachten kan er nog veel meer ter bestrijding der kwakzalverij gedaan worden dan thans reeds geschiedt. Onze vereeniging zou hare nuttige waarschuwingen nog in vele duizende exemplaren meer kunnen verspreiden, zoo haar getal leden grooter was.

Van dit eerste nummer van den nieuwen jaargang zijn vele honderde exemplaren overgedrukt. Leden die hiervan een getal verlangen, voor een buitengewone verspreiding in hun kring, gelieven dit aan te vragen bij den Uitgever te Leeuwarden.

Nieuwe Leden worden verzocht zich aan te melden bij den Secretaris-penningmeester aldaar.

De contributie bedraagt f 3 per jaar, waarvoor men het Maandblad ontvangt en ook, zoo men dit verlangt, elke maand hoogstens 10 exemplaren ter verspreiding. — Men zie overigens de mededeelingen over de samenstelling der Vereeniging enz. aan het hoofd van dit blad.

Berichten.

In 't Juni-nummer 1884 hebben wij uitvoerige mededeeling gedaan van een zoogenaamd nieuw middel tegen tering, de *Homeriana*, 't welk in Duitschland op groote schaal werd geëxploiteerd en druk verkocht.

Wij konden er toen bijvoegen, dat een firma te Nijmegen beproefde het ook in Nederland ingang te doen vinden; — hetgeen evenwel totaal mislukt is.

Thans zien wij, uit advertenties in sommige bladen, dat

direct uit Berlijn opnieuw een poging wordt aangewend om het nietswaarde middel voor grof geld in Nederland aan den man te brengen.

Wij herhalen daarom hier met nadruk dat deze zoogenaamde *Homeriana* niets anders is dan een fijn gehakte plant, een *onkruid*, dat hier en elders aan den kant van de wegen groeit. De plant draagt wetenschappelijk den naam van *Polygonum aviculare* en de Nederlandsche naam is *varkensgras* of *kreupelgras*. Van het geheele verhaal, door den verkooper opgedischt, dat zekere heer PAUL HOMERO de plant op zijne reizen in Rusland zou ontdekt hebben is niets waar, want het onkruid groeit evengoed te Triest, waar die koopman woont, als te Berlijn vanwaar nu de verzending plaats heeft. Evenmin is het waar, dat men door een afreksel van dit varkensgras te drinken, iets kan uitwerken tegen long- en keelziekte, tering, asthma en aandoeningen van het strottenhoofd, al wordt dit met groote letters tegenwoordig weer in Nederlandsche advertenties verkondigd.

Wij hopen dat de arme lijders zich een teleurstelling zullen besparen, door zich niet te laten verlokken, door deze *Homeriana-zwendelarij*. Wie uitvoeriger er over ingelicht wil worden vrage aan den uitgever van dit Maandblad een nummer van Juni 1884, dat hem, voor zoo ver de voorraad strekt, gaarne gratis wordt gezonden.

De Firma *Uloth & Co.* te Amsterdam gaat voort half Nederland te overstroomden met hare kleine boekjes ter aanbeveling van de *Hypophosphiten van Churchill*. Na de geneesheeren, ontvangers en verschillende andere ambtenaren hebben thans de predikanten en pastoors zulk een boekje ontvangen.

Om aan de tal van aanvragen om inlichtingen ons gedaan te voldoen, nemen wij nogmaals iets daarover op onder de rubriek Herhaalde Waarschuwingen.

Vele vakbladen hebben, in tegenstelling met de meeste gewone nieuwsbladen, de loffelijke gewoonte geen kwakzalversadvertenties op te nemen. Een paar dergelijke bladen, die wij meenden dat deze prijzenswaarde handelswijze volgden, bleken ons dezer dagen daaraan niet streng vast te houden. In de *Landbouwcourant* vonden wij de advertentie van den kwakzalver F. C. BAUER, die juist in dit nummer van het Maandblad uitvoerig behandeld wordt, en in het onderwijsblad *De Wekker* troffen wij de uit Berlijn toegezonden advertentie van *Homeriana* aan, het kwakzalversproduct, waarover wij boven iets mededeelden.

Wij hopen dat, zoomin landbouwers door den eerste als onderwijzers door het laatste zich zullen laten be-nemen. Mogen de uitgevers van beide bladen spoedig inzien, dat ze hun lezers een dienst bewijzen door zulke advertenties te weren.

De dwaze reclame door de kwakzalvers gemaakt — een reclame die, hoe dwaas ook, het publiek toch schijnt te vangen — vindt nu en dan ook buiten ons blad een woord van afkeuring of bespotting. Zie hier wat wij onlangs in een der Haagsche brieven in de *Arnhemse Courant* vonden:

„Nu heb ik van een van de prinsen der reclame, van den exploitant der teerpillen van Guyot, eene nieuw-wigheid afgezien. De teerpillenbaas, die het slijkvermogen van zijn publiek wel zal kennen, geeft zich de moeite niet meer om bepaalde personen om certificaten lastig te vallen: hij levert zich zelf de noodige certificaten af met behulp van het alphabet en een minimum van verbeeldingskracht. In de reclamehoekjes der dagbladen bevelen tegenwoordig eenvoudig initialen dat kostelijke medicament aan: het heet dat A., pastoor te B., — C., spoorwegbeambte te D., — E., fabrikant te F., — G., letterkundige te H., — en zoo tot in 't oneindige voort, onbeschrijfelijk veel baat bij Guyot's pillen gevonden hebben. 't Is de oude geschiedenis van het ei van Columbus; de reclamekunst tot eene om hare eenvoudigheid duizelingwekkende hoogte opgevoerd. De zaak is zoo onnoozel, zoo primitief, en toch is het eerst de man van de pillen van Guyot, die dit geperfectioneerde stelsel van boerenbedrog in practijk brengt.”

Men schrijft uit *Ooststellingwerf* in een der Friesche bladen het volgende:

„Heeft Amsterdam zijn knijpdokter, Drente zijn boertje, dat door handoplegging en bezwering allerlei kwalen geneest (!), ook Ooststellingwerf heeft zijn wrijfdokter. 't Is een oud, eerwaardig manneke, met zilverwitte haren, een echt flegmatiek temperament, doof als een kwartel, en gewoonlijk gekleed in een modern pak, dat blijkbaar oorspronkelijk niet voor hem bestemd is geweest. Zijn geheel voorkomen bewijst dat hij het in zijne practijk nog zoo ver niet heeft gebracht als dokter Medzger; modelboerderijen kan hij van zijne verdienst dan ook niet stichten en hij bewoont zelf een armoedig huisje. Toch heeft hij gewoonlijk nog al patienten onder behandeling en het gaat met hem als met velen, zijn naam klinkt in den vreemde het sterkst.

„Zijn eigenlijke naam is Douwe Punt, doch in de wandeling heet hij meest Dokter Douwe of Dokter Punt. Voor alle kwalen bezigt hij hetzelfde middel. Zijn wit zalfje, waarvan terpentijn het hoofbestanddeel uitmaakt, dient zoowel voor kliergezwel als voor kiespijn, zoowel voor ontwrichting als voor rheumatiek. De meeste kracht zit natuurlijk in de wrijfmethode, die volgens zijn eigen zeggen van geheel bijzonderen aard is. Voor inwendig gebruik raadt hij nooit iets aan dan de echte, aloude Haarlemmerolie, die — volgens hem — onder Gods zegen altijd gunstig werkt. Terpentijn is overigens een medicament dat hij geregeld zelf gebruikt en waar-bij, volgens zijne bewering, de mensch oud kan worden.

„Voor een paar jaren heeft hij zelfs per brief patienten in Duitschland behandeld, ofschoon de man lezen noch schrijven kan. Van zijne kunst kan hij hoog opgeven en meermalen zegt hij: „Och, ik telde dokter v. d. Sluus neat, as ik it mar wat better omsette koe.”

„'t Spreekt bij dit alles van zelf, dat de man geen geld van zijne patienten vraagt, maar daarom toch wel iets als geschenk wil aannemen. Hij is leep genoeg om niet met de wet in conflikt te komen, doch men maakt het den ouden man ook niet lastig. Is er in de 19e eeuw nog waarheid in de latijnsche spreuk: „Mundus vult decipi?”

Wij moeten bij het overnemen van dit bericht tegen drie zaken waarschuwen :

1o. tegen de ook hier weer genoemde *Haarlemmerolie*; het gebruik daarvan kan dikwijls zeer gevaarlijk zijn.

2o. tegen het inwendig gebruik van *terpentijn* of *terpentijnolie*; Dokter Douwe of Dokter Punt moge zeggen dat men er oud mee kan worden, doch men zou er zich zeker, ook jong, gevaarlijke ziekten mee op den hals halen, vooral door de sterke werking op de nieren.

3o. dienen wij hen te waarschuwen, die met Douwe Punt mochten meenen, dat als men geen geld voor zijn hulp vraagt, maar het wel *aanneemt*, men niet wegens onbevoegde uitoefening der geneeskunst veroordeeld zou kunnen worden. Dit is onjuist. Meer dan ééne veroordeeling leert, dat zulk een kinderachtig middel om de wet te ontduiken niet opgaat.

Rechtszaken.

De Hooge Raad heeft bij een op 30 Nov. gewezen arrest uitspraak gedaan in de zaak van den Proc.-Gen. bij het Gerechtshof te Leeuwarden tegen een arrest van dat Hof, waarbij H. N. uit Nieuw Buinen, met bevestiging van een in eersten aanleg gewezen vonnis, is ontslagen van alle rechtsvervolgingen ter zake van het hem ten laste gelegd uitoefenen van de geneeskunst als bedrijf. Het arrest van het Hof is vernietigd, en de zaak verwezen naar het gerechtshof te Arnhem.

Verworpen werd in dezelfde zitting van den Hoogen Raad, de voorziening van H. S. uit Wageningen, door het gerechtshof te Arnhem, mede ter zake van het onbevoegd uitoefenen van de geneeskunde als bedrijf, in hooger beroep veroordeeld tot 1 maand gevangenisstraf.

De arronds. rechtbank te Maastricht heeft eene zekere vrouw R. te Sittard, wegens het onbevoegd uitoefenen der artseneijbereidkunst, veroordeeld tot eene geldboete van f 25, subs. 7 dagen gevangenisstraf.

Dezer dagen is door de politie te Zwolle wegens het onbevoegd uitoefenen der geneeskunst als beroep aangehouden H. *Ruvé*, oud 46 jaren, geboren te Leeuwarden, wonende te 's Hage. Wegens dergelijke feiten werd hij in 1881 en 1882 door de rechtbank te Zwolle veroordeeld. Ook werd hij reeds wegens dergelijke feiten en ter zake van bedelarij te Heerenveen, Middelburg, Roermond, Utrecht en Zutphen veroordeeld.

De Delftsche wonderdokter alias steendrukker K., die zijn vak uitoefende door het met succes verrichten van kunstbewerkingen op de beurzen van eenige ingezetenen te Delft en Dordrecht, is door de rechtbank te 's Hage veroordeeld tot 6 maanden celstraf.

Voor de Rotterdamsche Arrondiss. Rechtbank stond 15 Dec. jl. terecht ter zake van het onbevoegd uitoefenen der geneeskunde zekere F. P., 64 jaar oud, koopman, wonende te Gouda. Daar het alhier van algemeene bekendheid was dat beklagde geneeskundige hulp verleende, begaf zich get. J. de K., die eenige bobbeltjes op het hoofd had, waaraan zij veel pijn had, tot beklagde, om hem daarover te raadplegen. Na een nauwkeurig onderzoek gaf bekl. te kennen dat het kanker was. Hij wist daar echter wel raad voor. Met een penseel werd eenig vocht over de bobbeltjes gesmeerd, dat volgens hem een geheim middel was, en na verloop van eenige dagen werd er een stukje vleesch uit haar hoofd genomen, nadat inmiddels door de werking van bedoeld vocht de bobbeltjes waren opengegaan. Ook eenige witte korrels werden haar verstrekt, die zij nu en dan moest innemen. Gevraagd wat de patiënte hem schuldig was, werd geantwoord, dat hem een gulden of tien daarvoor toekwam, doch met de betaling van f 6.50 nam hij genoegen. Get. had echter bij de behandeling volstrekt geen baat gevonden.

Gelukkiger echter, volgens haar zeggen, was get. A. v. d. K. die, daar zij veel last had van een gezwel in den mond, dat haar het spreken bemoeilijkte, zich tot beklagde begaf om hem er over te spreken. Deze deelde haar na onderzoek mede, dat het gezwel een vleeschboom was. Ook bij deze get. werd dezelfde behandeling gevolgd als bij de vorige. Na eenigen tijd, toen bij get. een aanmerkelijke beterschap was waargenomen in het spreken, gaf zij beklagde ongevraagd f 10 voor zijne moeite.

Beklaagde bekende ter terechtzitting, genoemde getuigen te hebben behandeld, zooals door haar was opgegeven, doch hij was daartoe gekomen door het aanhoudend bidden en smeeken.

Daar de feiten volkomen bewezen waren, en ook dat bekl. reeds in 1879 tot 8 dagen celstraf door deze rechtbank was veroordeeld voor gelijk feit, eischte thans het O. M. zijne veroordeeling tot 45 dagen celstraf.

De rechtbank deed 8 dagen later in deze zaak uitspraak. Zij verklaarde F. P., koopman, wonende te Gouda, schuldig aan het onbevoegd uitoefenen der geneeskunst, door het verleen van genees- en heilkundigen raad en bijstand als bedrijf, en veroordeelde hem deswege tot 15 dagen celstraf.

Ziedaar zes personen voor den rechter geroepen of reeds veroordeeld; zes kwakzalvers gestraft of in het vooruitzicht dat zij gestraft zullen worden. Doch geen van deze gevallen betreft de groote kwakzalverij, de kwakzalverij waarmee enkele personen jaarlijks vele duizenden verdienen.

De kwakzalverij op groote schaal, waarvan de advertenties in de nieuwsbladen de tolken zijn, wordt door geen van deze rechtszaken in het minst belemmerd.

Pastilles Géraudel.

Het nieuwste product op de kwakzalversmarkt.

In de laatste dagen der maand Augustus van dit jaar werd te Brussel een congres van apothekers gehouden, waaraan, behalve enkele geneeskundigen, de voornaamste apothekers van bijna alle beschaafde landen deel namen. Benevens de onderwerpen uitsluitend het vak betreffende, werden op dit congres ook zaken besproken, die behalve het pharmaceutisch belang, niet minder de algemeene maatschappelijke belangen raken, zooals bijv. het onderzoek van drinkwater, het opsporen van vervalschingen van levensmiddelen, den handel in geheime geneesmiddelen, zoogenaamde *spécialités*, enz. Zeer belangrijk waren de discussies over het laatste onderwerp, waarbij de stoffelijke belangen der apothekers zoowel als die van het publiek betrokken zijn en de vraag moest beantwoord worden, of de *spécialités* al of niet in een apotheek te huis behooren en daar voor het publiek verkrijgbaar moeten zijn.

De uitslag dier besprekingen was aller merkwaardigst, wanneer men in aanmerking neemt de plaats van het congres, Brussel, waar, evenals in 't algemeen in België, een groot aantal apothekers handel drijven in allerlei geheime geneesmiddelen, en zeker niet minder verrassend, als men bedenkt, dat het congres werd bijgewoond door vele apothekers uit Frankrijk, het land, waarin die handel zoo weelderig bloeit, en dat zijne produkten van dien aard over bijna geheel de beschaafde wereld verspreid.

Volstrekt niet te gewaagd zou derhalve de voorspelling zijn geweest — en velen, vooral die onder de tegenstanders van dien handel behoorden, dachten niet anders — dat het bereiden en verkoopen van geneesmiddelen of *spécialités*, waarvan de samenstelling al of niet geheim is, door de meerderheid der leden van 't congres in bescherming zou worden genomen, en beschouwd als een volgens sommigen rechtmatige vervulling der eischen van het publiek, dat dergelijke dingen verlangt en tevens als een niet te versmaden bron van inkomsten voor de apothekers zelf.

Welnu! het tegendeel greep plaats. Met groote meerderheid van stemmen werd de handel in *spécialités* veroordeeld en beneden de waardigheid geacht van den apotheker, die zijn vak uitoefent zoo als het behoort, en in de allereerste plaats verantwoordelijk blijft voor de deugdzaamheid en de goede samenstelling der geneesmiddelen, die door hem worden afgeleverd, hetgeen een onmogelijkheid is voor den slijter van *spécialités*. Zeer terecht werd die handel gebrandmerkt als een kanker der geneeskunde en om het ontzettend bedrog, dat er door wordt gepleegd, in strijd met de belangen der maatschappij.

De lezers van het maandblad onzer Vereeniging hebben reeds genoegzaam kennis gemaakt met verschillende *spécialités*, om overtuigd te zijn van de waarheid, die in deze uitspraak van het congres gelegen is, en dat er niets aan verbeurd zou zijn, wanneer alle geheimmiddelen verdwenen.

De opgang door sommige dier middelen gemaakt, inzonderheid de pastilles en dragées, en het voortdurend gebruik er van is dan ook voornamelijk toe te schrijven aan de opgesmukte, meestal onware reclames in de nieuwsbladen en den aangename vorm, waarin vooral de fransche geheimmiddelen voorkomen. Zij worden veelal fabriekmatig en op groote schaal bereid, waarbij als in de fabrieken van suikerwerken werktuigen worden gebruikt, die niet in de werkplaatsen der apothekers worden gevonden.

De *Pastilles van Géraudel*, die wij thans nader zullen beschouwen, zijn daarvan wederom een voorbeeld. Zij worden verkocht in nette kokervormige doosjes, voorzien van een etiket, waarop de naam van den fabrikant en de velerlei ongesteldheden, waarvoor ze moeten dienen, worden vermeld. Een doosje moet 72 pastilles bevatten; in het door mij gekochte waren 83 stuks voorhanden. Zij zijn geel

van kleur, wegen ongeveer 350 Milligr. per stuk, de smaak er van, aanvankelijk zoet, eenigszins naar venkel of anijs zweemend, wordt weldra scherp en branderig als die van teer. Het zijn dan ook eenvoudig goed bewerkte pastilles, waarvan een geringe hoeveelheid teer het hoofbestanddeel uitmaakt, met suiker, eenig zetmeel, een weinig venkel of anijs en een plantaardig poeder (van *althae* wortel?) in dien vorm gebracht. Het is zooals men ziet een *spécialité*, die gevoegelijk gemist kan worden, immers iedereen, die teer als geneesmiddel wil gebruiken, hetzij op eigen gezag of op dat van een geneeskundige, kan in elke apotheek deze stof in den vorm van pillen of pastilles bekomen. Over het gebruik van teer als geneesmiddel, het nut daarvan bij sommige aandoeningen der luchtwegen, maar vooral ook over het nadeel, dat men zich door het ontijdig of te lang voortgezet gebruik daarmede kan berokkenen, is meermalen in het maandblad met het oog op de teercapsules van Guyot gesproken, en dit alles behoeft derhalve hier niet te worden herhaald. De onhebbelijke manier, waarop deze *spécialité* ter kennis van het publiek wordt gebracht, verdient echter een nadere beschouwing.

In het Nieuws van den Dag van 10 December II. komt voor de eerste maal de advertentie der pastilles voor, en wordt het publiek verteld: „dat het nuttig is bij den aanvang van het winterseizoen een schrikkelijk tafereel op te hangen van de ziekten der ademhalingswegen, I. de ziekten der neusgaten die de scherpe chronische of zweerachtige verkoudheid in de hersens bevatten! II. de ziekten van het strottehoofd, o. a. croup, tering, poliep van het strottehoofd enz. III. de ziekten der takken van de luchtpijpen, bronchitis, zware tering, vliegende tering enz. eindelijk IV. de ziekten der longen, longontsteking, pleuris, knobbelige en kaasachtige tering.”

Al die ziekten, zegt de apotheker Géraudel, zijn het gevolg van een ontsteking, die begint door het vatten van een geringe koude, een kleine hoest, die men zou hebben genezen door slechts een *étui* zijner pastilles te gebruiken. Wanneer het publiek nu bang wordt door dit schrikkelijk tafereel, moet het zich maar spoedig de pastilles aanschaffen en vooral niet verzuimen kennis te nemen van de anatomische les, die dezelfde apotheker Géraudel gegeven heeft in het Handelsblad van 13 December 1885. Uit de anatomische afbeelding die daarin voorkomt en een man voorstelt met een pijnlijk gelaat en geopenden thorax, kan men leeren op welke wijze deze pastilles in het menschelijk lichaam werken en zelfs den loop daarvan volgen, waaruit blijken moet, dat deze pastilles zoo veel beter zijn dan al de capsules, pillen, dragées enz., die men met teer heeft bereid. De pastilles, zoo leert men, werken door inademing en opzwellings, met andere woorden zooals in het bericht, dat om de doosjes is gewikkeld, te lezen staat, zij moeten in den mond oplossen, waardoor de lucht, die de zieken inademen, de uitwasemingen van het geneesmiddel in de ademhalings werktuigen mede sleept!

Zal nu, zooals gewoonlijk geschiedt, op dien onzin weldra de mededeeling volgen der attesten van talloze dankbare herstelden door deze *spécialité*? Waarschijnlijk wel.

En, zal het publiek, dat altijd, zooals men beweert, geloof hecht aan dergelijke reclames, gretig de handen uitstrekken naar deze nieuwe vrucht der kwakzalverij? . . . Neen??

P. KRUYSSSE.

Amsterdam, December 1885.

De Haarmiddeltjes van Theophile.

THEOPHILE, wiens eigenlijke naam is CHARLES THEOPHILE MAGNERAT, is een kwakzalver, maar een grappig kwakzalver. Hij is altijd in zijn advertenties, zoowel als in de gebruiksaanwijzingen die hij bij zijn fleschjes geeft, origineel. En dit zegt iets op het gebied der haarmiddelen, waar wij met zoovele buitenlandsche middelen overstromd worden, en de een den ander napraat.

De jongste grap van THEOPHILE is, dat hij onder zijn advertenties laat drukken :

„Het nuttige *Maandblad tegen de Kwakzalverij*, even als de firma THEOPHILE, **waarschuwen** een ieder, alle Haarkleur-middelen, die er uitzien als water, melk of room, **NIET** aan te wenden, want het is **VERGIF**, dus hoogst gevaarlijk voor U of Uwe huisgenooten.”

Dit is zeker een handige manier om het *Maandblad* als reclame voor zijn middeltjes aan te wenden!

Maar gemakkelijk en origineel, toch is Theophile niet in zijn eerste leugentje gestikt. Er is eenige waarheid in zijn beweringen, maar niet alles is waarheid wat hij zegt. Zonder de luidjes wat op den mouw te spelden had hij het nooit zoover kunnen brengen. Dank zij zijn charlatannerie en de goedgelovigheid van de grijzen en kaalhoofdigen, is hij een rijk man geworden.

Men moet van THEOPHILE twee middeltjes onderscheiden. Zijn *Haar-kleur-middel*, dat hij ook wel eens *Eau Chromatique* noemt en zijn middel om den haargroei te bevorderen, dat hij met den naam van *Ontwikkelings balsem* heeft bestempeld.

Zijn *haarkleurmiddel* is een oplossing van *salpeterzuur-zilver*, ook *zilver-nitrat* of *helsche steen* genoemd. Dit is dezelfde stof die de fotografen veel gebruiken en waarvan zij de zwarte vingers krijgen, die zij niet zelden vertoonen. De oplossing die Theophile aflevert is door wat *ammoniak* (vliegende geest) alkalisch gemaakt. Het fleschje dat wij onderzochten bevatte 8 deelen van de helsche steen op 1000 deelen water.

Deze ammoniakale zilveroplossing is een zeer oud middel, dat inderdaad het haar wat donker kan maken. Niet door dat het de kleur aan het haar „terug geeft,” zooals het wel eens genoemd wordt, maar omdat het de haren verft, zooals men ook wol en katoen er mee kan verwen. Door het haar er meer of minder dikwijls mede te bestrijken kan men het meer of minder donker maken. Zoo men de huid of de kleederen er mee in aanraking brengt, krijgen ook die een donkere tint.

Is deze zilveroplossing *vergif*? Ja, in zooverre men vergeven zou worden indien men er iets van opdrank. Het dient dus altijd zorgvuldig buiten het bereik van kinderen te blijven. Het is echter geen vergif bij het gewone gebruik dat er van moet gemaakt worden, dat is wanneer de haren er voorzichtig mee bestreken worden. Echter doet het aan de haren zelf toch geen goed, en bij veelvuldig gebruik zal men bemerken dat de haren, door de min of meer bijtende werking van het vocht, er onder lijden.

Het is echter veel beter dan de meeste andere haar-kleur-middelen die verkocht worden, welke uit een oplossing van *azijnzuur lood* (loodsuiker) bestaan, en door in het vocht rondzwevende zwavel melkachtig er uit zien. Die loodhoudende middelen zijn niet alleen inwendig genomen vergif, maar wanneer men niet slechts de haren doch door onvoorzichtig of te overvloedig gebruik ook de huid er mee bevochtigd, dan kan er lood in de huid trekken en daardoor loodvergiftiging ontstaan. Noodlottige voorbeelden hiervan hebben wij dikwijls medegedeeld. Bij ons worden vele dezer loodhoudende haarwaters verkocht; wij hebben zoo voor en na geadverteerd gevonden *Eau des Fées*, *Eau de Florida*, *Eau Magique*, *Royal Windsor Hairrestorer*, *Eau de Castille*, *Allen's Haarhersteller*, *Melrose*, *Het Nieuwe Haarmiddel (Verkoophuis)*, *Eau de Zenobie*, *Eau Hamilton*, *Ayers Haarversterker*, *Eau d'Amérique* en *Rosettes Hair restorer*. Dat zijn dus reeds dertien, waarvoor men zich te wachten heeft. Hiermede vergeleken is Theophiles middeltje betrekkelijk onschadelijk. Dat hij niet goedkoop is met zijn haarkleurmiddel is te begrijpen. Hij vraagt f 2 voor een fleschje wat nog met winst voor 50 cent te leveren zou zijn. De ijdelheid, die zich voor grijze haren schaamt, schijnt dit echter gaarne te betalen.

De *Ontwikkelingsbalsem* van THEOPHILE, die moet dienen om den haargroei te bevorderen, zoowel op het hoofd als om de kin, kost ook f 2 per fleschje, maar bezit nog minder waarde dan het vorige. Het is water met *Eau de Cologne*, waarin wat *keukenzout* is opgelost en waarbij een beetje *vliegende geest* gevoegd is, een weinig gekleurd door een *plantenaftreksel*, waarschijnlijk aftreksel van Bar-

dana-wortel. Dit vocht is zeker reeds menigmaal in stilte geprezen door den jongeling, die na het gebruik een baard kreeg, en ook, meer overluid, door vele anderen, die hun hoofdhaar tengevolge van de een of andere ziekte hadden verloren, en het na het gebruik van Theophile's vocht terugkregen. Maar waar niet, zooals in deze gevallen, *de natuur* de groote haarhersteller is, daar zal Theophile met zijn onschuldig *Eau-de-Cologne*-vocht niets uitwerken.

Wie, meer dan wij in dit blad er over kunnen zeggen, wenscht te lezen over het haar, haargroei en haarmiddeltjes kunnen wij aanbevelen het boekje getiteld: *Haarziekten en haarverpleging door Prof. J. Pincus*. Dit nuttige werkje was, tenminste enkele jaren geleden, voor weinige stuivers te krijgen in de magazijnen van goedkope boeken van Bolle te Rotterdam en Gebr. Koster te Amsterdam.

F. C. Bauer, een uit velen.

Laat u nooit in met eenigen briedendokter en gij helpt een zwendelaar minder aan den kost.

Indien wij te eeniger tijd gevolg geven aan ons voornemen, om uit de verschillende geschriften ter bestrijding der kwakzalverij enkele aphorismen te verzamelen, wenschen wij het bovenstaande van onze hand daaraan toe te voegen.

De ervaring leert toch bij elk nieuw onderzoek, dat zij niets dan de waarheid bevat. *F. C. Bauer* bewijst het opnieuw.

In den laatsten tijd vindt men in enkele *Amsterdamsche* bladen eene advertentie, waarin dit heer, wonende in Zwitserland, zich aanbeveelt, voor-gevende:

Ziekten der blaas, steen, geslachtziekten, zwakte, vrouwenziekten en nog meerdere met naam genoemde ongesteldheden, *zeker en in korten tijd* te genezen, zelfs in de *wanhopigste gevallen*.

Vroeger verkeerden wij in de meening, dat wij bij eene poging om dergelijke kwakzalvers door hun eigen brieven en verzekeringen ons het bewijs hunner kwakzalverij te doen verschaffen, ten minste eenige omzichtigheid moesten in acht nemen. 't Bleek echter meer en meer dat dit overbodig was en wij beproefden het daarom ditmaal zoo ruw en zoo onomwonden mogelijk.

Onze betrekking van geneesheer brengt ons bij voortdoring in aanraking met tal van arme ongeneeslijke lijdens. In naam van een dezer, die door een vreeselijke kwaal tot een monster was misvormd, werd een correspondentie geopend met den Zwitserischen „specialist.” Er werd hem gevraagd of hij den lijder, die zeide reeds vruchteloos verschillende en kundige geneesheeren geraadpleegd te hebben, kon genezen en hoeveel dit zou kosten.

Vooraf werd gevraagd of hij den persoon, die door het voortwoekeren zijner ziekte, de bovenlip, een deel van den neus en de onderste oogleden verloren had, zoodat hij ontoonbaar was geworden, weer in staat zou kunnen stellen in de maatschappij met onbedekt gelaat terug te keeren, zonder bij zijne omstanders walging op te wekken.

Er werd dus niets meer of minder gevraagd dan of *Bauer den neus weer kon doen aangroeien*, — twijfel in de opvatting van het schrijven was niet mogelijk, — bij de correspondentie die volgens de advertentie in 't Fransch moest geschieden, was met opzet het woord: *restaurer* gebruikt, en nog bovendien gezegd, dat men in geen geval eenige operatie wenschte te ondergaan.

Per omgaande werden door *Bauer* een paar geschriftjes toegezonden, waarin allerlei over ziekten der blaas, nieren enz., en de herhaalde verzekeringen omtrent onfeilbare genezing van alle aandoeningen daarop betrekking hebbende. In de meest krasse bewoordingen wordt deze bewering daarin gedurig herhaald, b.v. „und kann ich Ihnen die *Versicherung* geben, dass ich selbst die *schlimmsten Krankheiten*, welche sich auf die *gesamnten Organen* beziehen in *kurzer Zeit* und *sicher* zu heilen im *Stande* bin. *Sämmtliche Krankheiten* werden auch *brieflich* geheilt.

Tegelijk met deze boekjes kwam een brief, waarin eveneens zoo stellig mogelijk genezing werd voorgespiegeld; nog onlangs was een soortgelijk lijder, zoo werd er bijgevoegd, onder zijne behandeling totaal hersteld, zoodat zelfs geen litteken was achtergebleven.

In het medegedeelde geval zou de patient, indien hij zijne behandeling volgde, reeds binnen veertien dagen of drie weken de onhebbelijke misvormingen van zijn gelaat zien verdwijnen, zoodat hij zich ongestoord in 't publiek zou kunnen vertoonen.

Ten slotte, en wij wisten dat op die wijze de aap uit de mouw zou komen, schreef de fameuse specialist, dat per post een kistje met medicijnen, voldoende voor de geheele kuur, was afgezonden en tegen rembour van 60 frcs. kon worden in ontvangst genomen.

De kwakzalvers weten maar al te goed, dat een ongelukkige patient, die in zijn wanhoop op een advertentie gaat schrijven, na 't ontvangen van zulke hoopvolle beschrijvingen en brieven, geen moed heeft de medicijnen, die hem als onfeilbare genezing worden aangeboden, van zijn deur terug te zenden, ook al valt de prijs daarvan ver boven zijne raming en misschien boven zijn vermogen.

Thans werden zij, als niet besteld, geweigerd. Kort daarop kwam een tweede brief, waarbij er dringend op werd aangedrongen, de middelen alsnog in ontvangst te nemen en deze eenige gelegenheid om te herstellen niet te laten voorbijgaan. De schrijver garandeerde de genezing, hij gaf zijn woord als *medicin spécialiste* dat zij volkomen zou wezen, enz. Dus met andere woorden nogmaals de verzekering van *Bauer*, dat hij de *verloren neus zou doen aangroeien binnen veertien dagen of drie weken*. Na eene tweede weigering werd niets meer vernomen.

Men heeft er ons, niet zonder eenigen ophef in een der rechtszaken, een verwijt van gemaakt, dat wij van kwakzalverij gesproken hadden, terwijl de middelen en hunne werkzaamheid nog niet aan onderzoek waren onderworpen.

Ook in het hier beschreven geval hebben wij de geneesmiddelen, die volgens aangifte wonderen zouden wrochten, niet onderzocht. Zou niettegenstaande dit iemand het recht durven ontkennen om *Bauer* een kwakzalver te noemen, wiens handelingen er slechts op zijn ingericht, om door leugens en groote woorden aan ongelukkige zieken geld af te persen?

Wij hebben ten overvloede inlichtingen doen inwinnen door iemand met ons doel onbekend op de woonplaats van *Bauer* zelf, en 't is ter kenschetsing niet ongepast het antwoord hieraan woordelijk toe te voegen.

„Aangevraagde B. geeft (voor zijne correspondentie) het adres op van zijn boekhouder. Hij zelf woont te B. — B. staat niet gunstig bekend; omdat men hem volstrekt niet vertrouwt, houdt niemand gemeenschap met den aangevraagde. Zijn persoon en zijn bestaan hebben iets twijfelachtigs en ligt er over het geheel een waas, dat geen vertrouwen inboezemt. B. is herkomstig uit W....., hij heeft zich, naar men verneemt, in verschillende plaatsen opgehouden, maar liet overal eene slechte reputatie achter. Nu sedert een paar jaren woont hij te B., alwaar evenmin met lof van hem gesproken wordt.

„B. betaalt in den regel slecht en is zijne positie van dien aard, dat hij geen aanspraak kan maken op crediet, want men geloof dat hij weinig of geen middelen heeft.

„'t Schijnt dat men B. een naam kan geven, die synoniem is met zwendelaar.”

En dit is de man, die volgens de verzekeringen in zijn brieven en boekjes, jaarlijks duizende lijdens tot zich ziet komen om bij hem hulp te zoeken!

Zou het in *hun eigen belang* niet geraden zijn voor de uitgevers der bladen, die de advertentie van dit heer plaatsen, ook eens te onderzoeken of het niet gaan kan, zooals met *Malaspina*, Prof. *Albert*, firma *Brachfeldt*, *Lowett* en misschien nog anderen, die ten slotte de betaling schuldig bleven?

In allen geval vertrouwen wij, dat na onze ont-hulling niemand zich meer zal laten verleiden, om eenig geloof te hechten aan 't geen in al of niet betaalde advertenties van *F. C. Bauer* wordt verzekerd.

Een raad voor hen, die van Somnambules heil verwachten.

't Is verbazend hoe groot het aantal personen nog is, dat vertrouwen stelt in zoogenaamde Somnambules. De schijn van geheimzinnigheid, die aan

dezen vorm van kwakzalverij gegeven wordt, lukt meer personen dan de wetenschappelijke reputatie van eenig professor. Het komt ons voor dat het getal somnambules niet vermindert, maar integendeel zich meer en meer uitbreidt. Vooral in Amsterdam is haar getal groot. Er zijn ons voorbeelden bekend van patienten, die uit een geheel ander deel van ons land, nadat zij met moeite het geld voor de reis hadden bijeen gekregen, naar Amsterdam trokken, niet om daar een der bekwaamste geneeskundigen te raadplegen, maar om in een achterstraat het kamertje op te zoeken van een somnambule, om die voor zich te laten slapen, zooals het heet.

De slapende dame geeft dan, ten gevolge van hare beweerde helderziendheid, een min of meer duidelijke, meestal zeer onduidelijke beschrijving van de kwaal en wijst aan wat er tegen gedaan moet worden. Dit laatste doet zij door aan haar helper, of haar „magnetiseur“, iets voor te zeggen, dat deze moet opschrijven. Wat dan op het papier komt is gewoonlijk een met vele spelfouten geschreven recept, voor een mengsel van allerlei verouderde medicijnen, die men dan bij een apotheker, somtijds bij den drogist, moet laten halen. Veelal zijn het onschadelijke middeltjes, die goed noch kwaad zullen doen. Somtijds echter zijn de voorgeschreven middelen sterk werkend en kunnen zij voor den patient nadeelig zijn.

In den laatsten tijd trachten de meeste magnetiseurs met hun somnambules ook een verloopene geneeskundige in het komplot op te nemen, om hem de recepten te laten schrijven, die door de slapende dame gedictieerd worden. Op die wijze beproeven zij de wet te ontduiken, die uitoefening van de geneeskunde door onbevoegden strafbaar stelt. 't Is treurig, maar waar, dat er onder de geneeskundigen enkelen gevonden worden, die zich tot zulk een schandelijke kwakzalverij willen verlagen.

Schandelijke kwakzalverij en niets anders, dit is toch dat zoogenaamde genezen der somnambules. Zelfs zij die oprecht gelooven dat er iets als magnetische slaap, somnambulisme, spiritisme enz. bestaat, zullen moeten toegeven, dat wat de magnetiseurs doen in de uitoefening van hun beroep, wanneer zij hun somnambules door patienten laten raadplegen, eenvoudig een kinderachtig bedrog is; kinderachtig in de wijze, waarop het gepleegd wordt; schandelijk om het doel waarmee het geschiedt en om de niet zelden verderfelijke gevolgen.

Het is zeer moeielijk om hen, die in de somnambules gelooven, tot inkeer te doen komen. Juist omdat het hier geldt een geloof in iets geheimzinnigs, is het overtuigen zoo bezwaarlijk. Zelfs feiten, die voor elk onbevooroordeelde overtuigend zijn, zooals wij in de vorige jaargangen van dit maandblad zoo talrijke hebben medegedeeld, verliezen hun kracht tegenover die bijgeloofigen. Bedenkt men dat bovendien bij iemand, die aan een slepende kwaal lijdt, de geestkracht dikwijls gering is en de bezorgde familieleden niet zelden aandringen met het betoog „baat het niet, het schaadt ook niet,“ dan is het te verklaren dat nog altijd honderde patienten de somnambules raadplegen.

Misschien dat de volgende raadgeving iets kan helpen voor sommigen, die geneigd mochten zijn ook hun genezing op die wijze te zoeken. Het is een eenvoudig middel, dat ons door een onzer lezers aan de hand wordt gedaan, waardoor men zich vooraf kan overtuigen dat de somnambule, die men raadpleegt, niet-helderziende is.

Door die beweerde helderziendheid toch heet het, dat de somnambule het lichaam van den patient, in al de onderdeelen, in haar slaap duidelijk voor zich ziet. Welnu, men beproeve dan die helderziendheid eerst eens op iets dat gemakkelijk is na te gaan. Ieder heeft wel op het een of ander deel van zijn lichaam een moedervlek, een wrat, een litteken of eenige andere onregelmatigheid. Men vrage dan aan de somnambule, of late haar door den magnetiseur vragen, waar men die moedervlek of dat litteken heeft. De somnambule zal, onder het een of ander voorwendsel, weigeren te antwoorden of het antwoord zal onbevredigend zijn.

Het voorwendsel, waaronder het antwoord op die eenvoudige vraag wordt geweigerd, zal in den regel zijn, dat de „helderziendheid“ wel betrekking

heeft op het *inwendige* van het lichaam, maar niet op het *uitwendige*. Men kan dan een andere vraag doen. Men zorge dat men niet lang van te voren het een of ander, liefst iets bijzonders, gegeten heeft en dat zich dus nog in de maag moet bevinden. Het zal blijken dat ook die eenvoudige vraag: „Wat heb ik een uur geleden gegeten?“ die dus op het inwendige van het lichaam betrekking heeft, niet of verkeerd beantwoord wordt.

En toch zal de magnetiseur blijven beweren, dat zijne somnambule het geheele lichaam van den patient tot in zijn fijnste onderdeelen doorziet en daardoor de genezing kan tot stand brengen! De patient zal dan echter, na die dubbele proef, naar wij hopen, bekeerd zijn.

Kleine Mededeelingen.

Kwakzalvers alphabeth.

- A** is de Aloë, eenvoudig purgatie, steeds als geheimmiddel druk geëxploiteerd;
B het is Brandt, die als nieuwste vertooning, Zwitsersche pillen daarvan fabricceert.
C is de Charlatan, Italiaansch Ciarlari, teekent een man, die zwetst, schreeuwt overluid,
D is de Depôthouder, de heler die meehelpt, mee ligt voor dertig procent van den buit.
E is Eau dit of Eau dat, soms vergiftig, water voor 't kleuren van haar, baard of vel;
F is de Fistelpot van Klaas Ursem.
F er van Encausse of electrisch Flanel.
G is Guyot, die de kunst heeft gevonden, schatten te halen uit Noorweegsche teer.
H kan niet anders als Holloway wezen,
Hopbitter ook, doch dat leeft thans niet meer.
I is Injection van Brou, wee den arme!
die voor zijn ziekte er vertrouwen in stelt,
J is de Jicht, bron van smart voor patienten, kwakzalvers echter, een bron van veel geld.
K zijn de Kranten, wier inhoud en strekking strijden met 't geen door haar wordt geadverteerd.
L zijn de Leugens, de Listen en Lagen, is de arme Lijder, die wordt gedupeerd.
M het zijn Muller's Miraculoprèparaten, Malzextract en specifics van Mattei;
N is het Nadeel der kwakzalverijen, nadeel voor leven en beurs allebei.
O het is Oidtmann, de man met zijn spuitje, elk die 't gelooven wil, zeer tot gerief;
P zijn der kwakzalvers Pillen en Potjes en, 't spreekt van zelf, daarbij zijn Purgatief.
R is de Reclame, vol bluf en vol kunstjes, 't is Revalenta, uit linzen bereid,
S zijn de Schreuders- en Slijmpillen allen, Stroopies en Suikers als Specialiteit.
T zijn de Titels, gekocht of gelogen, 't is Théophile ook, die wonderen schept;
U is 't verouderde ras Uroscopen, pillen Urbanus, naar 't echte recept.
V is de onwettige Verkoop in ons landje, 't is het Vooroordeel van 't Volk, welbekend,
W het is Waersegers, breukbandenmaker, Wimmers meteen ook, zijn concurrent.
IJ het is IJzer Bravais of iets anders, goud spint een slimme verkooper er bij,
Z zou men Zwendelarij kunnen noemen, andere naam slechts voor Kwakzalverij.

CORRESPONDENTIE.

— Tot ons leedwezen heeft *Dr. Sannes* te Rotterdam de benoeming tot bestuurslid der Vereeniging niet kunnen aannemen, zoodat eene vacature in het Bestuur moet blijven bestaan tot de eerstvolgende algemeene vergadering.

— Ter gemoetkoming in de proceskosten nog ontvangen van *J. A. te G.* f50 en uit *Indie van A. E. J. B.* f20. Totaal der ontvangsten voor dit doel dus thans f242.76.

— Bij dit nummer wordt aan de leden en abonnees verzonden als bijvoegsel een *alphabetisch register* over de 5 verschenen jaargangen van het Maandblad.

— De nieuwe naamlijst van leden wordt bij het volgende no. gevoegd. Verandering van woonplaats of van betrekking wordt men verzocht zoo spoedig mogelijk ons te melden om daarvan voor de nieuwe naamlijst gebruik te maken.

— *De J. te 's H.* Over recepten als familiegeheimen geëxploiteerd denklijk een volgende keer.

— *A. J. B. te L.* Over *Berenburger Kruiden* eveneens.
— *D. v. d. W. te K.* De resultaten van uw onderzoek van het *Antirheumatiek-bad van Mack* en van de *Tandtinctuur van B. Koekenheim*, in het volgend nummer.

— *W. F. O. te H.* Uw ingezonden stuk moest mede volgens plaatsgebrek een maand blijven liggen.

Herhaalde Waarschuwingen.

Teercapsules van Guyot. Nadat de geneeskunde vroeger nog al gebruik van teer en teerwater had gemaakt, heeft zij deze tegenwoordig grootendeels laten varen, daar andere stoffen beter de vereischte werking te weeg brengen, al kunnen de teerbereidingen somtijds eenig nut doen. Indien de geneesheer tegenwoordig nog teer of teeraftreksel wil laten gebruiken, kan hij bij iederen apotheker dit tot teerpillen laten verwerken. De capsules bestaan uit teer met een laagje gelatine

omgeven. Bij een geringe verkoudheid, die echter ook zonder geneesmiddelen, indien men een goeden leefregel volgt, gemakkelijk geneest, kan het gebruik van enkele capsules geen kwaad. Veel heil verwachtte men echter niet van teer en niet ieder ga op goed geluk aan 't slikken. Men zij met 't gebruik voorzichtig. Teer is in 't geheel niet een zoo onschadelijke stof als het door Guyot en zijn opvolgers genoemd wordt. Terwijl sommige menschen verscheidene teercapsules zonder scha schijnen te kunnen gebruiken, zijn ons verscheidene gevallen voorgekomen waarin het gebruik, zelfs van een of twee stuks, onpasselijkheid te weeg bracht.

In een geval zelfs bleef de hardnekkige braking nog den volgenden dag voortduren. Men zij dus gewaarschuwd, vooral ook omdat de teercapsules door vele zwakke borstlijders worden gebruikt. Bij een teringlijders in 't laatste tijdperk zagen wij een hardnekkige braking van tijd tot tijd telkens terugkeeren. Bij onderzoek bleek, dat het meisje, op aanraden van een der familieleden, steeds volhield buiten weten van haar geneesheer twee of drie teercapsules 's morgens te nemen. 't Gevolg was, dat de maag het zoo hoogst noodige voedsel nog eerder weigerde, dan de aard van het longlijden meebracht.

Een langdurig voortgezet gebruik schaadt zeker altijd zoowel de maag als de beurs.

Zwitsersche pillen. van *Richard Brandt* te *Schaffhausen*. Deze pillen is men enkele jaren geleden begonnen in ons land te exploiteeren, met een verbazenden ophief, alsof het geheel iets nieuws en bijzonders was en voortdurend treft men allerlei bluffende advertenties er van aan. Het is echter alweer een zeer oud middel onder een nieuwen naam, want het onderzoek heeft ons geleerd dat het hoofdbestanddeel aloë is, het purgeermiddel dat reeds in zoo veel vormen aan den man gebracht wordt. De pillen kunnen dus ontlasting veroorzaken, maar verder doen ze geen nut en zeker schade als men er zijn ingewanden aan gewent.

Hiertegenover maakt het een zonderlingen indruk in de lange „ingezonden mededeelingen“ en advertenties in de nieuwsbladen te lezen dat ongeveer alle ongesteldheden er door genezen worden en zelfs, zooals woordelijk daarin wordt gezegd: „zware en gevaarlijke ziekten.“

Dr. Fr. Dornbluth zeide onlangs het volgende van deze Zwitsersche pillen, waarmee wij ons geheel kunnen vereenigen en dat ook voor alle andere aloë-houdende pillen geldt, zooals *Holloway-pillen*, *Urbanus- en Schreuders-pillen*, *Slijm- en Maagpillen* enz.

„De pillen prikkelen zeer sterk den darm, zooals alle aloë-houdende middelen dit doen, waardoor vele ziekelijke toestanden, die een leek onmogelijk herkennen en onderscheiden kan, zeer kunnen verergeren en ten slotte gevaarlijk worden. Zoo b. v. alle gezwellen in de maag en den darm, die zich in den regel onder zeer onduidelijke verschijnselen ontwikkelen, tot dat een bloeding haar aanwezigheid doet kennen. Zoo ook het begin van buiktyphus, vele leverziekten, zoogenaamde hëmorrhoidaal-kwalen; eindelijk alle kankerachtige aandoeningen, die door zulke middelen zonder twijfel verergerd, ja misschien zelfs veroorzaakt worden.

„Door menigvuldige herbaling van de prikkelende werkingen dezer pillen zullen zeker mettertijd ziekelijke verschijnselen veroorzaakt worden, die dikwijls op den trap van slijmvorming en bloeding zullen blijven staan, niet zelden echter ook tot weefselontandingen en nieuwvormingen van kwaadaardigen aard, zoogenaamde kankerknobbels, kunnen leiden.“

Hypophosphiten van Churchill. Deze middelen bestaan uit verschillende siropen, koekjes, wijn en pillen. Het zijn in woordelijken zin geen geheimmiddelen, in zooverre de fabrikant tenminste in hoofdzaak de samenstelling mededeelt. In de verschillende preparaten komen volgens hem voor de hypophosphiten of onderphosphorigzure zouten van kalk, soda, ammonia, ijzer, mangaan en chinine. Dit zijn stoffen die voor het meerendeel ook door de geneeskundigen gebruikt worden en in de apotheken te vinden zijn, maar eenigen waarborg dat zij werkelijk in de siropen, pillen, enz. van den Franschen fabrikant voorkomen heeft men natuurlijk niet.

Door de geneeskundigen worden enkele dezer genoemde onderphosphorigzure zouten nu en dan met succës gebruikt, maar elk ziektegeval, waarin zij mogelijk nuttig kunnen zijn, moet afzonderlijk beoordeeld worden en het is een ernstige kwakzalverij, ze als universeele geneesmiddelen tegen een zeer groot aantal ziekten aan te bevelen, zooals tegenwoordig in veelvuldig verspreide brochures geschiedt.

MAANDBLAD

VAN DE VEREENIGING

TEGEN DE KWAKZALVERIJ.

Redacteurs Dr. G. W. BRUINSMA te Steenbergen en Dr. VITUS BRUINSMA te Leeuwarden. — Uitgever H. VAN BELKUM Kz. te Leeuwarden.

Lid der VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ is elk die haar doel wil helpen bevorderen en een jaarlijksche contributie betaalt van f3.— Men wordt lid door aanmelding bij den secretaris-penningmeester of een der andere bestuursleden. Het verenigingsjaar loopt van 1 Jan. tot 31 Dec. De contributie wordt in het begin van het jaar per postwissel bij den secretaris-penningmeester te Leeuwarden ingewacht, die daarvoor in Februari formulieren toezendt. Over het niet aldus betaalde wordt in April per kwitantie beschikt.

De leden der Vereeniging ontvangen, behalve een exemplaar van het blad, zooveel exemplaren als zij aanvragen terverspreiding. Voorloopig kan dit aantal echter, bij betaling van de enkele contributie, niet meer dan 10 per maand bedragen.

Dit blad verschijnt den eerste van elke maand. Prijs per jaar f 1.25, franco per post. Men abonneert zich bij alle boekhandelaars en bij den uitgever, doch niet anders dan voor den geheelen jaargang.

Het abonnementsjaar loopt van 1 Januari tot 31 December. Over het bedrag wordt in de eerste drie maanden beschikt.

BESTUUR DER VEREENIGING.

Dr. G. W. BRUINSMA, Geneesheer te Steenbergen, Voorzitter.

P. KRUYSSSE, Apotheker „ Amsterdam.

Mr. J. C. MEIJER, Advocaat en Procureur te Leeuwarden.

Dr. VITUS BRUINSMA, Leeraar a.h. Gymnasium te Leeuwarden,
Secretaris-Penningmeester.

GETAL LEDEN 1086.

De Statuten van de VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ zijn goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 10 November 1883, No 26.

De eerste twee artikelen van deze Statuten luiden:

Art. 1 De Vereeniging tegen de Kwakzalverij is gevestigd te Leeuwarden.

Zij heeft ten doel de bestrijding der kwakzalverij, in het bijzonder die met geneesmiddelen.

Art. 2. De Vereeniging tracht haar doel te bereiken:

a. door het onderzoek van als geneesmiddelen aanbevolen stoffen;

b. door het naspreken van de bedriegelijke handelwijzen die bij het aanbevelen van de middelen worden te baat genomen;

c. door het bekend maken der uitkomsten van het onder a en b genoemde;

d. door het bevorderen van de toepassing der wettelijke bepalingen, die de kwakzalverij kunnen tegengaan;

e. door aan te dringen op betere wettelijke bepalingen ter bestrijding der kwakzalverij.

Het nadrukken van artikelen uit dit blad is gecorloofd en wordt, ter bevordering van het doel der Vereeniging, dringend verzocht.

INHOUD:

Hoofdartikel: Een gevaarlijke handelwijze van Theophile.
Berichten: Een bericht uit den Haag. — De Palatinophile uit Antwerpen. — Kwakzalverij met Haarlemmerolie. — Een vals attest van Richard Brandt. — Geloof in electriciteit. — Een verbod tegen buitenlandsche geneesmiddelen in Rumenië. — Een welgemeende waarschuwing van een Aartsbisschop. — Een bestrijding te Parijs. — Uitgestorven geheimmiddelen. — Fellow's syrop van Hypophosphiten. — Een zonderling professor te Boston.
Rechtszaken: H. N. van Nieuw-Buinen voor het gerechtshof te Arnhem. — D. T. voor de rechtbank aldaar. — H. C. voor de rechtbank te Heerenveen. — Een lasterproces in Duitschland. — En veroordeeling wegens verkoop van Pain Expeller en Exteroogenmiddel.
Grootere artikelen: Een adres aan Von Bismarck. — Over Pastilles Géraudel en nog iets.
Ingezonden stukken. — *Varia.* — *Correspondentie.* — *Herhaalde waarschuwingen:* Homeriana. — Palatinophile. — Pastilles Géraudel.

Een gevaarlijke handelwijze van Theophile.

Theophile heeft niet alleen in een klein onderschrift onder zijn advertenties gewaarschuwd tegen andere dan zijne eigen haarmiddeltjes, hij is, zooals ons thans blijkt, nog op andere manieren tegen zijn concurrenten opgetreden.

Aan alle Burgemeesters in ons land heeft hij de volgende zonderlinge circulaire gezonden:

Adres aan de Wel-Edele Achtbare Heeren Burgemeesters in Nederland.

Wel-Edele Achtb. Heer!

De Ondergeteekende, Adressant, Nederlander, wonende te Amsterdam, aan het Frederiksplein 32.

Geeft met verschuldigten eerbied aan U Wel-Ed. Achtb. in overweging en in geval van ontdekking ter bestrijding, dat er hoogstwaarschijnlijk ook in Uwe gemeente eene ontduiking der wet plaats heeft met dien verstande, dat hij Uwe attentie wil vestigen op den verkoop van de hieronder genoemde artikelen, bij kappers, scheerders of winkeliers. De Nederl. Wet verbiedt en straft een ieder, die onbevoegd vergif verkoopt. HH. Doctoren, Apothekers en Chemisten mogen over vergif in hunne practijk beschikken. De ontduiking geschiedt zeer eenvoudig, ter fine van Wet, Douane, Politie en geneeskundige Inspectie.

De Engelsche, Fransche, Duitse en Belgische fabrikan-ten in Haargroei- of Kleurmiddelen, importeeren per week duizende flacons zwaar vergif bij wijze van Parfumeriën.

Niettegenstaande de onophoudelijke waarschuwingen van het nuttige Maandblad tegen de Kwakzalverij en van Adressant, schijnt de Douane er niets tegen te kunnen doen.

Dynamiet of kruid zal wel geweigerd worden, waarom dan geen vergif? deze drie gevaarlijke artikelen staan toch onder één rubriek bij de wet.

Als men bij kapper of scheerder vraagt om een haargroei- of kleurmiddel, dan kan men een flesch vergif bekomen tegen variërende prijzen, van af f 0,75 tot f 3,60.

Maar komt men bij een Apotheker en vraagt f 0,10 Aetas Plumbi of Loodsuiker, dan zal hij zich wel wachten om dit te verkoopen aan niet bevoegden, maar bij kappers en scheerders ontvangt men eene hoeveelheid om drie of vier menschen te doden.

Men moet bij de gedachten huiveren, dat ook kinderen en dienstboden er van kunnen snoepen, want lood met glycerine smaakt zoet en ziet er uit als water, melk of room.

Adressant heeft deze invoer van vergif reeds eenige jaren lijdelijk aangezien, denkende daar zal de heer Inspecteur der geneeskundige dienst wel voor zorgen, bemerkende dat zulks niet zoo is, rekent Adressant het zich tot plicht er zooveel mogelijk ruchtbaarheid aan te geven.

Onophoudelijk verneemt adressant, dat door aanwending

van onderstaande gesignaleerde middelen een of ander accident heeft plaats gehad, en het laat zich begrijpen, als men dit vergif aanwendt, worden ook de vingers nat, dus het vergif blijft er aan, nu komt men aan oogen, lippen of pas geschoren huid, het gevolg is, dat de huid of oogen ontstoken worden en men vermoed niet dat het haarmiddel de oorzaak is.

Er zijn te Rotterdam reeds eenige kappers veroordeeld wegens verkoop van onderstaande middelen, op aanklacht van daardoor veroorzaakte ongelukken.

Het nummer van het Maandblad tegen de Kwakzalverij, November 1885, signaleerd als volgt:

„Wij herinneren dat tot de loodhoudende en dus vergiftige Haarwaters behooren:

Eau des Fées, (Loodsulfaat).

Eau Figaro, (Kopersulfaat en Kalium Cyanide).

Eau de la Floride, (Loodacetaat.)

Lait antiphelique, (Kwiksublimaet.)

Lait de Ninon, (Bismuth en Zink)

Eau Magique, (Loodoxyde)

Eau de Lys, (Calomel Kwikchlorure).

Eau Royal Windsor, (Loodoxyde).

Eau de Castille, (Loodsuiker.)

Allen's Haarhersteller.

Melrose.

Het nieuwe Haarmiddel, (Verkoophuis te Amsterdam.)

Eau de Zenobie.

Eau Hamilton.

Ayers Haarversterker.

Eau d'Amérique.

Rosetta's Hair Restorer.

De nieuwe London (als zeer gevaarlijk wegens den geringen prijs. Allen zwaar VERGIF).

Wel-Ed. Achtb. als mensch is een ieder zedelijk verplicht dien stroom van vergif tegen te houden, wat de Douane enz. niet vermag, aan U is die schoone taak opgedragen, om als Burgervader, tevens hoofd der Politie, Uwe Gemeentenaars te behoeden voor mogelijk gevaar en ambtshalve, de ontduiking der wet te verjeden.

Met de meeste Eerbied heeft Adressant te zijn, van U Ed. Achtb.

de Uw. Dienaar,

T. C. MAGNENAT,

Firma Theophile.

Fabrikant in Giftrijke Parfumeriën.

Wij zouden over dit uit zeker oogpunt vermakkelijke stuk niet schrijven, als het een gewone manoeuvre was om zich tegen de concurrentie van zijn „vakenooten” te verzetten. Maar het is erger. Niet alleen komen er meerdere onwaarheden in dezen brief voor, waarop het niet de moeite waard is te wijzen, maar deze brief van Theophile heeft een hoogst verderfelijke strekking en kan de oorzaak zijn dat menigeen zich vergiftigt.

Terecht wordt, wel is waar, hier door Theophile op een tal van haarmiddeltjes gewezen, die lood of een ander vergif bevatten en waartegen wij ook inderdaad gewaarschuwd hebben, maar zeer ten onrechte zou men daaruit de gevolgtrekking maken, dat Theophile's haarkleurmiddel geen vergif is. Integendeel, ook Theophile's middel voor het kleuren van het haar is vergif.

Het is een oplossing van zilvernitraat of helschen steen, een zeer vergiftige stof. Waar hier dus Theophile zegt dat men bij de gedachte moet huiveren, dat kinderen en dienstboden van die andere haarmiddelen kunnen snoepen, daar roepen wij het publiek toe: „Wacht u eveneens voor het haarkleurmiddel van Theophile, want als kinderen of dienst-

boden daarvan snoepen zijn ook de ergste gevolgen te vreezen.”

Het eenige verschil, waarom wij vroeger minder sterk tegen Theophile's middeltje gewaarschuwd hebben dan tegen vele anderen, is hierin gelegen dat bij het gewone gebruik, dat is bij het verwen van het haar, zijn oplossing van zilvernitraat niet zulk een gevaarlijke werking zal hebben als de loodoplossingen van anderen. Maar inwendig genomen is het middel van Theophile minstens even vergiftig als de loodhoudende middelen. Geheel ten onrechte noemt Theophile zich dus Fabrikant van giftrijke parfumeriën; hij gebruikt alleen een ander vergif dan de meeste zijner vakgenooten, dit is het eenige verschil.

Ook in zijn advertenties waarschuwt Theophile voortdurend, tegen de haarmiddelen die met het zijne concurreren. Wij hopen dat de nieuwsbladen hun lezers den dienst willen bewijzen om hen van het bovenstaande iets mede te deelen; er kunnen levens gespaard worden door bekend te maken dat ook Theophile's haarkleurmiddel vergif is, en men zorgvuldig op moet passen dat kinderen, dienstboden of andere onervarenen ook daarvan niet proeven.

Berichten.

Met genoegen vernemen wij, dat een der grootste depôthouders in ons land van allerlei in de kranten geadverteerde middeltjes, de apotheker SNABILIÉ te 's Gravenhage, zijn handel daarin zal staken. Hij is namelijk, alleen onder de voorwaarde dat hij daartoe binnen het jaar zal overgaan, met Januari als apotheker aan de Maatschappij „De Voorzorg” te 's Gravenhage verbonden.

De kwakzalversmiddelen verschijnen en verdwijnen. Juist een jaar geleden werd in ons blad gewaarschuwd tegen iets dat toen voor het eerst onder den naam Palatinophile, van Antwerpen uit, geadverteerd werd, ter genezing van asthma en andere ziekten. Ook in enkele volgende nummers waarschuwd wij nog eens daar tegen. Daarna verdwenen de advertenties er van uit de nieuwsbladen en konden wij het waarschuwen staken.

Doch thans begint de fabrikant opnieuw zijn geluk te beproeven; er verschijnen weer advertenties en meerdere brieven om inlichtingen, die wij ontvingen, tonen ons dat de lijdens er weer naar luisteren. Wij hebben dus de hoofdzaak van hetgeen de heer KRUYSSSE het vorig jaar er in ons blad van mededeelde, opnieuw onder de rubriek Herhaalde Waarschuwingen (zie laatste bladzijde) opgenomen.

Eigenaardig blijkt ons bij dit middel hoe soms de kwakzalvers, door het zeer grof aan te leggen, hun zaak het meest bevoordeelen.

Een asthma-lijder schrijft ons namelijk dat hij niet ongenegen was in het middel vertrouwen te stellen, omdat juist de zeer hoge prijs „een min of meer solide tint” er aan geeft. De man die deze Palatinophile verkoopt vraagt namelijk 50 francs voor drie

fleschjes met niets anders dan een oplossing van een beetje *cachou* met *aluin*, dat voor eenige stuivers te leveren is! Inderdaad echte kwakzalversmoed.

Ook schrijft men ons door informatie te Antwerpen te hebben geleerd, dat de leverancier Ad. Corrls wel degelijk een „erkend apotheker” is. Helaas ja. Zoo als in ons land enkele, zijn er in België meerdere „erkende” apothekers, die tevens „erkende” kwakzalvers zijn; personen die hun waardig ambt, dat het publiek ten goede moest komen, gebruiken om het te bedotten.

Te Oud-Ablas, zoo verhaalden wij in 't Maandblad van April 1884, vervoegde zich bij sommige winkeliers iemand om Haarlemmer-olie te koopen. Juist deze winkeliers hadden het echter niet in voorraad en verzochten den klant terug te komen. Gelukkig vertoonde zich in den loop van den dag juist een agent in dit artikel, aan wien natuurlijk eene bestelling werd gedaan. De eerste vrager kwam echter bij niemand terug.

't Zelfde kunstje schijnt thans weer op andere plaatsen beproefd te worden en hoe oud het ook moge zijn, de winkeliers loopen er in. Men leest toch in de dagbladen het volgende:

„De commissaris van politie te Delftshaven waarschuwt neringdoenden tegen twee brutale bedrigers, die, de een als kooper van Haarlemmerolie, de ander als verkooper van hetzelfde artikel, er in geslaagd zijn aan een paar winkeliers voor 25 gulden slechte olie te verkoopen, terwijl de kooper, ten gevolge van wiens bestelling men die groote hoeveelheid insloeg, nog steeds op zich laat wachten. Om vrouwen in te bezemen, werd een zeer klein bedrag vooruit betaald.”

Wij plaatsen dit bericht, zooals wij 't gevonden hebben en laten alle kwalificatie voor rekening van den steller, doch willen er alleen op wijzen, dat echte of minder echte Haarlemmer-olie niet bestaat. De eene fabrikant heeft precies evenveel recht ze te vervaardigen, als de andere; van namaak of vervalsching kan geen sprake zijn. Zoogenaamde echte kan even slecht zijn, als quasi-nagemaakte; — niemand controleert ze en schadelijke werking is mogelijk bij alle soorten.

Voorals echter willen wij den commissaris van politie te Delftshaven in ernstige overweging geven nog een tweede waarschuwing te richten tot „de neringdoenden” en er hen op te wijzen, dat niemand hunner Haarlemmerolie mag verkoopen, op straf van overtreding der wet van 1 Juli 1865 (Stbl. no. 61.)

In 1882 werden te Middelburg 4 winkeliers deswege tot boete veroordeeld.

In een Duitsch blad, de *Hagener Zeitung*, kwam onlangs de volgende advertentie voor:

„Ik verklaar hiermede, dat het in no. 258 van deze courant door Apotheker R. Brandt te Zurich geopenbaard attest, betreffende de Zwitsersche pillen, niet van mij is en zonder mijn willen en weten gesteld is, en dat ik tegen den apotheker R. Brandt een gerechtelijke aanklacht wegens misbruik van mijn naam zal indienen.

(get.) Mej. THÜNER.”

De redactie van de *Industrie-Blätter*, dit overnemende, schrijft er onder *Vivant Sequentes*, d. i. Leven de volgenden! Zeker, indien allen, wier namen ten onrechte door Brandt of andere kwakzalvers gebruikt worden, daaraan publiciteit geven, zal het publiek er door gebaat worden. En voegen zich daarbij ook zij, die tengevolge der kwakzalversmiddelen hun lichaam bedorven hebben, dan treedt er een heil van feiten tegen de kwakzalvers op, waartegen zij niets vermogen.

Maar helaas, er is geen kans op verwezenlijking van dezen wensch. Want publiciteit kost geld en er is met het publiceeren van attesten van niet-genezing geen geld te verdienen, zoo als met de advertenties der kwakzalvers.

In de *Frankf. Zeit.* vertelt iemand — naar *De Amst.* bericht — die door Spanje heeft gereisd, het een en ander omtrent het peil der beschaving in dat land.

Als een staaltje hiervan wordt o.a. het volgende medegedeeld:

„Een boer kwam aan een telegraafkantoor en verzocht een stuk telegraafdraad; toen men hem vroeg wat hij er mee wilde doen, vertelde hij dat hij aan rheumatiek leed en over electrische kuren had hooren praten; hij wilde daar nu ook wel eens een proef mede nemen. De ambtenaren gaven den man zijn zin, maar hoorden later niet of de rheumatiek geweken was.”

Wij gelooven dat men de arme Spanjaarden onrecht doet, door hieruit af te leiden dat zij lager in ontwikkeling zouden staan dan andere volken.

Bij ons ten minste geloofde men niet alleen aan de electrische werking van de nu bijna vergeten *Goldberger Kettingen*, maar verwacht men nog heden ten dage heil van *Electrisch flanel* en *Electromotorische tand-*

halsbandjes en zelfs gelooven vele Haagsche dames en heeren in de *Blauwe en Rooze Electriciteit* die GRAAF MATTEI in fleschjes verkoopt.

Bij hen vergeleken kan men den Spaanschen boer zelfs snugger noemen.

Een jaar geleden (Maandbl. Febr. 1885) deelden wij mede, dat *Dr. Grigorescu*, Primararzt van 't district Bucharest, in de vergadering van Rumenische geneesheeren, veeartsen en pharmaceuten, had gewezen op de uitgebreide geheimmiddelzwendelarij aldaar.

Het bleek dat in Rumenie jaarlijks voor vier miljoen francs *spécialité's*, meest uit Frankrijk, werden ingevoerd.

Er werd op deze vergadering besloten zich tot de regeering te wenden om te trachten door hare hulp verbetering te erlangen in dezen toestand,

't Blijkt thans dat deze poging met goeden uitslag is bekroond. Althans de *Pharm. Zeit.* bericht, dat bij Besluit van het Ministerie van Binn. Zaken in Rumenie de verkoop van buitenlandsche samengestelde medicamenten en pharmaceutische *spécialité's* aldaar is verboden en deze artikelen voortaan slechts op grond eener speciale toestemming van den oppersten gezondheidsraad mogen worden afgeleverd.

't Is een verblijvend teeken te ontwaren hoe in verschillende kringen de aandacht tegenwoordig gevestigd is op, en een strijd geopend wordt tegen de kwakzalverij, die vroeger zonder tegenkanting haren weg vond.

Zoo heeft onlangs de *Aartsbisschop van München — Freising* zich genoopt gezien openlijk op te treden tegen de onder de geestelijkheid meer en meer toemene neiging tot kwakzalversmiddelen.

In 't bijzonder had hij daarbij op 't oog te waarschuwen tegen de elektro-homoöpathische middelen, welke zelfs in kloosters en kostscholen toegelaten worden.

Te Parijs heeft zich onder de geneeskundigen een *Société Medicale de Déontologie* gevormd, zich vooral ook ten doel stellende de meer en meer veldwinnende kwakzalverij te bestrijden.

Als een bijdrage ter beoordeeling van de met zooveel ophef als geneesmiddel tegen een aantal kwalen aangekondigde geheim- of depôt-middelen, wijst een onzer lezers op het feit, dat van al die bedoelde zalfjes en pillen, die weinige tientallen van jaren geleden als onfeilbaar werden aangeprezen, thans zelfs de naam niet meer is overgebleven.

Onder de aankondigingen in een tijdschrift van omstreeks het jaar 1850, vindt men o. m. gewag gemaakt van *Gomma Vera*, als een heilzaam middel tegen toring, hoest, enz.; van *Pommade Ninon*, genoemd naar de bekende, tot hoogen leeftijd jeugdige Ninon de Lenclos. Natuurlijk werd het aanbevolen als een schoonheidsmiddel.

Voor klier-, graveel-, vrijster- (*sic*) en een aantal andere ziekten werd *Pancrestum* een universeel geneesmiddel genoemd. *Hulsé Acoustic oil* genas onfeilbaar alle soorten van doofheid.

Merkwaardig is de wijze, waarop *Barthelemy's Arcanum* werd aanbevolen. „De inhoud der monster petitie — zoo staat er — ten gunste van dit Arcanum, door meest alle respectabele burgers van twee groote steden in het naburige Pruisen geteekend en door een deputatie aan den Koning ter hand gesteld, geeft ons de volle zekerheid van de onfeilbare geneeskracht, die dit eenvoudige middel in meest alle ziekten bewezen heeft.”

Deze weinige aangehaalde voorbeelden kunnen natuurlijk met vele andere worden vermeerderd; zij zijn echter ruim voldoende om te doen uitkomen, dat al de in die dagen als onwaardig aanbevolen geneesmiddelen der lijdende menschheid weinig hebben gebaat. Zelfs de „monster petitie” voor het Arcanum heeft niet kunnen verhoeden, dat ook dit middel den weg van alle geheimmiddelen is opgegaan.

In Duitschland is de verkoop van de *Fellow's Syrop van Hyppophosphiten*, die ook bij ons vroeger wel geadverteerd werd, verboden omdat zij *Strichnine* bevat, een zeer zwaar vergift. Slechts op bepaalde voorwaarden mogen apothekers ze in voorraad hebben en afleveren indien een geneeskundige ze voorschrijft.

Verleden jaar kwam te Philadelphia zekere professor King, uit Boston, die in vertrouwelijke circulaire aan de dames-wereld verkondigde, dat hij voor de somma van tien dollars kunstmatige kuiltjes in de wangen kon maken, die van natuurlijke niet waren te onderscheiden.

Een jonge dame, die er allerlieft uitzag, maar helaas geen kuiltjes in de wangen bezat, besloot, na langen tijd te hebben gearzeld, van de kunstvaardigheid van professor King gebruik te maken.

Toen zij bij hem kwam, verzocht hij haar te gaan zitten en te lachen. Eensklaps sprong de jonge dame jammerend op, omdat zij ontzettende pijn in haar linkerwang gevoelde en dat niettegenstaande de professor had verzekerd dat de operatie hoegenaamd geen pijn deed.

Met heel veel moeite liet zij zich er toe bewegen de operatie ook aan de rechterwang te ondergaan. De „professor” wiesch daarop het bloed af, en legde pleisters op de wonden.

Den volgenden morgen was het gelaat der ijdele dame op ontzettende wijze gezwollen en weken lang leed zij de afschuwelijkste pijnen, totdat zij eindelijk bij een werkelijk chirurg hulp zocht.

De arme jonge dame heeft tegenwoordig wel een kuiltje in de linkerwang, maar de rechterwang wordt door een leelijk litteken ontsierd, dat het gelaat bij het spreken zelfs misvormt.

(Amst.)

Rechtszaken.

Bij arrest van het Gerechtshof te Arnhem is het vonnis der Rechtbank te Groningen — dat in hooger beroep werd bevestigd door het Hof te Leeuwarden, en in beroep tot cassatie door den Hoogen Raad der Nederlanden is verwezen naar het Hof te Arnhem, om opnieuw te worden be-recht en afgedaan en waarbij H. Niemeijer, oud 71 jaren, te Nieuw-Buinen, ter zake van het uitoefenen der geneeskunst als bedrifer door iemand aan wien de bevoegdheid daartoe volgens de wet niet is toegekend, ontslagen is van alle rechtsvervolging, daar de hem ten laste gelegde feiten noch misdaad, noch wanbedrijf, noch overtreding opleverde, — vernietigd.

Dit is geschied op grond, dat blijkens het geappelleerde vonnis, het aan beklagde bij dagvaarding ten laste gelegde daarin bewezen is verklaard door zijn gerechtelijke bekentenis, bevestigd door beëdigde verklaringen van ter rechtzitting gehoorde getuigen en op den ambtsead opgemaakte schriftelijke verklaring van den geneeskundigen inspecteur van Overijssel en Drenthe, doch dat in het vonnis die verklaringen zelve niet zijn opgenomen, zoodat daaruit niet kan worden opgemaakt of beklagdes bekentenis naar den eisch der wettelijke voorschriften 206 wordt bevestigd, als noodig is om een volledig wettelijk te vormen, waardoor mitsdien de artikelen 206 jto 211 van het wetboek van strafvordering zijn geschonden.

Het Hof heeft alsnu, opnieuw rechtdoende in hooger beroep, overwogen, dat wat betreft de vraag of die feiten vormen: het uitoefenen van geneeskunst door het verleen van geneeskundigen bijstand aan beklagde als feit alleen ten laste gelegd, dat hij de lichaamsdeelen der personen, waaraan zij bewezen lijdende te zijn en waarvoor zij zijn raad of hulp inriepen, telkens met de bedoeling om hen te genezen, met zijn handen heeft aangeraakt; dat nu het oppleggen van handen zonder meer, of het met handen aanraken van lichaamsdeelen van personen, waaraan zij bewezen lijdende te zijn, niet kan geacht worden geneeskundigen bijstand of uitoefening van geneeskunst te zijn; al geschieden die handelingen met de bedoeling om te genezen, omdat van dergelijke, met de geneeskunst in geenerlei verband staande handelingen geen resultaat kan worden verwacht of verkregen, dat derhalve de bewezen verklaarde feiten niet opleveren een overtreding van art. 1 der wet van 1 Juni 1865 (Stbl. no. 60), en evenmin van eenig ander wettelijk voorschrift, zoodat ze noch misdaad, noch wanbedrijf, noch overtredingen vormen.

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen den beklagde bij dagvaarding is ten laste gelegd, dat die feiten noch misdaad, noch wanbedrijf, noch overtreding vormen.

Ontslaat den beklagde van alle rechtsvervolging te dier zake, de kosten te dragen door den Staat.

Op 19 Jan j.l. stond te Arnhem voor de arrondissement-rechtbank iemand terecht, wegens het uitoefenen van de geneeskunde, zonder daartoe de bij de wet vereischte bevoegdheid te bezitten. Eene vrouw uit Nijmegen, D. T., beweerde namelijk in het bezit te zijn van een middel, om lijders aan kankerziekte, wanneer die nog niet te ver gevorderd was, te genezen. Het middel bestond uit een zakje, gevuld met iets waarvan de samenstelling een geheim was; dit zakje moest op de zieke plaats worden gelegd, de patient moest twaalf uren achtereen wakker blijven, waarna het zakje in den grond begraven moest worden.

Verschuillende personen uit Nijmegen zelf, of uit naburige plaatsen, hadden deze vrouw om raad komen vragen; geld werd door deze voor haar hulp echter niet gevraagd.

Door het O. M. werd tegen deze vrouw, die reeds vroeger wegens hetzelfde feit veroordeeld was geweest, eene geldboete van f75, subsidiair 14 dagen, gerequireerd.

Voor de Rechtbank te Heerenveen heeft terecht staan de 46-jarige wonderdokter Hendrikus Cuvee, die vroeger Terwispe, doch het laatst Duurswoude en Haulerwijk tot terrein voor zijn werkzaamheden gekozen had. Vroeger door deze rechtbank tot 6 maanden celstraf veroordeeld, wordt thans een jaar gevangenisstraf tegen hem geëischt.

De bekende wonderdokter Sirie te Wageningen, die onlangs wegens het onbevoegd uitoefenen der geneeskunde veroordeeld werd tot eene maand gevangenisstraf, heeft — naar de nieuwsbladen berichten -- op zijn

gedaan verzoek van Z. M. den Koning eene vermindering van straf gekregen tot acht dagen celstraf.

Welke gronden er voor deze gunstige beschikking waren, weten wij niet.

* *

Een eigenaardig lasterproces is kort geleden in Duitschland weder beslist. 't Spreekt bijna van zelf dat onze kloeke medestrijders in de gezondheidscommissie te Karlsruhe daarbij een hoofdrol vervulden.

Door deze commissie was indertijd gewaarschuwd tegen zekeren *Mohrmann*, vroeger horologiemaker en bediende bij een fotograaf, en die een zeer gewoon middel tegen lintworm, als iets bijzonders aan den man trachte te brengen. Ook bij ons te lande is hij in die nieuwe kwaliteit niet onbekend. De commissie voegde er aan toe, dat het middel in iedere Duitsche apotheek verkrijgbaar was, volgens 't van staatswege vastgestelde tarief, voor 72 cts. (1 Mk. 20 pf.) terwijl *Mohrmann* er zich, al naarmate hij kans zag f 3.60 tot f 9, (6 bis 15 Mk.) voor liet betalen.

Ten gevolge dezer onthullingen werd, overeenkomstig bestaande wetten en reglementen de uitoefening van geneeskunst aan *Mohrmann* binnen de stad Gotha verboden.

Mohrmann hierover gebeld, richtte een schrijven tot den burgemeester van Gotha. Deswege voor den rechter gedaagd, werd hij veroordeeld tot eene boete van f 240 (400 Mk.), wegens belediging in dezen brief van de plaatselijke gezondheidscommissie te Gotha.

De veroordeelde, met recht de gezondheidscommissie te Karlsruhe als eerste oorzaak beschouwende van de vervolgingen, waaraan hij was bloot gesteld, zond thans ook aan haar een brief.

Op spottenden toon deelde hij haar mede, dat het hem aangenaam was te ontwaren hoe de commissie door hare openbaringen steeds werkzaam was hem bij 't publiek te dienen. Zooals hij nu veroordeeld was tot eene boete, van 't bagatel van f 240, zou hij de commissie ook onmiddellijk mededeeling doen, als hij soms eens eene veroordeeling mocht ondergaan wegens bedrog of oplichterij. 't Publiek zou slechts te eerder zijn toevlucht tot hem nemen, en de eerste patient, die bij hem geen genezing kon vinden, zou hij aan de gezondheidscommissie ter behandeling toezenden.

De onderteekening luidde: met zeer bijzondere hoogachting, uwe alleronderdanigste, zeer nederige dienaar *Mohrmann*.

De rechtbank zag in dit schrijven opzettelijke hoon, spot en belediging en veroordeelde den schrijver tot eene boete van f 120 (200 Mk.), eventueel 20 dagen gevangenisstraf en bovendien in de kosten.

* *

Een handelaar in droogerijen, vroeger apotheker, werd onlangs door het kantongerecht van Kattowitz O. S. veroordeeld tot eene boete van 30 gld. (50 M.) wegens den verkoop van „*Pain-expeller*”, en van „*Radlauer's exteroogmiddel*”

Het onderzoek der deskundigen had aangetoond, dat beide geheimmiddelen vergiftige bestanddeelen bevatten en derhalve den verkoop alleen in apotheken kan worden toegelaten.

(*Pain-expeller* bevat: Ammoniak, kamferspiritus en tinctuur van Spaansche peper; *Radlauer's middel*: Salicylzuur, Cannabis-extract en collodion; bij uitwendig gebruik, zooals bij dit laatste is voorgeschreven, is dit niet gevaarlijk.)

Een adres aan von Bismarck.

Onder dagteekening van 24 Oct. 1885 heeft de *Commissie te Berlijn ter bestrijding der kwakzalverij met geheimmiddelen*, van wier oprichting onder de geneeskundigen aldaar wij indertijd melding maakten, zich gericht tot *Vorst von Bismarck* met een zeer uitgebreid schrijven.

Zij wijst er op, dat, niettegenstaande de Keizerl. Verord. van 4 Jan. 1875 zich ten doel stelde deze kwakzalverij te beteugelen, zij hoe langer hoe meer uitbreiding erlangt; zooals door tal van feiten algemeen bekend is.

Verder herinnert zij er aan, dat de Deutsche Artsendag in 't jaar 1880 de navolgende motie heeft aangenomen:

„De buitengewone uitbreiding der geheimmiddelen, zwendelarij, waardoor de algemeene welvaart niet onaanzienlijke schade lijdt, eischt strenge toepassing der bestaande en in 't leven roepen van nieuwe verordeningen, in staat om de aankondiging en de aanprijzing van geheimmiddelen in de nieuwsbladen enz. zoowel als den onbeprekten verkoop daarvan in de apotheken aan banden te leggen.”

Het volgende jaar heeft de Artsendag te Kassel deze motie herhaald, onder toevoeging van het volgende:

„Het direct of indirect aanbevelen of aanprijzen van geneesmiddelen (daaronder ook begrepen geheimmiddelen, patentmedicijnen, spécialités enz.) ter genezing van bijzondere ziekten enz. van den kant van apothekers is gelijk te stellen met het geven van geneeskundigen raad of het voorschrijven van geneesmiddelen en mitsdien wettelijk verboden.”

De commissie zegt verder dat de Deutsche vereeniging van apothekers eveneens in sterke bewoor-

dingen hare afkeuring heeft te kennen gegeven over het bedriegelijke van dezen handel met geheimmiddelen en herinnert dat de Rijksdag op een adres dienaangaande heeft besloten den Bondsraad te verzoeken een onderzoek in te stellen omtrent den aard en omvang van dezen handel en tevens voorstellen te doen tot betere regeling dezer toestanden.

Juist gebrekkige regeling is volgens 't oordeel der commissie oorzaak van het overhand toenemen der kwakzalverij; zij eischt daarom toezicht op dezen handel, evenals op den verkoop en de aflevering van gewone geneesmiddelen. Twee vragen komen daarbij, volgens haar, in aanmerking:

1o. op welke wijze is in de apotheken het toezicht te regelen op den verkoop van geheimmiddelen en spécialités?

2o. op welke wijze is de invoer in Duitschland van buitenlandsche geheimmiddelen en spécialités aan banden te leggen?

Wat de eerste vraag betreft, zoo acht de commissie het dringend noodig, dat in apotheken niets wordt verkocht, wat niet aan een voorafgaand onderzoek is onderworpen.

Zij stelt voor dit onderzoek voor z.g. geheimmiddelen enz. te doen geschieden door eene regeeringscommissie, die tevens den prijs kan bepalen volgens den officieelen taux. Zijner hevig werkende geneesmiddelen in het middel voorhanden, dan zou de aflevering nimmer mogen geschieden dan op voorschrift van een geneeskundige, terwijl het aanbeveling verdient dat naast den naam van den apotheker de samenstelling op het etiket werd aangegeven.

De buitenlandsche spécialités wil de commissie eveneens van regeeringswege laten onderzoeken, voor dat de verkoop in Duitschland kan worden toegelaten. Bij dit onderzoek zal ook moeten worden nagegaan of de naam, de prijs en de aanbeveling van het middel er ook op zijn ingericht de geneeskundigen of het publiek te bedriegen.

De vergunning tot invoer en verkoop in het Deutsche Rijk zou ten allen tijde herroepbaar moeten zijn, wanneer het namelijk bleek, dat de fabrikant wijziging had gebracht in de samenstelling van 't middel; ook zou het hem op straffe van intrekking der vergunning verboden moeten zijn, op de etiketten of in de aankondigingen van het middel, bij wijze van reclame, te laten afdrucken het bewijs, waarbij de regeeringscommissie verlof tot verkoop had verleend.

Een tweede middel om den vloed van buitenlandsche middelen te stuiten ziet de commissie in eene belasting. Volgens opgaaf van een der Kamerleden in Frankrijk, waar ook van zulk eene belasting vroeger sprake is geweest, worden aldaar te lande jaarlijks voor 125 millioen francs spécialités vervaardigd en verkocht, voor 20 millioen daarvan gaan naar 't buitenland.

Terwijl nu deze spécialité's vrijen toegang hebben in Duitschland, heeft Frankrijk zijnerzijds allerlei beperkende en kostbare bepalingen in den weg gelegd tegen den vrijen verkoop van buitenlandsche middelen daar te lande. Ook in Engeland is voorgeslagen, ter dekking van het tekort op de begrooting van 1885/86, buitenlandsche specialité's aan invoerrecht te onderwerpen.

De commissie acht daarom ook in Duitschland zulk eene belasting geoorloofd, welke volgens haar ongeveer 25 pct. van de waarde (prijs?) van het middel zou kunnen bedragen.

Aan 't slot resumeert de commissie haar voorstel aan den Rijkskanselier als volgt:

I. In plaats van het Keiz. Besl. van 4 Januari 1875, moet eene verordening in 't leven worden geroepen, bepalende, dat het vervaardigen, het verkoopen en het ten verkoop in voorraad houden van geneesmiddelen zonder onderscheid, daaronder ook begrepen geheimmiddelen en spécialité's tot geneeskundig doel en in het klein alleen geoorloofd is aan apothekers.

II. Tot zoo mogelijke beperking van den verkoop van geheimmiddelen in apotheken zou eene Rijkscommissie moeten worden aangesteld, met bevoegdheid en opdracht:

a. elk geheimmiddel te onderzoeken, vóór den apotheker recht tot verkoop kan worden verleend;

b. den verkoopprijs van elk middel vast te stellen; c. te beslissen of het middel als winkelnering mag worden verkocht of slechts mag afgeleverd worden op voorschrift van een geneesheer.

III. Ten einde overstroming met buitenlandsche geheimmiddelen en z.g. spécialité's te voorkomen:

a. deze te onderwerpen aan de bij II genoemde bepalingen;

b. een hoog invoerrecht er van te heffen;

c. ze te onderwerpen aan eene belasting volgens de waarde.

Wij onthouden ons thans van eenig oordeel omtrent de al of niet doelmatigheid van de voorgestelde bepalingen, zoowel in het algemeen als wat de toepassing betreft voor Nederland.

Met nadruk vestigen wij er echter de aandacht op, hoe overal de regeeringen zich met deze zaken gaan bemoeien en wij daarom te meer vertrouwen, dat bij de behandeling van sommige geneeskundige wetten, welke eerstdaags in onze Kamers te wachten is, ook dit onderwerp niet onbesproken zal blijven.

Evenals de Duitsche geneeskundigen, waarvan het boven besproken adres afkomstig is, heeft ook onze vereeniging in hare laatste algemeene vergadering besloten, zich tot de Regeering te wenden. Het verzoekschrift zal dezer dagen worden verzonden en in het volgende nummer van het Maandblad worden opgenomen. Dan zal het tevens aan verschillende vereenigingen worden gezonden met verzoek er adhesie aan te betuigen.

Over Pastilles Géraudel en nog iets.

Vele lezers herinneren zich ongetwijfeld, dat bij mededeeling in de Ned. bladen (geplaatst tegen 40 à 50 ct. de regel) aan ieder werd aanbevolen zeker nummer van zeker Fransch blad uit Parijs te laten komen, waarin allerlei geïllustreerde aanbevelingen te vinden zijn van de *Pastilles van Géraudel*, een nieuw kwakzalvers-product, waarover in 't vorig Maandblad is gehandeld. (Men zie ook onder *Herhaalde Waarschuwingen* in dit nummer.)

Wij hebben het nummer ontboden en inderdaad zijn in een bijvoegsel daarbij afgedrukt een reeks prentjes van hoestende en zwakke mensen, die blijken 't onderschrift onmiddellijk genezen zijn door een paar van de genoemde Pastilles. Armen en rijken, handwerkslieden en onderwijzers, soldaten en predikanten, jagers en chanteuses, grijsaards en kindersen, alle standen en beroepen zijn op de prentjes vertegenwoordigd, en allen, zoo wordt er bij verteld, behoeven om zoo te zeggen de nieuwe pastilles Géraudel slechts aan te zien, om hun verkoudheid, hun korte ademhaling, hun heeschheid of wat hun overigens mocht deeren, voor altijd te zien verdwijnen.

't Publiek, zij 't dan ook voor ditmaal vooral 't Parijsche publiek, moet toch wel erg dom zijn, om zich door zulke plaatjes en praatjes, door den verkooper geheel en uitsluitend in zijn eigen belang uitgevonden en gedrukt, te laten overhalen aan de deugdelijkheid van zijn middel te gelooven en het daarom te koopen.

Wij koesteren trouwens eenige hoop, dat het Nederlandsch publiek, geleerd door vroegere ervaringen op dit gebied en op vertrouwbare wijze voorgelicht, wijzer zal zijn en zijn geld zal besparen voor nuttiger zaken dan de kwakzalverijen van een parijzenaar.

En nu nog iets aan 't adres van die bladen in Nederland, welke gewoon zijn ook in hun advertentiegedeelte rekening te houden met *de goede zeden*.

Bij de toezending van het aangeboden bijvoegsel worden aan de aanvragers te gelijktijd gratis geleverd een of meer nummers van bedoeld *Parijsch Geïllustreerd Blad*, zoo gemeen in tekst en beeld, dat geen fatsoenlijk blad mag medewerken, het toegang te verschaffen in de huisgezinnen.

Elke courant die de besproken reclame opneemt, maakt er zich echter aan schuldig die Fransche vuiligheid onder het Nederlandsche publiek te brengen. Dat onze degelijke nieuwsbladen toch ophielden deze combinatie van kwakzalverij en zede-loosheid in de hand te werken.

Ingezonden stukken.

Spijkerbalsem.

Dezer dagen kreeg het dochtertje van een mijner bekenden eene kleine open wond aan de hand. Aan weenen geen gebrek. Hemel en aarde werden bewogen om de kleine weder tot kalmte te brengen, doch niets hielp, tot op een gegeven oogenblik het weenen eensklaps in lachen verkeerde en het kind met een blij gelaat uitriep: „heerlijk! heerlijk!“ En de oorzaak dier verandering? Eenvoudig de belofte van vader om dien pijnlijken plek op de hand met wat spijkerbalsem te smeren. — De dienstbode werd uitgezonden en kwam na weinig tijds terug met een klein potje zalf, waarvan door moeder de vrouw eene kleine hoeveelheid op de nog ietwat bloedende wond werd gelegd.

Op mijne vraag, hoe de enkele belofte, door vader gedaan, een zoo kalmeerenden invloed op het kind kon uitoefenen, werd mij verhaald, dat in het gezin waarvan hier sprake is, bij elke verwonding de spijkerbalsem werd aangewend en bij de kleinen onmiddellijk de pijn stilde. Dit middel, dat als ik mij wel herinner, in mijne jeugd van tijd tot tijd werd toegepast, doch naar ik dacht geheel uit de mode was geraakt, bestaat uit eene roodbruine zalf, voor Haarlem naar men zegt alleen echt verkrijgbaar bij den heer A. F. Kremer Junior, winkelier aan de Zijlstraat no. 89, die behalve de dorstige menschheid met zijn koffie en thee, ook de gekwetste menschheid met zijn balsem tot hulp en troost is. Het bewuste middel is verpakt in een stuk oud-hollandsch papier, waarop gedeeltelijk met gothische letters het volgende gedrukt staat:

„de alombekende opregte
en onvervalschte
Spijkerbalsem.

„Dewelke vele jaren door wijlen Jan Spijker, te Amsterdam, is verkocht en vervolgens alleen gemaakt en gecon-
tinueerd verkocht, door deszelfs eenigste Dochter, Alida
Jacobica Spijker, Weduwe van J. C. Stuntz, op den Nieuwe-
zijds Achterburgwal no. 55, wordt nu door haar overlijden
alleen gemaakt en verkocht door hare oudste dochter Hend-
rica Johanna Stuntz, Huisvrouw van J. P. Wijsmuller,
Boekverkooper in de Huidenstraat bij de Keizersgracht Kk.
26, 28, te Anterдам, en waar dezelve buiten haar gemaakt
wordt, zoo binnen als buiten deze stad, is valsch en on-
deugend, om het geeerde publiek daarmede te bedriegen
en te misleiden, dient tot elks narigt.

„Deze balsem geneest alle Open Wonden, hetzij dat de-
zelve door vallen of snijden zij veroorzaakt, het geneest
tot verwondering iets dat gekneust of verpletterd is, hetzij
ook door wat toevallen, indien men daar voort met den
vinger over smeert, zoo belet het, dat er niet de minste
blaanwheid aan komt, en al was het reeds tot een groote
Bijl opgelopen, zoo verdrijft het dezelve aanstonds, zoo
iemand door vallen of anderszins hem van binnen komt te
bezeeren, zoo neemt men de helft van een klein Potje met
wat Jopenbier in, en men smeert van buiten op 't Lijf,
zo verre men de pijn voelt, ook is het een onwaardlijk
middel voor vrouwen, die barsten of klooven in de Teepels
hebben, men smeert daar maar een weinig met den vinger
over, het verligt aanstonds de Pijn en geneest ze volkomen,
ook geneest het barstende handen en de koude in de han-
den of voeten, of op wat plaats het ook mag weezen, al
waren er groote gaten in, indien iemand zich mogt brand-
den, en daar voort wat over smeert, zoo haalt het de brand-
ten eersten uit en geneest het in het vervolg.”

Deze schoone aanprijzing stempelt m. i. het middel reeds tot kwakzalverij. Verbeeldt u, een balsem, die tot verwondering geneest wat „verpletterd“ is! Daarenboven nog geschikt voor inwendig gebruik! „de helft van een klein potje met jopenbier!“ En dat alles voor de luttele som van 30 cents. Eén ding is zeker... duur is het niet, of wellicht... indien het nu eens geen stuiver waard was, dan was er toch nog 500 pct. winst behaald! Wie brengt me eens op de hoogte van de gehalte en de wezenlijke waarde van den „spijkerbalsem“.

Haarlem, 24-12-85.

WILLEM F. O.

Correspondentie.

— De leden ontvangen te gelijk met dit nummer een postwissel-formulier en wij verzoeken hen deze te gebruiken voor het overmaken der contributie over 1886. Wanneer alle leden op deze wijze hunne contributie storten, worden aan de Vereeniging de kosten bespaard om er over te dispo-
neeren. De contributie bedraagt f3, doch wie iets meer kan en wil zenden bewijst de kas der Vereeniging een welda-
daad, daar de financieele toestand nog niet schitterend is.
— Enkele leden hebben reeds betaald; zij kunnen dus het postwissel-formulier eenvoudig ongebruikt laten.

— De uitgever zendt aan de bij hem geabonneerden met dit nummer postwissel-formulieren ter betaling van het abbonement over 1886, zijnde f1.25.

— Ook ontvangen de leden met dit nummer een naamlijst van leden. Wie in het zenden van deze naamlijst aan vrienden of kennissen een opwekking ziet om tot de vereeniging toe te treden, kan daarvoor enkele exemplaren aanvragen bij den uitgever. Ook aan elk ander, die kennis wil maken met de vereeniging, wordt zulk een naamlijst op aanvraag door den uitgever gezonden.

— Na het afdrucken van de naamlijst ontvingen wij bericht van het overlijden van het lid Dr. A. A. Pronk te Samarang. — Daarentegen dienen nog als nieuwe leden te worden opgenomen:

Arnhem, Z. A. Eekhout, Wethouder.
Groningen, H. L. Roelofsma, Med. Stud.

Katwijk aan Zee, N. Beijer, Onderwyzer.
Nijmegen, Mevr. de Haas—de Kock.
Rotterdam, M. G. Beyerink, Ingenieur.
Het totaal wordt hierdoor 1086.

— J. D. te A. Onder den naam *Anti-rheumatisch bad* van JOSEPH MACK worden tegen den prijs van 90 cent fleschjes afgeleverd van 100 gram inhoud. Het is een bruine stroopachtige vloeistof, die voor het gebruik in het badwater moet opgelost worden; voor elk bad een fleschje. Volgens den fabrikant zou het een praeparaat zijn van den Oostenrijkschen pijnappel. Het lid der Vereeniging de heer D. v. d. Weerd heeft het middel scheikundig onderzocht en er in gevonden *extractiefstoffen*, *hars* en *Catechu*. Wij beschouwen de exploitatie van dit goed als een grove kwakzalverij en kunnen U het gebruik niet aanraden.

— K. J. T. te Z. In een der volgende nummers zullen wij het door u, in uw brief van 22 Jan. behandelde, weer eens bespreken.

— Mr. D. V. over de *Appareils Electro-Médicaux Flexible Pulvermacher* in een der volgende nummers.

— J. K. te Malang. Uw stuk ontvangen. Het zal echter bij plaatsing wat bekort moeten.

— De middelen van Bauer en de *Klepperheimsche Pflaster* in dank ontvangen. Zoo spoedig mogelijk over beide bericht.

— S. te A. Deze maand geen plaats voor uw ingezonden stuk. Wij zouden eerst graag de zekerheid hebben dat die pillen ook nu nog in Nederland verkocht worden, eer wij zulk eene groote ruimte afstaan voor hare bespreking.

V A R I A.

Zeker en onfeilbaar middel ter voorkoming van dronkenschap van de Erven Wed Abbing te Amsterdam.

Het middel is zeker onfeilbaar gebleken,
Onthoud je van drank, zegt 't, een jaar en vier weken!
Helpt 't niet op den duur,
Herhaal dan de kuur!

Probatum est.

Electromotorische tandhalsbandjes van R. Holtz.

Mollepotjes en kralen zijn thans overbodig,
Bij 't tanden krijgen zijn slechts mijn halsbandjes noodig!
'k neem maar een reepje fluweel en waarachtig
Toch helpen ze prachtig!

Aan wien 't niet geloofst,
Wordt daadlijk door mij duizend gulden... beloofd.
R. HOLTZ te Wageningen,
koopman in fluweel.

Theophiles welgemeende waarschuwing.

Het Maandblad en ik, zie, wij waarschuwen beiden,
Door kwakzalvers zich niet te laten misleiden!
Het wordt, om de onnoozlen tot voordeel te strekken,
Door 't Maandblad gezegd;
Ik doe 't om de lui naar mijn winkel te trekken,
Dat 's 't onderscheid!

THEOPHILE, haarkunstenaar.

Electro-homoeopathische specifiques Mattei.

Een voorbijganger krijgt een flesch met vocht, uit het venster van de tweede verdieping geworpen, op zijn kleeren. Zeer boos loopt hij naar boven, daar hij weet dat nog wel een zijner vrienden daar woont, dien hij over dit bederf van zijn nieuwe jas zal onderhouden.

— „Zie eens hier, wat zij daar uitvoert!“
— „Nu, wat zou dat?“
— „Wel, dat zij met uw scherpe medicijn mijn kleeren bedorven hebt.“
— „Scherpe medicijn? Och wees gerust, 't was een fleschje met *Specifiques Mattei*, en dus... zuiver water.

Teercapsules van Guyot.

Bij een versch geteerd vaartuig.
— „Sapperloot, jongen wat voer je daar uit. Dat afikken van de teer kon je wel eens slecht bekomen.“
— „Hé baas, je weet er niets van. Heb je dan nooit gehoord van de teercapsels van Guichejot? De teer zal toch wel het voornaamste wezen en ik neem de teer zonder de kapsels.“

Slotkoor van kwakzalvers.

Ei! laten ze ons smaden,
Met schimp overladen;
Wie 't laatst lacht, lacht 't best!
Wij laten ze fluiten,
Wij houden de duiten,
En schenken de rest.

Herhaalde Waarschuwingen.

Homeriana. Het onder dezen zonderlingen naam in den handel gebrachte middel moet als thee getrokken worden. Het is niets anders dan een fijn gehakte plant, een onkruid, dat hier en elders aan den kant van de wegen groeit. De plant draagt wetenschappelijk den naam van *Polygonum aviculare* en de Nederlandsche naam is *varkensgras* of *kreupelgras*. Van het geheele verhaal, door den verkooper opgedischt, dat zekere heer PAUL HOMERO de plant op zijne reizen in Rusland zou ontdekten hebben is niets waar, want het onkruid groeit evengoed te Triest, waar die koopman woont, als te Berlijn vanwaar nu de verzending plaats heeft. Evenmin is het waar, dat men door een aftreksel van dit varkensgras te drinken, iets kan uitwerken tegen long- en keelziekte, toring, asthma en

aandoeningen van het strottenhoofd, al wordt dit met groote letters tegenwoordig weer in Nederlandsche advertenties verkondigd.

Wij hopen dat de arme lijdens zich een teleurstelling zullen besparen, door zich niet te laten verlokken, door deze *Homeriana-zwendelarij*. Wie nog uitvoeriger er over ingelicht wil worden vrage aan den uitgever van dit Maandblad een nummer van Juni 1884, dat hem, voor zoo ver de voorraad strekt, gaarne gratis wordt gezonden.

Pastilles Géraudel. De fabrikant van dit nieuwe kwakzalversproduct adverteert met een prentje, een afbeelding van een persoon wiens borst en buik zijn geopend en waarin men longen, hart enz. kan zien liggen. De maag ligt op die afbeelding in het midden en niet aan de linkerzij, doch deze leugen in prentverbeelding, zouden wij den man gaarne vergeven, al hij niet zoo veel leugens in woorden aan de verkeerde afbeelding toevoegde. Er worden namenlijk wonderen verteld van de verbazende geneeskraft van deze *Pastilles Géraudel* en dit is erger dan een maag op een prentje een verkeerde plaats te geven. Want menige ongelukkige lijdert wordt door die krasse beweringen verlost naar de pastilles te grijpen en slechts teleurstelling zal bij het gebruik zijn deel zijn, zoo hij niet nog bovendien zijne toestand er door verergert.

De heer P. Kruysse heeft de inhoud dezer pastilles onderzocht en het resultaat in een vorig Maandblad gepubliceerd. Zij bevatten *teer* met wat *suiker*, eenig *zetmeel* en een beetje *venkel* of *anijs* en eenig ander plantenpoeder.

De hoofdzaak is dus de *teer*, de stof die reeds zoo menig kwakzalver heeft aangegrepen en waarmee ook Guyot zulke goede zaken maakt. Goede zaken zal ook deze Géraudel er wel mee maken, doch dit zijn slechte zaken voor de patienten. Want teer kan slechts zelden goed doen en dan nog slechts als het in zeer geringe hoeveelheid genomen wordt. Dikwijls daarentegen en altijd zoo men er veel van neemt, is teer nadeelig, vooral voor de spijsverteringsorganen. Zwakke personen mogen wel dubbel voorzichtig zijn vóór zij aan het slikken gaan.

Palatinophile. De heer Ad. Cotils, de fabrikant hiervan te Antwerpen, noemt het eene nieuwe geneeskundige ontdekking, waardoor radicaal en met een verwonderlijke snelheid hardnekkige Asthma en Chronische Bronchitis worden genezen. Het is alsof een lijdert aan een dezer ziekten het middel slechts behoeft in zijn neusgaten te spuiten, gelijk de gebruiksaanwijzing luidt, om 's avonds nog door benauwdheid en hoest gekweld, 's morgens te ontwaken zoo frisch en gezond als iemand, die nooit eenigen hinder van die kwalen heeft gehad.

Met zulk een verwonderlijke snelheid gaat het intusschen niet, want de kuur duurt eene maand. Daarom zeker bestaat het middel uit drie fleschjes no. 1, 2 en 3. Helpt no. 1 toevallig niet, dan moet men no. 2 gebruiken, en als dat ook niet helpt, dan eindelijk no. 3.

Helpt geen van drieën, iets wat meer dan waarschijnlijk is, dan is toch zeker iemand er door geholpen, namelijk de heer Cotils zelf, die voor elk fleschje maar 18 francs, of, als men ze alle drie tegelijk heeft genomen, 50 francs heeft gerekend. Derhalve ongeveer negen Hollandse guldens voor één of bijna vijf en twintig voor de drie fleschjes van dat medicament!

Verschillende apothekers te Antwerpen hebben het middel onderzocht, en bevonden, dat de drie fleschjes 250 gram van een donker bruin gekleurd en bitter, samentrekkend vocht bevatten, dat niets anders is dan een spiritueuse oplossing van *cachou* en een weinig *aluin*. Onderling verschillen zij van elkander alleen door de hoeveelheden der genoemde stoffen. No. 2 is iets sterker dan no. 1, terwijl no. 3 de grootste hoeveelheden er van bevat.

Die nieuwe geneeskundige ontdekking van *Palatinophile* bestaat, zoo als men ziet, alleen in het brein van een kwakzalver, die op de onverantwoordelijkste wijze een oud en bekend en zeer goedkoop volksmiddel tegen hoest, zij het dan ook in den ongewonen vorm van een inspuiting, tegen een buitensporig hoogen prijs tracht te verkoopen, en nog wel aan hen, wier ziekte veelal van ongeneeslijken aard is.

Cachou, bijna aan ieder een is het bekend, wordt, nadat het met suiker tot tabletjes is gemaakt, of ook wel als zoodanig in kleine stukjes bij verkoudheid en vooral tegen het hoesten gebruikt, en kan in die gevallen door zijne samentrekkende werking op de slijmvliezen wel eens eenigen dienst doen. Maar hardnekkig Asthma of Chronische Bronchitis met verwonderlijke snelheid genezen, dat vermag *Cachou* zeker niet; al doet men er ook zoo als de heer Ad. Cotils, een beetje aluin bij.

MAANDBLAD

VAN DE VEREENIGING

TEGEN DE KWAKZALVERIJ.

Redacteurs Dr. G. W. BRUINSMA te Steenberg en Dr. VITUS BRUINSMA te Leeuwarden. — Uitgever H. VAN BELKUM Kz. te Leeuwarden.

Lid der VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ is elk die haar doel wil helpen bevorderen en een jaarlijksche contributie betaalt van f 3. — Men wordt lid door aanmelding bij den secretaris-penningmeester of een der andere bestuursleden. Het ver-enigingsjaar loopt van 1 Jan. tot 31 Dec. De contributie wordt in het begin van het jaar per postwissel bij den secretaris-penningmeester te Leeuwarden ingewacht, die daarvoor in Februari formulieren toezendt. Over het niet aldus betaalde wordt in April per kwitantie beschikt.

De leden der Vereeniging ontvangen, behalve een exemplaar van het blad, zooveel exemplaren als zij aanvragen ter verspreiding. Voorloopig kan dit aantal echter, bij betaling van de enkele contributie, niet meer dan 10 per maand bedragen.

Dit blad verschijnt den eerste van elke maand. Prijs per jaar f 1.25, franco per post. Men abonneert zich bij alle boekhandelaren en bij den uitgever, doch niet anders dan voor den geheelen jaargang.

Het abonnementsjaar loopt van 1 Januari tot 31 December. Over het bedrag wordt in de eerste drie maanden beschikt.

BESTUUR DER VEREENIGING.

Dr. G. W. BRUINSMA, Geneesheer te Steenberg, Voorzitter.

P. KRUYSSSE, Apotheker „ Amsterdam.

Mr. J. C. MEIJER, Advocaat en Procureur te Leeuwarden.

Dr. VITUS BRUINSMA, Leeraar a.h. Gymnasium te Leeuwarden, Secretaris-Penningmeester.

GETAL LEDEN 1096.

De Statuten van de VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ zijn goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 10 November 1883, No. 26.

De eerste twee artikelen van deze Statuten luiden:

Art. 1. De Vereeniging tegen de Kwakzalverij is gevestigd te Leeuwarden.

Zij heeft ten doel de bestrijding der kwakzalverij, in het bijzonder die met geneesmiddelen.

Art. 2. De Vereeniging tracht haar doel te bereiken

a. door het onderzoek van als geneesmiddelen aanbevolen stoffen;

b. door het nasporen van de bedriegelijke handelwijzen die bij het aanbevelen van de middelen worden te baat genomen;

c. door het bekend maken der uitkomsten van het onderzoek a en b genoemde;

d. door het bevorderen van de toepassing der wettelijke bepalingen, die de kwakzalverij kunnen tegengaan;

e. door aan te dringen op betere wettelijke bepalingen ter bestrijding der kwakzalverij.

Het nadrukken van artikelen uit dit blad is geoorloofd en wordt, ter bevordering van het doel der Vereeniging, dringend verzocht.

INHOUD:

Hoofdtitel: Adres van de Vereeniging aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Berichten: Ons bericht uit 's Gravenhage verduidelijkt. — Nog eens Theophile's haarkleurmiddel. — Een brief van een kwakzalver aan een arts. — Kwakzalverij in een degelijke tijdschrift. — Onzin in een kwakzalvers advertentie.

Rechtzaken: Een veroordeling van de rechtbank te Utrecht. — Proes verbaal opgemaakt te Amsterdam.

Grootere artikelen: Verkrijgbaar in „de voornaamste apotheken” De middelen van Bauer. — Het boertje van Nieuwbuinen voor het gerechtshof te Arnhem.

Ingezonden stukken: Verzachte Haarlemmerolie.

Vari. Correspondentie.

Herhaalde waarschuwingen: Quina Laroche.

Adres van de Vereeniging aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Onderstaand adres is dezer dagen verzonden. Afschriften daarvan, met verzoek om in adressen van adhesie bij de Tweede Kamer de zaak te ondersteunen, of in zelfstandige adressen op dergelijke wetswijzigingen aan te dringen, worden aan tal van corporatiën verzonden. Wij verzoeken onze leden zooveel mogelijk mede te werken, ieder in zijn kring, om te maken dat door vele en invloedrijke corporaties het verzoek ondersteund worde.

Aan de

Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Geven met verschuldigde eerbied te kennen de ondergeteekenden, te zamen uitmakende het Bestuur van de Vereeniging tegen de Kwakzalverij (goedgekeurd bij Z. M. Besluit van 10 Nov. 1883, No. 26) en handelende in opdracht van de Algemeene Vergadering dier Vereeniging, gehouden te Amsterdam op 31 Augustus 1885.

Dat zij met blijdschap hebben kennis genomen van het voornemen der Regeering om een deel der Geneeskundige Wetten van 1 Juni 1865 aan herziening te onderwerpen en zich veroorloven bij Uwe Vergadering er op aan te dringen, Uwe aandacht in het bijzonder te wijden aan artikelen dezer Wetten, rakende den verkoop in 't klein van geneesmiddelen en de uitoefening van geneeskundige praktijk door onbevoegden, daar zij van deze eene herziening dringend noodig achten.

Terwijl het toch klaarblijkelijk in de bedoeling heeft gelegen der wetgevers van 1865 om, den handel in geneesmiddelen in 't groot geheel vrij latende, de aflevering onmiddellijk aan de zieken, den verkoop in 't klein, aan bepaalde voorwaarden te onderwerpen en slechts toe te staan aan daartoe bevoegd verklaarden, heeft de ervaring geleerd:

1o. dat tal van geneesmiddelen in 't klein worden afgeleverd door winkeliers en onbevoegden van allerlei slag, zonder eenig toezicht op deugdelijkheid en zonder dat de bedoelde personen zich schuldig maken aan eenigerlei wetsovertreding, omdat de samenstellende deelen dezer geneesmiddelen niet voorkomen op de lijst van artikelen, vastgesteld volgens art. 30 der wet van 1 Juni 1865 (Staatsbl. No. 61) en waarvan de verkoop beneden zekere hoeveelheid is verboden;

2o. dat niet minder groote hoeveelheden van geneesmiddelen voor dezelfde categorie van personen, voortdurend en in alle streken van Nederland worden verkocht in bepaalde strijd met de duidelijke voorschriften der zelfde geneeskundige wet, terwijl het ook bij voldoende bekendheid dezer feiten, aan de betrokken autoriteiten onmogelijk blijkt te zijn een einde te maken aan deze onwettige verhoudingen.

Onder de op deze wijze in ons land verkochte geneesmiddelen worden zelfs aange troffen, die voorkomen op de lijst van vergiften, wettelijk vastgesteld volgens art. 7 der meergemelde wet.

Ter bescherming der zieken heeft dezelfde wetgeving van 1865 slechts aan bevoegden willen toestaan het verleenen van geneeskundigen raad als bedrijf; het verstrekken van raad, dus het aanwijzen van hulp- en geneesmiddelen aan lijdende personen, met het doel om zich daardoor een bestaan te scheppen of op eenigerlei wijze voordeel te genieten.

't Valt niet te ontkennen, dat tal van onbevoegde, zoowel als sommige bevoegde leveranciers van geneesmiddelen, inbreuk maken op de bedoeling van deze wetsbepaling, door het toevoegen van zoogenaamde gebruiksaanwijzingen bij de middelen, die zij op eigen gezag aan het publiek afleveren, door circulaire en door de aanbevelingen, bij bepaalde ziekten, waarmede zij de lijders trachten over te halen tot het koopen der bij hen verkrijgbare geneesmiddelen en dat deze personen en mitsdien zich schuldig maken aan wetsovertreding, zij het ook dat de onbestemdheid der bewoordingen, waarin het des betreffende artikel is vervat, bestraffing zoo goed als onmogelijk maakt.

Teneinde deze zeer ongewenschte toestanden te doen ophouden, meenen de onderge-

teekenden door hunne jarenlange werkzaamheden aan het hoofd eener talrijke Vereeniging, zeer in 't bijzonder bekend met den aard en den omvang van de bovenaangegeven wetsontduikingen, er bij Uwe Vergadering op te mogen aandringen, de algemeene beginselen, waarvan de wetgever bij het vaststellen der geneeskundige wetten in 1865 is uitgegaan, thans nauwkeuriger te omschrijven en wel in dier voege, dat de volgende punten duidelijk worden opgenomen:

De verkoop in 't klein van geneesmiddelen is alleen geoorloofd aan bevoegden.

Met verkoop wordt gelijk gesteld: het in voorraad houden, uitstellen, aanbieden of aankondigen ten verkoop.

Het uitoefenen van geneeskundige praktijk is alleen geoorloofd aan bevoegden.

Met het uitoefenen van geneeskundige praktijk wordt gelijk gesteld het aanbieden of aankondigen van geneeskundige hulp, het aanbieden of aankondigen van geneesmiddelen tegen bepaalde ongesteldheden.

De ondergeteekenden zijn overtuigd, dat door het opnemen van dusdanige bepalingen in de wetten regelende de uitoefening der genees- en artseneijbereidkunst, niet alleen vele misbruiken zullen worden geweerd, maar vooral ook de volksgezondheid en de volkswelvaart zeer zullen worden gebaat.

LEEUWARDEN, 27 Febr. 1886.

Het Bestuur van de Vereeniging tegen de Kwakzalverij,

Dr. G. W. BRUINSMA, te Steenberg, Voorzitter.

P. KRUYSSSE, te Amsterdam.

Mr. J. C. MEIJER, te Leeuwarden.

Dr. VITUS BRUINSMA, te Leeuwarden, Secretaris-Penningmeester.

Berichten.

Het komt natuurlijk dikwijls voor dat indien wij iets kwaads van een der kwakzalvers gezegd hebben, deze daartegen opkomen en beweerden dat wij onwaarheid hebben gesproken. Thans evenwel hebben wij van een dier Heeren eens wat goeds gezegd, namelijk dat hij zich zoo goed als „bekeerd” had, en nu beweert de man zelf dat dit niet waar is!

Het betreft de apotheker SNABLIJ te 's Gravenhage, van wien wij in het vorig nummer mededeelden, dat hij met Januari j.l. was benoemd tot Apotheker aan de Maatschappij „De Voorzorg” aldaar, onder voor-

waarde dat hij zijn handel in allerlei in de kranten geadverteerde middeltjes zou staken. Deze Heer SNABILIÉ beweert thans in de nieuwsbladen dat dit bericht onjuist is.

Zoo er onder onze lezers mochten zijn, die eerder den Heer SNABILIÉ dan ons zouden willen gelooven, zullen zij wel tot andere gedachten komen als zij kennis nemen van het volgend uittreksel uit het contract dat de Heer SNABILIÉ met de genoemde Maatschappij gesloten heeft:

... en dit voor één jaar, nu aanvangende en eindigende 31 Dec. '86 en hetwelk naar goedkeuring der beide partijen kan verlengd worden.

De Heer Apotheker SNABILIÉ zal in den loop van dit jaar zorg dragen, dat zijn naam onder de verschillende annonces van vreemde geneesmiddelen geplaatst, geheel verwijderd wordt.

's HAGE, 4 Jan. '86.

(get.) C. J. PIETERSEN,

(Directeur en Administrateur.)

J. L. F. C. SNABILIÉ.

Nog willen wij hier bijvoegen, dat reeds de benoeming voor één jaar iets bijzonders was, daar in den regel de apothekers door de Maatschappij zonder tijdsbepaling benoemd worden. Gedurende de werkzaamheid van den tegenwoordigen directeur, den Heer PIETERSEN, (ongeveer 45 jaren) was nog nooit een apotheker voorwaardelijk aan de Maatschappij verbonden.

De vorige maand hebben wij krachtig gewaarschuwd tegen het haarkleurmiddel van THEOPHILE, zijnde een oplossing van zilvernitraat. Wij waarschuwden, niet omdat wij het bij het kleuren van het haar nu juist gevaarlijk achten, maar omdat het, inwendig genomen, een sterk werkend vergif is, niettegenstaande Theophile het giftvrij noemt en doet voorkomen, alsof men het gerust ook in handen van kinderen en onervarenen kan geven.

Intusschen wijst men er ons op, dat het niet onmogelijk is, dat een oplossing van zilvernitraat ook bij het gewone gebruik voor het kleuren van het haar nadeelige werking kan hebben. In een medisch tijdschrift (*Fortschritte der Medicin*, 1886, no. 3, S. 108) wordt melding gemaakt van gevallen, waarin hardhoorigheid en oorsuisingen waren voorgekomen bij personen, die van zilvernitraat voor het haarverwen gebruik maakten, terwijl deze kwalen weken, toen met het gebruik van het middel werd opgehouden.

Voor zoover wij weten is dit een op zich zelf staande waarneming en wij willen er geen te groote waarde aan hechten. Maar voorzichtigheid zij aanbevolen.

Een inzender in de *Prov. Gron. Ct.* gaf onlangs den volgende gemakkelijken *Brief van een reizenden Kwakzalver aan een Arts*, ontleend aan een Duitsch blad.

Mijnheer College!

Daar ik reeds sinds vele jaren mijn gehoor verloren heb, zoo ben ik niet in staat om over mijne aangelegenheden zelf met u te praten, als waarom ik mijn bediende gelast heb, dit biljet u te overhandigen, want de jicht heeft mij zoo aangepakt, dat ik onmogelijk schrijven kan. Het betreft het heil en de welvaart van t menscheijk geslacht. Ik heb op mijne reizen door t Deutsche Vaderland als Docter, en wegens duizende aanvragen en verzoeken een heerlijk, voortreffelijk geneesmiddel ontdekt, dat in alle mogelijke ziekten *probat* is bevonden. Het geneest in een paar dagen alle wonden en zweeren, kanker, jicht en podagra, *braken, slech e oogen, en suizen en bruizen der ooren*, doofheid, beroerte, verlamming, wormen, steenen waterzucht, koliek, roodeloop en alle andere ziekten. Het verdrijft alle huiduitslag, krabben, bieten, pokken, mazelen, rilling, bloedvinnen, leverkwaal en zomersproeten, bevordert zweet, stoelgang en urine, en is een algemeen eenig praeservativ tegen alle ziekten. In de naarste en mislijkste toestanden zal t niemand ongenezen laten. Het fleschje kost 4 mark, dat men echter franco aanvraagt. Als gij nu, meneer college, voor mij de goedheid wilt hebben, om dit middel in uwe couranten op te nemen, dan staat er een dozijn flacons *gratis* ter uwer beschikking, die gij eerst op mijn naam kunt verkoopen, maar later de patienten naar mij kunt zenden. De nood dringt mij tot deze bede. Ik ben nu niet meer in staat rond te trekken. Het heeft het noodlot behaagd, om mij mijn aap en harlekijn, beide in den tijd van drie weken, door de vallende ziekte weg te nemen; ik zelf ben als een Lazarus over mijn geheel corpus met zweeren bedekt; mijne leden zijn door de jicht geheel verlamd, en ik brul somtijds 24 uur achtereen wegens ontzettende smarten. Mijn pakke drager is bij Keulen door een beroerte getroffen en de knecht, dien ik nog bij mij heb, lijdt gedurende eenige jaren zoo aan zijn oogen, dat hij geheel onbruikbaar wordt. Erbarm u daarom over

uw verlaten college en plaats mijn artsensij in uw blad. Gij kunt t publiek verzekeren, dat de werking er van degelijk is en heilzaam, en ik geef mijn eer tot pand dat ze niemand ongebaat zal laten. Wilt gij het wagen om er in t begin 5 mark voor te vragen, dan beloof ik u voor iedere flakkon *acht schilling* afslag te geven. In afwachting van uw collegialische bijstand blijf ik.

Meneer college, Uw dienstwillige

LAURENTIUS PAURBACH.

**

Dat ten opzichte van enkele soorten van kwakzalversreclames men in het buitenland toch nog verder gaat dan hier, bleek ons dezer dagen weder. Men zond ons een groot blad ter aanbeveling van de middeltjes van een Berlijnschen kwakzalver, en dit was verzonden bij het bekende Dutsche Tijdschrift, dat ook in ons land nog al gelezen wordt, *Vom Fels zum Meer*. Het is zeker zeer treurig dat een dergelijk tijdschrift, dat zeer groote pretensies op deugdelijkheid en degelijkheid maakt, aan de verspreiding van kwakzalversproducten medewerkt. Trouwens zoo zijn er meerdere. Bij ons evenwel onthouden zich, als wij ons niet vergissen, alle degelijke Tijdschriften van het hulp bieden aan kwakzalvers.

**

In een zijner populaire voordrachten, die ons dezer dagen toevallig in handen kwam, wijst de Heer LAURILLARD er op, hoe woorden alleen, woorden zonder eenigen zin of beteekenis aaneengehecht, maar met de noodige aplomb voorgedragen, even alsof er heel wat diepzinnige wijsheid achter stak, somwijlen in staat zijn eigenaardigen indruk te maken op de hoorders.

Ten bewijze haalt hij het voorbeeld aan van iemand, die in snikken uitbarstte aan t slot van een vers, vol louter onzin, op aandoenlijke wijze voorgedragen. Het vers begon reeds terstond met den zonderlingen aanhef:

Hoe helder schijnt het maantjen in deez' stikdonkren nacht!
Om in even vermakelijken trant te eindigen met de rammelende slotregels:

De nikker danst in t rond en rammelt met zijn poken;
Ik zie den schoorsteen van de tulpjasmiinen rooken!

Deze waarheid, hier door den Heer LAURILLARD aan t licht gesteld, is reeds lang bekend bij de kwakzalvers en ze maken er ijverig gebruik van om hun waar aan den man te brengen. Op allerlei manieren zamelen zij geleerde woorden bij elkaar om er hunne aanbevelingen mee te versieren en er den schijn aan te geven van wetenschappelijkheid; maar al te goed overtuigd, dat het publiek de beteekenis dier woorden en uitdrukkingen niet kan beoordeelen en er zich daarom juist door laat overbluffen.

Zelden kwam ons echter sprekender staaltje van onzin onder de oogen dan de reclame, die thans weer de rondte doet voor een nieuw teermiddel. Iemand, die het bovenstaande maar half geloofwaardig mocht voorkomen, moet zich wel gewonnen geven, wanneer hij bedenkt dat dagelijks het publiek als hooge wijsheid de volgende aanbeveling bewondert:

HURIEL, 2 October 1885 (Alliar) France.

In een geval van longwindgezwel met kronieke bronchite, heb ik de Cellen van den Oostenrijkschen Pijnappel van MACK voorgeschreven. Mijne zieke bevond zich onmiddellijk verkwaat van zijne zinking. Onder een balsemachtig opzicht, ben ik overtuigd dat dit geneesmiddel uitstekende diensten moet bewijzen en ik ben van plan er het gebruik van voor te schrijven. Aanyaardt enz.

Dr. G. DESMARONY.

Er is een tastbaar bewijs dat zulke onzin op den lezer toch een bepaalden indruk maakt, want het zoo aanbevolen middeltje vindt koopers!

Rechtszaken.

Door de rechtbank te Utrecht is uitspraak gedaan in de zaak van G. P. S., geboren te Leeuwarden en wonende te Wilnis, beklagd van het onbevoegd uitoefenen der geneeskunst, door het verleenen van geneesen heilkundigen raad, als bedrijf, aldaar, te Waverveen en te Mijdrecht, op verschillende tijdstippen in het vorige jaar gepleegd. De rechtbank veroordeelde den beklagde tot eene geldboete van f 75, subs. 7 dagen gevangenisstraf.

**

Tegen een apotheker te Amsterdam is, naar de *Tijd* meldt, eene vervolging ingesteld, omdat hij in strijd met de wet regelende de uitoefening der artsensijbereidkunst, zonder recept geneesmiddelen heeft afgeleverd.

„Verkrijgbaar bij de voornaamste apothekers.”

Dit, met geringe wijzigingen, standvastige toevoegsel aan de advertenties der geheimmiddelen is

een leugen, vooral wat betreft Nederland; een leugen, niet omdat, zooals in het buitenland enkele der best gerenommeerde apothekers zich niet willen afgeven met den verkoop van zulke artikelen, maar omdat in ons land tegenwoordig de overgrootmeerderheid der apothekers afstand hebben gedaan van dezen verkoop. Nog te meer een leugen, omdat juist de weinigen, die voortgaan zich met depôts te belasten, behooren tot de minst voornaamste beoefenaars der artsensijbereidkunst.

Zondert men een half dozijn hoofddepòthouders uit, wier namen geregeld onder bijna alle advertenties voorkomen, en voegt men er in elke provincie een paar aan toe, die in lokaalbladen announceeren of door t gerucht genoegzaam bekend zijn bij t publiek, dan zal men daarbuiten te vergeefs naar depòthouders zoeken.

Dit alles is reeds gezegd; wij zijn echter verplicht het te herhalen nu het onderstaande schrijven van een onzer lezers het bewijs levert, dat niet algemeen bekend is, wat daarover door ons in vroegere jaargangen (b.v. Maandblad van Jan. 1882) is medegedeeld. Het schrijven dat wij ontvingen luidt aldus:

Aan het

Bestuur van de Vereeniging tegen de Kwakzalverij.

In No. 1 - 6e jaargang van Uw Maandblad komt op de laatste bladzijde een alleraardigst kinderversje voor onder den titel van Kwakzalvers Alphabet.

Vooraf het rijmpje onder letter D is onduidelijk; D is depòthouder, de heler die meehelpt, mee liegt voor 30% van den buit!

Wie zijn nu echter deze depòthouders, en welk onderscheid bestaat er tusschen hen en Apothekers?

Neem de *N. Rott. Couranten* van 27 en 28 Januari 1886 ter hand en ge zult onder de *Annouces* vinden:

Maltine — Depòthouder	T. E. v. Santen Kolf.
Keatings borstpastilles	id.
Biscuits Ollivier	id.
Chocolade Defresne	id.
Powells Balsam of Anisseed	id.
Druivenborsthong	id.
Royal Windsor	id.
Carnrichs Rundvleesch Pepton	id.

Ook verkrijgbaar bij vele anderen.

Nu de *Tijd* van den 28e.

Papier Wiinsi (bij alle Apothekers.

Zalf-Holloway behoort onder „alle Apothekers” ook het Bestuurslid van Uwe Vereeniging de Heer P. KRUIJSSE?

Die vraag is volstrekt niet ongepast en eene duidelijke beantwoording daarvan in Uw Blad, acht ik voor het prestige van Uw Blad noodzakelijk en gebiedend.

Of zijn K de Kranten wier inhoud en strekking, strijden met t geen door haar wordt geadverteerd, ook al de complices van D de depòthouders, enz.!

Dan zal er voor de fabrikanten van Kwakzalverijen ten slotte niet veel winst overschieten, en la part du lion terecht komen in de zakken van D, de depòthouders, A, alle apothekers en K, de koerantiers!

Hoogachtend,

UEds. dw. dienaar,

t Zal nauwelijks noodig zijn met de meest beslissende omtkenning op dit schrijven te antwoorden, wat betreft het genoemde bestuurslid der Vereeniging.

Het verwondert ons zelfs zeer, dat iemand een advertentie van een kwakzalver zoo woordelijk vertrouwt, dat hij zou meenen dat, als daarin van alle apothekers gesproken wordt, dit volledig waarheid zou bevatten.

De brief toont echter nogmaals duidelijk aan, hoe dringend noodig het wordt voor de goedgeznde apothekers, eindelijk eens krachtig de handen in een te slaan, ten einde de personen, die voor de advertenties verantwoordelijk zijn, te dwingen alle toevoegsels daaruit weg te laten, waardoor zij schade lijden aan hun goeden naam of bloot gesteld worden aan de minachting hunner medeburgers.

In het bovenaangehaalde nummer van t Maandblad hebben wij de mogelijkheid daarvan uitvoerig uiteengezet en een paar maanden later, (Mei 1882) eene goed geslaagde poging door de gezamentlijke apothekers te Tiel kunnen vermelden.

Wij meenen dat de namen der personen, die beleeidigd worden, niet behoeven genoemd te worden, maar laster en hoon kan worden aangedaan ook aan eene bepaalde categorie, eene duidelijk aangewezen klasse van personen.

Daarom dunkt ons dat opnieuw eenige apothekers zich moesten vereenigen om wegens het bezigen in kwakzalversadvertenties van de uitdrukking *verkrijgbaar bij alle apothekers* of *bij de voornaamste apothekers* een eisch tot schadeloosstelling in te dienen.

De middelen van Bauer.

Toen wij voor twee maanden waarschuwden tegen dezen kwakzalver, wien men volgens een berichtgever uit zijn eigen woonplaats „een naam „kan geven, die synoniem is met zwendelaar,” schreven wij, dat nog geen zijner middelen door ons was onderzocht.

Na dien tijd werd ons een geheele bezending toegestuurd door iemand, die zelf aan BAUER had opgegeven, dat hij van tijd tot tijd was aangetast door een slepende, ziekelijke aandoening van de blaas en daardoor reeds onder behandeling was geweest van een geneesheer hier te lande. — Hij had *dertig gulden* voor die middeltjes van BAUER betaald.

Het lid onzer Vereeniging de heer J. VAN RIEL, mil. apotheker te Bergen-op-Zoom heeft zich de niet geringe moeite getroost de geheele bezending aan een nauwkeurig onderzoek te onderwerpen.

Wij laten de opgaaf hieronder volgen. Voor den niet deskundigen lezer teekenen wij er bij aan, hoe BAUER van zijn patient zelf vernemende, dat deze aan eene blaasziekte lijdende was, blijkbaar gehandeld heeft zoo als zekere scheepskapitein. Men verhaalt n.l. dat, toen zulk een kapitein eens een zieke matroos aan boord had, hij onder den uitroep: „God zegen den greep” met gesloten oogen in zijn medicijnkast tastte en den lijder het geneesmiddel gaf dat het toeval hem op deze wijze aan de hand deed.

Zoo deed BAUER blindelings een greep in de geneesmiddelen, die door de handboeken van vroeger en lateren tijd worden aangeraden tegen de verschillende soorten van blaas- en nierziekten, blijkbaar in de hoop, dat er wel een of meer onder zouden zijn, die in het bijzonder geval hulp konden aanbrengeu.

De toegezonden kist geneesmiddelen bevatte een bus met *kruiden*, een doos *pillen*, en een flesch *grof poeder*.

De KRUIDEN bestonden uit een mengsel van *folia urae ursi* (Bladeren van Beerendruif), *folia bucco* (Bucco-bladeren), *baccae juniperi* (Jeneverbesen), *radix saponariae* (Zeepwortel), *radix angelicae* (Engelwortel), *radix liquiritiae* (Zoethout), *lignum sassafras* (Sassafras), *lignum guajaci* (Guajakhout) en . . . . . *gevoon houtzaagzel* (van dennenhout.)

De meeste dezer stoffen hadden hare verschheid, een eerste vereischte voor hare werkzaamheid, lang verloren; bovendien waren zij zeer onzuiver.

De onoogelijke, slecht en slordig gemaakte, dikke PILLEN, ten getale van 250, waren bereid uit *aloë*, *zuavelzure kali*, *phosphorzure kalk*, *zeep* en een plantenpoeder, waarschijnlijk *fenkelzaad*.

't Bleek ook weer bij dit onderzoek dat de kwakzalvers, waar zij stoffen bezigen, die werkelijk in de geneeskunst gebruikt worden, toch altijd de minste kwaliteit nemen en de onzuiverste soort; daardoor was er een niet geringe hoeveelheid *zand* in de pillen aanwezig.

Het POEDER eindelijk in de flesch was slecht gemengd, en slordig, als al het andere.

Het was *melksuiker* en *dubbelkoolzure natron* en daaronder onachtzaam gemengd een ander bekend geneesmiddel, *benzoë-zure natron* alles een weinig gekleurd met een roode kleurstof, die nu door het alkali, donkerbruin was geworden; te zamen eene hoeveelheid van 150 gram.

Zooals ieder deskundige kan getuigen is er niets bijzonders onder al deze stoffen hoe vreemd de Latijnsche benamingen de meeste leeken ook in de ooren mogen klinken.

Al erkennen wij, dat er middelen onder voorkomen, die geneeskundige werking kunnen uitoefenen, zij zijn zonder onderscheid aan alle geneeskundigen zoo overbekend, altijd zuiver en in goeden staat in de Nederlandsche apotheken verkrijgbaar, dat ze waarlijk niet verontreinigd en ondeugdelijk uit het buitenland behoeven te worden toegezonden.

En dan de prijs? — De drie middelen, op recept afgeleverd door een apotheker in Nederland zouden volgens de gewone prijsbepaling voor de hoogste klasse, te zamen nog geen f 5 kosten en dan, wij herhalen het, van deugdelyke bestanddeelen en nauwkeurig bereid, onder waarborg van de wet. Daar de bezending f 30 kostte, had hier de lijder bij BAUER voor het advies van een niet-geneeskundige en de toezending van buiten-

lands *vijf en twintig gulden* meer betaald.

Als toppunt van slordigheid zij nog aangehaald, dat niet eens een gebruiksaanwijzing bij de middelen was overgezonden. Trouwens juist daardoor werd het wantrouwen opgewekt van den lijder, die gelukkig kort daarop het Maandblad van Januari onder de oogen kreeg en daardoor, overtuigd met welk een bedrieger hij te doen had, voor verdere schade leerde behoeden.

Wij zijn hem dankbaar voor de toezending, waardoor wij in staat zijn met zijn voorbeeld weer anderen te waarschuwen, maar hem en velen meer die blijk geven zich gemakkelijk door advertenties enz. te laten verleiden, willen wij in gemoede den raad niet onthouden; „wordt lid onzer Vereeniging en vraagt in 't vervolg eerst onze voorlichting.

Het boertje van Nieuwbuinen voor het Gerechtshof te Arnhem.

De behandeling van deze belangrijke rechtszaak, voor het Hof te Arnhem, nemen wij hieronder in al haar uitvoerigheid over uit het *Paleis van Justitie*. Wij onthouden ons van oordeelvellingen, alleen meenen wij een weerlegging van een der argumenten van den verdediger aan het slot te moeten toevoegen.

Gerechtshof te Arnhem.

Zitting van 19 en 26 Januari 1886.

Voorzitter, mr. Cremers.
Raadsheeren, mrs. Kortenhout van der Sluys, Udo de Haes, Hijmans, Hertzveld en Karsten.
Advocaat-generaal, jhr. mr. Sandberg.
Substituut-griffier, mr. baron De Vos van Steenwijk.
Verdediger, Mr. S. M. S. Modderman, advocaat te Groningen.

De zaak, in deze terechtzitting behandeld, heeft een algemeene bekendheid gekregen, zoowel om haar feitelijken grondslag, als om de juridieke vraag, die moest worden beslist. Reeds hadden de rechtbank te Groningen en het hof te Leeuwarden hun oordeel over deze uitgesproken, doch de hooze raad vernietigde het arrest van het genoemde hof, en zoo werd ook het gerechtshof te Arnhem geroepen, haar beslissing te geven over de vraag, of het enkele leggen van de handen op de zieke plaats van den lijder, zonder meer, door iemand, daartoe onbevoegd, overtreding kan opleveren van art. 1 der wet op de uitoefening der geneeskunst. (Wet van 1 Juni 1865, Stbl. no 60). Sedert geruimen tijd hield zich een zekere Hendrik Niemeijer, bijgenaamd het boertje, oud 71 jaar, wonende te Nieuw-Buinen, bezig met dit eigenaardige bedrijf, zoodat de geneeskundige inspecteur van Friesland en Groningen, dr. Ali Cohen, zich eindelijk verplicht rekende, daarover een klacht in te dienen bij den officier van justitie te Groningen. Na een voorloopig onderzoek en gehouden instructie dagvaardde deze den beklagde tegen den 2 Juli 1885 voor de rechtbank, ter zake, dat hij, onbevoegd om de geneeskunst uit te oefenen, in den loop van dit jaar in den woonkelder van den tapper H. K. Severien, te Groningen, geregeld elken Woensdag aan onderscheiden personen, die hoofdzakelijk leden aan rheumatische of nerveuse kwalen, geneeskundigen bijstand heeft verleend, onder meer anderen op 15 April 1885 aan Berend Zijlstra, Eefke Engelsman, vrouw van Jan Lindeman en Saartje Severien, en op 22 April 1885 aan gemelde Eefke Engelsman en Froude de Vries, en zulks door de lichaamsdeelen der personen, waaraan zij beweerden lijdende te zijn, en waarvoor zij zijn hulp of raad inriepen, telkens met de bedoeling om hen te genezen, met zijn handen aan te raken, voor welke werkzaamheden hij belooning of vrijwillige giften ontving, zijnde hij ter zake voorschreven bij bevelschrift dezer rechtbank van 10 Juni 1885 verwezen naar de correctionele terechtzitting.

Nadat getuigen en beklagde gehoord en conform de dagvaarding verklaard hadden, requirerde het O. M., na toelichting, de veroordeeling van den beklagde tot f 100 boete, op grond, dat hij onbevoegd de geneeskunst als bedrijf had uitgeoefend.

Den 16 Juli daaraanvolgende overwoog de rechtbank te Groningen, dat het telastgelegde wettig en overtuigend bewezen was, zoowel door de bekentenis, als de opgave der onder eede gehoorde getuigen, maar wat betreft de toepasbaarheid van art. 18, juncto art. 1, der Wet van 1 Juni 1865 (Stbl. no. 60), besliste zij, dat volgens genoemd art. 1 onder uitoefening der geneeskunst moet worden verstaan het verlenen van genees-, heel- of verloskundigen raad of bijstand als bedrijf; dat door die definitie niet wordt uitgemakkt, wat de wet onder „geneeskundig” verstaat, maar daarentegen in de memorie van toelichting wordt gezegd: „Het door langdurig gebruik geijekte woord geneeskunst wordt hier gebezigd als omvattende de toepassing der wetenschap niet alleen, maar ook tevens de technische vaardigheid, die tot onderzoek van zieken en tot behandeling, bijv. door kunstbewerkingen, vereischt wordt”; dat derhalve de wet geacht moet worden onder geneeskundigen bijstand te verstaan dien bijstand, waarbij de medische wetenschap wordt toegepast; dat dus een onbevoegde die verschaft, om te genezen, bijv. den aleronschuldigsten drank, kan vallen onder het bereik der geneeskundige wetten, daar toch in het algemeen het geven van dranken behoort tot de toepassing der medische wetenschap, hetgeenechter niet gezegd zal kunnen worden van het aanraken met de handen; dat in dezen niets kan afdoen, dat de beklagde de bedoeling had om te genezen, en degene, die met de handen werd aangeraakt, in de meening verkeerde, genezen te zullen worden, daar toch bedoelingen en meeningen een handeling, die op zichzelf geheel vreemd is aan de toepassing der medische wetenschap, niet van aard en karakter kunnen doen veranderen; dat derhalve de bewezen verklaarde feiten niet opleveren een overtreding van art. 1 der bedoelde

wet, noch van eenige andere wet, wettig besluit of verordening, zoodat ze zijn noch misdadig, noch wanbedrijf, noch overtreding; op welke gronden de beklagde van alle rechtsvervolging wordt ontslagen.

Van deze beslissing kwam het O. M. in appèl bij het gerechtshof te Leeuwarden, en bij de behandeling van het appèl requirerde de advocaat-generaal, dat het vonnis des eersten rechters zou worden vernietigd, en het hof, opnieuw rechtdoende, de feiten en de schuld van den beklagde daaraan bewezen zou verklaren, en hem zou veroordeelen tot een geldboete van f 75 en in de kosten van beide instantiën.

Het hof echter bevestigde het vonnis van de rechtbank te Groningen, en vereenigde zich dus geheel met de daarin opgenomen beschouwingen.

De procureur-generaal voorzag zich van dat arrest in cassatie, en de hooze raad der Nederlanden vernietigde het den 30 November 1885 wegens verzuim in den vorm, op grond, dat in het vonnis a quo de verklaringen der getuigen zelf niet zijn opgenomen, en dat bij gebreke hiervan niet kan worden beoordeeld, of werkelijk aan de getuigen uit eigen waarneming was gebleken, wat de reciter als zoodanig heeft beschouwd. Om die redenen verwees de hooze raad de zaak naar het gerechtshof te Arnhem, om op het bestaande hooger beroep opnieuw te worden berecht en afgedaan.

Noch van de zijde van het O. M., noch van die der verdediging waren in deze instantie getuigen bijgebracht zoodat, nadat de raadsheer-rapporteur mr. Hijmans zijn rapport en den loop der zaak had medegedeeld, de voorzitter direct tot het boeren van den beklagde overging.

Deze erkende volmondig de feiten, hem bij dagvaarding telastgelegd, en zeide, dat hij sinds jaren bij de behandeling zijner patiënten een groot geluk had; door de magnetische kracht, die van hem uitging, wist hij allerlei ziekten door enkele aanraking der pijnlijke plaats te genezen. En zelf noemde hij een geval van een lijdende, die met losse tanden in den mond bij hem kwam, en bij wie, doordat hij slechts even de hand tegen den mond had gehouden, die tanden weer allen waren vastgeraakt. Hij verklaarde geen dokter te zijn, en evenmin bevoegdheid te hebben, om de praktijk uit te oefenen.

Het O. M. meende, dat de hooze raad, alvorens in deze zaak te beslissen, het oordeel van dit hof wilde vernemen, nu twee colleges beklagde ontslagen hadden van alle rechtsvervolging. Reeds bij arrest van 28 December 1869 had de hooze raad, betreffende derzelfden persoon en gelijklopende feiten, zijn oordeel uitgesproken, en beslist, dat de laatste het uitoefenen van een tak der geneeskunde opleveren. Nu schijnt het, dat het gevoelen veranderd is, daar wegens een onbeduidende schending van den vorm de zaak verwezen is. Hoe het hof ook moge oordeelen, in ieder geval kwam spreker weder in cassatie, daar het voor de jurisprudentie van belang is, opnieuw een dictum van het hoogste rechterlijk college te verkrijgen. Zijn oordeel was, dat hier wel degelijk door een onbevoegde de geneeskunde was uitgeoefend. Het O. M. ging daartoe de verschillende behandelingen van beklagde na, en vond in sommige een pijnlijke operatie, bijv. het leggen van de hand op den mond van een vrouw en het knijpen van een negeuten-jarig meisje. Het requirerde derhalve, dat het vonnis vernietigd, en de beklagde zou veroordeeld worden tot een boete van f 100.

De verdediger mr. Modderman, had het noodig geacht om uit Groningen over te komen, om dezen misdadiger aan het gerechtshof te Arnhem doen kennen. Want hoe aangrenzend of naburig, zeide pleiter, volgens den hooze raad, dit hof voor ons ook zij, en hoeezer deze man ver buiten de grenzen zijner woonplaats bekend is, zal dit hof hem niet volledig kennen. Laat mij u hem dan eerst voorstellen. Hij is nederig, eenvoudig, rechtschapen en opgewekt, iemand, die niet komt met ophef en gedruisch, die zich niets aanmatigt, die zich nergens aanbeveelt, die zich nooit bij iemand aanmeldt, en nooit ongevraagd iemand opzoekt, maar die wordt opgezocht door velen van heinde en ver. En waarom? omdat hij ze geneeskundig behandelt? och! de man weet van geneeskunde niets, hij weet misschien heelemaal niets, alleen in de schrift is hij ervaren, maar misbruikt niet het woord om kwaad te bedekken, om kerken te barricadeeren of panceelen uit te zagen. Hij vermag veel, maar kent niets. Hij is zich zelf een raadsel. „De verborgenheid is groot!” Ziedaar zijn leus. Men zoekt hem op, omdat er, volgens opgedane ervaring een kracht van hem schijnt uit te gaan, die heilzaam werkt op zenuwstoringen, gecompliceerd met katar, een ziekte, waaraan thans het halve menschedom lijdende is. Wat doet hij? maakt hij een diagnose? geeft hij raad, schrijft hij iets voor? regelt hij een diët, wendt hij zalpjes, of pappen of verbanden aan?

Neen, dat is in zijn oogen wetenschappelijke kwakzalverij.

Hij legt eenvoudig zijn hand, zoo koud mogelijk, bewegingloos op de pijnlijke plaats. Ziedaar alles. Hij drukt, veelt, knijpt, wrijft noch kietelt, vertoont geen kunsten, sprekt geen woorden, en kreett geen formuleren uit, alleen maakt hij een beroep van het opleggen van handen; en, als dan die hand wordt teruggetrokken, glijdt er wel eens een geldstukje in, maar hij vraagt niet, en bedingt ook niets. Hij is niet wetenschappelijk genoeg om anderen af te zetten, en speculeert niet met de wonderbaarlijke kracht, die in hem schijnt te zijn. En het resultaat is, dat de pijn van lieverlede verdwijnt, en de stijve leden, weer lenig, en de verdraaide weer recht, en de gejaagde weer kalm, de kreupelen weer waardig, en de losse gebitten weer stevig worden. Dat getuigen allen om strijd; dat blijkt uit de vele certificaten, zelfs een uit Kingstow Jamaica, waarin o.a. voorkomt, dat, zoo deze beklagde mocht veroordeeld worden, een herziening van de geneeskundige wetten evenzeer noodig is als van de grondwet.

Deze brave man zit hier als een slachtoffer van onze wetten. Niet één verknoede hij; maar hij hielp weer terecht, die door de wetenschap verknood waren. Gij lacht! gij gaat misschien van de onderstelling uit, dat die oplegging is onbetekenend? maar dan kan zij ook niet in aanmerking komen als uitoefening van geneeskunde.

Als iets niet helpt, niets betekent, dan is het geen geneeskundige bijstand. Als de een zich poseert om genezen te worden, en de ander zich leent, alsof hij geneest, dan is het artikel van toepassing; maar wanneer wel de wederzijdsche bedoeling bestaat, maar toch bereiking van dat doel handelingen worden aangewend, die met

geen mogelijkheid iets kunnen uitwerken, zou men die dan alleen om het doel als geneeskunst-uitoefening qualificeeren? Iemand biologieert, of maakt er zijn werk van hem of haar strak aan te zien; ofschoon een bezielde blik soms machtig kan aangrijpen, geweldig kan meeslepen hevig kan aandoen, is dit aanzien daarom utoefening der geneeskunst?

Welk staats- of privaats belang is daarmede gemoeid? De handeling moet eenige uitwerking kunnen hebben om tot utoefening der geneeskunde te kunnen worden gebracht, of liever de gezindheid, om te genezen en genezen te worden moet gepaard gaan met een handeling, die gevolg kan hebben, ten goede of ten kwade, want verknouwen behoort ook tot geneeskunde.

Beklaagde kan dus misschien schuldig zijn aan oplegging, aan aantasting der eerbaarheid, aan kwakzalverij, maar niet aan utoefening van geneeskunst, want daartoe moet eenige uitwerking mogelijk zijn. Of beteekent kunst bij geneeskunst kunstenaarijen? Zoo ja, dan wordt het anders, dan zult gij, ongelooflijk aan de kracht van beklagde, moeten overwegen, dat hier ijdele kunsten in het spel zijn, en dat daarom hier geneeskunst is uitgeoefend.

Geloof gij daarentegen aan de kracht van oplegging der handen door Niemeijer, dan hebben wij hier één bladzijde, uit het voor een groot deel nog gesloten boek over dielrijk magnetisme. De echt wetenschappelijke mannen achten het niet mogelijk, dat zulk een aanraking weldadig kan werken, niet van allen, en van ieder: maar van dezulken, in wie die kracht is gelegd, die volgens Paulus, I Cor. XII vs. 9, de gave der gezondmaking hebben. Het geloof daaraan heeft zich geopenbaard in den door hooggeleerden gegeven raad, om dezen man op te zoeken, en in de omstandigheid, dat zij hem hebben geraadpleegd.

Doch dit is geen utoefening van geneeskunde. Hij stelt slechts beschikbaar de kracht, die in hem is, het is een domme kracht, van wier oorzaak hij zich zelf niet bewust is. Hij treedt niet op, alsof hij geneesheer is, maar als drager van die kracht, die de ervaring leert, dat de zijne is; hij poseert niet als geneeskundige, maar als geneesmiddelen, en behoort dus te huis in de pharmacopoea.

Om hem te kunnen veroordeelen, moet dit de praemisse zijn, dat bloote koude aanraking, let wel, zonder eenige inwerking, behoort tot de therapie, want gij zult moeten overwegen, dat hij het gebied van den geneeskundige betrad. Zie daaromtrent H. R., 26 Februari 1867, Rechtspraak, deel 85, pag. 278.

Zoo ge hem mocht veroordeelen, dan zal er gejuich zijn bij de inspecteurs, en bij den redacteur en medewerkers van het Weekblad tegen de kwakzalverij. Maar er zal zijn gewezen bij allen buiten hen, want talloos zijn degenen, die hem dankbaar zijn voor de op hen toegepaste kracht, die van hem uitgaat. Want volgens de vele attesten, hierbij overgelegd, genas hij ruggemergziekte, danworm, keelaandoening, gewrichtsaandoeningen, rheumatisme, en zelfs een president, die den presidentialen hamer niet meer kon hanteeren, genas hij van knooblijcht. Ik hoop, zoo eindigde spreker, zijn zeer interessante pleitrede, dat gij aan de geneeskundige wetten de eer zult aandoen van te beslissen, dat ze niet strekken ter beteugeling van de handoplegging door dezen beklagde, en gunt mij daarbij de bede, dat die beslissing moge zijn vervat in zoodanig feitelijk cement, dat ze is onaantastbaar en onwankelbaar; dan zal uw taak zeer benijdenswaardig zijn!

Het hof heeft beklagde van alle rechtsvervolgving ontslagen, omdat het opleggen van handen zonder meer of het met de handen aanraken van lichaamsdeelen van personen, waaraan zij bevernen lijdende te zijn, niet kan geacht worden geneeskundigen bijstand of utoefening van geneeskunst te zijn, al geschieden die handelingen met de bedoeling om te genezen.

Van dit arrest is van de zijde van het O. M. cassatie aangeeteekend.

Wij willen over enkele onnauwkeurigheden in het betoog van den verdediger, zooals dat hij van een Weekblad tegen de kwakzalverij spreekt, heenstappen, doch mogen in het belang van de lijdende menscheid, niet nalaten op te merken dat de uitroep „Niet één verknoei hij” een uitroep is, en niets meer. Voor zoover met handopleggen verknoeien mogelijk is, heeft het boertje verknoeid. — Zie hier wat Dr. S. B. RANNEFT te Groningen, in ons nummer van October 1885 over een door hem waargenomen geval mededeelde:

Den 20sten Mei 1883 werd ik geroepen bij den zeventienjarigen zoon van een landbouwer in een dorp hier in de nabijheid. Ik vond dien jongeling lijdende aan eene kniegewrichtsontsteking, doodziek en kermend van pijn, 'k mag wel zeggen op den rand van 't graf te bed liggen. Slechts eene spoedige amputatie was misschien nog in staat hem het leven te redden. Terwijl de ouders nog aarzelden hunne toestemming tot die kunstbewerking te geven (zooals mij later bleek had het boertje gezegd dat dit niet nodig was) smeekte de patient mij ze zoo spoedig mogelijk te willen verrichten, aangezien hij het lijden der laatste weken niet langer kon dragen. De amputatie, den volgende dag verricht, redde het leven.

„Deze jonge man nu was een jaar lang twee malen 's weeks door het boertje bezocht en met handenopleggen behandeld. Niettegenstaande de ziekte voortdurend in hevigheid toenam bleef hij herstelling voorspiegelen, tot dat hij, door den naderenden dood bevreest geworden, aanried chirurgische hulp in te roepen.

„Is deze patient verknoeid of niet?

„Zeer zeker ja! Want met meer dan waarschijnlijk

lijkheid liet zich uit het verhaal van ouders en patient afleiden, dat voor een jaar, toen hij onder behandeling van het boertje kwam, door eene operatie het been had kunnen behouden blijven.

„M. i. is dit geval bewijzend en belangrijk genoeg om het openbaar te maken.”

Ingezonden stukken.

Vervalschte Haarlemmerolie.

M. H.!

Reeds een paar malen las ik in het Maandblad een meening van U omtrent Haarlemmerolie, die naar ik geloof, niet juist is. U schreef namelijk dat er eigenlijk van echte en onechte Haarlemmerolie geen sprake kan zijn; alleen in zoverre dat die olie onecht kan genoemd worden, waarbij de zwavel, die voor de bereiding gebruikt wordt, arsenicumhoudend is. Het zij mij vergund U een ander verschil aan te wijzen. Zooals U bekend is, wordt Haarlemmerolie bereid door zwavel in lijnolie zoolang te koken, tot ze is opgelost, waarna de strooperige vloeistof, die dan is ontstaan, met terpentijnolie wordt verdund.

Op sommige fabrieken nu, waar jaarlijks groote hoeveelheden Haarlemmerolie worden afgeleverd, vindt men deze bereiding te omslachtig, te veel tijdroovend en door de vele brandstof, die bij de koking van de lijnolie vereischt wordt, te duur. Men volgt daarom de volgende bereiding.

Men vermengt n.m. lijnolie met zwavelzuur, waarbij men een oogenschijnlijk gelijksoortig preparaat verkrijgt, dat met de nodige hoeveelheid terpentijn vermengd, even als de gewone Haarlemmerolie in den handel wordt gebracht. Dat deze vloeistof veel meer dan de andere gevaar oplevert bij het gebruik, zal U zeker gaarne toestemmen. Het is dunkt me dan ook dit mengsel, waarvan men in den laatsten tijd herhaaldelijk de schadelijke werking heeft vernomen, dat zelfs bij een bejaarde vrouw voor geruimen tijd vergiftiging heeft veroorzaakt. Dus zelfs op kwakzalversgebied is de vervalsching reeds doorgedrongen. Men ziet hieruit dat kwakzalvers, wien het alleen om winstbejag te doen is, zich niet ontzien de koopers zelfs gevaarlijk goed in de handen te stoppen, alleen om maar zooveel als 't immer mogelijk is, er aan te verdienen.

Uw. dw. dn.

Wij verzoeken den schrijver van het bovenstaande, ons zoo mogelijk monsters van de door hem bedoelde valseche Haarlemmerolie toe te zenden, of adressen op te geven waar zij te krijgen zoude zijn. Reeds voor dat wij ons door een onderzoek overtuigd hebben, meenen wij echter door het plaatsen van dit schrijven het publiek te moeten waarschuwen. Want is Haarlemmerolie zelf reeds een scherp werkende stof, die men met de grootste voorzichtigheid — of nog liever in het geheel niet — moet gebruiken, een met zwavelzuur bereid product, als hier besproken wordt, is zeker nog gevaarlijker. Intusschen houden wij ook de echte Haarlemmerolie voor zeer goed in staat om de vergiftigingen te veroorzaken, die in Haarlem en elders zijn voorgekomen, en waarschuwen wij een ieder om met het gebruik op te houden, ook al weet hij de echte te hebben.

RED.

Correspondentie.

— Sinds de vorige maand zijn de volgende 10 personen als nieuwe leden tot de Vereeniging toegetreden:

Amsterdam, Mr. P. A. Brugmans.

Dordrecht, Dr. A. Geijl

Hengelo, De Nederl. Katoenspinnerij.

Hoogland, J. J. Bos, Geneesheer.

Kralingen, M. D. Burkens, Geneesheer.

Leiden, C. J. v. Putten, Cand. Arts.

Roermond, Dr. J. L. Herten.

Rotterdam, Mr. L. Zegers Veeckens.

Wommels, Dr. W. K. J. Hoekstra.

Zwolle, Mr. J. A. van Rooijen S. Jzn., Adv. en Proc.

Hierdoor is het getal leden gestegen tot 1096.

— Door middel van de bij het vorig nummer toegezonden postwissel-formulieren is thans van 543 leden de contributie ontvangen. Hiervan zonden 89 een bedrag hooger dan f 3.—.

De overige leden worden dringend verzocht nu deze maand hun contributie per postwissel te zenden, daar anders over het bedrag per kwitantie moet worden beschikt, wat voor de Vereeniging kosten veroorzaakt.

— P. D. te R. *Salmoniak*, of *Chloorammonium* dat in het *Zoutdrop* of *Salmiakdrop* voorkomt, is een vrij onschadelijke stof, waardoor men niet spoedig zijn maag zal bederven. De *Soda*, waarover gij schrijft, is geheel iets anders en integendeel lang niet onschadelijk.

— Dr. v. D. te N. Dank voor uwe mededeeling; nu door brochures en advertenties de aandacht opnieuw voor 't goedje wordt ingevoerd, zullen wij trachten 't nogmaals aan een onderzoek te onderwerpen. Op 't oogenblik echter is de aankoop vrij bezwarend voor de kas en 't zou daarom dubbel aangenaam zijn, zoo wij uwe bevinding met vermelding van naam mochten publiceeren.

— Dr. W. te G., dank voor uwe mededeelingen. Wij zullen er aan doen wat wij kunnen.

— Wij ontvingen van meerdere zijden inlichtingen over *Spijkerbalsam*. In een volgend nummer meer daar over.

— J. K. te L. Gaarne maken wij in een volgend nummer gebruik van uw briefkaart.

— Veel moest wegens plaatsgebrek blijven liggen.

V A R I A.

Attesten over de goede werking van Hoff's-Malz-extract.

(Ingezonden.)

Attest no. 34376.

'k Verklaar, dat ik Hoff's eedle mout
Gebruik daags vóór en na den eten,
En dat ik, sinds 'k mij daaraan houd,
Van podagra niets heb geweten.
P. J. S. (oud 7 jaar.)

Attest no. 34377.

Den braven Hoff
Zij eer en lof!
Ik kreeg een puist
Groot als een vuist,

Een steenpuist op mijn rechter been,
Maar kijk, reeds na een dag of tien,
Kon 'k van de Malz de werking zien
De swelling week, de brand ging heen,
Alle ettring week, de pijn verdween,
En 't laatste roofje viel er of,
Lof, eer en prijs den grooten Hoff!

A. B. C.

Gebruiksaanwijzing voor de koopers van de Zwitsersche pillen van Richard Brandt.

Men koope ergens 5 doosjes van deze of van eenige andere soort pillen, en werpe elken morgen, met nachteren maag, 3 stuks ruggelings op een mesthoop. Men leve matig, neme veel beweging in de frissche lucht en gebruike wekelijks eenmaal een bad. Men zal zich verbazen over de weinige schadelijke werking, die op deze wijze van de pillen ondervonden wordt, en den Heer Richard Brandt daarover zeker gaarne een getuigschrift toezenden.

Op de vele Urbanuspillen volgens het alleen echte recept van Paus Urbanus de Achtste.

'k Heb zekerlijk nimmer gedroomd in mijn leven
Dat 'k na mijn dood
O wonder groot!

Zooveel echte recepten zou hebben geschreven.
URBANUS VIII.

Teer, teer, teer!

Geen roos, anjelief of viool boeit mij meer,
Dan de Noorweegsche pijnboom: zij brengt mij de teer.
GUYOT.

Teer in de maag? Och, 't geneest noch verzacht,
Ik stuur 't naar de longen, dat's later bedacht.
GERAUDEL.

Op alle Kwakzalvers.

Zij varen allen
in 't zelfde schuitje;
Met pillen de een,
de áer met zijn spuitje.
Geld, geld te kloppen
uit ziekte en leed,
Hoe lang zal 't duren
eér dat men 't weet

Herhaalde Waarschuwingen.

Quina Laroche. De fabrikant van Quina Laroche te Parijs schijnt te bespeuren dat zijne klandisie in Nederland afnemend is. Hij acht het daarom nodig de aandacht weer eens speciaal op zijn product te vestigen door een nieuwe advertentie, waardoor hij belanghebbenden tracht af te houden van 't koopen van dit praeparaat, als het door anderen vervaardigd is.

Wij herinneren daarom, dat Quina Laroche bestaat uit een aftreksel van de bekende *Kinabast* met spiritus en wijn; 't welk door elk apotheker kan worden bereid en waarvan indertijd een zeer doelmatig voorschrift is bekend gemaakt door eene commissie van Nederlandsche pharmacoeuten, de z. g. *Quina Laroche Amstellodamensis*. De ondervinding heeft geleerd dat de werking dezelfde is, de smaak uitstekend, zelfs voor personen, die aan het Fransche artikel gewoon waren en de prijs veel lager.

Slecht de geneesheer, die dit praeparaat voorschrijft is verantwoord tegenover zijne patienten, want hierbij alleen heeft hij den waarborg dat het, op straffe bij de wet bepaald, is vervaardigd uit deugdzame bestanddeelen, wat vooral in aanmerking dient genomen te worden bij een artikel, waarvan een goede grondstof tamelijk kostbaar is.

Ook aan ieder die, zonder geneeskundig voorschrift, dit medicament bij een apotheker koopt, komt het vertrouwen dat hij schenkt aan den apotheker slechts dan ten goede, wanneer hij een door hem zelf bereid praeparaat verlangt.

Leeuwarden — Coöperatieve Handelsdrukkerij.

MAANDBLAD

VAN DE VEREENIGING

TEGEN DE KWAKZALVERIJ.

Redacteuren Dr. G. W. BRUINSMA te Steenberg en Dr. VITUS BRUINSMA te Leeuwarden. — Uitgever H. VAN BELKUM Kz. te Leeuwarden.

Lid der VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ is elk die haar doel wil helpen bevorderen en een jaarlijksche contributie betaalt van f 3.— Men wordt lid door aanmelding bij den secretaris-penningmeester of een der andere bestuursleden. Het verenigingsjaar loopt van 1 Jan. tot 31 Dec. De contributie wordt in het begin van het jaar per postwissel bij den secretaris-penningmeester te Leeuwarden ingewacht, die daarvoor in Februari formulieren toezendt. Over het niet aldus betaalde wordt in April per kwitantie beschikt.

De leden der Vereeniging ontvangen, behalve een exemplaar van het blad, zooveel exemplaren als zij aanvragen ter verspreiding. Voorloopig kan dit aantal echter, bij betaling van de enkele contributie, niet meer dan 10 per maand bedragen.

Dit blad verschijnt den eerste van elke maand. Prijs per jaar f 1,25, franco per 1st. Men abonneert zich bij alle boekhandelaren en bij den uitgever, doch niet anders dan voor den geheelen jaargang.

Het abonnementsjaar loopt van 1 Januari tot 31 December. Over het bedrag wordt in de eerste drie maanden beschikt.

BESTUUR DER VEREENIGING.

Dr. G. W. BRUINSMA, Geneesheer te Steenberg, Voorzitter.

P. KRUYSSSE, Apotheker „ Amsterdam.

Mr. J. C. MEIJER, Advocaat en Procureur te Leeuwarden.

Dr. VITUS BRUINSMA, Leeraar a.h. Gymnasium te Leeuwarden, Secretaris-Penningmeester.

GETAL LEDEN 1096.

De Statuten van de VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ zijn goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 10 November 1883, No 25.

De eerste twee artikelen van deze Statuten luiden:

Art. 1 De Vereeniging tegen de Kwakzalverij is gevestigd te Leeuwarden

Zij heeft ten doel de bestrijding der kwakzalverij, in het bijzonder die met geneesmiddelen.

Art. 2. De Vereeniging tracht haar doel te bereiken:

a. door het onderzoek van als geneesmiddelen aanbevolen stoffen;

b. door het nasporen van de bedriegelijke handelwijzen die bij het aanbevelen van de middelen worden te baat genomen;

c. door het bekend maken der uitkomsten van het onderzoek a en b genoemde;

d. door het bevorderen van de toepassing der wettelijke bepalingen, die de kwakzalverij kunnen tegengaan;

e. door aan te dringen op betere wettelijke bepalingen ter bestrijding der kwakzalverij.

Het nadrukken van artikelen uit dit blad is geoorloofd en wordt, ter bevordering van het doel der Vereeniging, dringend verzocht.

INHOUD:

Berichten: Het adres van de Vereeniging en de voorstellen der regering tot herziening der geneeskundige wetten — De kwakzalver William Becker. — Uit Doesburg. — Waarschuwing tegen T. C. Bauer. — Weer een bedrog met Haarlemmerolie.

Rechtszaken: Voor het gerechtshof te Leeuwarden. — Proces-Verbaal te Zevenbergen. — Een veroordeeling te Dresden.

Grootere artikelen: Paardeboonen als geneesmiddel verkocht, voor f10 het kilo. — Cellen van Mack. — Nog eens het boertje van Nieuw Buinen. — Uit 1646. — Gevaren van Le Roy's zuiveringsleer. — Het toevoegsel bij de advertentie: „Verkrijgbaar bij alle Apothekers”. — Tokayer wijn.

Ingezonden stukken: Over een Indisch receptenboekje. — *Varia*. — *Correspondentie*: (iets over breuken). — *Herhaalde Waarschuwingen*: Pain Expeller. — Pillen Pearcy.

Berichten.

Toevallig heeft het adres onzer Vereeniging (in het vorig nummer opgenomen), bijna op hetzelfde oogenblik de Tweede Kamer bereikt als de voorstellen der Regeering ter herziening der geneeskundige wetten.

't Blijkt dat door de Regeering gewichtige veranderingen worden voorgesteld in de wetten, regelende de uitoefening der genees- en artseneijberekunst, waarop juist onze Vereeniging de aandacht der Kamer wenschte te vestigen.

Toch is het adres zeker niet overbodig, nu 't blijkt dat de Regeering weliswaar het toezicht op de geneesmiddelen nauwkeuriger wenscht vast te stellen, doch in sommige gevallen den verkoop van geneesmiddelen, onder nadere waarborgen, ook in het vervolg, aan onbevoegden wil toestaan.

In een volgend nummer zullen wij de voorstellen der Regeering in verband met het doel onzer Vereeniging nader bespreken.

WILLIAM BECKER, gewezen boterkoopman, die enkele jaren geleden ook in ons land adverteerde, en nog steeds voortgaat door geheel Duitschland zijn onfeilbare methode ter genezing van allerlei geslachtsziekten uit te bazuinen, stond dezer dagen, nadat hij reeds vroeger allerhande veroordeelingen had ondergaan, opnieuw te Berlijn terecht wegens bedrog.

Wegens onvoldoende bewijzen kon de zaak geen voortgang hebben en werd uitgesteld. Ondertusschen bleek reeds tijdens de behandeling, dat BECKER in 't laatste halfjaar tegenover eene uitgaaf van 18,000 Mark (10800 gld.), eene ontvangst had genoten van 45,000 Mark (27000 gld.), alleen door den verkoop zijner kwakzalverijen.

Waarlijk, 't is niet te verwonderen, dat er telkens weer nieuwe ondernemers optreden, die de ongelukkige kwalen en de lichtgeloovigheid van 't publiek exploiteren, wanneer het blijkt hoe gemakkelijk men zich, alleen door groote leugens en groote onbeschaamdheid jaarlijks een inkomen kan verwerven van meer dan dertig duizend gulden.

Bij de behandeling dezer rechtzaak bleek ook, dat BECKER een drietal bevoegde geneeskundigen in dienst had, die elk jaarlijks een wisselend salaris van f2500 tot f3500 ontvingen voor 't aanbrengen van klanten,

afgeven van attesten, aanprijzing in tijdschriften en dergelijke handelingen meer.

Elk moge zich dit feit herinneren, wanneer hij onder de aankondigingen der kwakzalvers zoogenaamde goed ondertekende geneeskundige verklaringen aantreft.

**

Uit Doesburg schrijft men dato 17 Maart het volgende: „Heden morgen had hier op de markt het volgende voorval plaats. Zekere *Swaab* uit Rotterdam, charlatan van professie, was bezig Goldenberger kettingen uit te venten en prees deze aan als een uitstekend middel tegen rheumatiek, hoofdpijn, tandpijn, enz. toen een man erg steunend op een kruk bij hem heil kwam zoeken voor „zien niet metiekerig been.” *Swaab* bestreek het been met een zijner miraculeuse kettingen en ziet! oogenblikkelijk was de man genezen; hij wierp jubelende zijn staf over de straatsteenen en was onuitputtelijk in lofuitingen aan het adres van zijn weldoener. Jammer dat de politie, die het wonder ook al ter oore was gekomen, zeker van oordeel dat dergelijke vertooningen te rangschikken zijn onder overtredingen der wet op de uitoefening der geneeskunde, den verkooper van een zoo heilzaam werkend kettinkje belette de goe gemeente verder van haar rheumatiek (?) en geld af te helpen.”

**

Ook in Duitschland heeft de gezondheidscommissie te Karlsruhe thans gewaarschuwd tegen T. C. BAUER, waarover wij in twee vorige nummers hebben gesproken.

Behalve bevestiging van 't geen reeds uit onze eigene onderzoekingen duidelijk werd in 't licht gesteld, blijkt nog uit de ambtshalve gedane mededeelingen, dat BAUER een tijdlang apothekersbediende geweest is en daarna aan den kost kwam door 't klarificeeren van bier, 't fabricereen van kunstwijn, 't vervaardigen van rheumatiek kettingen, tandhalsbandjes en allerlei andere *Schwindelwaaren*.

Wegens het onbevoegd voeren van een dokterstitel werd hij een paar malen tot geldboeten veroordeeld. Bij het laatste vonnis werden zijne handelingen genoemd: eene speculatie op de dwaasheid en het valsche schaamtegevoel der menschen, omdat hij in zijne advertenties zich juist richtte tot die patienten, die om den aard van hun lijden aarzelen zich persoonlijk tot een geneesheer te wenden.

Iemand, die aan BAUER schreef, dat hij „aan de maag” sukkelde, kreeg zonder eenige nadere aanwijzing onmiddellijk een geheele bezending medicijnen. 't Bleek dat zij bestonden uit allerlei geneesmiddelen, die somwijlen bij maagaandoeningen gebruikt worden. Juist zooals in het geval door ons onderzocht, was alles slecht en slordig onder elkaar gemengd; terwijl de prijs tweemaal zoo hoog was dan dezelfde geneesmiddelen volgens de officieele prijslijst in iedere Duitsche apotheek verkrijgbaar.

**

Een bekende manier, waarop reeds meermalen met goeden uitslag getracht werd oplichterij te plegen met Haarlemmerolie, deed zich weder dezer dagen te Utrecht voor. In een kleinen winkel komt iemand binnen en vraagt of hij genoemde olie daar kan koopen: hij heeft eene groote hoeveelheid voor genoemd adres noodig.

Er is echter niet zooveel voorhanden. De koper stelt daarom voor, dadelijk een briefkaart te zenden aan eene fabriek te Haarlem: dat geschiedt en hij brengt deze tegelijkertijd naar de post. Reeds 's avonds komt een agent uit Haarlem, die toch naar Utrecht moest, het bestelde bezorgen: hij levert het af, natuurlijk tegen betaling. Verder wordt niets meer omtrent de bestelling vernomen: aan het opgegeven adres weet men er niets van. Bij informatie blijkt, dat ook de fabriek te Haarlem onkundig is van de bestelling.

De koper en de agent zijn dus twee oplichters, die het eens zijn; de olie die ze verkoopen is een mengsel, nog minder waard en wellicht nog schadelijker dan de gewone Haarlemmerolie, die trouwens ook slechts bestaat uit een mengsel van raapolie en terpentijnolie, waarin zwavel is opgelost. (N. R. Ct.)

Rechtszaken.

In de zaak van professor Masoin tegen Redacteuren en Uitgevers van dit Maandblad, zijn den 17en Maart de pleidooien gevoerd voor het Gerechtshof te Leeuwarden. Voor den appelland trad op Mr. L. G. Verwer, voor de geïntimeerden Mr. J. C. Meijer. De uitspraak van het arrest is bepaald op 28 April e.k.

**

Te Zevenbergen is proces-verbaal opgemaakt tegen zekeren L., een kwakzalver uit Bergen-op-Zoom, die zelfs de onbeschaamdheid had om zijn gesneden tabak als onfeilbaar geneesmiddel te verkoopen.

**

De artikelen over bedrog in het Duitsche strafwetboek blijken meer en meer in staat te zijn ook de handelingen der kwakzalvers te kunnen bereiken.

Zoo werd onlangs door de rechtbank te Dresden, een kwakzalver EMANUEL DUBROSKOJIC veroordeeld tot twee jaren gevangenisstraf en drie jaren verlies van burgerlijke rechten.

Hij oefende sedert 1882 te Dresden de zoogenaamde *Natuurgeneeskunst* uit; voor dien tijd was hij smid en zijn geheele opleiding had hij ontvangen op een dorpschool.

De beschuldigde had in vijf gevallen, die den grond uitmaakten der aanklacht, elk zijner slachtoffers binnen enkele weken meer dan f600 (1000 M.) afhandig gemaakt.

Ter terechtzitting bleek, dat al de attesten van dankbetuiging valsch waren.

Paardeboonen als geneesmiddel verkocht, voor tien gulden het kilo.

In den laatsten tijd valt het oog gedurig op de volgende advertentie in de Nederlandsche bladen:

Een nerveus Maaglijder, die jaren leed aan slechte spijsvertering (zuur, kramp, oprisping enz.) en zeer slechte stoelgang, heeft, alles beproevende een geheel natuurlijk middel gevonden, dat direct genezing bracht en ongekoekt wordt gebruikt. Hij stelt dit verkrijgbaar tegen postw. f2.40 per bus bij Smedes, E 186, Groningen.

Overeenkomstig 't doel onzer Vereeniging hebben wij 't geheimzinnige middel laten komen en het lid de heer van *Ledden Hulbosch* te Amsterdam heeft het voor haar aan een nauwkeurig onderzoek onderworpen.

Bij de mededeeling zijner resultaten, merkt onze geachte medewerker eigenaardig op, dat de aanbeveling voor 't gebruik van 't bewuste middel eigenlijk thuis behoort in een paardenstal.

En zeer terecht; het onderzoek toch bewees, dat het middel geheel alleen en uitsluitend bestaat uit een mengsel van gewone tuinboonen en haver, dus een echt paardenvoedsel en juist zooals het in den stal gebruikt wordt, niet van de beste soort, met de schillen er bij en vol onzuiverheden.

De bestanddeelen van de tuinboonen komen in het mengsel voor als fijn meel, als grof gebroken stukjes en als losse schillen, en de haver wordt er in gevonden in geheele en gebroken korrels, met schil en al, fijngelbroken korrels zonder schil en fijn meel.

In verband met de beroemdheid van de Groninger molleboonen verdient het bijzondere opmerking, dat de tuinboonen, waaruit dit Groninger geneesmiddel voor maaglijders werd samengesteld ook vooraf aan lichte roosting zijn onderworpen geweest.

Zou wellicht een partijtje molleboonen, waarmee hij geen weg wist, den Groninger winkelier op de gedachte hebben gebracht, om te beproeven zijn koopwaar op andere wijze aan den man te brengen?

Hij heeft dan zeker niet gearzeld er zich woekeerwinst voor te laten betalen. Voor de som toch van f 2.40, zooals in de boven afgedrukte advertentie is opgegeven, ontvangt men een blikken busje met het opgegeven waardelooze mengsel ter hoeveelheid van een kwart kilogram, dus iets waarvan de handelswaarde nog geen stuiver bedraagt.

Al willen wij de voedingswaarde van boonen- en havermeel niet ontkennen en meenen wij zelfs, dat vooral het eerste bij moeilijke spijsvertering in enkele gevallen een niet te versmaden middel is, 't zal wel niet behoeven gezegd te worden dat het dan in de eerste plaats goed moet zijn en zonder bijmengsels.

Van *directe genezing*, zooals in de advertentie wordt gezegd, van eenig maaglijden, door 't bovenaangegeven mengelmoes, zal wel nimmer sprake kunnen zijn.

't Lust ons niet, omdat wij 't na het medege-deelde overbodig achten, de gebruiksaanwijzing na te gaan die bij elke bus wordt gevoegd.

Alleen blijkt het dat de verkooper nog al menig achterdeurtje heeft opengehouden om daardoor te ontkomen, wanneer een goed vertrouwend lijder vruchteloos op de voorgespiegelde genezing blijft wachten.

„Koffie, thee en sterke dranken”, zoo staat er toch, „alsook bier mogen in geen geval worden genomen. Het rooken moet nagelaten worden.”

En op een andere plaats luidt het: „Natuurlijk zullen er vele maaglijders gevonden worden, die geen baat zullen vinden. Dat men het echter beproeve, zooals zóóveel, mogelijk met nóg minder succes, beproefd wordt.”

Goede zaken zal de verkooper, die telkens zich zelf als voorbeeld van genezing aanhaalt, evenals of zulk eene getuigenis eenige waarde heeft, zeker maken, indien de koper zijn raad getrouw opvolgt. „Na het ontbijt, zoo zegt hij, b.v. van 9 tot 12 uur, gebruikt men, met een eierlepeltje *aanhoudend* van den inhoud van de bus. Na het koffiedrinken gebruikte men weder uit de bus, tot aan het middageten. Na het middagmaal kan men gerust, weder op dezelfde wijze uit de bus gebruiken.”

Dus ettelijke uren per dag moet men *aanhoudend*, (de cursievering is uit de gebruiksaanwijzing), met eierlepeltjes van 't zoogenaamde middel gebruiken, — elk kan dus nagaan hoe spoedig een busje van nog geen kwart kilo ledig is en dus de eene postwissel van f 2.40 na de andere naar Groningen moet worden opgezonden; en welk een som dit zal bedragen, wanneer men zulk een dure levenswijze minstens een maand, zooals de gebruiksaanwijzing aanraadt, moet volhouden!

Een enkele opmerking ten slotte. Bij veroordeeling van sommige kwakzalvers in Duitschland, wegens bedrog, hebben wij gezien, dat ook inzonderheid gewicht gelegd werd op de omstandigheid dat

er groote wanverhouding bestond tusschen den prijs, waarvoor het middel verkocht werd en de waarde daarvan. Kan het ooit sterker zijn dan hier, waar tengevolge van „bedriegelijke voorspiegelingen” (art. 405 Ned. Strafwetboek) voor tien gulden de kilogram aan den man wordt gebracht, 't geen nauwelijks tien centen waarde heeft?

Cellen van Mack.

De buitenlanders zijn onuitputtelijk in het vinden van nieuwe namen en nieuwe vormen voor oude, meermalen reeds verouderde geneesmiddelen.

De zoogenaamde *Produits du pin d'autriche de M. Joseph Mack* zijn er een nieuw bewijs voor. Ze heeten afkomstig te zijn uit Oostenrijk (Salzburg); hoogstwaarschijnlijk worden ze echter vervaardigd in de gewone Fransche *spécialité*-keuken.

Naam, verpakking, gebruiksaanwijzing, wijze van adverteeren, depôthouders, alles wijst op Franschen oorsprong.

In afzonderlijke advertenties en reclames van de onmogelijkste soort, zooals wij in een vorig nummer op een enkele hebben gewezen, worden in ons land vooral door de depôthouders aanbevolen het *Anti-rheumatisch bad*, waarvan de samenstelling werd medegedeeld onder correspondentie in 't Maandblad van Februari van dit jaar en verder *Siroop en paté van Oostenrijkschen Pijnappel*, als onvergelykelyk middel tegen hoest, verkoudheid, griep, zinking en kinkhoest, benevens de *wonderbaarlijke Cellen van Geest van den Oostenrijkschen Pijnappel*, waardoor, volgens de annonce, borstzinkingen en ingewortelde bronchitis radicaal genezen worden.

Ons bestuurslid, de heer P. Kruyssen, heeft ze onderzocht. Voor den zeer hoogen prijs van f 1,35 ontvangt men een fleschje, waarin *veertig* capsules, ter grootte van een dikke erwt. Zooals al zulke Fransche artikelen is de aflevering en vervaardiging zeer net en onberispelyk van vorm.

't Blijkt trouwens opnieuw dat juist deze vorm, waaraan zooveel *spécialité*'s haar opgang te danken heb, niet te vertrouwen is.

De inhoud der capsule toch bestaat alleen uit terpentijn, 4 druppels in elke zoogenaamde cel, en wel de gewone, ruwe handelsterpentijn, zooals zij door geen apotheker in Nederland voor geneeskundig gebruik zal worden afgeleverd, daar die gewoon zijn een veel betere soort, de gerectificeerde, te gebruiken.

Terpentijn, wij hebben het reeds dikwijls gezegd, is lang geen onschuldig middel; dikwijls verdraagt de maag haar heel slecht en verstoort zij de spijsvertering, maar vooral kan een eenigszins langdurig gebruik schadelijke werking uitoefenen op de nieren en hare afscheiding.

Van al de mooie genezingen van „borstzinkingen” en andere onbekende ziekten, die de Oostenrijksche Franschman voorspiegelt, doet men wél niets te gelooven.

Zeker is het veel gemakkelijker, en schijnbaar voordeeliger ook, bij griep, kinkhoest, bronchitis en dergelijke ongesteldheden, zijn geneesheer thuis te laten, een fleschje van *Cellen van Geest* in den zak te steken om er van tijd tot tijd een paar van in te nemen.

Men kan zich daarna wijs maken, dat men waarlijk iets gedaan heeft, zoolang men dom genoeg is alleen geloof te hechten aan het prospectus van den fabrikant, die deze dingen in de wereld heeft gebracht, doch men wete dan nu, dat men in werkelijkheid niets deed dan zich laten verblinden door mooie woorden en mooie pilletjes.

Is werkelijk 't gebruik van terpentijn noodig, ook de geneeskundige zal het u voorschrijven en gij zult daarbij de zekerheid hebben dit geneesmiddel zuiver en zooals het behoort te ontvangen.

Nog eens het Boertje van Nieuwbuinen.

Het Paleis van Justitie heeft een goed werk gedaan door iets uit het vorig nummer van ons Maandblad over te nemen. Het betreft het „boertje van Nieuwbuinen.” Deze had een jongen man, lijdende aan kniegewrichts-ontsteking, een jaar lang twee malen 's weeks bezocht en met handopleggen behandeld. Toen eerst daarna de medicus geroepen werd, bleek dat het been moest afgezet worden, terwijl vrij zeker, zoo de hulp van een geneeskundige eerder was ingeroepen, het been be-

houden had kunnen blijven. Wij meenden daaruit de conclusie te mogen trekken, dat de advocaat van het boertje, voor het Gerechtshof te Arnhem, ten onrechte had uitgeroepen dat zijn cliënt niet één patient had verknoeid. Het genoemde blad schrijft nu echter bij de overneming van de vermelding van dit geval:

„Naar onze meening bewijst deze mededeeling van het Maandblad niets anders, dan dat de patient en diens ouders zeer verkeerd hebben gehandeld, door niet in tijds zich van geneeskundige behandeling te voorzien. Dat het opleggen van een hand uitoefening van geneeskunst zou zijn, en daardoor iemand zou kunnen verknoeid worden, wil er ook bij ons niet in.”

Hier wordt, naar wij meenen, uit het oog verloren, dat men goed moet onderscheiden om iets goed te beoordeelen.

De groote rechtskwestie, die in dit geval van het boertje in hoogste instantie nog moet uitgemakt worden, is deze: of een handeling, die volgens de wetenschap geen geneeskundige werking kan uitoefenen, zoo als het opleggen van de handen, ooit uitoefening van geneeskunst in den zin onzer wetten kan zijn en dus aan niet bevoegden verboden is. Over deze zeer belangrijke vraag hebben wij ons niet uitgelaten. Wij wachten met spanning af hoe daarover thans door den Hoogen Raad zal worden beslist.

Maar een geheel andere vraag is, of het boertje door zijn handelwijze — ze moge dan al of niet overtreding der geneeskundige wetten vormen — in staat is patienten te verknoeien, en deze vraag meenden wij, naar aanleiding van het bekend gemaakte feit, bevestigend te moeten beantwoorden: „voor zoover met handen opleggen verknoeien mogelijk is.” Immers, het boertje had een jaar lang den jongen man onder zijn behandeling gehouden en niettegenstaande de ziekte in hevigheid toenam, door zijne behandeling herstelling voorgespiegeld. Al kan men nu de ouders en de patient zelf niet van lichtgeloovigheid vrij pleiten, en al dragen zij daardoor een deel van de schuld, de hoofdschuld ligt toch bij het Boertje, want door zijne voorspiegelingen enz., in één woord door zijne handelwijze, werden de ouders er toe gebracht zoo langen tijd het inroepen van geneeskundige hulp uit te stellen.

Wij blijven dus van meening dat, hoe de wet de handelwijze van zulk een man ook moge kwalificeeren, hij in dit geval een patient verknoeid heeft, ten gevolge waarvan het been moest afgezet worden. Hoeveel anderen hij nog op deze manier heeft verknoeid of zal verknoeien, als men hem zijn gang laat gaan, durven wij niet beslissen.

Uit 1646.

Men zendt ons als een merkwaardigheid de onderstaande keur van Enkhuizen, van 1646, den 13 Jan. (vermeld in de keuren en ordonnanties van Enchuysen bl. 393):

„Alzoo dagelijks binnen dezer stede, verscheyden Mannen ende Vrouwen hen beroemen, en swetsen de gebreken der Menschen te willen cureren ende helpen, tot dien eynde oock stroyende ende aenplackende Biljetten, mitsgaders Urinalen uythanghende, ende hen-luyden verre boven hen-luyder Professie vermetende, waer door veele goede inwoonderen deser stede, door sulcke Landt-loopers bedrooghen, ja dickwils van levende lijve ter doot gebracht worden; en de om daer inne te voorsien ende remedieren, hebben mijn E. Heeren Schout, Burgemeesteren ende Scepenen deser Stede, geordonneert ende gestatueert dese na-volgende ordonnan-tie.

I.

Eerst, dat niemandt, 't zij Man ofte Vrouw, door hen selven ofte door andere, binnen deser Stede, sal vervorderen eenige Biljetten ten fine voorsz. aen te placken, ofte stroyen, noch ook eenige Recepten te ordonneeren, Kaerten, Brieven, noch Urinalen uyt te hangen, komen te besichtigen, ofte daer uyt yets te judiceren, ten zij de selve tot sulcks gepromoveert, ende daer van zijne letteren van Promotie, den Burgermeesteren ver-toont, ende by deselve, tot sulcks te doen toegelateu sal zijn, op poene van seventhien guldens, tot profijte van den officier.

II.

Sullen oock gheene Quacksalvers ofte Landtloopers, met geenderhande Olyen, Salven, Unguenten, Kruyden, ofte anders mogen voorstaen, dan met consent van de

Heeren Burgemeesteren, ende dat op Weeck-ende Jaer-marckten, op poene van drie gulden, ten profijte als boven.

Gevaren van Leroy's zuiveringsleer.

Een paar jaren geleden (Jaarg. III No. 4) waar-schuwden wij onder het opschrift „verkeerde raad-gevers” tegen een boekje met den hier genoemden titel. Reeds voor bijna een halve eeuw in 't licht gegeven, had het treurig voorbeeld van een teringlijder, die tot aan zijn dood vertrouwen schonk aan de geneesmethode, in het boekje ontwikkeld, ons doen zien hoe het werkje nog heden zijn verderfelijken invloed deed gevoelen.

Trouwens herhaalde herdrukken bewezen op zich zelf reeds dat het boekje nog steeds gelezen werd.

LEROY, een leek zonder eenige geneeskundige studies of kennis van 't menselijk lichaam, verzekert op hoogen toon, en juist daardoor overbluft hij eenvoudige lezers, dat het eenige middel tot genezing van bijna alle ongesteldheden bestaat in 'tzuiveren van 't bloed. Deze bloedzuivering kan, volgens hem, alleen geschieden door vrij dikwijls herhaalde, krachtige purgaties en brakingen.

Van welk treurig gevolg zulk eene ingrijpende handelwijze kan zijn voor zwakke personen, teering- en kankerlijders, wier levenskans gelijken tred houdt met het ongestoord-zijn hunner spijsverteringsorganen, zal voor ieder duidelijk zijn, die zelf niet verblind is door lezing van het boekje.

Een merkwaardig geval van nadeel door de toepassing dezer zoogenaamde zuiveringsleer volgens Leroy veroorzaakt en eindigende met den dood, vinden wij opgeteekend door DUBRAC, *President du tribunal civil de Barbezieux* in zijn *Traité de Jurisprudence méd. etc. 1882*.

Eenige jaren geleden stierf te Evreux, Mevrouw Saugeron. Zij was in de kracht van haar leven, sterk van gestel en slechts enkele dagen ziek geweest. Deze dood verraste de inwoners en trok de aandacht van de overheidspersonen tot zich. Spoedig vernam men, dat Mevr. Saugeron geen geneesheer had willen hebben en dat, toen hare ouders, angstig geworden door 't toenemen harer ongesteldheid, haar een geneesheer zonden tegen haar wil, zij geweigerd had zijne voorschriften op te volgen.

Bij een onderzoek in hare woning vond men een groot aantal ledige flesschen, die allen purgatief- of braakmiddelen van Leroy bevat hadden.

De echtgenoot van Mevr. Saugeron vertelde toen, dat zijne vrouw, reeds sedert verscheidene jaren, zich zelve behandelde volgens de methode van Leroy, op aanraden van een geneesheer, die haar nooit gezien had, maar haar per brief raad gaf en de geneesmiddelen toezond. Aanhoudend had hij haar geschreven zijne middelen aan te wenden en ook in hare laatste ziekte schreef hij ze *gerust, met vrouwen en zonder aarzelen* te gebruiken.

Op bevel der justitie werd lijkopening verricht en de drie deskundigen daarvoor aangewezen, verklaarden, dat Mevr. Saugeron oorspronkelijk was aangetast geweest door een typhouse koorts, maar in zulk een lichten graad, dat zij de oorzaak van den dood niet heeft kunnen zijn.

Dat echter deze oorzaak moest gezocht worden in eene hevige ontsteking van maag en ingewanden, veroorzaakt door ondoelmatig en onmatig gebruik van Leroy's geneesmiddelen.

De reden, waarom de justitie zich met de zaak had ingelaten, was dat zij eene vervolging had ingesteld tegen den „brievendokter,” dien zij beschuldigde aan den dood van Mevr. Saugeron te hebben medegewerkt.

Na aanvankelijke veroordeeling tot drie maanden gevangenisstraf en 600 frs. boete, werd de aangeklaagde echter in hooger beroep vrijgesproken, uit overwegingen van juridischen aard.

't Roekeloze van 't consulteren van „brievendokters,” en van 't voortdurend gebruik van geneesmiddelen op hun baatzuchtig advies, wordt door zulk een vrijspraak echter geenszins te niet gedaan.

Het toevoegsel bij de Advertentieën

VERKRIJGBAAR BIJ ALLE APOTHEKERS.

Niet alle waarheid mag straffeloos gezegd worden; ook in onzen strijd tegen de kwakzalvers hebben wij dat ondervonden. Zijn wij, zeer tegen onzen zin, gedwongen ons daaraan te onderwerpen, in

hooger mate nog wekt het afkeuring te ontwaren, dat onder onze wetten aan de leugen grooter vrijheid wordt toegestaan dan aan de waarheid.

In het vorig nummer wezen wij er nogmaals op hoe het gewone toevoegsel onder de aankondiging van depôtartikelen en geheimmiddelen „verkrijgbaar bij alle apothekers” of iets dergelijks, een leugen is.

De toen medegedeelde brief gaf opnieuw een bewijs hoe de Apothekers daardoor in 't algemeen dalen in de schatting hunner medeburgers. Dat zij in 't bijzonder schade kunnen lijden door gehouden te worden voor depôthouders, terwijl zij 't niet zijn, is evenzeer duidelijk en vroeger door ons met voorbeelden aangetoond. — Wij meenden daarom, dat zij in grooten getale te zamen optredende, zich zouden kunnen vrijwaren tegen den hoon en de beleediging hun door deze aantijging in de advertenties aangedaan. Thans blijkt het, dat onze aansporing om zich daartoe te vereenigen, geen doel kan treffen en de apothekers dag aan dag moeten blijven toezien, dat dezelfde leugens steeds omtrent hen worden verspreid.

Het rechtsgeleerd lid van 't bestuur onzer Vereeniging zendt ons nl. de volgende opheldering, die wij ons haasten een plaats te verleen:

Het naschrift — zoo schrijft ons Mr. J. C. MEIJER — door u geplaatst in no. 3 van dezen jaargang bij het artikel „Verkrijgbaar bij de voornaamste apothekers”, behelst aan het slot den raad, dat eenige apothekers zich moesten vereenigen om, wegens het bezigen der uitdrukking „verkrijgbaar bij alle apothekers” of „bij de voornaamste apothekers”, een eisch tot schadeloosstelling in te dienen tegen de kwakzalvers, die hun naam misbruiken.

Deze raad is gegrond op de meening dat de namen der personen die worden beleedigd, niet behoeven genoemd te worden — maar laster, hoon kunnen worden aangedaan ook aan eene bepaalde categorie — eene duidelijk aangewezen klasse van personen.

Dit is echter niet juist. Zoowel voor strafrechtelijke als voor civiele vervolging wegens laster, hoon en beleediging is noodig de bepaalde aanduiding van den persoon of de personen die bedoeld worden; voor het slagen met de civiele-actie is bovendien noodig het bewijs van geleden schade.

In rechten zal derhalve weinig te doen zijn tegen het bezigen van bovenstaande uitdrukking — al is zij dan ook de grofste leugen.

Ik zou een anderen raad aan u en aan de apothekers, die niet in geheimmiddelen doen, willen geven, nl. deze dat laatstgenoemden hunne namen en woonplaatsen aan u opgaven, om daarvan in uw blad zoodanig gebruik te maken, als dienstig kan zijn voor de bewijsovervoering dat in Nederland slechts zeer weinige, en zeer goed (?) bekende apothekers zich leenen medeplichtigen der kwakzalvers te zijn.

Tot zooverre Mr. MEIJER. Wat de raadgeving aan het slot betreft, wij verwachten er weinig heil van. In ons Maandblad kunnen wij wel alle maanden honderden namen noemen van apothekers, die zich niet met de kwakzalverij ophouden, maar als de kwakzalvers daarentegen elken dag aan het publiek straffeloos blijven verkondigen dat „alle”, of „de voornaamste” apothekers hun waren verkoopen, dan helpt onze mededeeling weinig. De meerderheid van de lezers der 300 nieuwsbladen in ons land zijn geen lezers van ons Maandblad, en juist bij hen wordt de goede trouw van de apothekers in het algemeen in verdenking gebracht, wanneer zij dagelijks lezen dat „allen” of „de voornaamsten” kwakzalverswaren verkoopen.

Tokayerwijn.

Dewijl ook in ons land in de laatste jaren de Tokayerwijn meer en meer op de gewone kwakzalverachtige manier geëxploiteerd wordt achten wij het niet onraadzaam onderstaand artikelje uit No. 18 der *Pharm. Zeitung* over te nemen.

In vele politieke bladen was in den laatsten tijd een mededeeling te lezen, volgens welke men in Hongarije plan had, den in Duitschland onder den naam „Tokayer” verkocht wordenden wijn aan een strengere controle te onderwerpen.

Vragen wij of dit voornemen gegrond is dan moeten wij dit in alle opzichten toestemmen. De detailverkoop van geneeskrachtige wijnen, in het bijzonder van Tokayer, is in de laatste jaren in handen geraakt van

lieden waarin dit artikel, met het oog op het hooge gewicht dat dit voor zieken, herstellende en kleinere kinderen bestemde versterkingsmiddel heeft, eigenlijk niet behoort. Bijna in alle locale bladen, zoowel van groote als kleine steden, vindt men de meest opgeschroefde aanbevelingen van geneeskrachtige wijnen, natuurlijk hoogst zelden de betwijfelbare toevoeging „chemisch zuiver”, „door de grootste autoriteiten geanalyseerd” enz. Raakt men echter met de firma's, die dezeannoncen onderteekenen, bekend, dan merkt men, dat zij zeer dikwijls maar bezitters zijn, van winkeltjes, herbergen, ja zelf van boter- en eierhandels. Natuurlijk zijn zij er toe gerechtigd, maar welke waarborg bieden zij den artsen en patiënten? In het minst niet door de toevoeging „door de grootste autoriteiten geanalyseerd.”

De door de groothandelaren ter onderzoek en beoordeeling aan een autoriteit toegezonden wijn kan wel van goede kwaliteit geweest zijn, doch wie geeft de zekerheid, dat dit ook zoo is met den wijn die aan de klanten wordt geleverd. Welken waarborg bezitten de laatsten, dat de verkregen wijn identisch is met den onderzochten en goed bevonden wijn? Neemt men in aanmerking, dat bij groote partijen, de afnemers vereerd worden met duizenden exemplaren van omslagpieren, waarop de door een of andere autoriteit uitgevoerde analyse dikwijls jarenlang figureert, dan is de waarde hiervan zeer illusoir. Of zal iemand kunnen gelooven, dat een groothandelaar in wijnen jarenlang van het onderzochte en goed bevonden merk tapt? Wie zoo lichtgelovig is, mag het zijn, doch moet dan ook voor de gevolgen, die soms wel onaangenaam kunnen zijn, instaan. Het natuurlijk gevolg van dezen handel in goed geloof is dan ook, dat men in de zoogenaamde „chemisch zuivere” praeparaten dikwijls de ergste dingen ontdekt.

Het bovenstaande nemen wij over uit een uitvoeriger artikel over dit onderwerp, voorkomende in het *Weekblad voor Pharmacie*. Wij voegen er aan toe dat volgens de *Köln. Zeitung* van 17 Febr. jl., een onderzoek als bovenbedoeld in Hongarije onder voorzitting van den president van de rechtbank te Ujhely heeft plaats gehad. Van de 17 flesschen z. g. Tokayerwijn bleek geen enkele echte te bevatten. De meesten bevatten een andere wijnsort, die kunstmatig zoeter gemaakt was, en drie flesschen bevatten kunstwijn!

Ingezonden Stukken.

Een nieuw therapeutisch werkje van inlandsche vinding.

Langen tijd bleef het geneesmiddelen-boekje — „boekje obat” — van Njonja van Gent, het eenige in zijne soort, dat in Nederlandsch-Indie in het licht verscheen en dus voor eene openlijke bespreking vatbaar was. Tot onsleedwezen konden wij het hier indertijd niet aanbevelen, daar het — wat wij aantoonde — overliep van de meest bizarre en bijgeloovige middelen, waarvan de praktische aanwending, laat staan van te baten, niet steeds zonder gevaar kon geacht worden.

Thans vinden wij de volgende aankondiging in de Indische bladen:

„Doekoen djawa,
oetawe
kitaò dari roepa-roepa obat
njang terpaké di Tanah Djawa,
terkarang oleh
Njonja van Blokland.
Prijs f 12.—.

„Dit werk bevat 1810 *beproofde* recepten van inlandsche medicijnen.”

Deze „doekoen djawa”, met verlangen verbeid, bleek een boekje te zijn in octavo van 277 bladzijden compres gedrukt. Hum, hum! c.a. 5 cents de pagina dus. Vrij duur, ja, maar toch niet te duur. Denkt eens: „1810 *beproofde* recepten.” De uitgevers staan erborg voor, vergeet dat niet!

Wij hebben hier Njonja van Gent, maar in breeder afmeting: kolossaler nog.

Waren daar b.v. tot onze verbazing recepten van meer dan 40 middelen, hier komen er voor van over de 130. Vonden wij daar slechts enkele malen gewag gemaakt van bijgeloovige gebruiken, hier vernemen wij er gedurig van. Kwamen daar tal van vreemde, geheel onnutte middelen voor, in meerdere mate is dat hier 't geval. Lieten daar taal, stijl en interpunctie zeer veel te wenschen, hier hebben wij in dat opzicht een stelselloosheid en slordigheid, die u met weerszin tegen het boekje vervullen.

Van maat en gewicht is niet veel goeds te zeggen. Bepalingen als deze: als men koopt voor een gulden „arga satoe roepia” — „voor 5 cents” enz. zijn niet zeer bepaald. Doch wat te zeggen van deze omschrijvingen? (We deelen ze maar vertaald mede) een snede; een half blad; zoo veel als men in een vuist kan bevatten; een handje vol; een stukje, een wijnglas vol;

een span, een vinger, een duim lang; zoo groot als een kippenkop; een bitterglas vol; een klein stukje; een kopje vol; een weinig wormzaad; „ambil kira-kira”, — naar goeddunken, en om niet meer te noemen: „dengan minoem kenine 3 kali 1 hari”, drink (neem) chinine driemaal per dag. Kom 't er dan niet precies op aan hoeveel? Borax, amfioen, salmioniak, spaansch groen, en zoo meer, van vele delicate inheemsche middelen nog gezwegen, luisteren naar wij meenen toch nog al nauw. Zou 't ook kunnen zijn dat de practiseerende Njonja's, de medicineerende inlandsche vrouwen en de obat verkoopsters op de pasar's werkelijk voor zeer gevaarlijke menschen moeten worden gehouden?

De wijze van toedienen is dikwijls ook verre van rationeel: een ingoe-wijnruitblad in den neus steken bij stuipjes; wat zou 't kunnen geven? — en soms in onzekerheid gelaten: „kasih paké di badan” gebruik het voor 't lichaam.

Als de meest uiteenlopende middelen, zooals meermalen wordt voorgeschreven voor 't gebruik b. v. eerst tot asch verbrand moeten worden, of vooraf aan den nachtdauw behoren te worden blootgesteld, kunnen wij daaraan hoegenaamd geen waarde hechten.

Dan, welke absurde, niets beteekenende aanwijzingen: „de medicijn innemen naar 't Oosten, naar de zon gekeerd; de obat ruggelings nemen met een scherp mes er in gestoken en wat dies meer zij. 't Boekje is op en top inlandsch. Bijna al de bijgeloovige gebruiken der oude Hindoes, die den kleinen man zijn bij gebleven, worden er in aanbevolen.

Zoo vinden wij er ook middelen in aangegeven, die naar de wijze der Inlanders, op den klank af, zullen baten: koening — geel — is de geliefkoosde kleur der vrouwen, daarom moeten de meisjes daon kemoening of sari koening gebruiken. Kinderen die aan sawan kengkeng lijden, wordt in de eerste plaats kajoe kengkeng voorgeschreven. Kajoe stuipjes is goed voor stuipjes. Voor kemanden neme men kemanden sewoe. Een prop — kurk — stopper, is entgegenzeggelijk uitstekend om dyarrhée te stoppen, al is hij dan ook tot asch gebrand.

Er zijn recepten die tegen alles helpen: ware panaceën. Zoo b. v. „daon jepana ada baik voor segala penjakit,” — dejepana bladeren zijn dienstig tegen iedere ziekte. Wij ontmoeten obat voor „segala sakit”: een universeel geneesmiddel. Onder de duizenden middelen in dit werkje, komen de zonderlingste voor. Denk eens: versch sarih speeksel, of ook wel maar gewone spuug; haren van vader en moeder; een vallend of drijvend blad; de aarde van een viersprong; de aarde die aan een anker is blijven kleven; rijst aanbrandsel; eieren van een witte kip; mannelijke dan wel vrouwelijke koffieboonen, tjengkeh's, notemuskaten, ketumbar, kemiries, uien; de drek van zwarte geiten, van karbouwen, van witte kippen, van gangsirs, van kakkerlakken, van eenden, van ratten, van sawa-slangen, van varkens; de urine van geiten, van menschen, bepaald van vader en moeder, van paarden; de nageboorte van katten; wit, zwart en rood laken; versleten linnen; 't afschraapsel van de opiumpijp; 't bezinksel uit de lamp; het puntje van een soedjen; het puntje van een net; 'n beetje smerigheid van een mat; een rouwband; veren van een witte eend, van 'n witte jonge kip; de horens van een witten karbouw; dendeng van een tijger; 't eerst gelegd ei van een kip; 't hart van een witte eend; soorten van mieren en wormen; nesten van ratten; 't vel van de sawa-slang; de tanden en stekels van het stekelvarken; tongen van krokodillen; horens van herten; parelen, goud, zilver, enz.

De meest bijgeloovige handelingen moeten verder dienen om de voorgeschreven middelen van kracht te doen zijn: bespuwingen op al de deelen van het lichaam, alleen of tegelijk met 't aanbrengen van 'n kruis” mede op eenig deel van het corpus, of wel achter op de deur met krijt aangebracht, om den duivel — de kala — te verjagen, natuurlijk in verband met de gebruikelijke tooverformules.

Dikwijls stonden wij verbaasd over de eigenaardige toevoegingen bij tal van voorschriften. Bij de behandeling van een bloedzweer luidt het: „djangan tarik napas tiga kali”, je mag drie maal geen adem halen. Dan moet men de obat vooral in een wit kopje doen; bij donkere maan de obat nemen of drie speld'en steken in den boom, waarop men de geneeskrachtige bladeren zoekt.

Er zijn toevoegingen aan de medicinale voorschriften die te vies zijn, om ze hier te herhalen, evenals 't doel van vele recepten. Dat doel is zelfs nu en dan zeer onzedelijk. Hoe konden een paar dames van leeftijd daaraan haar naam verbinden?

Oude en jonge vrouwen, die aan haar lichaam de noodige zorg wijden, moeten bepaald 's Maandags en Donderdags medicijnen innemen. Is men bevreesd menschen te ontmoeten — „takoet orang” — varkensdrek en nog iets, is er goed voor. Heeft uw kleine mischien last van maaien, smeet dan iederen morgen zijn slapen in met de aangegeven obat en zet hem iederen Vrijdagmiddag precies ten 12 ure in een kooi, hem of

haar daar dan met „beras koening” bestrooiende.

Wij memoreerden reeds voldoende, om het oordeel te wettigen, dat wij hier weder te doen hebben met een prul, waarmede de uitgevers geen eer zullen inleggen.

Hoe komt zoo'n vod in de wereld?

De Njonja's met name Mevrouw Gunsch — gaan gewoonlijk op in het désa of kampoeng-leven en zoo goedgeloovig, zonder kritiek te maken, bij verschillende doekoen's in de leer. Dan teekenen zij aan wat zij van uiterst onwetende en bijgeloovige oude inlandsche vrouwen hooren. Alles is goede munt.

Toch ware hier wel wat beters te leveren. Niet alles wat in de wereld der Inlanders zich voordoet is af te keuren. Integendeel, er zou met voordeel partij zijn te trekken van hun practischen zin, van hun opgedane ondervinding. Onder hun medicijnen zijn werkelijk vele beproefde middelen en hun behandeling is somtijds zeer rationeel.

Maar de faculteit moet hier schiften en kiezen. Naar hare beoordeeling luistere de leek; zij heeft ons reeds aan menig betrouwbaar inlandsch recept geholpen.

De heeren van het vak, dat zij zich verder onzer ontfemen en zich — althans enkelen hunner — dompelen in het inlandsche leven en zoo, vertrouwd geraakt met de taal en de zeden des volks, schenken zij ons — en zoo mede aan de Damesdillettanten bovengenoemd — een inlandsch therapeutisch handboek met een appendix over physiologie en pathologie.

De Njonja's dwalen niet opzettelijk. Zij zijn ter goeder trouw. Intellectueel en moreel staan zij nu eenmaal niet hooger, door gebrek aan leiding en voorlichting. Maar zij hebben een roeping voor de medicynen. Hieraan geen twijfel. Hoe zouden zij 't lijden van velen willen en kunnen lenigen, als de werkelijke dienaars van Aesculaap haar wilden voorthelpen, door b. v., om maar iets te noemen, in de hoofdsteden van Java, waar die dames zoo plenty vertegenwoordigd zijn, een practischen cursus voor haar te openen. Al onderwijzende en samen sprekende, zouden de heeren der faculteit als ongezochte belooning, voor hun zoo algemeen gewaardeerde belangeloosheid en toewijding, zeker menige interessante bijzonderheid omtrent hun vak opdoen.

MALANG.

J. KREEMER.

Correspondentie.

— Wij verzoeken de leden, die dit nog niet deden, *deze maand* de contributie per postwissel te willen zenden, terwijl wij dan de volgende maand per kwitantie bij hen die nog niet betaalden zullen dispooneeren.

J. H. te Dr. — De genezing van breuken wordt beproefd op twee manieren. Ten eersten door eene zoogenaamde *palliatieve* behandeling, waarbij men tracht de breuk door een doelmatigen band het uittreden te beletten en ten tweeden door *radicale* behandeling. Bij deze laatste stelt men zich ten doel de breukpoort, het breukkanaal, waardoor de breuk, d. i. een darmlus, naar buiten kwam, tot sluiting te brengen. Drie wegen staan daartoe open; eene vrij ingrijpende en thans zelden toegepaste bloedige operatie, aanhoudende sterke drukking door middel van een bijzonder ingerichten breukband en onderhuidsche inspuiting van vloeistoffen in den omtrek van de breuk. De laatste methode is betrekkelijk nog nieuw. Dat enkele geneeskundigen zich in 't bijzonder toelaggen op zulk eene radicale behandeling en dit meedeelen in de kranten, heeft met kwakzalverij niets te maken, al is 't ook waar, dat de meeste collega's zich liefst onthouden van zulk adverteeren.

Met *Waarseggers* is 't geval geheel anders; hij is geen geneeskundige hoegenaamd, alleen schrijft hij Dr. voor zijn naam, omdat hij een diploma te Philadelphia op zijn naam heeft laten koopen. Zijn z. g. radicale genezing bestaat in het aanleggen of toezenden van een breukband, die weliswaar in het gunstigste geval een enkele keer de sluiting van het breukkanaal kan ten gevolge hebben, doch meestal dit gevolg niet zal hebben en waarvan het dragen zeer dikwijls geheel ondoelmatig en zelfs op den duur onmogelijk en schadelijk is. Toch *beloofd* hij *vooraf* zeker genezing en lokt *daardoor* de lijders, wat de door u genoemde geneeskundigen niet doen. (Zie over breuken enz. uitvoerig *Maandblad* III 6, 7, en insgelijks I 10, II 2, III 3, 12 of *berh.* waars. II 1, 12.)

— Vele stukken moesten wegens plaatsgebrek blijven liggen.

Herhaalde Waarschuwingen.

Pain Expeller van F. Ad. Richter & Co. is een mengsel van een aantal stoffen, waarin tinctuur van Spaansche peper, vliegende geest, kamfer en zeep de hoofdrol spelen, vermengd met een weinig van verschillende vluchtige olieën voor den reuk en wat gebrande suiker voor de kleur.

Volgens het nieuwste en nauwkeurige onderzoek kan men het vocht als volgt bereiden: Uit 200 deelen vruchten van *spaansche peper* wordt met sterken spiritus 600 d. tinctuur gemaakt; verder 22,5 d. zeep in 100 d. water opgelost en daar bij gevoegd *Vliegende geest* 300 d. Kamfer 30 d., Rosmarijnolie, Lavendelolie, Thijmolie en Kruidnagelolie elk 10 d., Kaneelolie 1,5 d., aftreksel van gebrande Suiker 5 d. Het middel wordt zoowel voor uit- als inwendig gebruik aanbevolen, en het kan in sommige gevallen uitwendig gebezigd eenige verlichting van pijn geven, maar men zij met het gebruik voorzichtig en raadplege liever een

geneesheer; vooral inwendig is het lang niet een onschadelijk middelje en zal menigeen er zich nadeel door berokkenen.

Pillen Pearcy, worden geadverteerd onder het opschrift: *verstopping genezen zonder purgeeren*. In tegenstelling van 't geen in de advertenties van Holloway-pillen en andere purgeermiddelen wordt gezegd, heet het in de Pillen-Pearcy: *In plaats van de verstopping met goed gevolg te bestrijden, neemt zij door het gebruik van purgeermiddelen toe en wordt onoverwinnelijk*. Dus geen purgeer-pillen maar PILLEN-PEARCY, die zonder purgeeren de verstopping gewis en radicaal genezen hoe ingekankerd zij ook wezen moge!

De waarheid is, dat deze pillen een a n d e r purgeermiddel bevatten dan Holloway- en Urbanus-pillen. Het onderzoek van de Heeren Dr. J. M. HIEBENDAAL en H. J. SUERHOF te Gorinchem leerde dat de pillen *Podophylline* bevatten, een stof die wel is waar door de geneesheeren somwijlen wordt voorgeschreven, doch waarvan de werking bij verschillende personen vaak zeer ongelijk is en soms zelfs in kleine giften hevige buikpijn doet ontstaan.

In een nieuwe zonderlinge advertentie wordt woordelijk gezegd: *Verstopping, kwade luim en slijmen, die dry dagelijkse en toegenaamde oorzaken hebben hun eenigste en bijzonderste middel het is de pil Pearcy f 1,25 de doos*. Zou dit het Nederlandsch zijn van den Hoofddepôthouder Snabilié te Rotterdam?

V A R I A.

Een krachtig woord van Holloway.

Noem mij één ziekte, die ik niet gezegd heb met mijn pillen te zullen genezen en ik zal . . . . . haar naam voortaan opnemen in mijn advertenties.

Naar aanleiding van de getuigschriften van Hooggeleerden over de pillen van Richard Brandt.

Zelfs professoren,
Kan ik bekoren;
En aan hun hand.
Mocht 't mij gelukken,
De lui te plukken.

Apotheker BRANDT.

Geholpen!

— Grijs haar is toch leelijk als men nog geen tachtig jaar is, maar gelukkig ik ben geholpen!

— Zoo, en wat heeft u gebaat?

— Wel ik nam, om mijn haar te kleuren, eerst *Allens Haarhersteller* en toen *Eau Royal de Windsor*, maar omdat ik bang begon te worden, dat deze loodoplossingen mij zouden schaden, hield ik er spoedig mee op en nam ik *Eau de Castille*. Doch toen las ik, dat dit eveneens lood bevatte en ik greep dus liever naar *Het nieuwe Haarmiddel* van het verkoophuis te Amsterdam. . . . .

— En daaraan hebt gij u gehouden?

— Neen, want ik las in 't Maandblad, dat dit ook al uit loodsuiker bestond, zoodat ik liever *Eau de Zenobie*, en toen men mij dat om dezelfde reden afraadde, *Ayer's Haar-sterker* nam.

— En toen?

— Ja, toen was ik een heel eind heen, want nadat ik daarop nog wat *Eau de Fee*, *Eau de Florida* en *Eau Magique* had gekocht, maar alles, omdat zij lood bevatten, spoedig had laten staan, kreeg ik een advertentie van de *Nieuwe London Haarhersteller* onder de oogen. . . . .

— Dus dat was het lang gezochte?

— Neen, het was ook al loodsuiker, doch in hetzelfde blad vond ik *Eau Hamilton* en *Melrose* geadverteerd, die mij beide wel toelachten, maar na ze een paar maal gebruikt te hebben, durfde ik er niet langer mee voortgaan; ik liet ze onderzoeken en 't waren alweer loodoplossingen.

— En?

— Ja, daarop was ik zoo goed als klaar, want na nog even te vergeefs een fleschje van *Rosetters Hair Restorer* gekocht te hebben, — ook al lood — begreep ik bij *Theophile* te moeten wezen. Ik informeerde of die geen loodsuiker gaf en ja, hij gaf wel vergif, maar 't was toch geen loodsuiker en dus. . . . .

— Dus gingt gij druk aan 't verwen?

— Toen ik er mee beginnen zou, bemerkte ik dat alles te zamen mij reeds van mijn grijs haar had afgeholpen. Ik heb nu geen enkel haar meer.

Minnedicht van een teercapsule-fabrikant.

'k Acht niet meer
Liefde of eer;
In mijn oog
Niets zoo hoog,
Zoo veel waard
Op deez' aard,
Naar 'k beweer
Dan de teer.

GUYOT.

Op de nieuwsbladen, die kwakzalvers-advertenties plaatsen.

Wat kranten voor kranten zijn,
't is om te klagen, (*bis*)

Zij spreken voor waarheid en
recht alle dagen, (*bis*)

En achteraan geven ze, 't is ongehoord,
Voor geld aan de leugens der kwakzalvers 't woord, (*bis*)

JUDELS, redivivus.

Leeuwarden — Coöperatieve Handelsdrukkerij.

MAANDBLAD

VAN DE VEREENIGING

TEGEN DE KWAKZALVERIJ.

Redacteuren Dr. G. W. BRUINSMA te Steenberg en Dr. VITUS BRUINSMA te Leeuwarden. — Uitgever H. VAN BELKUM Kz. te Leeuwarden.

Lid der VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ is elk die haar doel wil helpen bevorderen en een jaarlijksche contributie betaalt van f 3.— Men wordt lid door aanmelding bij den secretaris-penningmeester of een der andere bestuursleden. Het verenigingsjaar loopt van 1 Jan. tot 31 Dec. De contributie wordt in het begin van het jaar per postwissel bij den secretaris-penningmeester te Leeuwarden ingewacht, die daarvoor in Februari formulieren toezendt. Over het niet aldus betaalde wordt in April per kwitantie beschikt.

De leden der Vereeniging ontvangen, behalve een exemplaar van het blad, zooveel exemplaren als zij aanvragen ter verspreiding. Voorloopig kan dit aantal echter, bij betaling van de enkele contributie, niet meer dan 10 per maand bedragen.

Dit blad verschijnt den eerste van elke maand. Prijs per jaar f 1,25, franco per post. Men abonneert zich bij alle boekhandelaren en bij den uitgever, doch niet anders dan voor den geheelen jaargang.

Het abonnementsjaar loopt van 1 Januari tot 31 December. Over het bedrag wordt in de eerste drie maanden beschikt.

BESTUUR DER VEREENIGING.

Dr. G. W. BRUINSMA, Geneesheer te Steenberg, Voorzitter.

P. KRUYSSSE, Apotheker „ Amsterdam.

Mr. J. C. MEIJER, Advocaat en Procureur te Leeuwarden.

Dr. VITUS BRUINSMA, Leeraar a.h. Gymnasium te Leeuwarden, Secretaris-Penningmeester.

GETAL LEDEN 1102.

De Statuten van de VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ zijn goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 10 November 1883, No 26.

De eerste twee artikelen van deze Statuten luiden:

Art. 1 De Vereeniging tegen de Kwakzalverij is gevestigd te Leeuwarden

Zij heeft ten doel de bestrijding der kwakzalverij, in het bijzonder die met geneesmiddelen.

Art. 2. De Vereeniging tracht haar doel te bereiken:

a. door het onderzoek van als geneesmiddelen aanbevolen stoffen;

b. door het nasporen van de bedriegelijke handelwijzen die bij het aanbevelen van de middelen worden te baat genomen;

c. door het bekend maken der uitkomsten van het onderzoek a en b genoemde;

d. door het bevorderen van de toepassing der wettelijke bepalingen, die de kwakzalverij kunnen tegengaan;

e. door aan te dringen op betere wettelijke bepalingen ter bestrijding der kwakzalverij.

Het nadrukken van artikelen uit dit blad is geoorloofd en wordt, ter bevordering van het doel der Vereeniging, dringend verzocht.

INHOUD:

Hoofdartikel: De herziening der geneeskundige wetten. *Berichten. Rechtszaken.*

Grootere artikelen: Het adres van de Vereeniging. — Het meel van tien gulden het kilo. — Het optreden van de Politie en de Regeering in Pruisen tegen de kwakzalverij. — Asthma-cigaretten van Gicquel. — Drie nieuwe allen onfeilbare maagincturen. — Oenoline.

Correspondentie. — *Varia.* — *Herhaalde Waarschuwingen.*

DE HERZIENING DER GENEESKUNDIGE WETTEN.

Onze Vereeniging mag, naar wij meenen zonder de beschuldiging van zelfverheffing te belooopen, zich eenig succes toeschrijven, ook in zooverre hare bemoeiingen hebben medegewerkt bij de Regeering de overtuiging te vestigen, dat de toenemende kwakzalverij met geneesmiddelen in Nederland maatregelen ter beteugeling dringend noodig maakt.

In de *Memorie van Toelichting* toch, gevoegd bij de nieuwe geneesk. wetten, die op dit oogenblik ahangig zijn, geeft de Minister uitdrukkelijk op enkele plaatsen te kennen, dat bestrijding van den toenemenden handel in z.g. geheimmiddelen hem tot sommige der voorgestelde wetswijzigingen heeft aangespoord.

Inzonderheid is dit 't geval met de verandering in art 1 der wet, regende de uitoefening der artseneijbereidkunde.

De thans nog vigeerende wet van 1865 zegt: *Uitoefening der artseneijbereidkunde is het bereiden en tot geneeskundig doel afleveren van geneesmiddelen.*

Tot uitoefening der artseneijbereidkunde zijn alleen bevoegd: apothekers. enz. . . .

De Minister acht het voortbestaan van dit artikel op die wijze ongewenscht en zegt daarvan in zijne toelichting het volgende, dat wij tot goed begrip van 't geen wij dienaangaande onzen lezers wenschen te doen opmerken, in zijn geheel overnemen:

MEMORIE VAN TOELICHTING.

ART. 1. *Ad art. 1.* Door de redactie van art. 1 der tegenwoordige wet, waarbij in alin. 1 sprake is van het bereiden en tot geneeskundig doel afleveren van geneesmiddelen, alleen door daartoe bevoegden, bij datzelfde artikel aangewezen, is feitelijk het bereiden of het afleveren van geneesmiddelen tot geneeskundig doel, ieder afzonderlijk, geheel vrijgelaten, waarvan de zich steeds uitbreidende handel in geheime, d. z. geneesmiddelen, waarvan de samenstelling en bereiding aan de koopers onbekend zijn, het gevolg is. Veelal zijn die even geheim voor de koopers als voor de koopers.

Alleen is ten gevolge der bepalingen van art. 6 aan den apotheker verboden, deze middelen te verkoopen.

Zoodoende is volgens art. 1 der wet de in de wetenschappelijke zin onbevoegde, bijv. de kapper, de modiste en de kruidenier, die de samenstelling en waarde der te koop aangeboden middel-n niet kunnen controleren, bevoegd tot dien verkoop, terwijl de wetenschappelijke bevoegde, d. i. e apotheker die aan examens, visitatie en strenge controle zijner apotheek is onderworpen, tot dien verkoop door de wet niet bevoegd is verklaard.

Wenschelijk komt het den ondergeteekende voor hierin wijziging te brengen, en tot den verkoop van geneesmiddelen in het klein, bestemd tot geneeskundig doel, alleen de artseneijbereidkundigen toe te laten.

Tot dat besluit leidde mede het voortdurend toenemend misbruik van geheime middelen, die schadelijke bestanddeelen en vergiften bevatten, gemaakt, welke, onder allerlei onware en bedrieglijke verklaringen aanbevolen, op steeds ruimer schaal worden verspreid.

Door deze wijziging in de wet zal het privilege der apothekers tegenover andere winkeliers ten aanzien van den verkoop van die soort van geneesmiddelen worden uitgebreid, maar tevens zullen die, in de apotheek voorhanden zijnde, geneesmiddelen van deze soort aan het onderzoek der ambtenaren van het geneeskundig Staats-toezicht onderworpen zijn, en wordt art. 6, alin. 2, der wet daarop toepasselijk, hetgeen voor het publiek een belangrijke waarborg zal geven.

Wil men intusschen niet van een uiterste in een ander vervallen, dan moeten op het voorrecht der apothekers uitzonderingen worden toegelaten, en wel met name:

1°. ten aanzien van de *simplicia*, die het publiek sedert onheugelijke tijden in andere winkels koopt, veelal uit vrees voor hogere prijzen in de apotheken. Bij art. 17 der wet van 12 Maart 1818 (*Staatsblad* no. 16) was de kleinhandel in deze waren ook vrijgelaten, omdat het voorrecht der apothekers alleen de *samengestelde geneesmiddelen* betrof. Deze benaming is nu niet gebruikt, omdat het niet altijd met zekerheid is uit te maken omtrent ieder geneesmiddel, of het enkelvoudig of samengesteld is, bijv. minerale wateren, waarin de handel toch vrij moet zijn;

2°. ten aanzien van eenige z. g. geheime middelen die namelijk waarvan de samenstelling en de heilzame of onschadelijke aard aan alle deskundigen welbekend zijn;

3°. ten aanzien van den handel in medicinale waren in het groot, in het bijzonder van veilingen.

Dit is dan tevens een middel om deze laatste weder aan een speciaal toezicht te onderwerpen, zooals vroeger onder vigneer van het Koninklijk besluit van 15 Juli 1818 (*Staatsblad* no. 31).

Om deze redenen stelt de Regeering voor het bovenaangehaalde, en voorzoover ons onderwerp aangaat, hierboven medegedeelde tweede lid van art. 1 der wet van 1865 te lezen:

Tot uitoefening der artseneijbereidkunde in haar geheel, alsmede tot het enkel bereiden en het enkel afleveren van geneesmiddelen tot geneeskundig doel, zijn alleen bevoegd apothekers. . . . .

Door ons wordt bij maatregel van inwendig bestuur, nadat over het ontwerp daarvan deskundigen zijn gehoord:

1°. eene lijst vastgesteld van geneesmiddelen, welke bij uitzondering op bovenstaand voorschrift, ook door anderen dan de bovengenoemde personen mogen worden afgeleverd of bereid en afgeleverd;

2°. . . . .

Wat hebben wij in onzen strijd tegen kwakzalverij, beter gezegd, wat heeft de maatschappij, het volk, van deze wetsverandering te wachten om het te beschermen tegen den vloed van geheimmiddelen, waarmede het meer en meer wordt overstelpt?

Gaarne de goede bedoeling erkennende van den Minister en de raadsliden, die hem hebben ter zijde gestaan, zijn wij er van overtuigd in de door ons gewenschte richting geene verbetering hoege-naamd te mogen verwachten door het voorgestelde artikel, maar integendeel in sommige opzichten verergering in niet geringe mate.

't Bewijs meenen wij in 't volgende te kunnen geven. De *M. v. T.* wijst op den zonderlingen toestand, dat tengevolge van de tegenwoordige re-

dactie van art. 1 allerlei heel- of half-geheime geneesmiddelen door „kappers, modisten en kruideniers” mogen worden afgeleverd, terwijl de bepalingen van art. 6, den verkoop door apothekers verbieden, omdat deze door dit laatste artikel gedwongen worden de samenstelling aan te wijzen. De *M. v. T.* oordeelt, dat „de zich steeds uitbreidende handel in geheimmiddelen” daarvan 't gevolg is en acht de verandering doelmatig, vooral ook met het oog op „het voortdurend toenemend misbruik van geheime middelen die schadelijke bestanddeelen en vergiften bevatten, welke, onder allerlei onware en bedrieglijke verklaringen aanbevolen, op steeds ruimer schaal worden verspreid.”

Deze voorstelling is slechts voor een klein gedeelte waar. Wel heeft herhaaldelijk de rechtspraak aangenomen, dat *afleveren* van geneesmiddelen op zich zelf door onbevoegden niet door art. 1 verboden is, doch alleen met dien verstande dat deze geneesmiddelen geene zelfstandigheden bevatten, die voorkomen op de lijst van verboden stoffen, vastgesteld bij Kon. Besl. volgens art. 30 der tegenwoordige wet.

Alle bekende „schadelijke bestanddeelen der geheime middelen en vergiften” komen op deze lijst niet alleen voor maar bijna alle stoffen in de geneeskunst in gebruik vindt men daarop. Slechts dat onderdeel van den „zich steeds uitbreidenden handel in geheime middelen”, 't welk zich bedient van als geneesmiddel geheel onwerkzame stoffen, suikerstroop, boonenmeel, onkruid en dergelijke, profiteert van de eigenaardige redactie van het tegenwoordige artikel, dat de aflevering zonder zeltbereiding vrijlaat. 't Kan zijn, dat de verkoop van deze artikelen door het nieuwe voorstel eenige beperking zal ondergaan. De mogelijkheid wordt echter tevens geopend, dat de verkoop alleen wordt verplaatst naar de enkele depothouders-apothekers, die zich met zulk een onzuiveren handel willen afgeven, waardoor wel deze laatste, niet het publiek zou worden gebaat.

Trouwens hoe uitgebreid dit onderdeel van den geheimmiddelhandel moge wezen, 't is verreweg het kleinste gedeelte.

Al de meest gebruikte middelen, waarvan de advertenties melding maken, Zalf en Pillen van Holloway, Pain-Expeller van Richter, Urbanuspillen, Schreuderpillen, Brillmanspillen, Wormpatronen, de Middelen van Gimborn, Haarlemmerolie en allerlei specialite's van buitenlandschen oorsprong mogen ook tegenwoordig niet door kappers en kruideniers worden *afgeleverd*, al ontvangen zij ze geheel bereid van hunne leveranciers.

Dit feit is overbekend; dat er echter geen einde wordt gemaakt aan deze wederrechtelijke aflevering van geneesmiddelen, ligt hierin, dat de verkoop in elk bijzonder geval moet geconstateerd worden,

hetgeen zoo goed als onmogelijk is door de duizende overtredingen die plaats hebben.

Het nieuwe wetsartikel verandert in dit opzicht niets en 't is dus niet te denken dat het verbetering van den toestand zal aanbrengen. Dit kan alleen geschieden, wanneer evenals b.v. bij de drankwet, niet alleen de verkoop werd strafbaar gesteld, maar ook het in voorraad houden of te koop aanbieden.

't Ware dan gemakkelijk voor ieder politieagent of marechausee proces-verbaal op te maken, 'tgeen thans, behoudens in enkele omstandigheden, onmogelijk is, daar begrijpelijkerwijze de aflevering of de verkoop op aanvraag aan deze ambtenaren geweigerd wordt, daargelaten nog de noodzakelijk eerst te maken onkosten, die aan deze ambtenaren niet worden gerestitueerd.

Ergo evenwel dan dit gebrek aan bestrijding van den geheimmiddelhandel is de positieve hulp, die ongetwijfeld geheel tegen de bedoeling des Ministers aan de kwakzalversnegotie van zeer velen zal worden verleend door bij de wet „vast te stellen eene lijst van geneesmiddelen, welke ook door anderen dan apothekers mogen worden afgeleverd, of bereid en afgeleverd.”

Twee overwegingen vooral hebben tot dit voorstel geleid volgens de *M. v. T.*: 1o. de hoogere prijzen, die het publiek in de apotheken moet betalen voor verschillende enkelvoudige geneesmiddelen, die ze sedert lang gewoon is in andere winkels te koop; 2o. de aan deskundigen bekende samenstelling en de heilzame of onschadelijke aard van eenige z.g. geheime middelen.

De bedoeling vooral bij de eerste overweging is alweer uitmuntend. Goedkope medicijnen voor 't volk zijn dringend noodig; de Staat moet alle belemmeringen opruimen, die deze behoefte in den weg staan. Door de voorgestelde regeling echter verliest hij aan den eenen kant, wat aan de andere zijde misschien wordt gewonnen.

De klacht over de duurte van medicijnen omvat in hoofdzaak de geneesmiddelen, in fleschjes, doosjes en potjes door de apothekers afgeleverd op recept. De handtering in de apotheken kenmerkt zich niet door bijzondere prijzen en over 't algemeen loopt het bedrag daarvan bij iedere aanvraag meestal over enkele centen of stuivers, zoodat het absolute verschil, ook bij een hooger winstprocent hier of daar, zelden aanzienlijk zal zijn.

Elk, wien het ernst is zich te overtuigen, raden wij aan een geringe hoeveelheid te koop van die *simplicia*, welke de Regeering blijkbaar op 't oog heeft, zooals *Engelsch zout, bloem van zwavel, senneladen, kamillen, vlierbloem* enz. bij een kapper of kruidenier of in zulk een andere winkel, waar het publiek ze, volgens de *M. v. T.*, sedert onheugelijke tijden gewoon is te koop en daarna voor dezelfde som hetzelfde artikel te laten halen in een apotheek. Wij zijn er van overtuigd, dat het gering verschil, 't welk in hoeveelheid aanwezig mocht zijn, in geen geval opweegt tegen de zekerheid dat men in 't laatste geval goede waar zal ontvangen, waarvoor bij de eerstgenoemde verkoopers noch door de wet, noch door hunne eigene wetenschappelijke ontwikkeling eenige waarborg aanwezig is.

Terwijl dus het geldelijk voordeel voor 't volk denkbeeldig is, zal het nadeel ongetwijfeld aanzienlijk zijn door de nieuwe baan, die aan de kwakzalverij geopend wordt, om reclame te maken voor hare artikelen.

Niet alleen toch door met behulp van sterkwerkende of vergiftige middelen de gezondheid aan te tasten werkt de kwakzalverij nadeelig, maar, zooals wij herhaaldelijk door voorbeelden hebben aangetoond, ook door onschadelijke of op zich zelve soms heilzame z.g. geheime middelen doet zij aanslagen op de beurs van 't publiek en slaagt daarin vooral bij die klassen der bevolking, die de zuurverdiende penningen 't best voor andere doeleinden zouden kunnen besteden.

De geheimmiddelhandelaars zullen niet in gebreke blijven de vergunning van de Regeering om sommige middelen bij uitzondering te mogen verkoopen, ten bate hunner artikelen te exploiteeren. De voorbeelden uit het buitenland, waar hier en

daar overeenkomstige bepalingen bestaan, leeren het dagelijks en evenals daar zullen de fabrikanten en verkoopers van de geneesmiddelen, voorkomende op de voorgestelde lijst, zich haasten hunne artikelen, thans gesanctioneerd door den vrijdom van verkoop, luide aan te bevelen tegen alle mogelijke en onmogelijke ziekten. Bovendien zullen zij thans ongetwijfeld met groote letters toevoegen aan hunne advertenties en circulaires: *Met vergunning van het Nederlandsche Gouvernement of Goedgekeurd door de Geneeskundige Commissie of Volgens de Koninklijke lijst, opgenomen in de nieuwe geneeskundige wet of iets dergelijks.* Alles onbeduidend, onbetekenend, wij erkennen het gaarne, maar dat, de ondervinding heeft het geleerd, in staat blijkt te zijn onnoozele lieden en ongelukkige patienten te bedwelmen en tot koopen uit te lokken.

Van harte en in het belang des volks hopen wij daarom dat onze vertegenwoordiging niet zal meegaan met den Minister in het aannemen van zulk eene in hare gevolgen ontwijfelbaar, ongelukkige lijst, als thans wordt voorgesteld. Mocht de Regeering werkelijk zich bezwaard gevoelen om het monopolie van den verkoop van geneesmiddelen geheel aan de apothekers toe te vertrouwen, uit vrees, zooals de *M. v. T.* aangeeft, voor te hooge prijzen, welnu zij trachte den *handverkoop* — want zooals wij aantoonen ook de thans voorgestelde regeling heeft slechts daarop betrekking — door een tarief binnen billijke perken te bepalen.

Wij voor ons zouden dezen maatregel onbillijk achten tegenover de apothekers en onnoodig met 't oog op de financiële voordeelen van 't volk, doch hij ware te beproeven en in allen geval te verkiezen boven het hulpmiddel, thans door de Regeering verkozen.

In strijd met het beginsel door onze Vereeniging in haar adres aan de 2e Kamer ontwikkeld, ware zulk eene tariefbepaling niet.

Dit beginsel, wij herhalen het, achten wij 't eenig doelmatige, dat namelijk de verkoop van geneesmiddelen alleen aan bevoegden worde toegestaan, natuurlijk onder gehoudenheid van al die waarborgen voor bevoegdheid, welke de gewichtige rechten eischen die bij uitsluiting van anderen, hun worden toevertrouwd.

Om te beproeven dit beginsel in 't kader der hier besproken wet in te lassen, komt ons het volgende ten slotte doelmatig voor.

Het twistpunt van „bereiden en afleveren”, geheel uit de wet te lichten. Op zich zelf toch kan het bereiden van geneesmiddelen moeielijk verboden worden. Slechts het bereiden voor anderen en speciaal het bereiden voor anderen tegen goeding en als bedrijf is een publieke handeling, en juist deze handeling wordt omschreven door de uitdrukking: gereedmaken van recepten. Zeer zeker is dit uitoefening van artseneijbereidkunst. Verkoop van geneesmiddelen is daarvan geheel verschillend. Om beide handelingen te omvatten, zou in de eerste plaats de titel der wet eenige uitbreiding dienen te ondergaan en wel als volgt:

Wet regende de uitoefening der artseneijbereidkunst, en den verkoop van geneesmiddelen (en van vergiften). (*)

Verder zouden wij willen voorstellen art. 1 te lezen: *De uitoefening der artseneijbereidkunst en de verkoop in 't klein van geneesmiddelen zijn alleen geoorloofd aan bevoegden.*

Onder uitoefening van de artseneijbereidkunst verstaat de wet het gereedmaken van recepten.

Met verkoop in 't klein wordt gelijk gesteld: het in voorraad houden, uitstellen, aanbieden of aankondigen ten verkoop.

't Is hier niet de plaats uiteen te zetten hoe deze dubbele functie van den apotheker, waarover in deze nieuwe wet aldus gesproken zou worden in de overige artikelen der wet kan worden doorgevoerd.

*) De hier tusschen parentese geplaatste toevoeging niet op ons onderwerp betrekking hebbende, is echter noodig, omdat in de voorgestelde Wet ook bepalingen voorkomen, betreffende den verkoop van vergiften door niet-apothekers.

In een Wet alleen *regende de uitoefening der artseneijbereidkunst*, zooals thans de titel luidt, geeft dit aanleiding te vermoeden alsof ook deze handel een onderdeel dier kunst zou kunnen zijn; 't welk in geen deele het geval is. *Qui bene distinguit bene docet.*

Berichten.

Het jongste nummer van het *Pharmaceutisch Weekblad* bevat het volgende bericht:

Eene beruchte persoonlijkheid op het gebied der kwakzalverij, dr. Th. Werner te Breslau, is in den nacht van 15 op 16 April treurig aan zijn einde gekomen. Hij was vooral ongunstig bekend door de leugenachtige attesten, waarmede hij kwakzalverachtige ondernemingen ondersteunde. Vroeger was hij eigenaar eener apotheek te Lanbau en kwam toen reeds met het gerecht in conflict. Wegens vergrijp tegen de zeden was hij 10 April tot een jaar gevangenisstraf veroordeeld. Hij maakte door ophanging een einde aan zijn leven.

Rechtszaken.

Het gerechtshof te Leeuwarden heeft bij arrest van 28 April 1886, in de procedure van professor Masoin, tegen redacteuren en uitgever van het Maandblad onzer Vereeniging, het vonnis der arrondissements-rechtbank te Leeuwarden vernietigd en verstaan, dat het artikel „Een professor als kwakzalver”, voorkomende in het maandblad van November 1882, was honend en beleedigend, dat de bedoeling om te beleedigen bleek en uit de strekking en uit de bewoordingen van het artikel; dat wel de redacteuren een loffelijk doel beoogen, maar dat dit geen vrijbrief geeft om te schrijven zooals in het artikel (vooral in het begin en in het einde) is gedaan.

De redacteuren en uitgever zijn veroordeeld tot betaling van twee geldsommen van f500. — ieder en in de kosten der procedure, die aan zijde der tegenpartij begroot op f536.91, buiten de kosten van het arrest en de executie daarvan.

Over het al of niet aantekenen der cassatie hopen wij in het volgend nummer te berichten.

Voor den Hoogen Raad is thans behandeld de voorziening van den proc. gen. bij het gerechtshof te Arnhem, ingesteld tegen een arrest van dat hof, waarbij H. N., te Nieuw-Buinen, evenals vroeger door het gerechtshof te Leeuwarden, is ontslagen van alle rechtsvervolgung ter zake van onbevoegde uitoefening der geneeskunde door het verleenen van geneeskundigen bijstand als bedrijf. Ook volgens de zienswijze van het hof te Arnhem kon het opleggen der handen, waarin de geneeskundige bijstand bestond, niet als overtreding der wet worden aangemerkt. Bij de door den proc. gen. ingediende memorie wordt echter beweerd, dat er wel degelijk overtreding der wet heeft plaats gehad, en eene veroordeeling had moeten volgen.

Het beroep werd bestreden door den advocaat mr. C. J. François.

Het Openb. Min. zou den 27en dezer conclusie nemen.

Door de marechausee te Heeze is tegen zekeren P. K. te Maarheeze proces-verbaal opgemaakt wegens het onbevoegd uitoefenen der geneeskunde.

Door de rechtbank te 's Hertogenbosch zijn 3 winkeliers uit Eindhoven veroordeeld elk tot betaling eener geldboete van f10, wegens ongeoorloofden verkoop van de bekende wormpatronen.

Zij bevatten, zooals men weet, *Santonine*, een stof, die indertijd door de Regeering op de lijst der vergiften gebracht is.

Hoeveel honderde, neen duizende gelijke veroordeelingen zouden er volgen, indien overal gehandeld werd als in dit geval door de Maréchaussée te Eindhoven.

De geneeskundige inspecteur der provincie Noord-Holland heeft tegen een mécanicien-dentiste te Amsterdam een gerechtelijke vervolging doen instellen wegens een overtreding van de wet, regende de voorwaarden tot verkrijging der bevoegdheid tot het uitoefenen der tandheelkunst.

Het Adres van de Vereeniging.

Het Adres aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, waarin de Vereeniging tegen de Kwakzalverij op een herziening der geneeskundige wetten aandringt (opgenomen in maandblad no. 3) is door ons, in het begin van April met een verzoek om adhesie verzonden:

1o. aan al de *Geneeskundige Raden*, 2o. aan de *Nederl. Maats. ter bev. der Geneeskunst* en al hare afdelingen; 3o. aan de *Nederl. Maats. ter bev. der Pharmacie* en al hare afdelingen en 4o. aan enkele *Vereenigingen voor volksgezondheid* en *Gezondheidscommissiën* die tot de leden onzer vereeniging behooren.

Het volgende kan thans als een voorloopig resultaat hiervan worden medegedeeld.

Het *Hoofdbestuur van de Maats. ter bev. der Pharmacie* bericht ons, dat bij deze Maatschappij zelf een adres in zake de voorgestelde wijzigingen der wet op de

artsnijbereidkunst in bewerking is en dat daarbij van de door onze vereeniging gemaakte opmerkingen nota zal worden genomen.

De afdeling *Zuid-Hollandsche Eilanden* van de *Maats. ter bev. der Geneeskunst* geeft te kennen dat zij volkomen instemt met de strekking van het adres, maar dat, wat het zenden van een bewijs van adhaesie of van een zelfstandig adres aan de Tweede Kamer betreft, zij besloten heeft af te wachten, wat in de Alg. Vergadering der Maatschappij, dit jaar te houden, dien-aangaande zal voorgesteld of besloten worden.

De Afdeling *Amsterdam* van de *Maats. ter bev. der Geneeskunst* deelt ons mede, dat volgens de wet van deze Maatschappij de Afdelingen niet bevoegd zijn over zaken van algemeen belang zich rechtstreeks tot de Hooge Regeering te wenden. De Afdeling heeft derhalve geene beslissing in den door onze vereeniging gewenschten zin kunnen nemen, omdat de zaak voorsnog bij het Hoofdbestuur der Maatschappij te huis behoort.

De Afdeling *Rotterdam* van de *Maats. ter bev. der Pharmacie* deed ons een dergelijke mededeeling ten opzichte van de Wet van deze Maatschappij.

Voor de afdeling *'s Gravenhage* dezer laatste Maatschappij, scheen dit bezwaar niet onoverkomelijk, want de secretaris dezer afdeling bericht ons dat een adres van adhesie door haar wordt opgezonden.

De *Openbare Gezondheidscommissie te Amersfoort*, heeft een dergelijk besluit genomen. Het adres door haar verzonden luidt aldus:

Aan
de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

Geven met verschuldigde eerbied te kennen ondergeteekenden, leden van de Openbare Gezondheidscommissie te Amersfoort,

dat hun in afschrift is medegedeeld het adres, in dato 27 Februari j.l. aan Uwe Vergadering gericht door het Bestuur van de „Vereeniging tegen de Kwakzalverij” te Leeuwarden, ten doel hebbende om bij Uwe Vergadering aan te dringen op eene herziening van de Geneeskundige Wetten, inzonderheid van de artikelen, rakende den verkoop in 't klein van geneesmiddelen en de uitoefening van de geneeskundige praktijk door onbevoegden,

dat ondergeteekenden, geleid door dezelfde motieven, zich geheel aansluiten bij het verzoek van bedoelde adressanten dat Uwe Vergadering, bij de voorgenomen herziening van de geneeskundige wetten, in ernstige overweging gelieve te nemen de in het adres aangeduide punten, welke, ook naar de meening van ondergeteekenden, een krachtig middel aan de hand geven tot het weeren van aan de volksgezondheid en volkswelvaart schadelijke misbruiken.

Welk doende, enz.,

Amersfoort, Maart 1886.

Dr. P. GROENEBOOM.
Dr. VAN DER WERF.
Dr. J. COMPERT.
Dr. J. W. DOYER.
Mr. J. HEIJLIGERS.

Verder kunnen wij nog mededeelen dat het volgende adres uit Amsterdam is verzonden.

Aan
de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Geven met verschuldigde eerbied te kennen ondergeteekenden, allen apothekers en wonende te Amsterdam.

Dat zij met zeer veel belangstelling hebben kennis genomen van het adres, door het Bestuur van de Vereeniging tegen de Kwakzalverij aan Uwe vergadering gericht, in welk adres wordt aangedrongen, om, tot wering van bestaande misbruiken, den verkoop van geneesmiddelen in het klein te beperken en dien alleen voor geoorloofd te verklaren voor hen, die hiertoe de wettige bevoegdheid bezitten;

dat zij hun volle adhesie schenken aan het adres voornoemd en, zonder in herhaling van den inhoud daarvan te treden, geheel meegaan met de wenschen der adressanten daarin vervat;

dat zij mitsdien Uwe vergadering eerbiedig verzoeken om bij de voorgestelde herziening der geneeskundige wetten van 1 Juni 1865, Uwe bijzondere aandacht te schenken aan de wenschen, door het bestuur van voornoemde Vereeniging in zijn adres duidelijk geformuleerd, als zijnde ook de wenschen van de ondergeteekenden, opdat de misbruiken, geboren uit de niet nauwkeurig genoeg omschreven wet van 1 Juni 1865, door onbevoegden tot groot nadeel der zieken gepleegd, zooveel mogelijk worden geweerd, tot bevordering van de volkswelvaart en volksgezondheid van ons dierbaar vaderland.

AMSTERDAM, April 1886.

Dit adres is door de overgroote meerderheid der Amsterdamsche apothekers ondertekend.

Eindelijk dient nog vermeld dat een aantal apothekers uit andere plaatsen, op initiatief der Redactie van het *Weekblad voor Pharmacie*, besloten hebben een bewijs van adhesie aan het adres der vereeniging te geven.

Het meel van tien gulden het kilo.

In het vorig nummer hebben wij een advertentie besproken, die in vele bladen voorkwam en aldus luidde:

Een nerveus Maaglijder, die jaren leed aan slechte spijsvertering (zuur, kramp, oprisping enz.) en zeer slechte stoelgang, heeft, alles beproevende, een geheel natuurlijk middel gevonden, dat direct genezing bracht en ongekookt wordt gebruikt. Hij stelt dit verkrijgbaar tegen postw. f 2.40 per bus bij Smedes, E 186, Groningen.

Wij deelden daarbij mede hoe het onderzoek had geleerd, dat dit „natuurlijke middel” dat „directe genezing” heette te brengen, uit niets anders bestond dan fijn gemaakte *tuinboonen* en *haver*, dus een paardenvoedsel, waarvoor men f 2.40 per kwart kilo betaalde.

Aan deze grove kwakzalverij schijnt gelukkig door onze mededeeling een einde te zijn gemaakt. Tenminste wij ontvingen tot ons genoegen van den in de advertentie genoemden verkooper Smedes het volgende schrijven:

WelEdele Heer!

Naar aanleiding van uwe kritiek op het artikel „Maagmeel” zij u dienende:

1. dat de verkooper niet is de vervaardiger;
  2. dat de vervaardiger is een overigens zeer achtenswaardig persoon;
  3. dat het adverteeren geheel buiten den verkooper om, in door hem niet gelezen bladen heeft plaats gevonden;
  4. dat de prijs per advertentie door den vervaardiger er bij was gerekend;
  5. dat het nooit duurder over den toonbank is verkocht dan voor 40 cents, zegge veertig cents per busje;
  6. dat er door den verkooper slechts 20 pct. aan verdiend werd;
  7. en dat om redenen in no. 4 vermeld, de verkooper met den vervaardiger heeft gebroken en alzo niet meer verkoopt, daar zulk een prijsverhoging niet aangaat.
- GRON., 19-4-86.

Ik heb de eer te zijn
Uw Dr.,
SMEDES.

N.B. Er is maar één postwissel ontvangen en daarmede was de zaak uit, want zulk een prijsverhoging is schande. Zoo kan men er inloopen. Ik zal voorzigtiger zijn.

Wij hopen dat ook anderen door onze waarschuwing er toe gebracht zullen worden voortaan voorzigtiger te zijn. Wij wenschen den heer Smedes geluk met zijn besluit om zich met zulk een kwakzalverij niet langer te willen ophouden.

Slechts spijt het ons dat hij niet den naam opeeft van den vervaardiger. Hij noemt hem „een overigens zeer achtenswaardig man.” Op dit overigens mag dan zeker wel veel nadruk gelegd worden, want de besproken handelwijze was al zeer weinig geschikt om iemand de achting zijner medeburgers waardig te maken.

Het optreden van de Politie en de Regeering in Pruisen tegen de geheimmiddelzwendelarij.

Wij hebben meermalen als ons gevoelen te kennen gegeven, dat het behoort tot de taak en den plicht der politie tegen de kwakzalvers en hunne handelingen te waarschuwen, evenals tegen andere oplichters, zooals wij het haar dikwijls zien doen tegen personen die b.v. goederen bestellen zonder plan om te betalen, enz.

Al zijn er geen eigenlijke gezondheidsbelangen mee gemoeid; de kwakzalvers zijn bedriegers evenals die andere valsche kooplieden, die door advertenties, brieven en circulaire het publiek trachten op te lichten.

Van tijd tot tijd blijkt het dat deze opvatting door sommige autoriteiten wordt gedeeld; bij de bestrijding der Hopbitter-industrie hebben wij er o.a. een voorbeeld van gezien, toen het hoofd der politie te Sneek de inwoners openlijk heeft gewaarschuwd.

Vond de handelwijze van dezen ambtenaar ook geene goedkeuring bij alle rechtskundigen, 't blijkt thans dat de hoogste politie-autoriteiten, in Pruisen althans met hem meegaan.

In den laatsten tijd worden van wege het *Kon. Polizei Präzidium* te Berlijn herhaaldelijk als officieele bekendmaking, waarschuwingen tot het publiek gericht over geheimmiddelen en kwakzalverijen, die het meest in de bladen worden geadverteerd, en niet alleen uit het oogpunt van gezondheidsbelangen, omdat zij schadelijke of sterkwerkende bestanddeelen bevatten, maar ook en niet minder omdat de politie in dezen handel ziet een anderen vorm van bedrog en oplichterij.

Enkele dezer waarschuwingen, bijzonder van die middelen, welke ook bij ons te lande worden aangeprezen, mogen hier vertaald een plaats vinden.

BEKENDMAKINGEN.

In de dagbladen wordt tegenwoordig onder den naam van „Homeriana-thee” een zoogenaamd heilzaam middel tegen long-, keellijden en asthma aangeprezen, hetwelk door den agent *Ernst Wiedemann*, te Liebenburg a. H. woonachtig, verkocht wordt in pakjes van 60 gram inhoud tegen den prijs van fl.20, terwijl het nauwelijks de waarde heeft van 3 à 3½ ct. en volgens door deskundigen ambtshalve gedane onderzoekingen slechts bestaat uit gewoon *varkensgras*, dat allerwege als onkruid voorkomt en vooral ook dikwijls in weinig bezochte stadsgedeelten tusschen de straatsteenen groeit. — Het is hetzelfde middel, dat onder denzelfden naam verkocht wordt door den agent *W. Wolffsky*, wonende oude Jakobstraat 93, alleen bevat het eerste nog eene groote hoeveelheid onzuiverheden, als stukjes van kippen- en duivenveeren, kaf enz. Eene bijzondere geneeskraft bezit deze thee niet.

Ter waarschuwing van het publiek wordt het bovenstaande ter algemeene kennis gebracht.

De boekbinder *Neubecker*, wonende te Berlijn, Bülowstraat no. 49—50, vierde verdieping, biedt te koop onder den naam van „*Hoeststroop*” een zoogenaamd middel tegen hoest en heescheheid.

Het fabrikaat, dat volgens scheikundig onderzoek alleen bestaat uit *suikerstroop* en *rum*, heeft geene bijzondere geneeskrachtige werking hoegenaamd. Het wordt in kleine fleschjes tegen 60 cts. per stuk verkocht, terwijl de waarde nauwelijks 3 tot 6 cts. is. Het publiek wordt daarom gewaarschuwd tegen 't koopen van deze *Neubeckersche Hoeststroop*.

De zoogenaamde *Spelmanssche Hannoversche maagdruppels*, welke volgens dagbladannonces ook hier zelfs in apotheken worden verkocht, zijn volgens deskundig onderzoek een alcoholisch uittreksel derzelfde bestanddeelen, waaruit alle gewone, zoogenaamde maagbitters worden bereid.

Het zoogenaamde *Maagpoeder* van T. W. Barella, wonende Frederikstraat 234 te Berlijn, en 't welk door apothekers verkocht wordt, heet 9—10 pct. *pepsine* te bevatten.

Ambtshalve gedane onderzoekingen hebben bewezen, dat dit poeder slechts zeer weinig van die stof bevat en grootendeels bestaat uit *melksuiker*. De prijs, waarvoor dit poeder verkocht wordt, is veel hooger dan volgens de Pruisische geneesmiddelen *tax* geoorloofd is en de verkoopers zijn daarom wegens overtreding dezer *tax* herhaaldelijk veroordeeld.

Ter waarschuwing van 't publiek wordt het bovenstaand ter openbare kennis gebracht.

De steeds terugkeerende aanbeveling in de dagbladen van de *Zwitserse pillen van Brandt* heeft het Politie-presidium aanleiding gegeven om in verschillende apotheken deze pillen te koopen en scheikundig te laten onderzoeken. Daarbij is gebleken dat er groot verschil bestaat tusschen de verschillende monsters pillen, wat hare samenstelling betreft, hoewel zij allen in origineele verpakking waren afgeleverd. Bovendien komt hare samenstelling volstrekt niet overeen met de bestanddeelen, waaruit de fabrikant voorgeeft zijne pillen vervaardigd te hebben.

In 't belang van 't publiek wordt dit ter openbare kennis gebracht.

Deze maatregel vindt niet alleen steun bij de Pruisische Regeering, maar is door haar in 't leven geroepen. In de zitting toch van 't huis van afgevaardigden van 16 Maart j.l. verklaarde de Minister von Gossler, dat door hem daartoe last was gegeven en dat op zijn verzoek de onderzoekingen werden verricht en de resultaten medegedeeld in de officieele bladen, waarna de politieke bladen verzocht werden de waarschuwingen ten bate van 't publiek over te nemen.

Asthma-cigaretten van Gicquel.

Asthma is een der kwalen, die bij overigens tamelijke gezondheid het leven zeer onaangenaam kunnen maken. 't Is een troost, dat men er mag bijvoegen: gelukkig kan men er oud bij worden.

Niet zelden kan men van eene conscientieuse eenigen tijd volgehouden geneeskundige behandeling heil verwachten, doch dieet, passende levensregel, lichaams oefeningen en soortgelijke hygienische maatregelen zullen, vooral op jeugdigen leeftijd, in zeer vele gevallen meer moeten uitwerken dan eigentlijke medicijnen.

Toch worden deze laatste, in allerlei vorm en samenstelling, gretig aanbevolen door de fabrikanten, vooral van Fransche specialité's. Geen dagblad kan men in handen nemen, of het oog valt terstond op de namen van een half dozijn dezer middelen, als onfeilbaar aanbevolen.

Juist zulk eene reeks verschillende middelen moet dunkt ons, ook bij den leek, het vermoeden opwekken, dat het ware nog niet gevonden is. En zoo is het.

De periodieke aanvallen van asthma beschouwende als een krampachtigen toestand der ademhalingswerktuigen, heeft men naar alle verdoovende en kramp-

stillende middelen gegrepen om deze aanvallen zo al niet te voorkomen, ten minste te bekorten of in hevigheid te doen afnemen.

Bij inwendig gebruik beantwoordde het resultaat lang niet altijd aan de verwachting.

Men heeft toen zijn toevlucht genomen tot het verbranden van geneesmiddelen, in een besloten vertrek, om den patient den rook er van te doen inademen.

De hiertoe gebezigde stoffen zijn vooral de bladen van den doornappel (*Datura Stramonium*) en die van het z.g. doodkruid (*Atropa Belladonna*).

Het eerstgenoemde kruid vooral is een vrij bekend volksmiddel; de bladen worden fijngesneden, onder gewone tabak gemengd en zoo gerookt. Later is men er cigaretten van gaan maken, om ze beter te doen branden, gewikkeld in papier met salpeter doortrokken en daarna gedroogd.

Wij hebben nooit eenige gunstige werking van 't gebruik dezer sigaren met zekerheid hooren aangeven of zelf waargenomen; hoe iemand ze tijdens een aanval van asthma kan rooken, is ons een raadsel.

In plaats van de bladen zelf, heeft men later gaan gebruik maken van een uittreksel, bevattende het werkzaam beginsel, de z.g. *alcaloïde* en het papier der cigaretten met een oplossing daarvan doortrokken.

Deze *alcaloïden* zijn tegenwoordig in den handel veel gemakkelijker te verkrijgen dan de versche bladen zelf, omdat ze veeltijds in de een of andere samenstelling in de geneeskunst gebruikt worden.

Gicquel, wier specialité wij op verzoek van een der leden hier bespreken, heeft dezen laatsten weg gekozen. Volgens het onderzoek van ons bestuurslid, de heer *Kruyssen*, bestaan de cigaretten van dezen alleen uit rolletjes papier, rood gekleurd en doortrokken met *salpeter* en een oplossing van *sulphas atropine* (zwavelzure atropine).

De sigaren zijn bestemd om gerookt, d.i. verbrand te worden en zullen een enkel maal op die manier aangewend niemand schade berokkenen. De vervaardiger raadt echter het geregeld gebruik aan ter voorkoming van de asthma-aanvallen. We behoeven slechts te wijzen op de vreeselijke gevolgen van 't rooken van opium om te doen vermoeden, dat dit min of meer overeenkomstig verdoovingsmiddel bijna zeker door aanhoudend gebruik nadeel zal berokkenen.

Doch vooral dient gewaarschuwd tegen deze cigaretten, omdat ze dikwijls als onschuldige voorwerpen bij asthmalijders in huis- of slaapkamers rondslingeren en voor kinderen, die er op zuigen hoogst vergiftig zijn. Al is de oplossing zwak van 't vergif, waarmee 't papier gedrenkt is, elk kan nagaan hoe weinig iemand noodig heeft voor mogelijk schadelijke werking, als hij overweegt, dat geen geneesheer van bedoelde *atropine* meer mag voorschrijven dan het *duizendste deel van een gram*, zonder bepaalde wettige formaliteiten in acht te nemen.

Drie nieuwe, allen onfeilbare maag-tincturen.

Er schijnt iets nieuws in aantocht te zijn. Sedert eenige weken worden aan de uitgevers van verschillende, meest kleine provincieblaadjes, Deutsche circulaire toegezonden, met verzoek om een drietal daar opgegeven advertenties te plaatsen.

Sommige personen, die de Deutsche firma geschikt acht voor depothouders, ontvangen grootere, meer gedetailleerde gedrukte mededeelingen.

't Heeft alles betrekking op de exploitatie van een drietal nieuwe geheimmiddelen, die wij in Deutsche bladen reeds hier en daar zagen gadverteerd en waarvan men thans ook in ons land de exploitatie denkt te beproeven.

't Meest in 't oogvallende op de aangeboden circulaire en op het model der advertenties is de afbeelding van een monnik.

Dit is volgens de advertentie „de abt Jacobus van het klooster Actra in Griekenland, die met al zijn ongeschoeide kloosterbroeders niet rusten of duren kon, eer zij te zamen door aanhoudende studie, door denken en werken hun aller wensch

hadden bevredigd, om de geschokte menschheid te „doen herleven, haar bloed te verbeteren, hare sappen te vernieuwen en de zenuwen te versterken.”

„Toen,” zoo heet het verder, „werden zij beloofd „door de ontdekking van den wonderdadigsten heil-drank, de St. Jacobs-druppels.”

Nu, wonderlijk zou 't brouwseltje zeker wezen, wanneer de verzekering van den fabrikant SCHULZ in Hannover waarheid bevatte, dat het was samengesteld „uit twee en twintig verschillende plantensappen, die als een zeker fundament en een natuur-wetenschappelijke basis het middel dragen en ondersteunen”.

't Maakt ook al een zeer zonderlingen indruk in dezelfde circulaire, waarbij de advertentie dezer *St. Jacobs-druppels* ter plaatsing wordt aangeboden, nog twee andere advertenties ter opname te zien aanbieden, ter aanbeveling van geheel andere middelen en toch precies even onfeilbaar bij dezelfde ongesteldheden.

't Is het *Zenuw-kracht-Elixir van Prof. Dr. Lieber* en de *Zweedsche Maagdruppels van Prof. Dr. Wellstrom*.

Terwijl de *Jacobs-druppels* genezing aanbrengen bij *maagkwalen, slechte spijsvertering, kramp, hartklopping* en *hoofdpijn*, helpen de beide anderen ieder voor zich tegen *hoofdpijn, hartklopping, kramp* en *maaglijden*, slechts onderling verschillende in de volgorde.

Wij hebben waarlijk alweer niet meer noodig om de exploitatie duidelijk als kwakzalverij te herkennen. Trouwens men schijnt niet gemakkelijk te kunnen slagen. 't Zij dat de firma, waarvan alles uitgaat, ook financieel niet te vertrouwen is, 't zij dat de uitgevers door vroegere wanbetalers voorzichtigheid hebben geleerd, of dat er andere redenen in 't spel zijn, wij weten het niet, maar in allen geval hebben wij de nieuwe advertenties nog nergens aangetroffen. Evenmin kwamen ons nog onder de oogen „*Gebrauchsangeweisungen, Etiquetten und Beilage in Holländischer Sprache*”, die de firma beloofde te zullen laten vervaardigen.

Kenmerkend is ook het verzoek aan de uitgevers, wien de besproken circulaire werd toegezonden, om te trachten in hunne omgeving een depothouder voor de middelen te vinden, „da hiervon der auftrag abhängt.”

Uit een schrijven van den fabrikant SCHULZ aan enkele apothekers en drogisten in ons land blijkt, dat hij bij vrachtvrije toezending zijner artikelen den verkoopers 25 pct. winst aanbiedt.

Wij hopen dat, wanneer zij optreden, het publiek in Nederland zoo wijs zal zijn om ze hun niet te gunnen.

Oenoline.

Naarmate zij langer in de mode zijn, worden de kwakzalversmiddelen en specialités er gewoonlijk niet beter op. 't Komt omdat de fabriekeanten inzien, dat zorgvuldige bereiding en samenstelling er weinig toe doen, als 't publiek maar gewoon is te koopen. Met het hier genoemde z. g. haarmiddel, dat nog altijd veel geadverteerd en gekocht schijnt te worden, is dit het geval.

De aankondiging zegt er van: „Goede raad voor ieder! Gebruikt niets dan de *Oenoline*, die voorkomt en geneest in 24 uren het uitvallen „van het haar, (puisten, jeukingen, roodheid), versterkt „en onderhoudt het haar, geeft haar den glans, de „hoeveelheid en zijne eerste kleur. Vlekt niet. — Vet „niet.”

De heer RASKER, lid der Vereeniging, heeft het indertijd onderzocht (Maandbl. 2e j. no. 8) en 't bleek dat al deze wonderen zouden moeten geschieden door een mengseltje van *glycerine* en *spiritus* met een spoor van *zoutzuur* en een weinig welriekende, vluchtige olie; want het middel bestond alleen uit deze bestanddeelen.

Thans heeft een ander lid, de heer VAN RIEL, nogmaals een fleschje dezer *Oenoline* aan 't onderzoek onderworpen. 't Was niets dan een oplossing van *gelatine*, waaraan *glycerine* toegevoegd was.

Te recht merkt onze medewerker op, dat dit kleverig goedje het uitvallen der haren zeer zeker kan beletten, doch dat stijfsel of gomoplossing dan nog beter dienst zou kunnen doen.

En voor één zoo'n fleschje *Oenoline* betaalt het publiek gewillig f 1,90!!

Correspondentie.

— Sinds onze vorige opgave zijn de volgende 6 nieuwe leden tot de Vereeniging toegetreden.

Eijsden, J. B. Nagelvoort, Apotheker.

Gouda, Mr. A. G. Prins Visser.

Groningen, J. A. Bulsing, Handelaar.

Haarlem, A. G. H. van Genderen Stort, Arts.

Oosterbeek, Lebrét.

Wolvega, Dr. J. J. Scheltema.

Hierdoor bedraagt het getal leden thans 1102.

— Van de meeste leden is thans de contributie per postwissel ontvangen. Enkelde die nog in gebreke bleven zullen ons genoeg doen in de eerste week van deze maand te betalen. Daarna zullen wij bij de overigen het bedrag per quantitie innen.

— P. D. te R. Over *Sedlits Chanteaud* komt iets voor in no. 7, V, onder correspondentie.

— S. S. Over het artikel in de *Friesche Courant* van 11 April iets in het volgend nummer.

— N. te E. Het door u behandelde is minder geschikt voor ons blad, beter in een Pharmaceutisch of Medisch vakblad.

— G. H. te R. Wordt onderzocht; denkelyk volgend nummer.

— J. T. te 's G. Wij hebben Dr. Jäger over dat getuigschrift geschreven; dus denkelyk spoedig meer over die *Hertha-Essenz*.

— Over scheurkalenders en andere gevraagde onderwerpen later.

V A R I A.

Een fatalist.

Zeker persoon (nog wel een geneesheer, zooals beweerd wordt) was geheel en al fatalist geworden in die mate, dat hij ook de methode van genezing van ziekten en gebreken door het lot meende te moeten doen beslissen. Allerlei kuren, geneeswijzen en recepten had hij daarom op papiertjes geschreven, waaruit hij den zieke, die zijn raad inriep, liet trekken. — Hoe vreemd het bij den eersten oogopslag ook moge schijnen, elk die met den trek tot het geheimzinnige van de meeste menschen, vooral op het punt van ziekte bekend is, zal met ons willen gelooven, dat de man, juist om deze manier van handelen, veel toeloop had. — Een burgervrouw, bij wie onder 't eten een brok taai vleesch in de keel was blijven steken, trok uit de papiertjes een met het opschrift: „een lavement zetten.” Onwillekeurig barstte zij in lachen uit, door welke schok het noodlottig stuk vleesch los schoot en naar buiten kwam. — Zou iemand uit dit voorbeeld van positieve genezing nu ook willen besluiten, dat de geneeswijze van den man met de papiertjes goed was?

Een Yankee-truc.

Te Stoushead, in Canada, ventte dezer dagen een Amerikaan met pakjes rond, waarop gedrukt stond: *Onfeilbaar middel om den aardappelkever te doden, zonder gevaar er andere dieren mee te vergifigen, zooals dit met het Parijsch groen gebeurt*. Elke pakje kostte 25 cents. Een persoon, die drie zulke pakjes gekocht had, vond in elk twee stukjes hout, waarop deze woorden stonden: „*Leg den kever op dit stuk hout en urijf het ander er met kracht over heen*.”

Men lacht om den bedrieger en zal moeielijk boos op hem kunnen worden. Kan men het zelfde doen bij 't lezen van de bespottelijke doch tevens ergerlijke advertenties van kwakzalvers?

Een middel tegen eksterooogen.

Een inwoner van Berlijn, die hevig door eksterooogen geplagd werd, vond in een blad de volgende aankondiging: „Onder waarborg worden eksterooogen voor het geheele leven weggenomen, tegen toezending van 1 mark, 10 pfen. in postzegels, onder letter A. X. poste restante, te Genève.” Aanstonds wendde hij zich met een brief en de gevraagde ingesloten postzegels tot den wonderdokter in Genève en ontving 5 dagen later het volgende antwoord:

*Sind Ihre Hühneraugen gross,
So dasz vor Schmerz Sie schwitzen,
So sagen Sie die Zehen los,
An denen solche sitzen.*

Ich empfehle Ihnen hierzu meine Knochensäge im Preis von 10 bis 30 mark. DR. EISENBART.

Herhaalde Waarschuwingen.

Antimiasmatiek van Koene. Ofschoon de Brusselsche kwakzalver KOENE weinig of niet in Nederlandsche bladen adverteert, is zijn middel in ons land nog al verspreid. Dit komt door het brochure'tje dat hij heeft uitgegeven en waarmee hij de eenvoudige geloovigen lokt door het portret van den vorigen paus, Pius IX, dat hij daarop heeft afgedrukt, en de mededeelingen van kardinalen, bisschoppen en religieusen die zijn waar bevelen aan te bevelen.

Die waar, het zoogenaamde *antimiasmatiek*, noemt hij een *verzuiverend, spijsverterend en versterkend water, dat de talrijke ongesteldheden voorbehoed en geneest, die beginnen met eene vermindering van eetlust en alle ziekten die voortspruiten uit een onvolmaakte spijsvertering, en tot deze ziekten rekent KOENE dan ongeveer alle, tot vallende ziekte, tering en zelfs „doodelijke intermitterende koortsen” toe. Natuurlijk wordt dat wonderbare water als een verbazende ontdekking uitgekreten, die door mijnheer KOENE tot heil der menschheid is gedaan. Het scheikundig onderzoek van den heer J. VAN RIEL, militair apotheker te Bergen op Zoom, heeft echter aantoonend, dat dit zoogenaamde *antimiasmatiek* niets anders is dan wat in de geneeskunde onder den naam *Liquor Stypticus* bekend is, eene oplossing van *ijzerchloride*. Het is echter slechts half zoo sterk als het in de apotheek gebruikelijke en bovendien slecht bereid en daardoor onzuiver.*

MAANDBLAD

VAN DE VEREENIGING

TEGEN DE KWAKZALVERIJ.

Redacteurs Dr. G. W. BRUINSMA te Steenberg en Dr. VITUS BRUINSMA te Leeuwarden. — Uitgever H. VAN BELKUM Kz. te Leeuwarden.

Lid der VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ is elk die haar doel wil helpen bevorderen en een jaarlijksche contributie betaalt van f 3.— Men wordt lid door aanmelding bij den secretaris-penningmeester of een der andere bestuursleden. Het verenigingsjaar loopt van 1 Jan. tot 31 Dec. De contributie wordt in het begin van het jaar per postwissel bij den secretaris-penningmeester te Leeuwarden ingewacht, die daarvoor in Februari formulieren toezendt. Over het niet aldus betaalde wordt in April per kwitantie beschikt.

De leden der Vereeniging ontvangen, behalve een exemplaar van het blad, zooveel exemplaren als zij aanvragen ter verspreiding. Voorloopig kan dit aantal echter, bij betaling van de enkele contributie, niet meer dan 10 per maand bedragen.

Dit blad verschijnt den eerste van elke maand. Prijs per jaar f 1,25, franco per post. Men abonneert zich bij alle boekhandelaren en bij den uitgever, doch niet anders dan voor den geheelen jaargang.

Het abonnementsjaar loopt van 1 Januari tot 31 December. Over het bedrag wordt in de eerste drie maanden beschikt.

BESTUUR DER VEREENIGING.

Dr. G. W. BRUINSMA, Geneesheer te Steenberg, Voorzitter.

P. KRUYSSSE, Apotheker „ Amsterdam.

Mr. J. C. MELJER, Advocaat en Procureur te Leeuwarden.

Dr. VITUS BRUINSMA, Leeraar a.h. Gymnasium te Leeuwarden, Secretaris-Penningmeester.

GETAL LEDEN 1106.

De Statuten van de VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ zijn goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 10 November 1883, No 26.

De eerste twee artikelen van deze Statuten luiden:

Art. 1 De Vereeniging tegen de Kwakzalverij is gevestigd te Leeuwarden.

Zij heeft ten doel de bestrijding der kwakzalverij, in het bijzonder die met geneesmiddelen.

Art. 2. De Vereeniging tracht haar doel te bereiken:

a. door het onderzoek van als geneesmiddelen aanbevolen stoffen;

b. door het nasporen van de bedriegelijke handelwijzen die bij het aanbevelen van de middelen worden te baat genomen;

c. door het bekend maken der uitkomsten van het onder a en b genoemde;

d. door het bevorderen van de toepassing der wettelijke bepalingen, die de kwakzalverij kunnen tegengaan;

e. door aan te dringen op betere wettelijke bepalingen ter bestrijding der kwakzalverij.

Het nadrukken van artikelen uit dit blad is geoorloofd en wordt, ter bevordering van het doel der Vereeniging, dringend verzocht.

INHOUD:

Hoofdartikel: Nog iets over de herziening van de Geneeskundige Wetten.

Berichten: Het proces-Masoin. — Het adres der Vereeniging aan de Tweede Kamer. — Het Boertje van Nieuw-Buinen voor den Hoogen Raad. — Waarschuwing van het Ministerie van B. Z. in Pruisen.

Grootere artikelen: De veroordeeling van J. T. Anderegg te Rosmalen. — Scheiding van genees- en artseneijbereidkunst. — Rochés Embrocation. — Kwakzalverij en hondsdoelheid.

Boekbeoordeeling. — *Ingezonden stukken.* — *Varia.* — *Correspondentie.* — *Herhaalde waarschuwingen:* Hypophosphiten van Churchill.

Nog iets over de herziening der Geneeskundige Wetten.

Tengevolge van ons artikel in het vorig nummer ontvingen wij het onderstaand schrijven van Prof. STOEDER te Amsterdam, waaraan wij gaarne een plaats geven.

Geachte Redactie!

Uw Maandblad met zijn uitnemende strekking: voorlichting van het publiek, neem ik steeds gaarne in handen, maar ditmaal heb ik er met eenig ongeduld naar uitgezien, omdat ik uw oordeel verlangde te vernemen inzake de door de Regeering voorgestelde Wetswijziging van art. 1 der *Wet op de uitoefening der artseneijbereidkunst*.

Met uw adres toch had ik geen vrede; allereerst, omdat mijns inziens het „haast u langzaam,” daarbij niet voldoende was toegepast, maar bovendien, omdat ik mij niet wel met de redactie kon vereenigen.

Toevallig nu geschiedde de inzending van uw stuk aan de Tweede Kamer tegelijk met de Wetsvoorstellen der Regeering.

Hoe jammer, dacht ik, dat deze Regeeringsstukken niet vooraf hunnen invloed bij u hadden doen gelden en in die meening wachtte ik de door u toegezegde bespreking der Regeeringsvoorstellen.

Die critiek in uw Meinummer ligt nu voor mij en daarin blijft gij, zooals ik spoedig bemerkte en ook vreesde, tegenover het mijns inziens praktische Regeeringsontwerp uw adres ongewijzigd handhaven.

Gij wilt — om kort te zijn — en daarin schuilt ons verschil van meening, met verkoop van geneesmiddelen, gelijkstellen: *het in voorraad houden, uitstellen of aankondigen ten verkoop*.

Ik acht deze clause in hooge mate onpractisch, omdat zij niet is te handhaven, en daardoor het prestige der Wet — het gevaarlijkste wat een Wet kan treffen — ondermijnt.

Hoe kunt gij ooit overtuigd zijn, dat, onder allerlei artikelen, vaak van dagelijksche behoefte, iets wat aanwezig is, iets wat zichtbaar is, iets wat A aanraadt bij B te gaan koopen, inderdaad verkocht wordt.

Uw gansche Wetsclause lijdt aan overlading, waarvan geen goeds te verwachten is.

Het ras der kwakzalvers denkt gij met uw Wet in de hand te vuur en te zwaard uit te roeien, maar gelukken zal het u niet, dat weet gij bij voorbaat. Met de Wet in de hand immers adverteert de gansche buitenlandse kwakzalversbende, dagelijks en in alle

couranten, de vrachtvrije levering zoo noodig van haar bedriegelijke waar, aan ieder die ze begeert.

Nee, gezonde eischen alleen moeten wij verlangen op Wetgevend gebied; belemmering zooveel mogelijk, en dan, een flinke, ijverige, krachtige toepassing door hen, die als ambtenaren met de uitvoering der Wet belast worden en den moed hunner overtuiging bezitten.

Met de Regeeringsvoorstellen — het zal U al reeds duidelijk zijn — kan ik mij best vereenigen, wat de wering der kwakzalverij betreft.

Intusschen — en daarop is door U niet gelet — zal over de beteekenis van dat art. I in het Ontwerp, voor een goed deel beslist worden door de deskundigen, geroepen om de lijst op te maken van die middelen, welke bij uitzondering door onbevoegden mogen verkocht worden. Daartoe, en niet minder voor de overige lijsten, die het Ontwerp eischt, zijn praktische mannen noodig, die volkomen de bedoeling der Wet aannemen en willen uitvoeren en door geen nevenge-dachten worden beheerscht.

Ik meende verplicht te zijn U rekenschap te geven van het verschil in meening, dat tusschen U en mij, als lid uwer Vereeniging, bestaat, ten opzichte onzer wenschen op Wetgevend gebied inzake een gewichtig volksbelang, door U inderdaad met grooten ijver en meest op uitnemende wijze reeds vele jaren gediend.

Aanvaard dit schrijven als zoodanig.

Amsterdam,
5 Mei 1886.

W. STOEDER.

Met genoeg namen wij kennis van het bovenstaande. Niets leidt beter tot kennis der waarheid dan te luisteren naar iemand, die hetzelfde doel beoogt, doch wiens oordeel en appreciatie van feiten en omstandigheden afwijken van de onze.

Een paar vragen zij 't ons vergund als kanttekening aan 't bovenstaande toe te voegen.

Gesteld de lijst van geneesmiddelen, die door elkeen mogen worden verkocht, worde aangenomen, welke artikelen moeten daarop voorkomen? De *M. v. T.* geeft het eenigszins aan n.l.: „simplicia”, „die het publiek sedert onheugelijke tijden in andere „winkels koopt” en „eenige z.g. geheime middelen, „die namelijk, waarvan de samenstelling en de heilzame of onschadelijke aard aan alle deskundigen „wel bekend zijn.”

Moeten tot de laatste gerekend worden b. v. de *Urbanus pillen*?

Zoo ja! dan mogen toch *Brillmann's pillen*, *Schreuders pillen*, *Holloway pillen*, *Gimbom pillen*, *Zwitserse pillen* niet worden weggelaten; en wordt ook haar een plaats gegeven, dan kan zij niet geweigerd worden aan een fabrikant X. of Z., die zijn pillen een anderen naam heeft gegeven. Er dient dus een algemeene benaming voor te worden opgenomen b. v. *laxerpillen*? Doch al spoedig zouden de gevaarlijke *Morisson pillen* met guttagom, of anderen met calomel of podophylie weer te voorschijn kunnen komen. Nadere omschrijving is dus noodig en

op de lijst zou moeten worden opgenomen, b. v. *laxerpillen*, *samengesteld uit aloë en rhabarber*. Doch zou er dan alweer niet aan toegevoegd behooren te worden: *samengesteld uit goede of uit werkzame rhabarber enz.* en zou eene visitatie met onderzoek niet noodig zijn om te zien of de samenstelling voldoet aan 't recept? De uitvoerbaarheid van 't een en ander schijnt ons al te bezwarend.

Met de „simplicia” is het niet anders. Nemen wij als voorkomende op de lijst: *bloem van zwavel of poeder van senna*. Is het dan werkelijk niet onmenskundig deze artikelen, zoo zij voorhanden zijn bij apothekers, die het zelf kunnen beoordeelen, aan eene nauwkeurige controle op deugdelijkheid van Staatswege te onderwerpen, en aan onkundige winkeliers, die waarschijnlijk veel meer zullen afleveren, den vrijen verkoop zonder controle toe te staan?

Maar vooral, waar zal en moet de grens zijn? „De onschadelijke aard en samenstelling” van *Zickenheimer borsthoig* (suikerstroop), *Rivalenta Arabica* (linzenmeel), *Smedes maagpoeder* (Groninger molleboonen) zijn „aan alle deskundigen” genoegzaam bekend. Geene Regeering kan zich toch verlagen den verkoop daarvan als geneesmiddelen, als 't ware door vergunning te sanctioneeren!

Doch laten deze en soortgelijke artikelen geheel onbesproken kunnen blijven, omdat zij geene in de geneeskunst gebruikelijke stoffen bevatten.

Hoe te handelen met *capsules van Guyot* en *Geraudel*, met *Haarlemmerolie* en *olie van Bogaert*, met *wormpatronen* en *santoninekoekjes*, *zuiveringzout* en *epilepsiepoeders*? Zij kunnen en mogen toch niet alle worden opgenoemd en eenmaal een altijd willekeurige scheiding gemaakt, hoe zal men den verkoop van de niet vrijgestelden tegengaan?

De heer S. geeft het antwoord zelf, waar hij zegt „en dan een flinke, ijverige, krachtige toepassing door hen, die als ambtenaren met de uitvoering der wet belast worden en den moed hunner overtuiging bezitten.”

Deze ambtenaren zijn volgens de wetsontwerpen, de toekomstige acht inspecteurs en vijftig adviseurs. Heeft men nu waarlijk veel recht zich aan de illusie over te geven, dat het personeel dezer laatsten zooveel zal verschillen van de tegenwoordige leden der geneesk. raden, om van hen zulk een veel krachtiger optreden te verwachten?

Doch dit zelfs toegestemd; wij blijven 't onmogelijk achten de Wet te handhaven, indien de verkoop van verboden geneesmiddelen in elk bijzonder geval moet worden geconstateerd, en hierbij openbaart zich het groote verschil in opvatting tusschen den heer S. en ons. Terwijl onze voorstellen door hem onpractisch worden geacht, zijn wij alleen door de eischen van praktische uitvoerbaarheid er toe gedreven ook de poging tot verkoop, het blijk-bare doel, en de publieke aankondiging van de

voorgenomen Wetsovertreding strafbaar te stellen.

Bij de vraag, die onze hooggeachte medestrijder doet: „hoe kunt gij ooit overtuigd zijn, dat „onder allerlei artikelen, vaak van dagelijksche behoefte; iets wat aanwezig is, iets wat zichtbaar is, inderdaad verkocht wordt?“ is het zeker niet overbodig, er aan te herinneren, dat door ons volstrekt niets nieuws wordt voorgesteld. Voor onze rechtspleging zijn de woorden vertieren, uitstellen, ten verkoop in voorraad houden en dergelijke handelingen, die den eigenlijken verkoop voorbereiden, volstrekt geene onbestemde, onbewijsbare zaken; in tal van Wetten worden deze en overeenkomstige uitdrukkingen gebezigd.

Artt. 475 en 476 van 't Strafwetboek bedreigen straf [zelfs gevangenis] „tegen de verkoopers en vertierders van vervalschte dranken,“ evenzoo artt. 3 en 4 der Wet van 19 Mei 1829 tegen elk, die vergiftige eetwaren „zal hebben verkocht, vertierd of uitgedeeld, of gepoogd zal hebben te verkoopen, te vertieren of uit te deelen.“

MR. SCHOONEVELD teekent hierbij aan: het woord *débiter* [vertieren] beteekent het *drijven van handel* zonder dat er eene bepaalde daad van verkoop behoeft te blijken, in onderscheiding van *vendre* d. i. *verkoopen*.

De daadzaak, zegt genoemde rechtsgeleerde verder, dat een banketbakker in een tot zijn winkel behoorend magazijn onder andere koopwaren van zijn handel, ten verkoop gehad heeft suikergoed, inhoudende z.g. chromas plumbi stelt daar het *vertieren* [*débiter*] van eetwaren ter verkoop bestemd, met vergiftige stoffen vermengd.

Ook het nieuwe Wetboek v. Strafrecht bepaalt bij artt. 174 en 330 gevangenisstraf tegen hem, die voor de gezondheid schadelijke of vervalschte waren „verkoopt, te koop aanbiedt“ enz., terwijl bij art. 337 alweer met gevangenisstraf wordt bedreigt elk, die onder zekere omstandigheden goederen „verkoopt, te koop aanbiedt, aflevert, uitdeelt of ten verkoop of ter uitdeeling in voorraad heeft.“

Dezelfde uitdrukkingen en juist met dezelfde bedoeling, waarom zij door ons zijn voorgesteld, worden gevonden in art. 16 der drankwet, luidende: „hij, die zonder de vereischte vergunning sterken drank in het klein verkoopt, te koop aanbiedt of ten verkoop in voorraad heeft.“

Hetzij dus, volgens het aanhangige Wetsontwerp eene lijst worde vastgesteld van geneesmiddelen, waarvan de verkoop aan een ieder worde toegestaan, hetzij alleen de tegenwoordige lijst van verboden artikelen blijve bestaan, nu het gebleken is, dat het zoo goed als onmogelijk is, den niet geoorloofden verkoop te constabeeren, in al de duizende gevallen, waarin deze geschiedt, zien wij niet in, waarom het voorbeeld der bovenaangehaalde Wetten niet zou worden gevolgd.

Wat het adverteeren en toezenden van medicijnen door „de buitenlandsche kwakzalverbende“ betreft, hetwelk volgens den geachten schrijver in allen geval niet door onze wetswijzigingen zoude worden geweerd; 't zij ons vergund daarop in 't volgend nummer terug te komen.

Berichten.

Het is aan onze leden bekend dat, volgens de leer van den Hoogen Raad, de vraag of een artikel is hoorend en beleedigend, is eene feitelijke vraag, waarop in cassatie niet kan worden terug gekomen.

Op dien grond heeft het Bestuur onzer Vereeniging besloten geene cassatie aan te teekenen tegen het arrest van het Gerechtshof te Leeuwarden gewezen in de zaak van professor Masoin te Leuven.

Men zal zich herinneren dat dit proces betrof een artikel in ons Maandblad van November 1882. Een jaar geleden is ongeveer dezelfde zaak voor de rechtbank te Utrecht behandeld. Daar had namelijk een ander blad, naar aanleiding van onze mededeelingen over Prof. Masoin, zijn handelwijze besproken. Bij stelde ook tegen dat blad een eisch tot schadeloosstelling in, doch deze eisch werd hem ontzegd. Hij zag daarop af van het appèl en heeft de kosten, waartoe hij was veroordeeld, aan de tegenpartij betaald.

Zooals men weet heeft ook de rechtbank te Leeuwarden het vorige jaar den Heer Masoin, bij breed gemotiveerd vonnis, zijn eisch tegen ons Maandblad ontzegd.

De zaak staat dus zoo, dat twee rechterlijke collegies, in iets wat door haar zelf „loffelijk“ werd genoemd, geen hoon konden vinden, en één wel. Jammer dat deze laatste voor onze Vereeniging de beslissende stem had.

Het is toch gelukkig dat geen geval zoo onaangenaam is of er zijn nog personen die zich er over verheugen. Zoo met ons verloren proces-Masoin. De redacteur van het *Pharmaceutisch Weekblad*, de heer R. J. OPWYRDA, schreef, toen hij deze voor de bestrijders der kwakzalverij zoo ontmoedigende tijding mededeelde, het volgende, waarin hij zijn vreugde ontholen te kennen geeft:

Ik heb altijd voorspeld, dat het zoover zou komen, indien men geen personen van zaken weet te onderscheiden. Eene ernstige les voor anderen met scherpe pen, die niet kunnen nalaten, personen in het debat brengen. Gelukkig mogen wij het achten, dat de Nederlandsche rechter waakt tegen hoon en belediging, wanneer overdreven ijver deze als wapenen ter hand neemt en het zal den vreemdeling eerbied afpersen, nu hij ziet dat men ook deze hier niet straffeloos laat beledigen.

Wij gunnen den schrijver gaarne zijn genoegen, maar hij moet ons toch eene opmerking veroorloven. Niet lang geleden kwam in zijn blad het volgende bericht voor, ongeteekend en zonder mededeeling dat het ergens uit was overgenomen, dus afkomstig van de redactie. Wij namen het om de eigenaardigheid reeds in het vorig nummer over, maar het is goed het hier te herhalen. Dit bericht uit het *Pharmaceutisch Weekblad* luidt:

Een beruchte persoonlijkheid op het gebied der kwakzalverij, dr. Th. Werner te Breslau, is in den nacht van 15 op 16 April treurig aan zijn einde gekomen. Hij was vooral ongunstig bekend door de leugenachtige attesten, waarmede hij kwakzalverachtige ondernemingen ondersteunde. Vroeger was hij eigenaar eener apotheek te Lanbau en kwam toen reeds met het gerecht in conflict. Wegens vergrijp tegen de zeden was hij 10 April tot een jaar gevangenisstraf veroordeeld. Hij maakte door ophanging een einde aan zijn leven.

Nu rijst de vraag: worden hier personen van zaken onderscheiden? Is dit nu een bericht juist zooals de heer Opwyrdta het wil? Wordt hier nu nage laten personen in het debat te brengen en is dit het model van de wijze, waarop ook wij in het vervolg de zaken, niet de personen, moeten bestrijden?

Of is het groote verschil hierin gelegen, dat wij een kwakzalver, een kwakzalver durven noemen, ook al leeft hij nog en al kan hij dus ons een proces aandoen, geholpen door de in de rechtsgeleerde wereld zoo herhaald afgekeurde wetsbepalingen op laster enz.; — en dat daarentegen de heer OPWYRDA alleen den moed heeft van *beruchte, ongunstig bekend, leugenachtige attesten, kwakzalverachtige ondernemingen* enz. te spreken als de man dood is?

Een proces wegens hoon enz. zal de heer OPWYRDA op deze wijze niet te duchten hebben, doch is het niet vallen onder de wet de hoogste eisch die de heer O. meent dat men zich moet stellen?

Wat trouwens te denken van de handelwijze van iemand, die wegekruipt achter een wetsartikel, waar 't aangaat op te treden tegen personen, die anderen kunnen schaden, maar zich haast een dooden hond een schop te geven om te toonen, hoe strijdvaardig hij is! — Dit kan zeker niet strekken om landgenoot of vreemdeling eerbied af te persen.

Over het *Adres* door onze Vereeniging aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal gezonden, kunnen wij aan de bewijzen van adhesie, die in het vorig nummer zijn opgenomen, het volgende toevoegen.

De Vereeniging ter bevordering van Volksgezondheid te Leeuwarden heeft besloten een adres tot ondersteuning van het verzoek aan de Tweede Kamer op te zenden.

Het Departement Noord-brabant van de Ned. Maats. ter bev. der Pharmacie heeft met algemeene stemmen in zijne vergadering van 26 Mei adhesie geschonken aan de strekking van het adres, maar heeft de beslissing of het Departement zich tot de Tweede Kamer zal wenden aangehouden tot na de Algemeene Vergadering der Maatschappij op 9 Juni a. s. te Dordrecht.

We hebben bij 't bespreken der wetsherziening in het vorig nummer onze vrees uitgedrukt, dat de geheimmiddelfabrikanten niet zouden aarzelen een reclame te smeden uit de bloote vergunning door de Regeering verleend tot verkoop van sommige geneesmiddelen. Hoe dit geschiedt zien wij in andere landen; het jongste voorbeeld levert de kolossale advertentie, die onlangs in de N. R. C. aller aandacht heeft getrokken. Het slot daarvan luidt:

„De Pastillen Géraudel zijn volgens ministeriël besluit op advies van den Raad van Gezondheid beproefd geworden.“

De ware beteekenis dezer phrase is, dat zij volgens de wet zijn onderzocht om te zien of de samenstelling overeen komt met de aangegeven bestanddeelen, terwijl anders de verkoop in Frankrijk niet zou geoorloofd zijn. Van „beproeving“ in den zin van onderzoek naar de heilzame of geneeskrachtige werking door eenige gezondheidsraad is geen sprake.

Worden de aangeboden ontwerpen in Nederland wet dan zal, om de luidjes zand in de oogen te strooien, nog aan zulke advertenties kunnen worden toegevoegd.

„De Pastillen Géraudel zijn volgens Koninklijk Besluit, op advies van deskundigen, door het Geneeskundig Staats-toezicht tot den in- en verkoop in Nederland toegelaten.“

Moge eene verstandige vertegenwoordiging er het volk voor bewaren!

De Hooge Raad heeft in zijne zitting van 24 Mei vernietigd het arrest van het gerechtshof te Arnhem, waarbij H. K. te Nieuwbuijen van alle rechtsvervolgning is ontslagen, terzake onbevoegde uitoefening der geneeskunde door het verleen van geneeskundigen bijstand als bedrijf. Het hoogste rechtscollege was echter van oordeel dat het opleggen der handen, waartoe de gereq. zich bepaalde, wel degelijk als eene overtreding der geneeskundige wet moet worden aangemerkt: het verklaarde den gereq. schuldig aan hem ten laste gelegde en veroordeelde hem in eene boete van f75.

De Pruisische Regeering tegenover den handel in geheimmiddelen. In 't vorige nummer wezen wij er op, onder aanhaling van enkele voorbeelden, dat op directe aansporing van den Minister v. GOSSLER het Polizeipraesidium te Berlijn alle geannonceerde geheimmiddelen tegenwoordig onderzocht en van de resultaten mededeeling doet aan 't publiek; daarbij in 't bijzonder wijzende op mogelijk schadelijke bestanddeelen, op onwerkzaamheid of te hoogen prijs.

Thans heeft onder datum van 10 April dezelfde Minister een aanschrijving gericht tot alle Regeeringspresidenten in de verschillende districten om hen op te wekken in hunne omgeving op dezelfde manier werkzaam op te treden.

Als een aansporing uit den vreemde, die ook voor velen in ons land niet ten onpas is, willen wij 't volgende overnemen uit een bekendmaking vanwege het Ministerie van B. Z. in Pruisen.

De vele klachten over toeneming der kwakzalverij in den laatsten tijd en de veelvuldige aankondigingen van zoogenaamde nieuwe geneesmiddelen en bijzondere geneesmethoden in de publieke bladen nopen den Voorzitter der Kon. Regeering te Liegnitz (Silezië) de aandacht der politiebeambten nogmaals te vestigen op deze voor 't algemeen belang schadelijke zwendelarij en deze beambten aan te sporen onbevoegde aflevering van geneesmiddelen streng te vervolgen, op grond der Keiz. Veror. van 4 Jan. 1875 en art. 367 al. 3 van 't rijksstrafwetboek.

Bovendien wijzen wij hen op de politieverordening van 26 Oct. 1855 betrekking hebbende op de aanprijzing van bijzondere stoffen als geneesmiddelen tegen bepaalde ziekten of lichamelijke beledigingen en dringen er bij hen op aan de aanprijzing van geheimmiddelen in publieke bladen zooveel mogelijk daardoor tegen te gaan.

Op grond toch van diezelfde voor het Regeeringsdistrict Breslau bestaande politieverordening zijn in den laatsten tijd herhaaldelijk aldaar straffen uitgesproken tegen de inzenders van zoodanige advertenties.

De ambtenaren van politie worden ten slotte gelast aangifte te doen van alle bestraffingen wegens onbevoegden verkoop van geneesmiddelen of wegens zwendelarij met geheimmiddelen.

De veroordeeling van J. T. Anderegg te Rosmalen.

Een belangrijke veroordeeling is enkele weken geleden uitgesproken tegen een van de soort personen, tegen wie wij reeds meermalen gewaarschuwd hebben. Het betreft een persoon die door het volk piskijker wordt genoemd. Zie hier wat de nieuwsbladen er van mededeelen:

J. T. Anderegg, geneesheer te Rosmalen bij 's Hertogenbosch, stond 29 April voor de arrondissements-rechtbank te 's Hertogenbosch terecht, wegens in zijne hoedanigheid van geneesheer leveren van geneesmiddelen in eene gemeente waar apothekers gevestigd zijn. — Niet zoozeer om het feit zelf, als wel tengevolge der omstandigheden waaronder dit gepleegd werd, trok deze zaak meer dan gewoonlijk de aandacht.

Het is bekend, dat de heer A. patienten behandelt zonder deze te zien, enkel na beschouwing hanner urine. Te

Utrecht, waar verscheidene personen op die wijze waren behandeld, wekte de zaak wantrouwen. In overleg met een daar gevestigden geneeskundige werd door een rechercheur van politie aan Anderegg een brief geschreven, waarin de rechercheur mededeelde, dat zijne vrouw ongesteld was en vroeg of A. haar kon behandelen zonder haar te zien en zoo ja, wat hij moest overzenden. Hij ontving daarop spoedig ten antwoord „zend haar morgenwater met opgave van leeftijd.” In plaats van urine zond men echter aan A. zuiver gerstebier in een apothekersfleschje met bijvoeging van f1.50. Vier dagen later ontving de rechercheur onder rembours van f4.25 een kistje, waarin twee fleschjes met zwartachtige medicijn, met gebruiksaanwijzing, benevens een klein glazen buisje met pilletjes, Daarbij was gevoegd de volgende brief:

„WelEdele Heer, Uwe echtgenoot sukkelde reeds langen tijd aan ophooping van slijm in darmkanaal en luchtwegen, in verband met trage bloedmaking en zenuwverprikkeling. Ik heb veel hoop op herstel; versterkend voedsel is noodig.”

P.S. „Eerst na 2/3 verbruik van de medicijnen verwacht ik weer urine.”

Bij onderzoek bleek, dat de beide fleschjes van gelijken inhoud waren; ieder fleschje bevatte: tinctuur nervina bestuclieff één gram; extractum carduus benedicti vier gram en aqua depurata 240 gram. De pilletjes waren zoogenaamde dosiometrieke medicamenten uit de bekende fabriek van dr. BUIJPAERES te Parijs; de gewoonlijk op de tube vermelde naam van het werkend bestanddeel was echter weggekraab. Zoosals bekend is, bestaan deze medicamenten gewoonlijk uit pillen van melksuiker met een of ander alcaloid.

De feiten werden door verscheidene getuigen bevestigd en door den beklagde erkend. Deze beweerde echter, dat hem bekend was, dat men hem in plaats van urine bier had gezonden; hij dacht aan eene vergissing en zond derhalve voorloopig een onschadelijk middel, dat in sommige gevallen gunstig werkt.

De president stelde hem de vraag, hoe deze verklaring te rijmen was met het slot van zijn brief: „Eerst na 2/3 verbruik van de medicamenten verwacht ik weer urine.”

De beklagde meende, dat juist uit die woorden aan den afzender moest blijken, dat deze zich de eerste maal had vergist en nu geen bier maar urine moest zenden.

Met eenigen nadruk merkte de president daarop aan, dat de beklagde, indien hij werkelijk dacht dat hier eene vergissing had plaats gehad, vrij wat beter zou gedaan hebben den afzender hierop attent te maken, alvorens medicijnen te leveren en den aard der ziekte te verklaren; hetgeen nu gebeurd was, had wel iets van kwakzalverij.

De substituut-officier van justitie mr. E. F. baron van Rijckevorsel van Kessel stelde op den voorgrond, dat de medische wetenschap in de laatste jaren zeer groote vorderingen heeft gemaakt, doch hij kon niet aannemen, dat men reeds zoover gekomen was, om zonder den patient te zien, zonder bekend te zijn met omstandigheden, die op den ziekte-toestand van invloed kunnen zijn, met geene andere opgave dan die van den leeftijd en toezending van een weinig urine, den aard der ziekte nauwkeurig te omschrijven.

Deze zaak had z. i. behalve een zeer ernstige, ook eene comische zijde en leefden wij nog in den tijd van Molière, wellicht werden wij nog met een nieuw blijspel verrast.

Zijn requisitoir strekte, dat de rechtbank den beklagde zou veroordeelen wegens het als geneeskundige leveren van medicamenten, in eene gemeente waar apothekers zijn gevestigd, tot eene geldboete van f300.

Mr. Wenmakers trad als verdediger van den beklagde op; hij achtte de verbodsbepaling der eerste zinsnede van art. 9 der wet van 1 Juni 1865 (Stbl. no. 60) ten deze niet van toepassing; de heer Anderegg, zoo betoogde hij, heeft zich in 1856 te Rosmalen gevestigd (eene gemeente waar geen apotheker woont) en nu mocht hij krachtens de tweede zinsnede van evengemeld art. 9, in verband met de wet van 12 Maart 1818, ook elders geneesmiddelen leveren.

Mocht de rechtbank zich met deze verklaring der wet niet vereenigen, dan nog zou de beklagde niet strafbaar zijn, vermits de levering heeft plaats gehad te Rosmalen, van waar de medicamenten naar Utrecht zijn gezonden, maar deze niet geleverd zijn te Utrecht. — Hij concludeerde mitsdien tot vrijspraak.

Na re- en dupliek werd de uitspraak bepaald op 6 Mei. Als toen is de genoemde plattelands-heelmeester veroordeeld tot een boete van f200 wegens overtreding der geneeskundige wetten door levering van geneesmiddelen in een gemeente, waar een apotheker is gevestigd.

Naar wij vernemen is door den veroordeelde appel aange- teekend.

Wij wisten sinds jaren dat deze ANDEREGG op de hier beschreven wijze na toezending van urine door geheel Nederland zijne z. g. geneesmiddelen rondzondt en het doet ons genoegen dat daaraan nu ten minste eenige perk is gesteld.

Wij kennen personen, wien gratis geneeskundige hulp in hunne woonplaats ten dienste stond, maar het geld bijeen bedelden om de middelen van ANDEREGG te betalen; wij hebben een briefje onder de oogen gehad, waarbij ANDEREGG aannam na enkele beschouwing van de urine iemand binnen zekeren tijd te zullen genezen, mits deze of gene gegoede persoon voor de betaling gedurende eenige weken instond en wij kennen gemeentebesturen, die voor zulke behandeling door ANDEREGG geld gaven, niettegenstaande flinke geneeskundigen binnen hunne gemeenten met de armenpraktijk waren belast.

In den geneesk. raad van Nd. Brabant enz. is herhaaldelijk gesproken over de praktijken van ANDEREGG, doch er scheen tot nog toe niets aan te doen.

Wij waren ook geheel op de hoogte van de voorbereiding en de zaak waardoor eindelijk proces ver-

baal tegen hem kon worden opgemaakt, en waarin den ijver van het lid onzer vereeniging den arts De KOFF te Utrecht alle lof toekomt.

Bedriegen wij ons niet, dan bestond juist het voornemen, althans de hoop in dit geval een vervolging wegens bedrog te kunnen instellen.

Het is een teleurstelling dat dit niet is geschied; ware hetzelfde in Duitschland voorgevallen, de persoon zou meer dan waarschijnlijk een vervolging deswege niet zijn ontkomen. Thans is, zooals men ziet, alleen een veroordeeling gevolgd wegens onwettige levering van geneesmiddelen. In de gemeente zelf, en overal waar geen apotheker gevestigd is, kan dus de man nog altijd met zijn bedrijf voortgaan.

Scheiding van genees- en artsnijbe-reidkunst.

Menigeen die altijd in een stad heeft gewoond en daar de medicijnen, hem door den dokter voorgeschreven, van den apotheker ontving, zal het misschien verwonderen te vernemen, dat slechts in 147 van de 1130 gemeenten in Nederland apothekers zijn gevestigd. Op alle andere plaatsen is de levering van geneesmiddelen in handen van daar gevestigde geneesheeren. Hoewel dit laatste in 't buitenland slechts bij uitzondering plaats heeft, wordt bij ons steeds beweerd dat zulk een regeling noodig is en vooral wenschelijk om de goedkoopste. Regeering en volksvertegenwoordiging hebben deze bewering bijna als een axioma erkend.

Een schrijver in de *Friesche Courant* van 11 April merkt daarentegen zeer terecht op, dat in zeer vele gevallen de medicijnen *beter* en *goedkooper* kunnen afgeleverd worden door een apotheker, zelfs al woont hij niet met den dokter in dezelfde plaats. „Het is toch waarlijk, bij het schier allerwege ver- „beterd verkeer met spoor-, tram- en stoombootdien- „sten, postpakketten, voermanswagens en vrachtkar- „ren, niet meer noodig de medicijnen door den „geneesheer te laten leveren, op grond dat ze uit „de stad zoo moeilijk te bekomen zijn. In vele „gevallen zelfs is het gemakkelijker de medicijnen „door middel van postpakket of andere publieke „vervoermiddelen, uit de stad te ontbieden dan ze „te laten halen bij den geneesheer.” Vooral zou het volk goedkooper kunnen behandeld worden, wanneer de geneesheer zelf geen voordeel had bij de medicijnen, die hij de patienten geeft. Verder wijst hij er op, dat de wet den geneesheer verbiedt eenige overeenkomst aan te gaan met een apotheker, blijkbaar om hem te beletten voordeel te trekken uit de levering van medicijnen door dezen, en toch toelaat, dat hij op 't platteland overal uit die levering, die hij zelf regelt en bepaalt, al dat voordeel trekt wat hem goedgevalt.

Wij zijn het volkomen eens met dien schrijver dat die toestand is af te keuren en door scheiding der twee takken dezer wetenschap in veel opzichten kan en moet opgeheven worden. Wij zouden ook zijne voorbeelden uit eigen ervaring kunnen vermeerderen, dat door sommige geneesheeren schandelijk misbruik gemaakt wordt van deze vergunning tot zelflevering. De patienten worden somtijds letterlijk overladen met fleschjes en potjes.

Terwijl voor de eigentlijke werkzaamheid van den geneesheer, de visite en het onderzoek, somwijlen een bespottelijk laag tarief wordt gevolgd, wordt voor de geneesmiddelen nu en dan een prijs berekend ver boven verhouding der waarde en der werkzaamheden aan de bereiding verbonden.

Door op die wijze alle gewicht te leggen op de medicijnen, door steeds het noodzakelijk gebruik van geneesmiddelen op den voorgrond te plaatsen, is de geneesheer ten plattelande, zegt de schrijver in de *Friesche Courant* „niet zelden de voorname „aanleiding voor den volkswaan, dat alle genezing „alléén van medicijnen is te verwachten.”

Ook deze uitspraak onderschrijven wij gaarne en geven daarmede meteen een bevestigend antwoord op de vraag of het niet de taak is van ons *Maandblad* daartegen „te velde te trekken.”

't Is ons bekend, hoe gemakkelijk de volksmond uitspraken laat hooren als: „Van 't gezicht (door 't aanzien) kan iemand niet beter worden!” Of „een dokter die niets geeft, doet niets!” „Een klein fleschje helpt misschien, maar een groot dan toch

beter!” Deze en dergelijke dwaasheden meer kan men nu en dan hooren. Wij weten ook hoe moeilijk het is voor den geneesheer op 't platteland om zijne visites en verdere bemoeiingen behoorlijk betaald te krijgen en hoe dit daarentegen zonder onaangename opmerkingen en tegenspraak geschiedt, indien hij het hem toekomend honorarium terugvindt in geleverde medicijnen, en toch — het schandelijk misbruik, dat van deze omstandigheid kan gemaakt worden daargelaten — de geneesheer mag zich ook uit gemakzucht niet voegen naar dezen volkswaan. — Hij compromitteert daardoor zich zelf niet alleen en zijne wetenschap, maar doet de waarheid te kort en belet dat betere en gezondere denkbeelden over medicijnen en geneeskunst tot het volk doordringen.

Leidt hem niet in bekoring, zouden wij onze wetgevers willen toeroepen; en waar het door ook in andere opzichten billijke wetsbepalingen kan: verbiedt daar de levering van geneesmiddelen door hem die ze voorschrijft.

ROCHE'S EMBROICATION.

Van tijd tot tijd duiken enkele reeds verouderde spécialité's opnieuw op. Zoo wordt in den laatsten tijd weder gedurig geannonceerd:

„Kinkhoest. Radicale genezing zonder „Medicijn door de embroication herbale de „Roche. Prijs 2 Gld. 50 de flacon. Verkrijg- „baar.....”

'tMiddel is overbekend en kan door ieder apotheker in Nederland worden bereid. Volgens het formularium der Rotterdamsche apothekers geschiedt de bereiding door vermenging van 2 deelen *olijfolie*, 1 deel *nagelolie* en 1 deel *barnsteenolie* gekleurd met een weinig *Alcanna-extract*.

Over de mogelijke al of niet werking willen wij hier geen oordeel uitspreken. Er zijn nog altijd, vooral onder de oudere geneesheeren, die het middel voorschrijven. De apotheker is dan meestal gedwongen het af te leveren. Nu er echter een bijna officieel in allen geval aan elk apotheker bekend voorschrift bestaat, is de geneesheer, volgens onze opvatting, zedelijk verplicht tegenover zijne patienten juist dat zelfbereide praeparaat te vorderen. Daardoor toch verschaft hij zich zelf en zijne lijders den waarborg van deugdelijke bereiding en nauwkeurige samenstelling, dewijl hij bij aflevering in de zoogenaamde oorspronkelijke verpakking dezen waarborg overbrengt op een onbekenden buitenland- schen fabrikant, zonder eenige verantwoordelijkheid. En toch geschiedt dit laatste helaas! nog zoo heel zelden niet.

De meest zuivere toestand ware zeker, indien elk geneesheer verplicht werd bij samengestelde geneesmiddelen, die niet onder een officieelen naam in de Nederlandsche pharmacopaea voorkomen, de samenstelling op het recept zelf op te geven. De eisch is zoo rationeel mogelijk; de geneesheer dient toch in de eerste plaats zelf precies te weten, wat hij zijn patient wil laten gebruiken.

De mogelijkheid van abus in den naam of van afwijkende opvatting van 't recept door den apotheker moet vermeden worden. Ook voor de beurs van zijn patient zal deze wijze van handelen in den regel voordeel opleveren, zooals weer blijkt bij 't middel hier door ons besproken.

De depôthouders vragen voor één fleschje f 2.50. Dezelfde hoeveelheid afgeleverd door een apotheker zal zeker vrij wat minder kosten.

Voor 't vierkante fleschje, de mooie etiquette en het zegel van een onbekenden leverancier betaalt de goedgelovige dus zoo hij 't Fransche praeparaat verlangt of zijn geneesheer het hem voorschrijft, allicht tweemaal meer dan de waarde van 't middel zelf bedraagt.

Kwakzalverij en hondsdelheid.

Onder dezen titel is door den heer Dr. G. H. L. BAKHOVEN, lid onzer vereeniging te Kampen, in de *Zwolsche Cour.* van 30 April eene waarschuwing gericht tot het publiek.

Hij wijst er op hoe roekeloos men handelt door bij zulk eene vreeselijke ziekte als door de beet van een dollen hond kan ontstaan, vertrouwen te hechten

aan de *praatjes* van hen, die *beweren* een middel daartegen te bezitten.

De redactie van de *Zwolsche Cour.* heeft zulk een middel, haar als onfeilbaar aanbevolen, doen onderzoeken. 't Was een zeer vuil, troebel, walge-lijk vocht, in hoofdzaak een aftreksel van planten- deelen maar zonder geneeskrachtige bestanddeelen, rijk aan gist- en rottingsplantjes. Van dit vocht moest, volgens het voorschrift, de gebetene 18 eet- lepels nemen, om na 24 uren nogmaals eene zelfde hoeveelheid te slikken, terwijl elk der huisgenooten werd vergast op 20 eetlepels. Iedere gift van dit rottend mengsel is groot genoeg om stoornis te weeg te brengen in de spijsverteering, doch moge deze al niet van groot belang en van voorbijgaan- den aard zijn, tegen het uitbreken of voorkomen van hondsdoelheid zal zulk een mengelmoes van vuile stoffen zeker nooit iets kunnen doen.

In onderscheidene andere streken van ons land zijn dergelijke dranken tegen hondsdoelheid bij het volk in hooge eer. Zonder uitzondering worden zij bereid door 't een of ander zandboertje, een schaap- herder of een veearts van den ouden stempel.

't Is opmerkelijk, dat de geheimzinnige kracht dezer middelen nimmer bestand is tegen publiciteit.

Zij zijn onfeilbaar en brengen wonderdadige gene- zingen te weeg juist zoolang iemand er belang bij heeft de samenstelling van 't middel als geheim te bewaren. In den loop der tijden is bij ons en in 't buitenland het zoogenaamde geheim van tal van dergelijke middelen aangekocht van regeeringswege. of is de bereiding door de wetenschap ontdekt of publiek gemaakt door de vervaardigers zelf uit menschlievendheid of andere beweegredenen.

Van dat oogenblik af verdween al de beweerde geneeskraft als sneeuw voor de zon. Wat er ook tegenwoordig in allerlei krantenberichtjes verzekerd wordt, hoe hoog sommige middelen tegen honds- doelheid ook worden opgevijzeld, wij achten het plicht met nadruk er op te wijzen dat geen enkel goed geconstateerd geval van genezing door een dezer middelen is opgeteekend.

Men wachtte dus wel er zijn leven aan toe te ver- trouwen.

Mocht iemand onzer lezers ons in staat kunnen stellen ons van naderbij kennis te doen maken met sommige nog heden verkochte middelen in ons land zoo zal hij met de toezending of aanwijzing daarvan ons genoeg doen. Zij zullen dan nogmaals op hunne waarde en samenstelling worden onderzocht.

Boekbeoordeeling.

NATUURKUNDE VAN DEN MENSCH. Vrij bewerkt naar de laatste verbeterde uitgaaf van PROF. THOMAS H. HUXLEY'S „Lessons in elementary physiology”, door DR. R. SINIA, directeur der Hoogere Burgerschool te Brielle. — Amsterdam, 1886. W. Versluys. — 323 bladzijden, met figuren. Prijs f 3. —

Zie daar een schat van kennis door een hoogst we- tenschappelijk man als Prof. Huxley in populairen vorm gegoten en nu door Dr. Sinia met talent voor ons land bewerkt. Wie van den bouw en de verrich- tingen van zijn lichaam grondige kennis wil opdoen, kan deze hier vinden. Het is geen boek dat door elk, die het ter hand neemt, ook zal uitgelezen worden. Velen meenen dat het verkrijgen van kennis van zijn eigen lichaam zoo gemakkelijk moet vallen als het lezen van een roman. Zij zullen zich door dit boek zien teleur- gesteld. Het is een ernstig boek, dat nauwgezet moet gelezen worden en bestudeerd. Wie hier tegen niet opziet, zal zich beloond vinden door het verkrijgen van een zoo helder inzicht in den bouw van zijn lichaam en in de verrichtingen van dat lichaam in haar onder- lingen samenhang, als slechts weinige populaire ge- schriften in onze taal kunnen geven. — Indien velen die zoo gaarne wat over hun ziekten en kwalen hooren, er toe konden gebracht worden zulk een boek over het lichaam van den gezonden mensch door te werken, dan hadden ze een degelijken grondslag gelegd om later ook van den zieken mensch wat te begrijpen en tevens een blijk gegeven, dat zij er wat moeite voor over hebben om kennis van hun lichaam op te doen.

Ingezonden Stukken.

AMSTERDAM, 16 Mei 1886.

M. de Redacteur!

Ik had dezer dagen een zonderlingen droom, n.l. dat ik aanwezig was bij de behandeling van een proces

wegens laster door Rollin ingesteld tegen Boileau, naar aanleiding van diens bekenden versregel „Je nomme un chat un chat et Rollin un fripon.”

De rechtbank: overwegende enz. (U schenkt mij ze- ker wel de reproductie van dat bargoensch) hoewel de goede bedoeling van Boileau erkennende om het pub- liek tegen fripons te waarschuwen, oordeelde toch dat dit Boileau geen vrijbrief gaf om tegen Rollin te schrij- ven gelijk hij gedaan had en veroordeelde hem tot schadevergoeding!!! en in de kosten.

Verbeeld u nu mijne verbazing toen ik kennis kreeg van het arrest van het Hof te Leeuwarden, waarbij in zake Prof. Mason tegen uw Maandblad een bijna ge- lijkluidend vonnis wordt gewezen.

Neem ik in aanmerking het vonnis, waarbij in soort- gelijk geval uw Maandblad in twee instanties in het ongelijk werd gesteld, tegenover zekeren Oydman, ze- ker ook wel een Prof of Dr. (immers alle kwakzalvers hebben titels) dan rijst de vraag of bij de thans in ons Vaderland bestaande rechtspleging, de strijd van weldenkenden tegen kwakzalvers en dergelijk ge- spuis, niet eene hopeloze zaak wordt.

Wanneer toch, het wel in beginsel als een loffelijk streven wordt aangemerkt fripons te ontmaskeren en tegen het gebruik van voor de gezondheid, de beurs of beiden gelijkelijk, schadelijke genees!!!-middelen te waarschuwen, maar men in de termen der strafwet valt indien, ook onder vermelding van bepaalde feiten, Rollin met zijnen naderen familienaam wordt aan- geduid, wordt dan feitelijk die loffelijke bedoeling, niet wettisch onuitvoerbaar gemaakt en klinkt de ver- melding daarvan in een veroordeelend vonnis niet als eene bittere bespottung?

Van het beter inzicht van het publiek valt niets of weinig te verwachten. Mundus vult decipi. En van verandering in wetgeving of rechtspraak zoo op medisch gebied als aangaande den zoogenaamden laster??

En toch, zoolang niet daarin op afdoende en voor Rollin zeer gevoelige wijze de dringend noodzakelijke verbeteringen zijn tot stand gekomen, zullen de kwak- zalvers hun bedrijf zien bloeien en na iedere waarschu- wing door weldenkenden, na iedere door verontwaardig- ing ingegeven, laat het zijn, wat forsche bestrijding, in koor kunnen blijven aanheffen

Resignare ¹⁾.

Repurgare ²⁾.

Reclutisare ³⁾.

Re intoxicare ⁴⁾.

Hoogachtend verblijf uw getrouwe Lezer,

A. C. JOOSTEN.

- ¹⁾ Dit geldt voornamelijk de beuzen der slachtoffers.
- ²⁾ Bijv. Haarlemmer Olie, Pillen van R. Brandt, Moeder Seigels Sirop e. t. q.
- ³⁾ Bijv. Systeem Oydman.
- ⁴⁾ Bijv. door Croton-olie.

V A R I A.

Wie geneesmiddelen neemt, zonder voorschrift van een geneesheer, gaat ter zeevaart op een schip, waarvan de stuurman een *huurkoetsier* is.

Zoudt ge wel aardappelen durven koken, als ge niet wist, hoe het moest worden gedaan?
En gij durft Doktertje en Chirurgijntje spelen!

Het loterijspel, de jenever en de geheimmiddelen hebben de noodlottige eigenschap gemeen om de behoefte steeds te doen toenemen en de gewoonte te maken tot een tweede natuur.

De vrouw van een bierhuishouder te Groesbeek, die onlangs bekeurd werd wegens het verkoopen van sterken drank zonder vergunning, antwoordde dat zij de borrels had toegediend als medicament, en niet als drank, daar de gebruiker van de jenever buikpijn had.

Wij weten niet of deze verontschuldiging is aangenomen, doch wel is 't ons bekend, dat menige dame dagelijks zoogenaamde *gezondheidsdruppels*, *maagtinctuur* of *zenuwmiddel* onder den een of anderen uitheemschen naam gebruikt, alleen omdat het voor haar een gemakkelijke manier is een borrel te drinken, onder den schijn van hulp te zoeken voor een ware of vermeende ongesteldheid.

„Onfeilbaar middel tegen snorken wordt tegen toezending van f1.50 medegeleed, adres enz.” Zoo werd eenigen tijd geleden geadverteneerd in een onzer provinciale blaadjes.

Iemand, die er een daalder voor over had, schreef er op en kreeg per omgaande ten antwoord: *niet slapen gaan.*

Ieder zal dezen adverteerder een oplichter noemen, maar zou hij dit minder zijn, wanneer hij, zooals de brievendok- ters en andere kwakzalvers, 't een of ander poedertje als zoogenaamd geneesmiddel had toegezonden?

„Doet het geen goed, het doet ook geen kwaad!” zeggen de goedhartigen, de neuswijzen, de bemoeiallen, de kwak- zalvers, die u een *raadje* geven.

„Doet het geen goed, dan doet het kwaad!” zegt de wijs- heid en de waarheid.

On peut hardiment decider, que quiconque ordonne des remedès sans autres connoissance du mal, que l'inspection de l'urine, est un *fripçon*, et le malade, qui les avale une *dupe*.
Tissot, Avis au peuple sur sa santé. 1783.

Correspondentie.

— Als nieuwe leden zijn tot de Vereeniging toegetreden: Roermond, Mr. Louis Michiels van Kessenich.

Ambon, Cayaux, Milit. Apotheker.

Olivier, Officier van Gezondheid.

Assen, E. T. J. Heerspink, Arts.

Hierdoor is het getal leden thans 1106.

— L. K. T. Wij deelen uw verontwaardiging en gij vindt iets over het onderwerp in dit nummer. Daar gij uw naam ons niet bekend maakt, kunnen wij echter uw brief niet op- nemen.

— *L. te A.*, in antwoord op uw brief met ingesloten post- bewijzen. De genoemde loodhoudende haarmiddelen kunnen ongetwijfeld schadelijk zijn. Herhaaldelijk is door ons daar- over geschreven; wij kunnen er daarom thans niet opnieuw plaats voor afstaan en advertenties worden niet opgenomen. Gaarne zenden wij U echter enkele dier vroegere nummers, indien gij ons een nauwkeurig adres opgeeft. De f 2 is als bijdrage gestort in de kas der Vereeniging.

— Men schrijft ons: „Zekere LAMMERS van Rotterdam annonceert een haarkleurmiddel dat hij noemt *Asiatique*. Hij beweert, dat Uw blad dat middel heeft verklaard vol- maakt *schadeloos* alsoo *geene vergiftige bestanddeelen inhoudende*. — Is dit werkelijk zoo? Het grijsgeele bezinksel dat er in voorkomt, komt mij voor een *loodprecipitaat* te zijn. Vergis ik mij? Ik zou U zeer dankbaar zijn als U met een enkel woord hierover wildet inlichten.”

Wij kunnen hier dit op antwoorden: In het Maandblad van Aug. 1884 hebben wij het volgende gezegd: „*Asiatique* kost f1.50 per flacon en wordt in den handel gebracht door W. T. LAMMERS te Rotterdam. Het wordt als een onschad- elijk middel aanbevolen en gelukkig leerde het onderzoek dat het dit is. Het lid der Vereeniging de heer W. F. HAMMES te Rotterdam onderzocht het vocht en bevond dat het bereid was in navolging van het voorschrift van NAQUET (zie no. 1, vierde jaargang) met *Bismuth* tot grondslag. Er was evenwel wat glycerine bijgevoegd en ook bevond zich er in een neerslag van zwavel, wat juist werkende naar NAQUET'S voorschrift er niet in behoefte te zijn.” Verder voegden wij hier aan toe dat wij tegen dit middel geen bezwaar vonden, daar het, bij het *gewone* gebruik, niet ge- vaarlijk was. Onder het gewone gebruik verstaan wij het bestrijken van het haar. Wanneer er door onvoorzichtig- heid iets van werd ingenomen zou het gevaarlijk zijn.

De fabrikant gebruikt nu sedert herhaaldelijk onze woor- den in advertenties als reclame voor zijn middel en wij moeten hem zijn gang laten gaan, hoewel wij in het ver- volg zullen oppassen en niet meer daartoe gelegenheid geven. Want wij hebben slechts eens, twee jaar geleden, een fleschje onderzocht en kunnen in het minst niet in- staan voor hetgeen thans onder denzelfden naam verkocht wordt. Daarom waarschuwen wij een ieder om niet op zulke reclames in advertenties af te gaan, daar wij niet de verantwoordelijkheid op ons kunnen nemen voor hetgeen een fabrikant gelieft te verkoopen.

— Q. te G. *Allen's Haarhersteller* bestaat volgens een analyse van Wittstein uit 5,6 gram zwavel, 8 gram lood- suiker (loodacetaat), 100 gram glycerine, 200 gram water en een weinig welriekende olie. Het is dus een der vele loodhoudende haarwateren, die naar onze meening ook bij het gewone uitwendige gebruik wel degelijk vergiftige wer- king kunnen uitoefenen. Of de oogontsteking en de uitslag in en op den neus bij den persoon, over wien gij schrijft, door het gebruik van dit middel veroorzaakt werden, zal de medicus moeten beslissen.

— Aan velen. Wij verzoeken bij het doen van vragen ons *geen* postzegel voor antwoord te zenden. In den regel antwoorden wij in het Maandblad en mocht een vraag niet voor openbare beantwoording geschikt zijn en kunnen wij tijd vinden om per brief te antwoorden, dan betaalt de Vereeniging gaarne het postzegel.

— V. te A. Wij willen gaarne aannemen dat het bij U uitgegeven boekje iets als kwakzalverij aan het licht brengt, maar toch niet de soort van kwakzalverij als wij in dit Maandblad behandelen. Daarom laten wij het onbesproken.

— H. d. C. te A. Kunt gij ons de door u genoemde *spé- cialités* niet toezenden? Liefst met de gebruiksaanwijzing er bij. Wij kunnen ze dan nazien en er over schrijven; tot heden zijn ze ons onbekend.

— R. te A. Misschien dat wij het vonnis, of tenminste het voornaamste er uit, een volgende keer mededeelen.

— Over de *Pleister van Klepperbein* en andere zaken in het volgend nummer.

Herhaalde Waarschuwingen.

Hypophosphiten van Churchill. Deze middelen bestaan uit verschillende siropen, koekjes, wijn en pillen. Het zijn in woordelijken zin geen geheim- middelen, in zooverre de fabrikant tenminste in hoofdzaak de samenstelling mededeelt. In de ver- schillende preparaten komen volgens hem voor de hypophosphiten of onderphosphorigzure zouten van kalk, soda, ammonia, ijzer, mangaan en chinine. Dit zijn stoffen die voor het meereendeel ook door de geneeskundigen gebruikt worden en in de apotheken te vinden zijn, maar eenigen waarborg dat zij werkelijk in de siropen, pillen, enz. van den Franschen fabri- kant voorkomen heeft men natuurlijk niet.

Door de geneeskundigen worden enkele dezer ge- noemde onderphosphorigzure zouten nu en dan met succès gebruikt, maar elk ziektegeval, waarin zij mogelijk nuttig kunnen zijn, moet afzonderlijk beoor- deeld worden en het is een ernstige kwakzalverij, ze als universeele geneesmiddelen tegen een zeer groot aantal ziekten aan te bevelen, zooals tegenwoordig in veelvuldig verspreide brochures geschiedt.

M A A N D B L A D

VAN DE VEREENIGING

TEGEN DE KWAKZALVERIJ.

Redacteurs Dr. G. W. BRUINSMA te Steenberg en Dr. VITUS BRUINSMA te Leeuwarden. — Uitgever H. VAN BELKUM Kz. te Leeuwarden.

Lid der VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ is elk die haar doel wil helpen bevorderen en een jaarlijksche contributie betaalt van f 3.— Men wordt lid door aanmelding bij den secretaris-penningmeester of een der andere bestuursleden. Het verenigingsjaar loopt van 1 Jan. tot 31 Dec. De contributie wordt in het begin van het jaar per postwissel bij den secretaris-penningmeester te Leeuwarden ingewacht, die daarvoor in Februari formulieren toezendt. Over het niet aldus betaalde wordt in April per kwitantie beschikt.

De leden der Vereeniging ontvangen, behalve een exemplaar van het blad, zooveel exemplaren als zij aanvragen ter verspreiding. Voorloopig kan dit aantal echter, bij betaling van de enkele contributie, niet meer dan 10 per maand bedragen.

Dit blad verschijnt den eerste van elke maand. Prijs per jaar f 1,25, franco per post. Men abonneert zich bij alle boekhandelaren en bij den uitgever, doch niet anders dan voor den geheelen jaargang.

Het abonnementsjaar loopt van 1 Januari tot 31 December. Over het bedrag wordt in de eerste drie maanden beschikt.

BESTUUR DER VEREENIGING.

Dr. G. W. BRUINSMA, Geneesheer te Steenberg, Voorzitter.

P. KRUYSSSE, Apotheker „ Amsterdam.

Mr. J. C. MEIJER, Advocaat en Procureur te Leeuwarden.

Dr. VITUS BRUINSMA, Leeraar a.h. Gymnasium te Leeuwarden, Secretaris-Penningmeester.

GETAL LEDEN 1110.

De Statuten van de VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ zijn goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 10 November 1883, No 26.

De eerste twee artikelen van deze Statuten luiden:

Art. 1 De Vereeniging tegen de Kwakzalverij is gevestigd te Leeuwarden

Zij heeft ten doel de bestrijding der kwakzalverij, in het bijzonder die met geneesmiddelen.

Art. 2. De Vereeniging tracht haar doel te bereiken:

a. door het onderzoek van als geneesmiddelen aanbevolen stoffen;

b. door het nasporen van de bedriegelijke handelwijzen die bij het aanbevelen van de middelen worden te baat genomen;

c. door het bekend maken der uitkomsten van het onder a en b genoemde;

d. door het bevorderen van de toepassing der wettelijke bepalingen, die de kwakzalverij kunnen tegengaan;

e. door aan te dringen op betere wettelijke bepalingen ter bestrijding der kwakzalverij.

Het nadrukken van artikelen uit dit blad is geoorloofd en wordt, ter bevordering van het doel der Vereeniging, dringend verzocht.

INHOUD:

Hoofdartikel: Het Proces Masoin.

Berichten: De commissie tot bestrijding der geheimmiddelhandel te Leipzig. — Polemie. — Een waarschuwing van de politie. — Ongelooflijk.

Rechtzaken: Het boertje van Nieuw-Buinen voor den Hoogen raad. — J. T. Anderegg voor het Hof te 's Hertogenbosch.

Grootere artikelen: Over de herziening der geneeskundige wetten. — Het adres van onze Vereeniging aan de Tweede Kamer. — Scheiding van genees- en artsenzijbereidkunst. — *Correspondentie.*

Het Proces-Masoin.

Zooals men weet, is door het Hof te Leeuwarden aan Prof. MASOIN te Leuven zijn eisch tot schade-loosstelling tegen de redacteurs van dit Maandblad, wegens een in 1882 geplaatst artikel in dit blad toegewezen, echter verminderd van f 15,000, die oorspronkelijk geëischt werden, tot f 1000, die nu, behalve de kosten, aan hem zijn uitbetaald.

Wij zijn aan onze lezers en in het bijzonder aan de leden der Vereeniging een nadere aanwijzing schuldig van de gronden waarop de toewijzing van den eisch steunt. Wij meenen dit niet beter te kunnen doen, dan door het volgende uit het arrest woordelijk over te nemen.

Ten aanzien van het principaal beroep.

Overwegende dat het hier de vraag geldt, of het bovenvermelde artikel is lasterlijk, hoonend en beledigend;

Overwegende daaromtrent dat de daden, die aan den appelland, volgens dat artikel, ontdaan van de bijgevoegde beschouwingen en qualificatiën, worden toegeschreven, hierop neerkomen, dat hij — buiten weten van haren gewonen geneesheer ontboden — de zieke heeft onderzocht en bij haar dezelfde ongesteldheid heeft onderkend als de huisdokter van de patiente, en gezegd heeft den volgenden dag een geneesmiddel te zullen toezenden, dat in Utrecht niet kon klaar gemaakt worden, en waarvan de samenstelling een geheim was en ook moest blijven, mede omdat, zooals hij later schreef „het geheim dezer druppels zijn voornaamste middel van bestaan uitmaakte”; dat hij, op eene vraag dienaangaande, er bijvoegde, dat elk ander geneesmiddel naast zijne druppels overbodig zou zijn; dat de huisdokter der patiente op het gemotiveerd schriftelijk verzoek om de samenstelling der druppels te mogen weten, na drie dagen nog geen antwoord van prof. Masoin had ontvangen en op het met aandrang herhaald verzoek ten antwoord ontving, dat bij zijne druppels alle andere geneesmiddelen kunnen gegeven worden, doch dat hij weigert het recept mede te deelen, onder opmerking dat eene ervaring van tien jaren hem geleerd heeft veel vertrouwen te stellen in dat geneesmiddel; dat Dr. Masoin — nadat de geneesheer te Utrecht nog getelegrafeerd had te moeten weigeren zijne patiente iets te geven voor stoelgang, indien hij geene ophelderingen ontving — aan den echtgenoot der patiente als antwoord heeft getelegrafeerd: „appliance quelques gouttes de l'huile de croton avec prudence”, en zulks, nadat hij bij zijn bezoek aan de patiente had

verboden ook het zachtst werkend purgeermiddel te gebruiken, als zijnde dit zeer nadeelig voor het darmkanaal;

Overwegende dat die daden, indien zij plaats hebben gehad, hem, tegen wien zij geduid zijn, niet aan lijf- of boetstraffelijke vervolging, of aan de verachting en den haat der burgers zouden blootstellen, en de mededeeling van die daden mitsdien geen laster in den zin der wet oplevert;

Overwegende dat echter het intitulé van het artikel, de toon, waarin het is gesteld, de bewoordingen, waarin de feiten aan kritiek worden onderworpen, doorgaande zijn hoonend en beledigend; dat dit zelfs in hooge mate het geval is met de inleiding: „Gelukkig is het geen Nederlandsch hoogleeraar, wiens handelwijze wij openlijk moeten afkeuren; maar toch ook evenmin is het een zelfgemaakte „professeur” uit 't buitenland, of iemand die zijn titel en waardigheid heeft gekocht aan eene z.g. Universiteit ergens in Amerika. 't Is een wet- tigt benoemde leeraar uit 't naburig België, Dr. Masoin, professor in de physiologie aan de hoogeschool te Leuven en geen half versuft grijsaard, maar een jong mensch in de kracht van 't leven en daarenboven *Membre de l'Académie royale de médecine de Belgique*. Op de eene of andere manier schijnt hij zich eene reputatie gemaakt te hebben voor de behandeling van *suikertoring (diabetes mellitus)*.”

Voorts in de bewoordingen, dat het „gerucht van de gelukkige behandeling dezer kwaal door den Leuven- schen professor overdreven was gebleken,” dat „bij enkele zeer geachte personen, wier namen algemeen en ter aanbeveling genoemd werden, als zouden zij de hulp van Masoin hebben ingeroepen, bleek, dat dit niet het geval was geweest. Slechts van één is zulks bekend,” en voorts de periode, van af de woorden: „Uit de analyse blijkt dus, dat de bewering een *leugen* is” en hetgeen daarop verder volgt tot aan het einde van 't artikel;

Overwegende nopens de, naar aanleiding van artikel 1412 Burgerlijk Wetboek te beslissen vraag, of in casu blijkt van het oogmerk om te beledigen, dan wel of rechtmatige en geoorloofde inzichten het hoonend en beledigend artikel billijken, dat de geïntimeerden, door de in prima overgelegde stukken, hebben bewezen, dat de schrijver niet een geheel uit de lucht gegeven verhaal heeft opgedischt en in het artikel zelf wordt gezegd, dat hij zich heeft doen inlichten door den heer *de Koff*, arts te Utrecht en door den heer *Teessen*, apotheker te Rotterdam, doch de waarheid der feiten — al moest die worden aangenomen — geen rechtmatig en geoorloofd inzicht kan opleveren om ze op voor den hoogleeraar hoonende en beledigende wijze te publiceeren en te critiseeren;

Overwegende dat het oogmerk om te beledigen evenmin wordt uitgesloten door de overigens aannemelijke omstandigheid, dat de geïntimeerden den appelland niet in persoon kenden, vermits hun aanval niet is gericht tegen zekeren persoon Masoin, maar tegen den in de geneeskundige wereld niet onbekend gebleven *Dr. Masoin*, in zijne betrekking als *hoogleeraar in de physiologie*, dien zij zelve in hunne conclusiën qualificeeren als *een man van naam*;

Overwegende dat het openbaren en bestrijden van kwakzalverij, waaraan de geïntimeerden hun maand-

blad wijden, zeer zeker een geoorloofd, zelfs loffelijk inzicht oplevert, doch dat geoorloofd inzicht geen vrijbrief geeft, om daden, wier mededeeling op zich zelve niet lasterlijk is, buiten de grenzen van bescheiden kritiek of waarschuwing, in betrekking tot den persoon en de maatschappelijke positie van Dr. Masoin voor te stellen op eene wijze, gelijk in casu, waardoor hij aan de minachting der lezers wordt prijs gegeven, en deze tegen hem worden ingenomen, met het doel om hem te benadeelen, en dit niet *ab irato*, dadelijk na het pretense voorval in de eerste dagen van Juli 1882, maar eerst vier maanden daarna;

Overwegende dat het oogmerk om te beledigen wel degelijk blijkt uit de bewoordingen en de strekking van het artikel, bovenal door de zinsnede, volgende op de mededeeling van de analyse van het pretense geneesmiddel: „Wanneer wij aan de leden van de Academie royale de médecine de Belgique, deze samenstelling melden, *door toezending van dit blad*, kan de Leuvensche hoogleeraar zich dus ontslagen achten van de moeite, zooals hij schrijft „de la communiquer un jour ou l'autre probablement à l'Académie”, waarbij eene ongelukkige lijderes, die hij aan haar lot overliet, zeker niet gebaat zou zijn;”

Overwegende dat dat oogmerk nog meer uitkomt, als men bedenkt dat die hoonende toon en die beledigende kritiek zijn gevoerd met het oog op een enkel speciaal geval van behandeling van eene patiente, zonder dat de aanwending van *kalium-permangaanaat* is afgekeurd, en zonder eenige rekening te houden met de vraag of de beweerde achterhoudendheid van prof. Masoin zich ook eenvoudig en menschkundig liet verklaren uit de door hem niet uitgelokte omstandigheid, dat hij buiten voorkennis van den gewonen geneesheer der patiente, den arts *de Koff*, den zegsman der feiten, ontboden was, en gekomen, dien arts — zooals uit de beweerde feiten volgt — niet te spreken kreeg en met dezen niet mondeling heeft kunnen consulteeren, en hij, dus geplaatst tusschen de patiente en haar arts, de door hem noodig geachte geneesmiddelen daarom voor dien arts, die hem niet had geroepen, aanbevolen of geraadpleegd, wilde geheim houden en zich liever niet met hem in eenige aanraking of correspondentie meende te moeten stellen, — eene vraag, die bij eenig onbevooroordeeld nadenken, dan toch voor de hand lag, waar de geïmputeerde geheimhouding, naar de beweerde feiten, niet verder reikt, dan tegenover den arts *de Koff*;

Overwegende dat alle drie geïntimeerden, de eerste door het artikel te stellen, de beide eersten door het in hun maandblad op te nemen, en de derde door het nummer, waarin het opgenomen is, uit te geven en te verspreiden, hebben samengewerkt tot de onrechtmatige daad, die den grondslag der vordering uitmaakt;

Overwegende wat de gevorderde schadevergoeding in betering betreft, dat de gedaagden en geïntimeerden in prima hebben beweerd, dat die vorderingen niet voor toewijzing vatbaar zouden zijn, omdat dit nadeel niet op geld waardeerbaar zou zijn en de eischer het bewijs van geleden schade zou hebben moeten leveren door het stellen van feiten, waaruit van schade en benadeeling kan blijken, doch ten onrechte, omdat de wetgever in art. 1408 Burgerlijk Wetboek blijkbaar

met de gedachte is beziel geweest, dat iemand, die gelasterd, gehoond of beleedigd is, altoos in de schatting zijner medeburgers lijdt, en dit voor hem nadeelige gevolgen heeft, welke door geld kunnen worden vergoed en gebeterd, waarvan het bedrag ter bepaling aan den rechter is overgelaten, met aanduiding van algemeene omstandigheden, waarop deze bij de waardeering heeft te letten;

Overwegende dat het Hof, gelet hebbende op de daar genoemde omstandigheden, en in aanmerking nemende, dat aan zijde des appellants bij pleidooi is verklaard, dat het hem meer om den triumph van zijne juridieke sustenen dan om de gevorderde sommen te doen is, oordeelt, dat het gevorderd bedrag is overdreven en behoort te worden verminderd tot vijf honderd gulden, wat de vergoeding van schade en eveneens vijf honderd gulden wat de betering van het nadeel betreft in eer en goeden naam geleiden;

Overwegende dat de vordering, dat de daad worde verklaard hoonend en beleedigend, en dat de aanplaking der uitspraak worde bevolen, steunt op de wet, doch, naar hetgeen boven reeds is overwogen, er in casu geen grond bestaat om de daad *lasterlijk* te verklaren;

Gezien de artikelen 1408 en volg. Burgerlijk Wetboek, mitsgaders art. 56 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, enz.

Natuurlijk dat wij gaarne naast deze beschouwing van het Hof te Leeuwarden onze beschouwing over de feiten zouden willen geven. Doch het is ons thans onmogelijk dit te doen, zonder opnieuw gevaar te loopen, dat een eisch tot schadeloosstelling tegen ons worde toegewezen. — De volgende opmerkingen hopen wij echter dat ons veroorloofd zullen zijn.

1o. Het blijkt dat ook het Hof te Leeuwarden niet de minste reden heeft gevonden, om de waarheid der door ons medegedeelde feiten te betwijfelen.

2o. Het wordt als een verzwarende omstandigheid aangemerkt, dat wij niet dadelijk na het voorval, maar eerst vier maanden daarna het gebeurde hebben gepubliceerd. — Als men nu weet dat vóór wij tot publiceering konden overgaan, een reeks van samenhangende feiten met volkomen zekerheid moest geconstateerd worden, en dat bovendien een scheikundig onderzoek van het geneesmiddel moest worden ingesteld (dat de Heer Teessen, apotheker te Rotterdam, zoo goed was voor ons te doen), terwijl ons blad maar eens per maand verschijnt, dan kan men het gewicht van deze verzwarende omstandigheid beseffen.

3o. Men ziet dat door het Hof een poging beproefd wordt, om de geheimhouding door Prof. Masoin, van de samenstelling van het geneesmiddel, te verontschuldigen.

Vragender wijze hopen wij dat ons de opmerking geoorloofd is of het belang van de patiente, waarover geheel gezwegen wordt, daarbij ook niet eenig gewicht in de schaal had mogen leggen, „wat bij eenig onbevooroordeeld nadenken, dan toch voor de hand lag.”

Om twee redenen is deze uitspraak ons zeer onaangenaam. Ten eersten om het beginsel, het direct verbod dat er in gelegen is om, zooals een schrijver in het vorig nummer zeide: *de nummer un chat un chat*.

In plaats van duidelijke woorden zullen wij in 't vervolg bij het bestrijden der kwakzalverij, door het Hof te Leeuwarden gracieuselijk „een loffelijk inzicht” genoemd, ons moeten bepalen bij zoetsappige kritiek, daaraan de arglistigheid parende, om slechts veronderstellender wijze te spreken, ook al blijkt het uit duidelijke feiten, dat iemand den naam van kwakzalver verdient. Wij zullen, hoezeer gloeiende van verontwaardiging over de schandelijke wijze waarop het publiek nu en dan bedrogen wordt, ons volgens het Hof te Leeuwarden moeten houden binnen „de grenzen van bescheiden kritiek of waarschuwing!”

Het financiëel nadeel voor de Vereeniging is de tweede reden tot leedwezen. De ervaring heeft gedurende bijna een half dozijn jaren doen zien, dat het Maandblad om de inlichtingen en waarschuwingen die het bevat, in verschillende kringen gaarne gelezen wordt. Telkens wanneer wij een nummer gratis verkrijgbaar stellen, ontvangt de uitgever honderde briefkaarten om een exemplaar aan te vragen. Ook de vele duizende exemplaren, die wij vroeger konden verspreiden, waren meestal welkom en gingen van hand tot hand.

De vorige boete was oorzaak dat wij daarin bezuiniging hebben gebracht en de gratis verspreiding op kleiner schaal moesten toepassen. De hoop om, ten bate van 't publiek, daaraan weldra weder meer uitbreiding te kunnen geven, is thans opnieuw verminderd. 't Doet ons leed dat de Nederlandsche Wetgeving daarvan de schuld draagt.

't Is ons voornemen niet om, zooals de vorige keer, een geregelde aanvraag te doen bij de leden der Vereeniging, om vrijwillig een deel der boete te komen dragen. Een voorstel tot verhooging van contributie, zij 't slechts van f 1, ligt evenmin in ons plan. Wij zijn beducht door verlies van zij 't slechts enkele leden, daardoor het werk der Vereeniging meer schade toe te brengen, dan kan worden goed gemaakt door dat financiëel voordeel.

Toch doen wij een beroep op allen, die nogmaals voor het goede doel iets kunnen en willen missen en wie het bestaan der Vereeniging ter harte gaat. Alle bijdragen van leden zijn ons welkom en zullen in de rubriek „Correspondentie” worden verantwoord. ¹⁾

Hierbij nog eene andere aansporing tot al onze leden. Het voorbeeld in sommige streken van ons land wijst er op, hoe het bij ijver, vaak slechts van een enkel lid, mogelijk is vele anderen tot het lidmaatschap op te wekken.

In die richting kan ongetwijfeld nog veel gedaan worden. 't Zal ter gepaster tijd soms slechts een enkel woord, meermalen slechts weinige overreding kosten, geestverwanten, vrienden of bekenden tot het toetreden tot onze Vereeniging op te wekken. Laten allen, nu het dringend noodig is om de financiëele moeielijkheden te boven te komen, in hun kring werkzaam zijn om het ledental te vermeerderen.

Wanneer ieder één lid tracht aan te werven en slechts de helft der leden slaagt, zal de toekomst der Vereeniging verzekerd zijn en binnen niet te lang tijdsverloop het Maandblad opnieuw evenals vroeger, in zeer ruimen kring kunnen worden verspreid.

¹⁾ Onder het afdrucken zendt een der leden ons reeds een toezegging van f 10.— voor dit doel. Enkelen zullen ongetwijfeld dit goede voorbeeld wel volgen. Wij hopen vele.

Berichten.

De Commissie ter bestrijding van den geheimmiddelhandel te Leipzig heeft besloten zich tot de Regeering te wenden met verzoek te verbieden en strafbaar te stellen het adverteeren en het in 't openbaar te koop aanbieden van geneesmiddelen, met opgaaf van het geneeskundig doel, dat zij beoogen.

Indien dit verbod niet mogelijk mocht zijn, met het oog op de vrijheid van drukpers, dan stelt de commissie de volgende wetsbepalingen voor:

a. Specialités of geneesmiddelen met opgaaf der ziekten, waarvoor zij heeten te helpen, mogen niet in den handel gebracht worden, voordat zij onderzocht zijn door den Rijksgesondheidsraad of eenige andere wettige commissie.

b. Alle zoodanige middelen mogen niet anders verkocht worden dan volgens de officieel vastgestelde prijslijst van geneesmiddelen.

c. Buitenlandsche middelen moeten eveneens worden onderzocht en zijn onderworpen aan hoog inkomend recht.

d. Zoo de vrijheid van adverteeren blijft gehandhaafd, moet in iedere advertentie nauwkeurig de samenstelling van het middel worden aangegeven. 't Zelfde moet geschieden op de etiquette van 't voorwerp, waarin 't middel wordt verpakt en verkocht.

De redacteur van het *Pharmaceutisch Weekblad* is nu plotseling tot de overtuiging gekomen, dat men met de redactie van een blad als het onze niet in polemiektreedt, maar haar laat voor wat zij is. Het heet dat dit besluit daar op gegrond is, dat nu tweemaal in een civiel proces een eisch tot schadeloosstelling tegen ons is toegewezen, wat bedoelde redacteur op zijn manier uitdrukt als zijnde wij „veroordeeld wegens hoon en beleediging”.

Vroeger echter verwaardigde zich bedoelde redacteur herhaaldelijk om met ons in polemiekt te treden en het is merkwaardig dat het besluit om zich daarvan voortaan te onthouden nu juist samenvalt met de dringende noodzakelijkheid, die er voor hem bestond, om zich te verdedigen over iets wat wij in het vorig nummer hebben aangevoerd.

Hoe dit zij, het besluit van den redacteur van het *Pharmaceutisch Weekblad* doet ons genoeg, want thans is er kans dat ook wij over hem kunnen zwijgen. De polemiekt met iemand, die door zijn positie juist geroepen ware een onzer ijverigste medestrijders tegen de kwakzalverij te zijn, heeft voor ons waarlijk niets uitlokkends.

***

't Doet ons genoeg er op te kunnen wijzen, dat de rechterlijke macht toch somwijlen overtreding der geneesk. wetten niet alleen vervolgt, maar ook door gepaste waarschuwingen tracht te voorkomen.

Onlangs maakten wij melding van de veroordeeling van enkele winkeliers te Eindhoven, die geneesmiddelen hadden verkocht, bevattende o. a. eene stof, *santonine* die door de Regeering officieel op de lijst der vergiften was geplaatst. In verband daarmee werd in de nieuwsbladen daar in den omtrek de volgende mededeeling gedaan:

WAARSCHUWING. POLITIE.

De Luitt. der Maréchaussée waarschuwt de winkeliers tegen den verkoop van zoogenaamde Wormpatronen, daar zulks bij de wet verboden is.

Dit is een begin. Zou er zoo niet meer kunnen gedaan worden?

***

Mag men aan het volgende verhaal, dat de nieuwsbladen mededeelen, geloof hechten, dan is daarmee zeker gebleken dat er menschen zijn die op 't gebied der geneeskunde tot de allerwaaste dingen in staat zijn:

Eene vrouw te Gorinchem, die lijdende was aan reumatiek, ontving dezer dagen den raad, zich in te smeer met petroleum en dan, na het geheele lichaam van top tot teen met dat vocht te hebben ingesmeerd, op eene stoof met vuur te gaan zitten. De vrouw volgde den raad op, doch natuurlijk met het ongelukkig gevolg, dat zij met hevige brandwonden naar het gasthuis moest worden overgebracht.

Rechtszaken.

Over het arrest van den Hoogen Raad van 24 Mei, waarvan wij in het vorig nummer reeds melding maakten, vinden wij nog het volgende in de nieuwsbladen:

In het arrest van den Hoogen Raad in de bekende zaak tegen H. N. te Zuidlaren — het zoogenaamde boertje, die rheumatische en nerveuse kwalen geneest door de lichaamsdeelen, waaraan onderscheiden personen beweerdten lijdende te zijn, met zijne handen aan te raken — wordt o. a. overwogen, dat art. 1 der wet van 1 Juni 1865 (*Stbl. no. 60*) onder uitoefening der geneeskunst verstaat het verleen van geneeskundigen raad of bijstand als bedrijf; maar het daarbij niet omschreven wordt, waarin de verleende raad of bijstand moet bestaan hebben, en dat in deze wet, die blijkens de gewisselde stukken ten doel heeft om de kwakzalverij zooveel mogelijk te weren, elke bijstand valt, ook door het aanwenden van hetzij bestaande hetzij gewaande krachten, indien dit geschiedt met de werkelijke of voorgewende strekking om daarmee eene genezende werking op een krank lichaamsdeel uit te oefenen. Deze ruime beteekenis van bedoeld art. volgt niet alleen uit de algemeenschap der gekozen bewoordingen, maar wordt bevestigd door de geschiedenis der wet. Bij de memorie van toelichting van het oorspronkelijk ontwerp wordt de op dit punt gelijklopende bepaling zoo veelomvattend genoemd, dat geene gelegenheid zou overblijven tot verijdeling van de bedoeling der wet. Toen daarop in eene afdeling van de Tweede Kamer der Staten-Generaal voorgesteld was, het artikel zoo te wijzigen dat onder uitoefening der geneeskunst verstaan zou worden het voorschrijven van samengestelde geneesmiddelen, verwierp de Regeering dit voorstel, omdat men, volgens deskundigen, ook zonder geneesmiddelen voor te schrijven, geneeskunst kan uitoefenen, en ook het voorschrijven van niet samengestelde middelen uitoefening der geneeskunst kan zijn. De Hoogere Raad oordeelt, dat de bewezen verklaarde handelingen dus mede als zoodanig moeten gelden, omdat zij, volgens het in facto bewezen verklaarde, door den gerequireerde zijn aangewend met het bepaalde doel om ongesteldheden te genezen, en ook tot dat einde door de lijders werden ingeroepen.

De Hooge Raad vernietigde daarom het arrest van het gerechtshof te Arnhem, verklaarde gerequireerde schuldig aan het, zonder daartoe bevoegd te zijn, uitoefenen der geneeskunst door het verleen van geneeskundigen bijstand als bedrijf, en veroordeelde hem tot f 75 boete.

***

Woensdag 16 Juni 1886 werd voor het gerechtshof te 's-Hertogenbosch in hooger beroep behandeld de zaak tegen Johannes Theodorus Anderegg, oud 54 jaren, geneesheer, geboren te Nijmegen, wonende te Rosmalen, beklagd van overtreding der geneeskundige wetten, door het onbevoegd afleveren van geneesmiddelen.

Wij herinneren dat de feiten neerkwamen op het volgende: De geneesheer Anderegg ontving in Januari ll. een brief van een politie-agent in Utrecht, in overleg met een dokter

aldaar geschreven, waarin werd medegedeeld, dat de vrouw van dien politie-agent ziek was en werd gevraagd of de heer Anderegg haar kon behandelen zonder haar te zien. De heer Anderegg schreef per omgaande terug: „Mijnheer, het zenden van het morgenwater uwer vrouw met opgave van ouderdom der patiente is voldoende.” De politie-agent zond vervolgens eene flesch Hollandsch gerstebier aan den geneesheer Anderegg, met een brief waarin werd gezegd, dat dit het morgenwater zijner vrouw was en werd verzocht geneeskundige behandeling harer ziekte.

De heer Anderegg zond per omgaande tegen rembours van f 4.50 een kistje, inhoudende een fleschje met vocht en een buisje met pillen, alsmede een briefje, waarin het onderzoek van het gerstebier het navolgende resultaat had opgeleverd: „Weledele heer, uwe echtgenoot sukelt reeds langen tijd aan ophooping van slijm in darmkanaal en luchtwegen in verband met trage bloedmakin en zenuwoverprikkeling. Ik heb veel hoop op herstel; versterkend voedsel is noodig. Eerst na $\frac{2}{3}$ verbruik van de medicamenten verwacht ik weer urine”. Geteekend Anderegg. De heer Anderegg stond diensvolgens terecht, omdat hij te Utrecht, waar apothekers gevestigd zijn, geneesmiddelen had geleverd.

Ter terechtzitting waren geene getuigen door het openbaar ministerie opgeroepen en ook de verdediger mr. Leopold Wenmackers had geene getuigen ter ontlasting gedagvaard.

De procureur-generaal, zijn requisitoir nemende, zette voorop, dat hij geen pikante opmerkingen zou in het midden brengen over het feit, in dit proces gebleken, dat de geneesheer Anderegg, ná eene flesch gewoon Hollandsch gerstebier te hebben onderzocht, eene geheele beschrijving eener ziekte had afgegeven en geneesmiddelen toegediend; dat hij zich zou bepalen tot het opwerpen van de exceptie van niet ontvankelijkheid van het ingesteld hooger beroep, op grond, dat, krachtens art. 56 rechterlijke organisatie appél is uitgesloten in de gevallen, waarin, zooals in deze, geen hogere geldboete is bedreigd dan f 200; dat, wanneer de veroordeelde zich met de hem opgelegde straf bezwaard achtte, hem de weg der cassatie open had gestaan.

De verdediger, mr. Leopold Wenmackers, advocaat te 's-Bosch, bestreed de exceptie van non-appellabiliteit door den procureur-generaal opgeworpen op verschillende juridische gronden: voerde tal van argumenten aan waaruit pleiter de conclusie trok, dat de door den geneesheer Anderegg bedreven feiten niet vielen onder de bepalingen der strafwet, en concludeerde ten slotte tot vrijspraak.

Het Hof zou in deze zaak Woensdag 23 Juni uitspraak doen en heeft toen, naar men ons meldt, het vonnis tegen J. T. Anderegg bevestigd.

Wij vernemen dat deze plattelands heel- en vroedmeester J. T. Anderegg te Rosmalen door de Afdeling Hilburg van de *Nederlandsche Maatschappij ter bevordering der Geneeskunst* geschrapt is als lid.

Over de herziening der Geneeskundige Wetten.

(Derde artikel.)

Wij hebben nog één der bezwaren te weerleggen, die door Prof. STOEDER in het vorig nummer tegen ons voorstel van wetsherziening zijn ingebracht. De Hoogleraar schreef, doelende op ons voorstel:

Met de Wet in de hand immers adverteert „de gansche buitenlandsche kwakzalversbende, dagelijks en in alle couranten, de vrachtvrije levering zoo noodig van haar bedriegelijke waar, aan ieder die ze begeert.“

Voor eerst dient er op gelet, dat den gehemiddelhandel reeds een geweldige slag zou worden toegebracht, indien alleen uit het buitenland de artikelen konden worden toegezonden. De dagelijksche verkoop aan duizenden, zooals thans geschiedt, zou dan bijna niet denkbaar zijn.

Doch de geheele bewering van den geachten schrijver vervalt wanneer men niet op ééne maar op al de door de Vereeniging in haar adres voorgestelde wetsveranderingen let.

Wat de advertenties betreft der „buitenlandsche kwakzalversbende” in buitenlandsche bladen, die in ons land gelezen worden en onder de lezers koopers lokken, hietegen is natuurlijk niets aan te vangen, doch dit gevaar is betrekkelijk gering, daar toch de overgroote massa deze buitenlandsche bladen niet onder de oogen krijgt. Ook tegen de toezending der geheimmiddelen uit het buitenland valt op zich zelf niet veel te doen, doch in de meeste gevallen, maken de buitenlanders hunne slachtoffers door te adverteeren in Nederlandsche bladen en hunne artikelen te leveren door bemiddeling van depothouders; en juist dit zal worden tegengegaan door onze wetsvoorstellen.

Is toch de depothouder van den buitenlander een onbevoegde (niet-apotheker), hij zal strafbaar zijn, want de verkoop in 't klein is alleen geoorloofd aan bevoegden, volgens ons voorstel. Is hij een apotheker aan wien op zich zelf en de levering en het aankondigen geoorloofd is, hij zal zich moeten bepalen om in de advertenties bloot en alleen den naam te noemen van het zoogenaamd geheim middel of de specialité die bij hem worden verkocht,

zonder er bij te voegen de kwalen en gebreken, waartegen zij heeten te helpen. In het adres der vereeniging toch wordt voorgesteld aan het wetsartikel, waarbij het uitoefenen van geneeskundige praktijk slechts aan bevoegden geoorloofd wordt verklaart, toe te voegen de alinea: „Met het uitoefenen van geneeskundige praktijk wordt gelijkgesteld het aanbieden of aankondigen van geneeskundige hulp en . . . het aanbieden of aankondigen van geneesmiddelen tegen bepaalde ongesteldheden.”

Zooals elders in dit nummer wordt vermeld, heeft de Geneesk. Raad van Utrecht en Gelderland onlangs in de Zomer-vergadering hare goedkeuring gehecht aan dit wetsvoorstel, doch op advies van haar rechtsgeleerd lid de laatste zinsnede daarvan weggelaten. Mocht dit algemeene instemming verwerven en daardoor dus aan de buitenlandsche fabrikanten gelegenheid blijven geopend onder de apothekers in Nederland depothouders te vinden, Prof. STOEDER zal het met ons eens zijn, dat het debiet der kwakzalvers-artikelen toch zeer belangrijk zou worden beperkt, omdat gelukkig onder de pharmaceuten door hem en zijne collega's aan de Nederl. Universiteiten gevormd, hoe langer hoe minder personen gevonden worden, die zich tot zulk eene negotie willen verlagen.

Er blijft hier buitenlandsche bende dus niets anders over dan zelf te adverteeren en uit 't buitenland de z. g. geneesmiddelen toe te zenden, zooals *Malaspina* voor lijders aan Epilepsie, *Muller* met zijn *Miraculo-praeparaten*, *Bauer* voor blaas- en nierlijders en vele anderen telkens beproeven. Juist hier echter geschiedt zeer bepaald „aanbieden of aankondigen van geneeskundige hulp” door onbevoegden strafbaar gesteld volgens ons wetsartikel. Al die verlokkingen uit het buitenland, welke ongetwijfeld vele slachtoffers maken, zullen dus daardoor moeten verdwijnen en evenzoo de daarop geregeld volgende toezending tegen grof geld van geheel waardelooze medicijnen, waarvan wij in dit Maandblad herhaaldelijk voorbeelden hebben medegedeeld.

Het adres van onze Vereeniging aan de Tweede Kamer.

Aan al de geneeskundige Raden hadden wij een exemplaar van dit adres verzonden, met verzoek daaraan adhesie te betuigen of in een zelfstandig adres aan de Tweede Kamer van instemming met ons denkbeeld blijk te geven. — In drie geneeskundige Raden is, voor zoover wij weten, het adres behandeld. Van den Raad van Gelderland en Utrecht ontvingen wij de volgende missive:

Aan het Bestuur der Vereeniging tegen de Kwakzalverij.

UTRECHT, 29 Juni 1886.

Uwe missive van 27 Februari 1886 is, met het daarbij gevoegde adres aan de 2de Kamer der Staten-Generaal, in de vergadering van den Geneeskundigen Raad voor Gelderland en Utrecht van 12 Juni 1886 ter sprake gebracht, terwijl de behandeling meermalen blij gaf van sympathie met 't door U, in 't genoemde adres, ontwikkelde. De Raad heeft evenwel geen termen gevonden, om zich aan Uw adres aan de 2de Kamer der Staten-Generaal aan te sluiten, noch om, in een zelfstandig adres aan gemeld college, op de door U voorgestelde wetswijzigingen aan te dringen. De Raad geeft U bij deze kennis van 't verhandelde in zijne vergadering.

In 't genoemde adres worden door U 4 punten aangegeven, waarvan opname in de wet U wenschelijk toeschijnt:

a. De verkoop in 't klein van geneesmiddelen is alleen geoorloofd aan bevoegden.

b. Met verkoop wordt gelijkgesteld: het in voorraad houden, uitstellen, aanbieden of aankondigen ten verkoop.

c. Het uitoefenen van geneeskundige praktijk is alleen geoorloofd aan bevoegden.

d. Met het uitoefenen van geneeskundige praktijk wordt gelijkgesteld het aanbieden of aankondigen van geneeskundige hulp, het aanbieden of aankondigen van geneesmiddelen tegen bepaalde ongesteldheden.

Ad a. De Raad is van oordeel dat Uwe redactie te ver gaat, hoewel hij in beginsel met Uw denkbeeld medegaat. Met het oog op het belang van het publiek werd (met 14 tegen 4 stemmen) het volgende voorstel aangenomen: „de Geneeskundige Raad wenscht dat de verkoop in het klein van geneesmiddelen in het algemeen alleen vergund worde aan bevoegden, doch dat daarop, wat den verkoop van simplicia en minerale

wateren betreft, eene uitzondering zal worden toegelaten en, bij maatregel van inwendig bestuur, eene lijst zal worden vastgesteld, waarop die simplicia zijn aangewezen.”

Ad b. Met algemeene stemmen op ééne na (die van oordeel was, dat 't verbod practisch niet uitvoerbaar zou zijn) vereenigt zich de Raad met het daarin voorgestelde.

Ad c. Zonder hoofdelijke stemming betuigt de Raad hiermede zijne volkomen instemming.

Ad d. De Raad is van oordeel (met 14 tegen 4 stemmen) dat alleen 't aanbieden of aankondigen van geneeskundige hulp met 't uitoefenen van geneeskundige praktijk dient gelijkgesteld te worden; hij, die dit doet, biedt zich inderdaad onbevoegd tot de uitoefening dier praktijk aan, maar niet hij, die geneesmiddelen aanbiedt of aankondigt tegen bepaalde ongesteldheden. In eigenlijken zin toch bestaat geneeskundige praktijk alleen in de behandeling van- en in het geven van raad aan bepaalde individuen. Men breidt het begrip veel te ver uit, wanneer men daaronder ook reeds het aanbieden of aankondigen van geneesmiddelen in 't algemeen begrijpt, zij 't ook tegen bepaalde ongesteldheden. Dit laatste heeft trouwens reeds plaats bij de aanbieding of aankondiging van de meeste — zoo niet alle — geheimmiddelen, en wordt als zoodanig reeds in punt b. als onbevoegde verkoop in het klein van geneesmiddelen, verboden. Men zou op die wijze, zonder voldoende redeuen, dubbel straffen.

De Geneeskundige Raad voor Gelderland en Utrecht machtigt U van deze mededeeling zoodanig gebruik te maken, als gij zult meenen te behooren.

De Geneeskundige Raad voornoemd,
H. L. VERSLUCK, Voorz.
J. G. DE VOOGT, Secr.

In de vergadering van den Geneeskundigen Raad van Noord-Holland is, volgens het verslag in *De Amst.*, het volgende over het adres onzer Vereeniging besproken en besloten.

In de vergadering van den Geneeskundigen Raad in Noord-Holland werd behandeld een adres van de Vereeniging tegen de Kwakzalverij, ingediend aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, waarin zij vraagt, dat in de wet worde opgenomen 1o. dat de verkoop van geneesmiddelen in het klein alleen geoorloofd is aan bevoegde; 2o. dat eveneens het uitoefenen der geneeskunde alleen geoorloofd is aan bevoegden; 3o. dat onder dat uitoefenen der geneeskunde worde begrepen het aanbieden, uitstellen of aankondigen van geneesmiddelen tegen bepaalde ongesteldheden.

„Na eenige discussie besluit de vergadering, op voorstel van dr. Teixeira de Mattos, een commissie te benoemen, die, behalve over dit adres, ook een advies zal uitbrengen over de hangende wetsontwerpen omtrent de uitoefening der geneeskunde, enz., ten einde dit in de najaarsvergadering te behandelen.

„Als zoodanig worden benoemd de heeren dr. Teixeira de Mattos en prof. Stokvis, terwijl prof. Van Hamel hun als rechtskundig adviseur wordt toegevoegd.

De heer Polak beklagt zich over het feit, dat apothekers in advertentiën in de courant worden aangewezen als geheimmiddelen te verkoopen en dit toch niet doen. Hij vraagt, of dit geval niet onder de rubriek van bedrog opgenomen en een aanklacht tegen deze misleiding van het publiek kan worden ingediend.

Prof. Van Hamel is van gevoelen, dat daaraan niet veel te doen is, terwijl de Voorzitter er op wijst, dat dergelijke aankondigingen meestal door buitenlandsche huizen geschieden. In ieder geval kan het ook een punt van overweging uitmaken voor de commissie die benoemd is in zake het adres van de Vereeniging tegen de Kwakzalverij.

Over de vergadering van den Geneeskundigen Raad van Zuid-Holland, gehouden op 23 Juni, lezen wij het volgende in de *N. R. Ct.*:

„Met algemeene stemmen werd beslist, niet te voldoen aan het verzoek van de Vereeniging tegen de kwakzalverij aan den geneeskundigen raad, om ondersteuning van een door die vereeniging aan de Tweede Kamer gericht adres betreffende den verkoop van geneesmiddelen in het klein alleen door daartoe bevoegden.

„Het bleek uit de korte discussie, dat de Raad geenszins wilde meegaan met het streven om den verkoop te monopoliseeren.”

Wij hopen dat door de groote beknoptheid dit verslagje onnauwkeurig is. Immers, wat ander beginsel heerscht zoo zeer in onze geneeskundige wetten dan dat om de uitoefening van geneeskunde en het afleveren van geneesmiddelen tot de bevoegden te monopoliseeren? Wil men niet monopoliseeren, dan moet men de examens voor apothekers en de contróle op hen afschaffen, want hen examens te laten doen en hen te controleeren maar gelijktijdig aan ongeëxamineerden ook de verkoop van geneesmiddelen toe te staan, en nog wel zonder contróle, dat is onhoudbaar.

Scheiding van genees- en artsenij- bereidkunst.

Wij plaatsen hieronder twee stukken die ons, ten gevolge van dit in het vorig nummer behandeld onderwerp, werden toegezonden. Een nadere toelichting van onze zijde voegen wij er aan toe:

Geëerde Redactie!

Vergun een belangstellend lezer enkele opmerkingen naar aanleiding van uwe beschouwingen over de scheiding van de Genees- en de Artsenijbereidkunde. Er is voorzeker veel daarvoor te zeggen, al was het maar alleen dit, dat de geneesheer ten platte lande doorgaans heeft een zeer uitgebreide praktijk, en dikwijls eerst 's avonds te huis komt, als wanneer hij alle recepten van den geheelen dag moet bereiden. Met een vermoeid lichaam moet hij zich dan haasten om gereed te komen en de wachtenden te helpen, die te huis gekomen het geneesmiddel eerst uren na het bezoek van den arts kunnen toedienen. Natuurlijk vervalt dit bezwaar, wanneer de geneeskundige bevoegde hulp in huis heeft, wat echter voor als nog tot de uitzonderingen behoort.

Maar het bezwaar daartegen aan de kosten ontleend weegt dunkt mij niet zoo krachtig. Het kan zijn dat in sommige streken de geneeskundige hulp duur is, maar ten platte lande van Zuid- en Noord-Holland is zij, de levering van geneesmiddelen in cluis, in den regel betrekkelijk goedkoop en zou zij stellig veel duurder worden, wanneer de vakken gescheiden waren. Is dit waar, dan vraag ik of, uit dit oogpunt beschouwd, de vereeniging niet wenschelijker is? En ik meen dat het waar is. Wel vernam ik meermalen, dat, wat op de visites verloren wordt, op de geneesmiddelen wordt gewonnen, maar het totaal van beider opbrengst blijft dan toch altijd beneden de prijzen van den docter en apotheker afzonderlijk.

Dit althans leert mij de vergelijking der rekeningen van verschillende plattelands geneesheeren met die van geneesheer en apotheker. En mijn ervaring reikt niet tot groote gemeenten maar bepaalt zich tot kleine plaatsen. Daar zijn de hulp van den medicus en die van den apotheker zoo duur, dat velen schromen zich ziek te melden, en daardoor alleen vaak onherstelbaar verloren zijn.

Dit geeft mij aanleiding tot een klacht, die wel eens geuit mag worden. Het betreft de duurte der bereide geneesmiddelen. Geenszins den bereider zijn winst niet gunnende, moet gezegd worden dat deze toch zoovele honderde percenten bedraagt, dat het meer dan onbillijk is. Ik overzie drie kleine stadsgemeenten en overdrijf niet, wanneer ik zeg, dat niet alleen voor de middenklasse maar ook voor den minvermogende, geen samengesteld recept gereed gemaakt wordt voor minder dan f 0,60, recepten wier innerlijke waarde slechts weinige centen bedraagt. De minste prijs voor een flesch kalkwater varieert tusschen 8 en 10 stuivers! Het gevolg daarvan is dan ook, dat de menschen zelf hun middelen trachten gereed te maken of dat welwillende geneesheeren hun daartoe aanwijzingen verstrekken en de behulpzame hand bieden. Of wel zij ontbieden, zoo mogelijk de middelen uit een hoofdplaats, wat met inbegrip der vracht, goedkoop te staan komt, dan in hun eigen woonplaats.

Voegt men daarbij de rekening van den geneesheer, en stelt men die, wat zeer matig is, voor de middelklasse op f 0,50, dan zullen er niet veel plattelands-geneesheeren zijn, die voor visite en levering van het middel te zamen f 1,10 rekenen.

De raad om de geneesmiddelen uit andere plaatsen te laten komen, zou in de meeste gevallen hoogst onpractisch blijken. Wel is waar gaat onze tijd sterk vooruit ten opzichte van de verkeermiddelen, maar deze zijn, vooral ten platte lande, nog zoo slecht geregeld, dat men uit een naburige plaats zelden of nooit binnen 24 uren een pakket kan bekomen. Om het den eighen dag te bekomen moet men 's ochtends vóór 6 ure een brief verzenden, en dus den vorigen avond den geneesheer gehad hebben. Het pakket komt dan soms tegen 8 ure, dikwijls eerst tegen elf ure in den avond om eerst den volgenden morgen, d. i. op den derden dag bezorgd te worden! Deze tijdsopgaven zijn zeer gunstig; de voorbeelden konden veel sterker gekozen zijn.

Mag hieruit niet afgeleid worden, dat de vereeniging van den docter-apotheker, indien zij een kwaad is, is een noodzakelijk kwaad? Bedriegen wij ons echter niet, dan zal zij in den regel aan de beurzen der patiënten ten goede komen. Ligt dit ook niet in den aard der zaak? Zou „het volk goedkoop kunnen behandeld worden, wanneer de geneesheer zelf geen voordeel had bij de medicijn?" Maar de apotheker dan? Die mag en moet er voordeel bij hebben. En wanneer we nu twee menschen, twee huisgezinnen nemen, die ieder van hun vak leven moeten, de geneesheer en de apotheker, dan springt het in het oog, dat wanneer beiden

in één persoon zijn vereenigd, de winsten met beide vakken behaald belangrijker minder kunnen zijn, en in den regel ook werkelijk zijn.

In ieder geval mag het feit wel geconstateerd worden, dat, zal het volk bij de scheiding voordeel hebben, de apotheker zijn winst zeer belangrijk dient te beperken. Bovenstaande opgaven zijn laag genomen. Wilden wij, wij zouden rekeningen kunnen overleggen van middelen geleverd aan hoogst behoeftige menschen, welke middelen dooreen genomen f 0,77½ kostten.

Een enkel woord van protest daartegen mag ook wel vernomen worden. Voor de plaatsing daarvan zeg ik u vriendelijk dank.

EEN BELANGSTELLEND LEZER.

—
SLOTERDIJK, 25 Juni 1886.

Geachte Redactie!

Met groote verwondering nam ik in het laatste nummer van uw Maandblad kennis van het artikel: *Scheiding van genees- en artsenijbereidkunst*. Ik kan mij maar niet voorstellen, waarvoor de plaatsing van dat stuk in het orgaan van de Vereeniging tegen de kwakzalverij gerechtigd zou kunnen zijn, en mag niet denken, dat de Redacteur van dit blad, die zelf geneesmiddelen dispenseert, aan het publiek zou willen diets maken, dat het afleveren van geneesmiddelen door een geneeskundige ten platte lande tot de kwakzalverij moet gerekend worden.

De bespreking van dergelijke, der kwakzalverij geheel vreemde, bij de vet behoorlijk geregelde uitoefening der artsenijbereidkunde, behoort mijns inziens in vakbladen beter te huis. Het zij verre dat ik zou schromen, de lezing van uw artikel aan het publiek toe te staan, maar toch geloof ik, dat het onwetend publiek er licht uit zal kunnen lezen, dat het medicijngereedmaken en afleveren door geneeskundigen ook al kwakzalverij is, en in dit geval zou ik aarselen, aan de verspreiding van uw Maandblad de hand te leenen.

Bovendien, waar zou het heen moeten met het lot van de patienten in kleine plattelands gemeenten, wanneer het den geneesheer verboden ware, de benoemde geneesmiddelen zelf te dispenseeren, en de praktijk niet genoeg oplevert om een geneesheer en een apotheker een behoorlijk bestaan te verschaffen.

Zou de nijvere handwerksman, die te midden van zijne kinderen, zijne vrouw heeft ziek liggen, nog om den anderen dag een halven dag moeten verzuimen om de medicijnen uit de stad te halen, of vervoert de posterij, tram, boot of het spoor ze voor niemand? Ik zie niet in hoe volgens uwe rekening de menschen goedkoopere medicijnen kunnen krijgen, en philanthropie te beoefenen dáár waar die noodig is, daarvoor is ten platte lande wellicht meer gelegenheid dan in de groote steden.

Met de plaatsing van deze regelen in het Maandblad zult u verplichten

Uw dienstw. dr.,

C. DE VLAMING.

't Is een eigenaardig nut van dit Maandblad, dat daarin voor 't groote publiek somwijlen door den loop der discussies onderwerpen besproken worden, die kwakzalverij en hare bestrijding wel niet direct raken, maar toch hoogst belangrijk, omdat zij den toestand bloot leggen, waarin het volk verkeert ten opzichte van de geneeskundige en pharmaceutische hulp, die het noodig heeft.

Zoo ook in het bovenstaande. Gaarne stemmen wij inzenders beide toe, dat in sommige gevallen het volk goedkoop zal kunnen gebaat worden, wanneer de geneesheer zelf zijne geneesmiddelen levert, omdat de winsten van twee betrekkingen daarbij in dezelfde hand samenvloeden. Doch zooals wij zeiden, de Staat, die door zijn geneeskundig toezicht en allerlei verbodsbepalingen met veel zorg meent te waken, opdat het publiek geen schade lijdt bij 't voldoen zijner pharmaceutische behoeften, zet de deuren voor misbruik wijd open en geheel noodeloos op plaatsen, waar twee of meer geneesheeren de praktijk uitoefenen. In zeer vele dezer gevallen zou niemand schade lijden indien één van hen zijn plaats aan een bevoegd bereider van medicijnen afstond.

Hierover op deze plaats verder uit te weiden zal niemand verwachten; naar aanleiding van een enkele zinsnede in het eerste van boven opgenomen stukken zal 't echter niet overbodig zijn nogmaals te herhalen, wat vroeger reeds door ons is opgemerkt.

De vergelijking van de prijsbepaling van een winkel met die van een apotheker gaat niet op.

De materiele handeling van den docter bepaalt zich niet zelden alleen tot het inspecteeren van zijn patient; indien dit werkzaam optreden gedurende slechts enkele minuten als grondslag werd genomen, ware zeer dikwijls 't bedrag, voor zijne visite gerekend, te veel. Het advies van een advocaat eischt voor hem vaak luttel inspanning of opoffering van tijd; rekende men deze alleen dan ware zijn honorarium veel te hoog voor slechts een paar woorden of enkele regels schrift. De voor elk waarneembare werkzaamheden van den predikant zijn slechts

het optreden gedurende weinige uren enkele malen per week; niet billijk zou het zijn, zijne belooning alleen af te meten naar den korten duur dezer handelingen. Al deze personen, en meer anderen met hen, hebben voorbereidende werkzaamheden moeten verrichten, zijn verplicht nog gedurig tijd en moeite aan te wenden om als resultaat daarvan den arbeid naar behooren te kunnen volbrengen, die van hen wordt verlangd.

Juist zoo is het gesteld met den apotheker Zoo als de docter, de advocaat en de predikant heeft hij eene lange voorbereiding op last van den Staat moeten ondergaan, moet hij nog dagelijks bezig zijn buiten de oogenblikken, waarin hij publiek werkzaam is en mag daarom evenmin als door bovengenoemde personen, die korte duur daarvan als maatstaf worden genomen ter bepaling zijner belooning.

Kwakzalvers, winkeliers en depôthouders hebben met deze omstandigheid geen rekening te houden en 't is dus mogelijk, dat zoogenaamde medicijnen uit hunne voorraadschuren goedkoop kunnen worden geleverd, doch de controle, die de Staat in 't belang van 't publiek eischt, de zekerheid van deugdelijke aflevering vervalt daarmee.

Al weet hij ook, dat zijne belangen schade lijden, moet menigen zich toch onthouden rechtskundige hulp in te roepen, omdat ze hem te duur is; — helaas! zoo moet ook menig burger nog immer geregelde en bevoegde geneeskundige behandeling missen, omdat hij „docter en apotheker” niet kan betalen. 't Ligt niet op onzen weg te beoordeelen of aan het eerste euvel kan worden te gemoet gekomen, voor het laatste is dit allesints mogelijk, indien de regeering de zaak ernstig ter harte wil nemen en de voorziening in geneeskundige hulp leere beschouwen als een volksbelang, waarvan de behartiging tot hare taak behoort.

In onze artikelen over *Ziekenfondsen* (Maandbl. Dec. 1884), *Gebrekk aan geneeskundigen* (Maandbl. April 1882) en elders hebben wij den weg daartoe aangewezen.

Den schrijver van het tweede der hierboven geplaatste stukken moeten wij bovendien nog opmerken, dat het niet in onze gedachte is gekomen de aflevering van geneesmiddelen door geneeskundigen op zich zelf als kwakzalverij te beschouwen. Tot de werkzaamheden onzer Vereeniging behoort ook het bespreken van wetten en toestanden, die kwakzalverij kunnen tegengaan of in de hand werken. Toen wij dan ook in een nogal geruchtmakend artikel in een nieuwsblad bepaaldelijk werden opgeroepen ons oordeel uit te spreken, meenden wij ons niet te mogen onttrekken ook hierover openhartig ons gevoelen te kennen te geven.

Naast vele eerlijke, eenvoudige geneesheeren, hoe kan het anders, zijn er enkele, zooals in het bewuste artikel door voorbeelden werd aangewezen, die van de vergunning tot zelflevering misbruik maken op ergerlijke wijze. Bij het verwijt dat ons orgaan somwijlen moet hooren, als zou het slechts strijden voor 't belang van geneesheeren en apothekers, was het te meer noodig onomwonden te verklaren dat ook zulk misbruik maken valt onder de rubriek kwakzalverij.

RED.

Correspondentie.

— Als nieuwe leden dienen nog vermeld:

Delft, Dr. E. J. DE BRUIN KOPS.

Eindhoven, Dr. A. L. H. VAN DE LOO.

Hellevoetsluis, C. J. KLEIJN, Arts.

Utrecht, M. ROMÉIN, Militair Apotheker.

Hierdoor wordt het totaal der leden 1110.

— Aan de leden. Volgens de Statuten houdt onze Vereeniging jaarlijks een algemeene vergadering in Juli of Augustus. Deze vergadering was verleden jaar niet druk bezocht. Er zijn dit jaar, voor zoover het bestuur weet, geen belangrijke zaken te bespreken. Het voornaamste middel om haar doel te bereiken is voor onze Vereeniging het uitgeven en doelmatig verspreiden van het Maandblad. Van een vergadering is slechts in enkele gevallen voor onze Vereeniging veel nut te verwachten. Om deze reden stelt het bestuur voor dit jaar geen algemeene vergadering te houden. Het verkiezen van bestuursleden en enkele andere zaken, die op de algemeene vergadering moeten afgedaan worden, zouden dan tot een volgende vergadering worden aangehouden. Leden die zich met dit voorstel niet kunnen vereenigen, worden verzocht daarvan, vóór de verschijning van het volgend Maandblad, aan een der bestuursleden kennis te geven.

— Voor de leden, die hun contributie over het loopende jaar nog niet betaalden, hebben wij dezer dagen postquittanties afgegeven. Wij verzoeken de leden dringend, zoo zij tijdelijk afwezig mochten zijn, aan hunne huisgenooten last te geven bij aanbidding het bedrag van f 3 te voldoen. Voor de studenten onder de leden gaven wij, daar de vacatie is ingetreden, nog geen postquittanties af; wij verzoeken hen hun contributie nog per postwissel over te maken.

— L. te B. Wij hebben nog geen adres ontvangen en kunnen u de beloofde bladen dus, in dank voor uwe bijdrage, niet toezenden.

— J. T. te 's G. Prof. G. JAEGER heeft ons bericht dat hij in een der volgende nummers van zijn Monatsblatt de vraag over het haarmiddel Hertha-Essenz zal beantwoorden. Wij zullen dat antwoord dan onder de oogen van onze lezers brengen.

— W. T. L. te R. — R. te W. — V. te Z. en R. te N., u allen antwoorden wij volgend nummer.

Leeuwarden — Coöperatieve Handelsdrukkerij.

MAANDBLAD

VAN DE VEREENIGING

TEGEN DE KWAKZALVERIJ.

Redacteurs Dr. G. W. BRUINSMA te Steenberg en Dr. VITUS BRUINSMA te Leeuwarden. — Uitgever H. VAN BELKUM Kz. te Leeuwarden.

Lid der VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ is elk die haar doel wil helpen bevorderen en een jaarlijksche contributie betaalt van f3.— Men wordt lid door aanmelding bij den secretaris-penningmeester of een der andere bestuursleden. Het verenigingsjaar loopt van 1 Jan. tot 31 Dec. De contributie wordt in het begin van het jaar per postwissel bij den secretaris-penningmeester te Leeuwarden ingewacht, die daarvoor in Februari formulieren toezendt. Over het niet aldus betaalde wordt in April per kwitantie beschikt.

De leden der Vereeniging ontvangen, behalve een exemplaar van het blad, zoveel exemplaren als zij aanvragen ter verspreiding. Voorloopig kan dit aantal echter, bij betaling van de enkele contributie, niet meer dan 10 per maand bedragen.

Dit blad verschijnt den eerste van elke maand. Prijs per jaar f 1,25, franco per post. Men abonneert zich bij alle boekhandelaren en bij den uitgever, doch niet anders dan voor den geheelen jaargang.

Het abonnementsjaar loopt van 1 Januari tot 31 December. Over het bedrag wordt in de eerste drie maanden beschikt.

BESTUUR DER VEREENIGING.

Dr. G. W. BRUINSMA, Geneesheer te Steenberg, Voorzitter.

P. KRYSSE, Apotheker „ Amsterdam.

Mr. J. C. MELJER, Advocaat en Procureur te Leeuwarden.

Dr. VITUS BRUINSMA, Leeraar a.h. Gymnasium te Leeuwarden, Secretaris-Penningmeester.

GETAL LEDEN 1110.

De Statuten van de VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ zijn goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 10 November 1883, No 26.

De eerste twee artikelen van deze Statuten luiden:

Art. 1 De Vereeniging tegen de Kwakzalverij is gevestigd te Leeuwarden

Zij heeft ten doel de bestrijding der kwakzalverij, in het bijzonder die met geneesmiddelen.

Art. 2. De Vereeniging tracht haar doel te bereiken:

a. door het onderzoek van als geneesmiddelen aanbevolen stoffen;

b. door het nasporen van de bedriegelijke handelwijzen die bij het aanbevelen van de middelen worden te baat genomen;

c. door het bekend maken der uitkomsten van het onder a en b genoemde;

d. door het bevorderen van de toepassing der wettelijke bepalingen, die de kwakzalverij kunnen tegengaan;

e. door aan te dringen op betere wettelijke bepalingen ter bestrijding der kwakzalverij.

Het nadrukken van artikelen uit dit blad is geoorloofd en wordt, ter bevordering van het doel der Vereeniging, dringend verzocht.

INHOUD:

Berichten: Een goede maatregel te Dordrecht genomen. — Geen baat maar schade. — Het adres der Vereeniging. — Een bezwaar bij het laten opmaken van processen-verbaal. — Een kenmerk van kwakzalvers-advertenties. — Ars naturae Magistra.

Grootere artikelen: Nog iets over de Processen der Vereeniging. — Wat is uitoefening der geneeskunde. — Maagen zenuwversterkende pleister van Klepperbein. — Een eeuw geleden en tegenwoordig.

Boekbeoordeeling.

Varia: Citaten uit Buitenlandsche schrijvers.

Correspondentie: o. a. over Hertha-Essence.

Herhaalde Waarschuwingen:

Berichten.

Men schrijft ons uit Dordrecht:

In het Augustus-nummer Ao. Po. van uw geacht maandblad, verhiel ik mijne klaagliederen over het steeds toenemend bezoek aan onze weekmarkt van marktschreeuwende kwakzalvers en gaf tevens eene korte beschrijving van de wijze waarop deze „menschenvrienden” hunne „zegeningen” alom verspreiden, om aan 't slot de vraag te stellen wat daartegen te doen zoude zijn!

't Schijnt dat dit kort epistel toen ook door den „druiven-kruiden-borst-honing-debitant” Ritzenhofen uit Rotterdam is gelezen, ten minste 14 dagen na het verschijnen er van, toevallig zijn markt-etablissemens passeerend, was deze heilaanbrenger bezig zijn auditorium in gebroken duitsch-hollandsch, met klagend doch verontwaardigd sarcasme er op te wijzen hoe in „das Monatblatt gegen die Kwakzalberei, geschrieben wird aus Dortrecht dan dat edle „Manna” dat Manna uit de Heilicke Skriff Kwakzalberei zou sein.” Enfin, de held poseerde met lachende en diepe verachting over „solch ein Unsinn” en . . . maakte goede zaken!

Sedert werd de toevloed van dit soort weldoeners alhier immer grooter, terwijl hunne onbeschaamdheid daarmede gelijken tred hield.

Onder meer verscheen hier een anti-rheumatische ringen-verkooper, wiens verschijnen werd zangekend door een droog-komisch grappen-verkoopenden satelliet, die door zijn „meester” vanuit de hoogte werd behandeld en dan ook bij diens optreden onmiddellijk met alle gepaste onderdanigheid zweeg en er zich dan bij bepaalde de diensten van een' lijfknecht te presteeren.

Deze helper nu van 't mensdom (de meester nl.) verkondigde den omstanders hoe eenige professoren met wijd-klinkende (doch onmogelijk uitgesproken) Engelsche namen eene uitvinding hadden gedaan om „Elektrische-magnetische krachten op wetenschappelijke gronden te ontwikkelen in een ring door samenvoeging van koper, tin, zilver enz. waarbij een vocht van geheimzinnige, „galvanische” samenstelling was gevoegd. Hij kwam dan ook

niet uit winstbejag, maar alléén om zijn kunstprodukt te introduceeren en dan een „dupot” hier te vestigen, waar genoemde ringen dan niet voor een kwartje, doch à f 1,80 en niet lager, verkrijgbaar zouden zijn.

Daarop volgden genezingen van oor-, keel-, tand-, kies-, hoofd-, haar- en andere pijnen, eenige kwakzalvers bezweringen en dito eerewoorden (!!!!), gevolgd door plechtige verzekeringen dat zelfs totaal verlamden, door doktoren ongeneeslijk verklaarden, hier onmiddellijk genezing zouden vinden en ten aanschouwe van het geheele publiek hunne kruiken zouden weggoeien, enz., Een kruisvuur van ringen onder de menigte, doch L'vartjes er uit en naar den kwakzalver, was de belooning voor zoo veel onbeschaamdheid.

De „zaken” ook van zijne „collega's” marcheerden brilliant, doch ziet . . . tant va la cruche . . . etc. onze wakkere Commissaris van politie (lid der Vereeniging) gesteund door den Burgemeester, besloten hieraan een einde te maken.

In de „Algemeene verordening op de wekelijksche en dagelijksche markten te Dordrecht” staat o. a.: Art. 20. Het is verboden op eene boete van f10: 1e. enz.

5e. Andere waren ter verkoop uit te stallen dan waartoe de markt gesteld is.

Dit in aanmerking genomen, werd besloten dat de weekmarkt te Dordrecht op het aanbieden van kwakzalversmiddelen niet gesteld is, en . . . dank zij bovengenoemde autoriteiten, flink ter zijde gestaan door onzen hoofd-inspecteur van politie en den marktmeester, is onze markt voortaan geheel gezuiverd van een aantal „boerenbedriegers” daar de politie met onverbidde gestrengheid het eens genomen besluit handhaaft en steeds een scherp wakend oog blijft houden.

Moge dit goede voorbeeld navolging vinden en ook andere hoofden van gemeente-besturen en politie begrijpen, dat niets der moraliteit meer schaadt dan openlijk gepleegd bedrog!

**

Baat het niet het schaadt niet! roepen alle buurvrouwen en oude tantes, als zij hare huismiddeltjes opdringen; baat het niet, het schaadt niet! wordt ons gedurig voor de voeten geworpen, wanneer wij meenen te moeten waarschuwen ook tegen zoogenaamd onschadelijke geneesmiddelen, die het volk worden aangeprezen.

Wat dit spreekwoord beduidt leert het volgende, medegedeeld door de *Central-Zeitung* van 16 Juni j.l. Eene vroedvrouw, dus tot uitoefening van geneeskunst onbevoegde, had bij eene ziekelijke oogaandoening van een jonggeboren kind afgeraden geneeskundige hulp in te roepen en slechts reiniging van het oog met *kamille-thee* toegepast, zeker op zich zelf een zeer onschuldig middeltje.

't Gevolg was blindheid van het kind op het een,

oog. De vroedvrouw werd door het Landgericht te Altenburg veroordeeld tot twee jaren gevangenisstraf.

Zonder iemand of iets te baten heeft dus het huismiddeltje zeer aanzienlijke schade toegebracht aan twee zijden.

**

Het adres der Vereeniging is thans door alle 7 geneeskundige Raden behandeld en de uitslag te samen genomen is de volgende:

Geen een hunner achtte zich geroepen door zelfstandig optreden bij de Regeering daaraan adhaesie te verleenen.

Eén geneesk. Raad (*Gelderland en Utrecht*) betuigde zijne onverdeelde sympathie met het doel en de strekking van het adres der Vereeniging, en behoudens geringe wijziging ook met den inhoud.

Drie Raden (*N.-Holland, N.-Brabant en Limburg en Groningen en Friesland*) spraken hun oordeel nog niet uit, doch benoemden eene commissie om de door de Vereeniging voorgestelde wetswijzigingen verder te onderzoeken.

Drie Raden (*Z.-Holland, Zeeland en Overijsel en Drenthe*) achtten deze wetswijzigingen niet gewenscht en waren van oordeel dat het adres te ver ging.

**

Door de Nederl. Maatschappij t. bev. d. Pharmacie is, eenigen tijd geleden, de aandacht van den Minister van B. Z. gevestigd op den onwettigen verkoop van geneesmiddelen in ons land, er tevens op aandringende de geneesk. ambtenaren te wijzen op deze vele wets-overtredingen, die onder hunne oogen plaats hebben.

Onder meer heeft de Minister in zijn antwoord er op gewezen, dat onder de leden der Maatschappij en speciaal in haar bestuur onderscheidene leden van Geneesk. Raden voorkwamen en dat deze bij wetsovertredingen, die ter hunner kennis mochten komen, zelf bevoegd zijn proces-verbaal op te maken.

Dit is zeker zeer waar, maar de vraag is of dat opmaken van proces-verbaal door de leden van de Geneeskundige Raden, allen doktoren, apothekers en enkele rechtsgeleerden, die daarvoor niet bezoldigd worden, niet zoovele onaangenaamboden meebrengt, dat men het van hen bijna niet kan vergen, vooral wanneer het overtredingen betreft met welke de bezoldigde geneeskundige ambtenaren even goed bekend kunnen zijn, zoodat zij het werk zouden kunnen overnemen.

Intusschen doet zich voor de leden van de Geneeskundige Raden nog een andere eigenaardige moeilijkheid voor.

Om proces-verbaal wegens onwettigen verkoop van geneesmiddelen op te maken of op aanwijzing van een lid van den Geneesk. Raad door een ambtenaar van politie te doen opmaken, moet het middel worden aangekocht. De ambtenaren van politie of marechaussée, maken, zooals ons nog onlangs bleek, en zeer terecht, bezwaar zich die onkosten te getroosten, omdat ze niet worden vergoed. De leden der Geneesk. Raden zullen ze dus op zich dienen te nemen.

Het Geneesk. Staatstoezicht maakt evenzeer bezwaar ze voor zijne rekening te nemen, zoodat ten slotte het lid van den Geneesk. Raad, die de moeiten en onaangenaambheden op zich neemt om overtredingen van landswetten te helpen vervolgen, nog bovendien gelde-

lijk nadeel daarbij ondervindt. Dit is dubbel onaangenaam, wanneer zijne bemoeiing, wat dikwijls 't geval zal kunnen zijn, niet eens tot het beoogde doel leidt, zooals uit 't volgende blijkt.

Een gewoon winkelier te Groningen adverteert den verkoop van een nieuw maagmiddel tegen den prijs van f 2.40. Een lid van den Geneesk. Raad, die van zijne bevoegdheid, waarop hem door den Minister wordt gegeven, wil gebruik maken, moest beginnen deze som te wagen. Later bleek, wat onmogelijk van te voren was te bepalen, dat het aangekondigde geneesmiddel geene stoffen bevatte, waarvan den verkoop buiten de apotheken verboden is en het geld is dus te vergeefs uitgegeven.

Moge deze som te gering schijnen, dan kunnen wij er het voorbeeld aan toevoegen van een ander lid van den Geneesk. Raad, die f 10 heeft moeten betalen voor een middel, wegens den ongeoorloofden verkoop waarvan hij procesverbaal wenschte op te maken.

De leden der Geneesk. Raden zijn onbezoldigde rijksambtenaren; zullen zij medewerken de wetten te helpen handhaven, dan dienden zij voor 't minst van 't Geneesk. Staatstoezicht restitutie te kunnen erlangen van noodzakelijke onkosten, iets wat thans niet het geval is.

* *

Onze lezers weten dat een enkel dagblad en onderscheidene weekbladen standvastig alle kwakzalversadvertenties blijven weigeren, niettegenstaande het financieel nadeel daarvan voor hen niet gering is. 't Is echter niet altijd even duidelijk uit te maken, welke advertenties tot deze afgekeurde rubriek behooren. Sommige zijn met opzet zeer voorzichtig ingekleed, om ze als 't ware binnen te smokkelen op plaatsen en in bladen, die ze anders niet zouden willen opnemen. De redactie van het *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde*, een der weekbladen die alle kwakzalversadvertenties willen weren, heeft thans eene beslissing genomen, geheel in overeenstemming met onze opvatting, reeds vroeger ontwikkeld.

De weigering tot opneming zal in 't vervolg omvatten al die advertenties, waarin bij de aankondiging van geneesmiddelen, opgaaf wordt gedaan van hunne werkingwijze, of van de ziekten waartegen zij heeten te helpen of waarbij hun gebruik wordt aangeraden.

Wij raden de redacties van andere bladen aan dit zelfde kenmerk ook voor haar als maatstaf te beschouwen. De fabrikant van eenig geneesmiddel is onbevoegd oordeel uit te spreken over de werking daarvan, en de leugen d. i. de kwakzalverij begint, waar de leek tot koopen wordt uitgelokt door voorspiegeling van hulp in bepaalde ziekten, waarvan de persoon zelf het bestaan niet kan beoordeelen.

* *

In het Weekblad *De Portefeuille*, No. 9, lezen wij, onder het opschrift *Ars Naturae Magistra*, het volgende:

Amerika is het land der uitvindingen; men maakt er van ijzer en glas, van leer en hout alles wat men wil; maar ook de mensch als grondstof wordt er naar eisch bewerkt. Heeft de natuur ons met al te „rijke vormen” bedeeld, d. i. zijn we overmatig dik, men weet er raad voor:

ANTI-CORPULENCE PILLS,

positively reduce Superfluous Flesh 15 lbs a month. Cause no sickness: contain no poison: and never fail. Particulars (sealed) 4 cts. Wilcox Specific Med. Co., Philadelphia, Pa.

Zijn we „rank en tenger” gevormd, d. i. zijn we „mager als brandhout” ook daarom niet getreurd, de Amerikaan heeft er een middel op:

LEAN LADIES

Speedily become stout. Increase, 15 pounds a month Harmless and certain. Particulars Ac. Wilcox Specific Medicine Co. Philadelphia. Pa.

Ja al misten we alle aantrekkelijkheid, in vorm en kleur, al had de ouderdom ons gesloopt, ziekte ons verteerd, er is hulp en redding mogelijk. Met wiskundige zekerheid kan bepaald worden, in welke mate onze schoonheid toeneemt:

LADIES, AN ART BROUGHT TO PERFECTION.

The form beautifully and permanently developed. The face, shoulders, limbs, etc., all made to harmonize. Flesh increased or reduced ten to fifteen pounds a month. The skin bleached beautifully white. Wrinkles, pittings, freckles, moles, moth; blackheads, scars and superfluous hair permanently removed. Hair, brows and lashes restored and dyed any shade. Circulars and testimonials 6 cents. Madame Latour, 55 W. 125th st., New York city.

Dankbaar en bijna voldaan.

EENE DAME.

Nog iets over de processen der Vereeniging.

Een der leden schrijft ons dat hij zich er sterk

over verwondert, dat de Vereeniging tot tweemaal toe tot het geven van een vrij aanzienlijke som schadeloosstelling is veroordeeld, wegens hetgeen in het Maandblad geschreven stond, *niettegenstaande de redactie den steun heeft van een jurist*, die haar op het gevaarlijke van sommige uitdrukkingen zou kunnen attent maken.

Misschien zijn er meerdere leden, die deze verwondering deelen en daarom willen wij, niet per brief aan het lid dat ons schreef, maar hier in het openbaar er op wijzen dat die verwondering geheel ongerechtvaardigd is. Het is hiervoor voldoende op enkele data te wijzen.

Het artikel over OIDTMANN, waarvoor wij later aan hem schadeloosstelling moesten betalen, kwam voor in het Maandblad van **Mei 1882**.

Het opstel over Prof. MASON, waarvoor wij later eveneens schadeloosstelling hadden te geven, was te lezen in het Maandblad van **November 1882**.

Toen tertijsde bestond onze Vereeniging slechts in naam, en was het Maandblad uitsluitend in handen van de twee redacteuren. Want eerst op **16 Augustus 1882** werd de vergadering gehouden, waarin een commissie voor het ontwerpen van Statuten werd benoemd, en een jaar later, op **28 Augustus 1883**, in de tweede vergadering der Vereeniging, werden de Statuten vastgesteld en een bestuur gekozen.

In deze vergaderingen werd achtereenvolgens besloten, dat hoewel niet der Vereeniging aangedaan, de Vereeniging toch de gevolgen zou dragen die uit beide processen mochten voortvloeien. In het in laatstgenoemde vergadering gekozen bestuur had ook een rechtsgeleerde zitting.

Sedert komen de drukproeven van al hetgeen in het Maandblad zal verschijnen, onder de oogen van dit rechtsgeleerd lid, Mr. J. C. MELJER te Leeuwarden, en sedert de drie jaren dat dit gebeurt is er dan ook geen eisch tot schadeloosstelling tegen de redactie ingesteld.

Er is dus niet de minste reden om aan den jurist, die deel uitmaakt van het bestuur, iets te wijten van de ondervonden moeilijkheden, daar beide processen veroorzaakt zijn door artikelen, geschreven in het Maandblad vóór hij nog zijn hulp aan de redactie verleende. Integendeel, is de Vereeniging hem grooten dank schuldig, zoowel voor de hulp die hij elke maand aan de redactie verleend, als voor zijnen even belangeloos geschonken rechtskundigen bijstand bij de twee gevoerde processen.

Dat deze laatsten geen gunstigen uitslag hadden, meenen wij aan niets anders te kunnen wijten dan aan de bestaande ongelukkige wetgeving ten opzichte van hoon en laster.

Wat is uitoefening der geneeskunst?

't Wordt waarlijk tijd, dat eene Nederlandsche Maatschappij van Letterkunde de beteekenis der woorden ga vaststellen, of dat voor 't minst de redactie worde herzien van de artikelen onzer wetten, bij wier overtreding straf wordt bedreigd, opdat niet als 't ware aan 't toeval worde overgelaten, dat deze of gene handeling wordt bestraft, of ongestoord mag geschieden.

Hoe anders toch als *toevallig* kan men eene 't zij veroordeelende, 't zij vrijsprekende eindbeslissing noemen, wanneer de uitspraak van verschillende rechtscolleges in dezelfde zaak gedurig afwisselt.

't Boertje van Nieuwbuinen geeft een sprekend voorbeeld. De zaak is bekend en zeer eenvoudig. De man, geen geneeskundige, ging vroeger rond en hield later geregeld zitting tot ontvangst en behandeling van patienten; hij schreef geen geneesmiddelen voor en verstrekte ze zelf evenmin. Ook onderwierp hij de lijders aan geene uit- of inwendige behandeling of volgde eenige bekende of tot dien tijd onbekende geneeskundige methode, maar behandelde de personen door het aanraken van sommige lichaamsdeelen en het opleggen der handen.

Bestaat hier „uitoefening van geneeskunst” is de vraag, die aan onderscheidene rechtscolleges ter beslissing werd voorgelegd.

Ja! zegt in 1869 de Rechtbank te Winschoten en bevestigt het Hof te Groningen, wiens arrest voor cassatie bij den Hoogen Raad niet wordt aangenomen.

Neen! antwoordt echter in 1885 op de vernieuwde vraag de Rechtbank te Groningen en in navolging van haar ook het Hof te Leeuwarden en *neen!* roept evenzeer in 1886 het Hof te Arnhem.

Ja! herneemt evenwel de Hooge Raad en beslist daarmede voor ditmaal de zaak ten nadeele van „het Boertje.”

Een ander maal zal hij allicht gelukkiger zijn, tenzij bij de hangende herziening der geneesk. wetten daarin plaats worde gegeven aan eene duidelijker omschrijving van het verbod.

Zooals onzen lezers bekend is, heeft onze Vereeniging ook met het oog daarop voorgesteld niet meer aan onbevoegden te verbieden „uitoefening van geneeskunst,” maar het „uitoefenen van geneeskundige praktijk.”

Het komt ons voor, dat sommige handelingen, die *blijkens het oordeel van enkele rechtscolleges* niet als „uitoefenen van geneeskunst” kunnen worden gekenmerkt, omdat zij zonder eenige physische werkzaamheid, slechts effect willen doen door eene vermeende geheimzinnige kracht, die te gelijk met en door haar optreedt, dat zulke handelingen, onverschillig hare ware of vermeende uitwerkselen, nothans om het doel, dat zij beoogen en als bedrijf uitgeoefend, kunnen gebracht worden onder de benaming van „uitoefening van geneesk. praktijk.”

In verband met het bovenstaande, achten wij het niet zonder belang er op te wijzen, dat nog iemand in Nederland indertijd werd vrijgesproken, niettegenstaande hij volgens veler opvatting geregeld geneeskunst, althans geneeskundige praktijk uitoefende.

Zekere G. A. P. HOFMANS te Amsterdam werd in 1882 door de Rechtbank te Amsterdam van rechtsvervolging ontslagen, niettegenstaande het bewezen was, dat hij allerlei zieken en gebrekkigen behandelde, zoogenaamd door massage.

Sedert dien tijd heeft hij als reclame verspreid eene *Korte verklaring der behandeling van Asthma, Zenuw-krampe en Rheumatiek*, heeft een eigen „*smeersel*” in den handel gebracht met gebruiksaanwijzing in bepaalde ziekten en beveelt zich in 't publiek aan voor de behandeling van lijders, vooral aan de in zijne brochure genoemde ongesteldheden. Aan zijne onderteekening hecht hij het eigenaardige toevoegsel: *BEVOEGD DESKUNDIGE (volgens de Wet) in manipulatie*.

Blijkens zoogenaamde *dankbetuigingen* gaat hij met deze behandeling van patienten voort ook in den allerlaatsten tijd. Het bewijs zal niet moeilijk te vinden zijn evenals zijn adres: Tesselschadestraat 3 te Amsterdam.

Zou het na de uitspraak in 't hoogste ressort van „'t boertje” niet geraden zijn ook de zaak van dezen „bevoegd-onbevoegde” nogmaals ter hand te nemen?

Wij geven het der autoriteiten in ernstige overweging.

Maag- en zenuwversterkende pleister van Klepperbein.

Onlangs werd ons een monster toegezonden van bovengenoemde zalf, die volgens opgaaf in Gelderland, althans in de omstreken van Arnhem, veelvuldige aanwending vindt.

Voor een blikken doosje met ongeveer 30 gram inhoud wordt een kwartje betaald. 't Is dus niet duur, maar men krijgt ook niets bijzonders voor zijn geld.

Volgens 't onderzoek van het lid der Vereeniging, den heer D. van der Weerd te Kampen, is deze pleister niet anders als gewone *loodzalf* met een weinig *lavendelolie*; in de apotheken bekend onder den naam van *Hebra'sche loodzalf* (Ung. diachylon Hebrae.)

De kwakzalverij zit, zooals meermalen, ook in dit geval niet zoo zeer in het middel als wel in de gebruiksaanwijzing, een Duitsch blaadje dat er bijgevoegd wordt en waarbij het publiek door een reeks van onwars beweringen tot koopen wordt uitgelokt. 't Blaadje bestaat uit veertien paragrafen; 't getal leugens daarin bedraagt zeker het dubbele.

Bij de allereerste zinsnede reeds vangen zij aan, waar woordelijk gezegd wordt: *de aangename geur*

van deze pleister kan terstond een iegelijk overtuigen, dat zij met recht den naam van versterkingspleister draagt.

Voor wat publiek schrijven toch de geheimmid-delkramers, vraagt men zich zelf gedurig af? Zijn er in onzen tijd nog altijd personen, die zoo iets voor goede munt opnemen? 't Schijnt zoo, anders zou men niet voortgaan dergelijken onzin steeds opnieuw weer te laten drukken.

't Zal niet noodig zijn al die leugens hier uiteen te zetten; slechts wijzen wij er op hoe in § 5 onder anderen beweerd wordt, dat zulk een pleister ook bij Cholera helpt en dat volgens § 11 alle verstui-kingen en ontwrichtingen der ledematen door 't bestrijken met deze zalf genezen worden en dat de zwellingen en vergroeiingen daarbij worden genezen of voorkomen. Directe schade zal zeker deze zalf in vele gevallen niet doen; onberekenbaar zijn echter de gevolgen, als iemand daarop vertrouwend, een verstuikt, ontwricht of verdraaid lid er eenigen tijd mee heeft gesmeerd.

De vergroeiing alsdan zeker ontstaan, zal dikwijls nimmer meer te herstellen zijn.

Eene eeuw geleden en tegenwoordig.

't Is leerzaam de toestanden van vroeger te ver-gelijken bij die van heden. Wij copieeren daarom hier eenige advertenties, juist honderd jaren oud, uit de *Amsterdamsche Courant van Dingsdag den 3en Januarij 1786* en drukken daarnaast af aan-kondigingen van den tegenwoordigen tijd, genomen uit de gewone en meest gelezen nieuwsbladen, van verschillende richting.

De vergelijking is zeker beschamend voor onze zoogenaamde eeuw van vooruitgang.

1786.

Een *souverein Borstmid-del*, geneezende terstond uit den grond, alle *Borst-en Longkwalen*, als *Teering*, *Uitteerende Koortsen*, *Be-nauwde Borsten*, *Korte Ademingen*, *Bloedspuwin-gen*. Is te bekomen enz. (volgen namen van verkoo-pers.)

Jacobus Coenraads Jr., op den Vijgendam te Am-sterdam, continueerd in com-missie af te leveren, de be-roemde Frankforter *Borst-balzem*, tegen *Tering*, *Bloed-spuwen*, *Borstbezwaaren*, *Verkoudheid*, *slaapbelettende Hoest*, doet gemakkelijk op-komen de *Fluimen* die de *Longpijpen* verstoppent, is goed van smaak.

NB. Patientien, van andere verlaaten, zijn hierdoor ge-neezen. Het half pond kost 30 stuivers.

Onder de *Uitvindingen* deezer Eeuw is die, welke de *Gezondheid* behoed of hersteld eene der nuttigste. Deeze *Eigenschappen* heeft men ze uit de *Oost- en West-Indiën* als van alle kanten in Europa bevon-den te zijn die der *Magnesia Alba Anglicana* of *Anti-Hypochondriaca*. Het is een zeer wit, ligt en onvoelbaar poeder, zonder reuk of smaak, een algemeen ontbindend, verfrissend en versterkend middel, de *Vriend der Natuur* en voor alle *Ouderdommen*, preserveerd tegen besmettelijke ziekten; geneest de *Koortsen* en is allerheilsaamst voor zuigende *Kinderen*. Ook een zeer aanprijzend veranderend middel, ne-mende een eijerlepel vol drie maal daags met het eeten of drank; helpt ter-

1886.

Twee of drie *Capsules* Guyot genomen voor den maaltijd genezen in korten tijd aanhoudende verkoudheid, bronchiten en asth-ma. Men kan er zelfs de tering mede verwijderen. Zijn te verkrijgen enz. (volgen na-men van depôthouders.)

Richard Brantsche *Zwit-sersche pillen*, krachtgevend, versterkend, onschadelijk, zeker tegen winden, maag-zuur, aambeien, verstopping, lever- en galziekten, onzui-ver bloed, opstijgen van het bloed naar hoofd en borst. Aangenaam en gemakke-lijk te nemen, zacht oplos-send geheel zonder pijn te veroorzaken.

By *Zweren*, *huiduitslag*, *Jicht* en *Rhumatiek*, heil-zaam werkend door hunne bloedreinigende kracht.

Volkomen herstel van ge-zondheid, zonder genees-middelen, zonder kosten, bewerkt door *Barry du Barry* en *Co.*

Revalenta Arabica, aan te wenden tegen slechte spijsverteering, zuur, slijm, verstopping, koorts, zin-king, hoest, aamborstigheid, slapeloosheid, misselijkheid, braking, hartkloppingen, duizeligheid, verstoring der zenuwen, maag, lever, borst, ademhaling en doet zoowel *Volwassenen* als *jonge Kin-deren* herleven. Het be-spaart vijftigvoudig alle kosten, aangewend door andere middelen.

De prijs der *Revalenta* is: kleine bussen f 1.10, 1 ff f 2.10, 2 ff f 3.90, 5 ff f 8.75, 12 ff f 17. De *Revalenta-Biscuits* in bussen van 1 ff kosten f 2.10.

stond de *Krampen* en de *Kolijk*, verdrijft de wormen veroorzaakt door de onzui-verheid van de *Lucht*, het water of voedsel; het ver-drijft zagties het *Graveel*, de *Rois*, de *Flaauwten*, de *waterzucht*, de *Jigt*, de *Be-roerte*. Zie de *Verhandeling* door den Heer *James Teis-sier*, ten wiens huize het tweede voorbij de *Korsjes-steeg*, *Oostzijde*, op den *Cingel* te *Amsterdam*, alleen te bekomen is de *Magnesia*, in dit punt van volmaakt-heid, welke zijne deugd vaststelt en welkers geluk-kige uitwerking alle ver-wagting ver te boven gaat. Om de vervalsching te voor-komen, zo gevaarlijk, zijn de *Doozen* verzegeld en onderteekend bij den heer *Anthoors*, door wien de uit-ordres van buiten nauw-keurig verrigt zullen wor-den, zijnde bij hem geen agent of andere *Personen* hoegenaamt aangesteld. De prijs van ieder *Doos* is 2 *Dukaten*, 1 *Dukaat*, 3 *Gld.* 12 st. en 1 *Gld.* 16 st. naarmate de grote. NB. Met een nieuw zeer om-standig, *Hollandsch Berigt*, zo dienstig voor *Zeevarende Liederen*, als voor alle *Huis-gezinnen*.

Het alombekende en over-heerlijk middel, waardoor veele bejaarde en *Jonge Lie-den* van *Vallende Ziekte* her-steld zijn, is thans door ver-huizing te bekomen het agtste *Huis* van de *Haazestraat* op de *Lauwriesgracht* over het *Luthersche weeshuis* te *Am-sterdam*, bij de *Wed. Tim-merman*.

Pillen *Holloway*. De meest gezochte geneesmiddelen in geheel de wereld.

De *Pillen* (de beste medicijn tot zuivering en herstelling van het bloed) nemen in weinig tijds de verstoringen van maag, lever en ingewan-den weg; zij zijn onwaar-deerbaar in alle gevallen van *Dysenterie* en als huismiddel worden zij door geen ander overtroffen.

Zalf Holloway. De *Zalf* is het non-plus-ultra der ge-neesmiddelen tegen alleziek-ten, wonden en zweren, zelfs wanneer die verouderd zijn; en in welken vorm ook zich de ziekten der huid voor-doen, hoe hardnekkig ze ook zijn, zij verdwijnen door de balsemachtige en genezende hoedanigheden van deze zalf. In één woord, voor alle uit-wendig gebruik is dezelve onovertrefbaar.

Bij deze voortreffelijke ge-neesmiddelen heeft men ge-bruiksaanwijzingen in alle talen, terwijl ze bij al de voornaamste apothekers te verkrijgen zijn. Voor den verkoop in het groot adres-seere men zich aan den eigenaar, professor *Hollo-way*, 78 *New Oxford Street*, *London*.

De zekere genezing van *Epilepsie* (vallende ziekte), bewerkt onder garantie, ook per brief, *Ewald Reimers*, te . . .

Boekbeoordeeling.

Raadgever in alle ziektegevallen bij kinderen. Populaire en Alfabetisch samengestelde beschrij-ving van alle in den kinderleeftijd voorkomende ziekten, ongesteldheden en kwalen, door *Dr. J. Lowy*, kinderarts te *Währing* bij *Weenen*. Vertaald onder toezicht van en met aanteeke-ningen voorzien door *Docter W. Broes van HEE-KEREN*, praktiseerend geneesheer te *Rotterdam*. Met in den tekst gedrukte figuren. 384 blz. prijs f 2.40.

Dit is de lange titel van een werkje dezer dagen door de firma *Nijgh en van Ditmar* te *Rotterdam* aan-gekondigd. Gaarne vestigen wij er de aandacht onzer lezers op. In beknopte opgaaf geeft het inderdaad eene beschrijving van alle toevallen en ziekten van den kin-derlijken leeftijd. Zoekt iemand niet naar allerlei mid-deltjes voor zijne kinderen, maar tracht hij zich werke-lijk kennis eigen te maken omtrent hunne ongesteld-heden en gebreken, hij kan het werk met vrucht bestu-deeren. Men wane echter niet dat het leetuur bevat voor eene huismoeder aan de theetafel bij wijze van romannetje. Integendeel, in zoo verre als de beschrij-ving en de behandeling worden gegeven van zeer vele ziekten en kwalen, waarvan de leek zonder voorafgaande studie zich moeielijk een juist begrip kan vormen, is het boek eigenlijk niet „populair”, evenzoo waar het zeer ingrijpende geneesmiddelen aanraadt, die zonder nader advies van een geneesheer nimmer mogen worden aangewend.

Doch als degelijke raadgever voor bezorgde ouders, waar zij bij ongesteldheden hunner kinderen gaarne iets naders daarover willen weten, omtrent den aard en het al of niet dreigende gevaar, zal het werk onge-twijfeld nuttig kunnen zijn.

Leefregels voor Zenuwlijders. Bewerkt voor *Artsen*, *Hoofden van Huisgezinnen* enz., naar het Hoogduitsch door *Dr. D. Hulst*, eerste ge-neesheer aan de *Natuurkundige stichting Bethesda* te *Laag-Soeren*, gem. *Rheden*. Derde druk. *Haarlem* G. G. *VONK* 1886. — Compleet in 4 af. à f 0,30.

Wij hebben indertijd den eersten druk van dit werkje

zeer aanbevolen en kunnen thans, nu ons de derde druk gezonden wordt, volstaan met daarna te verwij-zen. Het is een boekje dat velen nut kan doen.

V A R I A.

Citaten van Buitenlandsche Schrijvers.

Die Lüge bis zu ihren letzten Consequenzen, bis zum Verbrechen ist das eigentliche innere Wesen, ist das Brand-mal der gesammten Geheimmittelwesens mit verschwinden-den Ausnahmen.

KARL SCHNETZLER, Bürgermeister von Karlsruhe.

**

Der Staat hat auch sittliche Interessen zu wahren. Der Staat ist der Hüter des öffentlichen Rechtsbewusstseins und seine Gesetze sollen in Einklang stehen mit dem öffentlichen Rechtsbewusstsein. Der jetzige Zustand entspricht keineswegs dem öffentlichen Rechtsbewusstsein. In weiten Kreisen der Gebildeten wird das schamlose Treiben der Curpfuscher, das sich Breitmachen von Betrug und Schwindel seitens derselben mit Entrüstung wahrgenommen, die Ausbeutung der Armen, Kranken und Urtheilslosen mit Bedauern ange-sehen. Der Staat hat hier, wie an anderen Orten, die Pflicht, die Lüge und den Betrug als solche zu kennzeich-nen und soweit es in seiner Macht liegt ihnen Schranken zu ziehen, nichtaber ihnen die Schlessen möglichst weit zu öffnen!

Dr. PAUL BOERNER.

**

Je mehr ich mich in diesen Gegenstand vertieft habe, desto deutlicher ist es mir geworden, dass der vorzügliche, wo nicht einzige Hebel der Geheimmittel-Industrie der mit demselben verbundene übermäßige Geldgewinn ist. Sie stempelt an sich die grösste Mehrzahl der verkauften Ge-heimmittel zu einem Betrug d. h. nach dem Strafgesetzbuch § 263 „zu einem rechtswidrigen Vermögensvortheil, „welcher durch Vorspiegelung falscher oder durch Entstel-„lung und Unterdrückung wahrer Thatsachen erworben wird.“

Prof. H. E. RICHTER.

**

Der Geheimmittelmarkt ist in seinem jetzigen Bestande ein Hohn auf jede staatliche Fürsorge.

Dr. SONDEREGGER.

**

Der Handel mit Geheimmitteln ist zu keiner zeit grösser gewesen als jetzt; von Jahr zu Jahr steigert sich die An-zahl derselben in erschreckender Weise. Dass es im neun-zehnten Jahrhundert, dem Jahrhundert der Aufklärung, möglich ist, dass jeder schlaue Schwindler in der frechsten Weise auf die Unwissenheit des Publicums speculieren kann, dass selbst Personen, die den sogenannten gebildeten Ständen angehören, um so begieriger nach Geheimmitteln greifen, je widersinniger und darum dreister die Reclamen sind, ist eine ernste Mahnung, dass ganz andere Schritte wie bisher gethan werden müssen, solchem Treiben Ein-halt zu thun, um dem Jahrhunderte, in welchen wir leben, gerecht zu werden und Aufklärung, namentlich Naturer-kenntniss in das Volksbewusstsein überzuführen.

C. F. CAPAUN-KARLOWA.

**

Weil nun das Geheimnisvolle bei vielen Menschen den Vorzug vor dem Natürlichen, Vernunftgemässen erhält, so zieht leider die gedankenlose Menge häufig die Behand-lung des Pfschers und seines *Hocus-pocus* der rationalen Behandlung des Arztes vor.

Dr. med. DORN.

**

So wie wir die marktschreierische Quacksalberei des Mittelalters belächeln, ebenso wird man einst auf die zweite Hälfte der 19. Jahrhundert hinweisen und diese Zeit als das Eldorado der Charlatanerie bezeichnen, wo es gegenwärtig, nur in anderer, moderner Weise — statt auf öffentlichen Märkten, in den Zeitungen — noch viel ärger zugeht, wie einst im Mittelalter. *EMIL RICHTER*.

**

Es ist ein Handel ohne Stolz, ohne Ehrgeiz, ohne Befriedigung, die selbst der Tagelöhner für sein Tagwerk hat, auf Täuschung aufgebaut, mit betrügerischen Mitteln ausgeführt denn ein ehrenhaftes Geschäft zurückweisen, in *Verruf* thun wird.

Dr. ROBERT VOLZ.

**

Lart le plus vil s'apprend; l'on n'est savetier, l'on ne recommande de vieux morceaux de cuir, que quand on a fait un apprentissage; et l'on n'en fera point pour l'art le plus nécessaire, le plus utile, le plus beau! L'on ne confie une montre pour la raccommoder, qu'à celui, qui a passé bien des années à étudier comment elle est faite, et quelles sont les causes, qui la font bien aller, et qui la dérangent; et l'on confiera le soin de raccommoder la plus composée, la plus délicate, et la plus précieuse des machines à des gens, qui n'ont la plus petite notion de sa structure, des causes de ses mouvemens, et des instru-ments, qui peuvent la rétablir!

Tissot. Avis au peuple sur sa santé, 1783.

**

Endlich richten die Geheimmittel noch einen moralischen Schaden an, in dem sie die Menschen an die Missachtung ihres Körpers gewöhnen und also an die Selbstverachtung, denn wer seinen Leib einem unbekanntem Charlatane zur Ausbesserung anvertraut, was kann der Gutes von sich denken?

Dr. R. W. RAUDNITZ.

**

Aber die Leiter der Presse sollen ja die Führer des Volkes sein! In dem Bewusstsein, dass es ihre Aufgabe ist, das Volk aufzuklären und nicht zu verdummen, dasselbe vor geistigem, leiblichem und materiellem Schaden zu bewahren und nicht behilflich zu sein, dass ihm solcher zugefügt wird, wird und muss die Presse endlich doch Hand mit anlegen zur Ausrottung eines Uebels (der Handel mit Ge-

heimmitteln), welches unsagbares Elend anrichtet und der Regierung wie dem Volke keine Ehre bringt.
F. C. CAPAUN-KARLOWA.

Aber die Verlockungen und Versuchungen von Seite des Fabrikanten und Verkäufers sind zu gross, dass in ihren Netzen nicht fortwährend einige Schwache sich verstricken. Diesen kann nur durch die Entziehung der Gelegenheid geholfen werden, en die Macht dazu liegt in den Händen der Medicinalbehörden. Sollen daher die Gefahren und Nachtheile der Geheimmittel-Industrie für Alle aufhören so müssen jene Behörden in der Weise mitwirken, dass sie zur Concessionierung en Patentierung bekanner, zweifelhafter, gefährlicher en übermässig theurer Mittel nicht ferner sich willfährig zeigen. Dr. G. C. WITTSTEIN.

Correspondentie.

— In het vorig nummer stelde het bestuur onzer Vereeniging van, dit jaar geen algemeene vergadering te houden, en verzocht de leden, die zich met dit voorstel niet konden vereenigen, daarvan aan het bestuur kennis te geven.

Slechts van één lid, den Heer S. F. B. te S., is bericht ontvangen dat hij zich met dit voorstel niet kan vereenigen.

Terwijl het bestuur het gevoelen van dit lid zeer respecteert, meent het echter gerechtigd te zijn, nu slechts één van de ruim elf honderd leden der Vereeniging zich er tegen verklaart, zijn voorstel als aangenomen te beschouwen. **Er wordt dus dit jaar geen algemeene vergadering gehouden,** en hetgeen op die vergadering zou moeten geschieden wordt uitgesteld tot het volgende jaar.

— Onder de leden dient nog opgenomen *Haarlem*, Dr. Ben. Kouwer. Totaal thans 1111 leden.

— Als extrabijdragen voor de proceskosten zijn van de leden toegezegt of ontvangen:

Coöp. Handelsdr. te L. f10.— G. B. S. te L. f10.— P. N. M. te A. f5.— V. B. te L. f10.— G. W. B. te S. f10.— H. S. te A. f5.— D. v. d. W. te K. f5.— N. L. J. B. te B. f2.50. A. A. L. te R. f2.50 J. W. d. K. te U. f5.— H. v. B. te L. f2.50; F. T. v. E. te N. f2.95. Totaal f70.45.

Natuurlijk dat wij de andere leden dringend blijven uitnodigen om dit goede voorbeeld te volgen.

— Dit nummer is een paar dagen later dan gewoonlijk verzonden.

— **Hertha Essenz.** Onder dezen naam wordt tegenwoordig een haarwater in den handel gebracht door de Gezusters Reglin in Stuttgart, waarover een onzer lezers ons om inlichtingen gevraagd heeft. De fleschjes worden verkocht met een prospectus, waarin o. a. gezegd wordt, dat dit haarwater het uitvallen en vroegtijdig grijsworden der haren verhindert, den haargroei versterkt, uitslag op het hoofd vermindert, voor hoofdpijn verlichting en zelfs genezing aanbrengt enz. enz. Daarbij is een attest afgedrukt van den om zijn wolregime bekenden Prof. Dr. Gustav Jaeger waarin hij verklaart, op grond van eigen ervaringen bij zijne cliënten, dat het gebruik van de Hertha-Essenz de aangegevene uitwerking heeft.

Wij hebben hierop aan genoemden Prof. Jaeger om inlichtingen gevraagd en hij geeft deze in het Juli-nummer van zijn *Monatsblatt*. Hij schrijft daarbij een en ander over zijne houding tegenover de geheimmiddelvraag in het algemeen, waarmede wij voor het oogenblik minder te maken hebben, en verklaart ten opzichte van het Hertha-Essenz in het bijzonder het volgende: 1o. dat de Gezusters Reglin hem de samenstelling van het haarwater hebben bekend gemaakt, maar hij noch verplicht noch genegen is die samenstelling te publiceren, daar deze het geestelijk eigendom van genoemde firma is; 2o. dat hij de Hertha-Essenz voornamelijk aanbeveelt als een middel tot onderhoud van de huid, als cosmeticeum, ofschoon daarmede niet gezegd is dat er geen therapeutische (geneeskrachtige) resultaten met te verkrijgen zijn, daar, zooals elk geneeskundige weet, reeds door de meest gebruikelijke zorg voor de huid zooals baden, wrijven, wasschen met brandewijn enz. geneeskrachtige uitwerking kan worden verkregen; 3o. dat de bestanddeelen van het haarmiddel van de Gezusters Reglin extracten zijn van planten, die sinds lang als geneeskrachtige kruiden bekend zijn en voor een deel ook nu nog in de geneeskunde gebruikt worden. De prijs van het haarmiddel, meent de Heer Jaeger, dat eer lager dan hooger is dan hetgeen de apothekers er voor zouden vragen.

Zie daar in 't kort het antwoord van den wolkoning Prof. Gustav Jaeger. Daar gelaten zijn mogelijke verdiensten op ander gebied, meenen wij dat hem ten opzichte van dit haarmiddel niet veel lof toekomt. Ons tenminste schijnt zijn verklaring, dat het bedoelde haarwater al de heilzame uitwerkingen heeft, die in het prospectus worden opgenoemd, niet voldoende gemotiveerd en wij durven onze lezers deze Hertha-Essenz evenmin aanbevelen als eenig ander wondermiddel, dat met getuigschriften van dezen of anderen Doctor of Professor aanbevolen wordt.

— W. T. L. te R. Wij begrijpen dat hetgeen wij in ons nummer 6 onder Correspondentie over het door U in den handel gebrachte haarmiddel zeiden, u niet aangenaam is, doch evenmin is het ons aangenaam dat gij, nu bijna twee jaar lang, week aan week in uwe advertenties ons Maandblad als reclame gebruikt. Uw brief in ons blad opnemen kunnen wij niet. Gij hebt uw advertenties, wij ons Maandblad. Op uwe vragen zij geantwoord: 1°. dat het haarmiddel van Naquet (volgens recept o. a. opgenomen in ons blad van Jan. '84) inwendig genomen gevaarlijk kan zijn omdat het een vrij aanzienlijke hoeveelheid *Bismuth* bevat, een metaal waarvan de verbindingen wel is waar minder vergiftig zijn dan die van lood en zilver (in andere haarmiddelen voorkomende) maar toch *inwendig* genomen lang niet onschadelijk. 2°. Uw aanbod om uw fabriekaat onder onze controle te stellen kunnen wij niet aannemen. Dergelijke aanbiedingen zijn ons reeds meerdere gedaan, doch wij onthouden ons met voorzicht van onderzoekingen voor particulieren. Daarvoor zijn er particuliere scheikundigen en bureaux voor chemische onderzoekingen die u, tegen betaling, ten dienste staan.

Herhaalde Waarschuwingen.

Homeriana. Het onder dezen zonderlingen naam in den handel gebrachte middel moet als thee getrokken worden. Het is niets anders dan een fijn gehakte plant, een onkruid, dat hier en elders aan den kant van de wegen groeit. De plant draagt wetenschappelijk den naam van *Polygonum aviculare* en de Nederlandsche naam is *varkensgras* of *kreupelgras*. Van het geheele verhaal, door den verkooper opgedischt, dat zekere heer PAUL HOMERO de plant op zijne reizen in Rusland zou ontdekt hebben is niets waar, want het onkruid groeit evengoed te Triest, waar die koopman woont, als te Berlijn vanwaar nu de verzending plaats heeft. Evenmin is het waar, dat men door een aftreksel van dit varkensgras te drinken, iets kan uitwerken tegen long- en keelziekte, toring, asthma en aandoeningen van het strottenhoofd, al wordt dit met groote letters tegenwoordig weer in Nederlandsche advertenties verkondigd.

Wij hopen dat de arme lijdens zich een teleurstelling zullen besparen, door zich niet te laten verlokken, door deze *Homeriana-zuendelarij*. Wie nog uitvoeriger er over ingelicht wil worden vrage aan den uitgever van dit Maandblad een nummer van Juni 1884, dat hem, voor zoo ver de voorraad strekt, gaarne gratis wordt gezonden.

Biscuits Ollivier. Hoort, hoort den lof van deze beschuitjes: *De eenige die door de Akademie der geneeskunde goedgekeurd en door het gouvernement geautoriseerd zijn na openbare proeven met tienduizend beschuitjes. Waarachtige genezing van contagiëuse ziekten, bederf van het bloed, huiduitslag en alle ziekten bij mannen, vrouwen en kinderen. Bereiding zoo volmaakt mogelijk. Aangenome, snelle, ongevaarlijke behandeling zonder wederinstorting.*

Dat alles en nog meer fraais staat in de advertenties te lezen.

En wat leert de wetenschap? Het zijn beschuitjes van melk, meel en suiker gebakken waarin een kwikzilververbinding. Een buitenlandsche chemicus heeft 1 centigram kwiksublimaat per beschuit er in gevonden. Dr. O. J. RISSELADA, die voor ons een nieuw onderzoek heeft ingesteld, heeft eveneens het kwikzilver er in aangetoond maar in de door hem onderzochte beschuitjes was, door het samengebakt zijn met de andere bestanddeelen, niet te bewijzen in wolken vorm het kwikzilver er in gebracht was, doch dat het er in is, is buiten twijfel.

Er blijft dus van al den lof uit de advertenties niet veel over. De kwikverbindingen zijn zeer oud en overbekend aan elk geneesheer en elk apotheker. De geneesheeren schrijven ze ook thans nog dikwijls voor; maar slechts in nauwkeurig, vooraf onderzochte gevallen en met groote voorzichtigheid, want in het algemeen zijn de kwikverbindingen vergiftig en vooral het kwiksublimaat. Hier echter worden ze als een onschuldige waar en in een aangenamen vorm als zoete beschuitjes aangeboden! In zekeren zin is het daarom een geluk dat ook de fabrikant van deze kwakzalverij verbaasd veel geld voor zijn waar neemt.

Purgatief Thee van Chambord wordt tegenwoordig weer geadvertiseerd en zal dus ook wel verkocht worden. Het onderzoek van het lid onzer Vereeniging, den heer VAN LEDDEN HULSEBOSCH, heeft aangetoond dat het een mengseltje is van allerlei fijn gehakte bladeren en bloemen, zooals Goudsbloemen, Rosmarijnbladeren en bloemen, Toortsbladeren en vooral Sennebladeren, voor 60 cent een klein pakje. In de gebruiksaanwijzing heet het dat zoodra eenige ongesteldheid gevoeld wordt er van moet gebruikt worden, en ook aan gezonden wordt aanbevolen die thee dagelijks te drinken. Wie dit doet wordt zeker een goede klant van mijnheer SICRE te Parijs, die de waar in den handel brengt, of van zijn dephouders hier, maar zelf zal hij er geen voordeel door behalen, want door het voortdurend gebruik van het aftreksel van Sennebladeren, die trouwens, zoo noodig, voor enkele centen te krijgen zijn, zou hij zeker zijn spijsvertering in de war brengen.

Zwitserse pillen. van Richard Brandt te Schaffhausen. Deze pillen is men enkele jaren geleden begonnen in ons land te exploiteeren, met een verbaasenden ophef, alsof het geheel iets nieuws en bijzonders was en voortdurend treft men allerlei bluffende advertenties er van aan. Het is echter alweer een zeer oud middel onder een nieuwen naam, want het onderzoek heeft ons geleerd dat het hoofdbestanddeel aloë is, het purgeermiddel dat reeds in zoo veel vormen aan den man gebracht wordt. De pillen kunnen dus ontlasting veroorzaken, maar verder doen ze geen nut en zeker schade als men er zijn ingewanden aan gewent.

Hiertegenover maakt het een zonderlingen indruk in de lange »ingezonden mededeelingen» en advertenties in de nieuwsbladen te lezen dat ongeveer alle ongesteldheden er door genezen worden en zelfs, zooals woordelijk daarin wordt gezegd: »zware en gevaarlijke ziekten.»

Dr. Fr. Dornbluth zeide onlangs het volgende van deze Zwitserse pillen, waarmee wij ons geheel kun-

nen vereenigen en dat ook voor alle andere aloë-houdende pillen geldt, zooals **Holloway-pillen**, **Urbanus-en Schreuders-pillen**, **Slijm- en Maagpillen** enz.

„De pillen prikkelen zeer sterk den darm, zooals alle aloë-houdende middelen dit doen, waardoor vele ziekelijke toestanden, die een leek onmogelijk herkennen en onderscheiden kan, zeer kunnen verergeren en ten slotte gevaarlijk worden. Zoo b. v. alle gezwellen in de maag en den darm, die zich in den regel onder zeer onduidelijke verschijnselen ontwikkelen, tot dat een bloeding haar aanwezigheid doet kennen. Zoo ook het begin van buiktyphus, vele leverziekten, zoogenaamde hémorrhoidaal-kwalen; eindelijk alle kankerachtige aandoeningen, die door zulke middelen zonder twijfel verergerd, ja misschien zelfs veroorzaakt worden.

„Door menigvuldige herhaling van de prikkelende werkingen dezer pillen zullen zeker mettertijd ziekelijke verschijnselen veroorzaakt worden, die dikwijls op den trap van slijmvorming en bloeding zullen blijven staan, niet zelden echter ook tot wefselontarding en nieuwvormingen van kwaadaardigen aard, zoogenaamde kankerknobbels, kunnen leiden.»

Holloway's zalf. Dit smeersel is meer dan eens onderzocht: men heeft er in gevonden olijfolie, was, reuzel en bars, soms ook nog een weinig walschot, (spermaceti) en wat terpentijn. Een klein potje (100 gram) kost f 1,60. Als fabrieksproduct zou het nog met behoorlijke winst voor één tiende van dezen prijs te leveren zijn. Bijzondere geneeskracht heeft de zalf niet, maar zij kan in sommige gevallen eenige verzachting aanbrengen. Dat HOLLOWAY door den hoogen prijs duizenden in hun beurs bedriegt, is nog minder erg dan dat hij ook duizenden ongelukkig maakt door zijn zalf voor alle wonden en kwalen aan te bevelen, en daardoor maar al te dikwijls den lijder er toe brengt om het inroepen van geneeskundige hulp uit te stellen tot het te laat is. Een der advertenties van deze zalf draagt schandelijker wijze tot opschrift: *Het mes afgeschapt* en daarop wordt betoogd dat operaties bij het gebruik dezer zalf geheel onnoodig zijn. Hoe menigeen is hierdoor misschien ongelukkig geworden, die door een heelkundige operatie (die zelfs dikwijls pijnloos geschiedt) had kunnen geholpen worden.

Hartzema's rhumatiekmiddel. HARTZEMA, wiens eigenlijke naam BEREND HARTZEMA ENUMA is, onderscheidt zich van zijn collega-kwakzalvers door den wetenschappelijken klank dien hij aan zijn aanbevelingen tracht te geven, waarin hij spreekt van *eindproducten van onvolledige stofwisseling, concreten van urinezuur, oplosend vermogen van het bloed* en meer fraais. Ook is het merkwaardig dat deze zoogenaamde HARTZEMA zich zelf als een proefstuk aan het publiek voorstelt, want de voornaamste aanbeveling van zijn vocht is dat hij zelf, hij Hartzema, door zijn waar van rhumatiek en jicht is genezen!

De heeren professoren J. W. GUNNING en J. H. VAN 't HOFF te Amsterdam, hebben op verzoek van de rechtbank aldaar het mengsel onderzocht en de hoofdbestanddeelen bleken te zijn *Salicylzuur* en *ijzer*, stoffen die elke geneeskundige kent en in de gevallen waarin hij ze noodig acht doet gebruiken. Natuurlijk vraagt HARTZEMA een prijs ver boven de waarde van het vocht.

Voor den deskundigen lezer zij hier aangestipt dat blijkens een onderzoek van den heer KUIJSSB men een volkomen gelijk vocht krijgt door de *Sol. Chlor. Ferrici* der Pharm. met water verdund, door *Natrium hydroxyde* te praecipiteeren en, zonder verwijdering van het gevormde Chlor Natrium, onder verwarming er wijnsteenzuur bij te voegen tot het praecipitaat is opgelost, en daarna het in een weinig spiritus opgeloste salicylzuur er aan toe te voegen, zoo dat er 1 gram *Salicylzuur* op 300 gram vloeistof komt. Bij de rechterlijke instructie heeft H. de samenstelling vermeld, die hiermede overeenkwam behoudens een spoer salicylolie.

Hypophosphiten van Churchill. Deze middelen bestaan uit verschillende siropen, koekjes, wijn en pillen. Het zijn in woordelijken zin geen geheimmiddelen, in zooverre de fabrikant tenminste in hoofdzaak de samenstelling mededeelt. In de verschillende preparaten komen volgens hem voor de hypophosphiten of onderphosphorigzure zouten van kalk, soda, ammonia, ijzer, mangaan en chinine. Dit zijn stoffen die voor het meerendeel ook door de geneeskundigen gebruikt worden en in de apotheken te vinden zijn, maar eenigen waarborg dat zij werkelijk in de siropen, pillen, enz. van den Franschen fabrikant voorkomen heeft men natuurlijk niet.

Door de geneeskundigen worden enkele dezer genoemde onderphosphorigzure zouten nu en dan met succès gebruikt, maar elk ziektegeval, waarin zij mogelijk nuttig kunnen zijn, moet afzonderlijk beoordeeld worden en het is een ernstige kwakzalverij, ze als universeele geneesmiddelen tegen een zeer groot aantal ziekten aan te bevelen, zooals tegenwoordig in veelvuldig verspreide brochures geschiedt.

MAANDBLAD

VAN DE VEREENIGING

TEGEN DE KWAKZALVERIJ.

Redacteuren Dr. G. W. BRUINSMA te Steenberg en Dr. VITUS BRUINSMA te Leeuwarden. — Uitgever H. VAN BELKUM Kz. te Leeuwarden.

Lid der VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ is elk die haar doel wil helpen bevorderen en een jaarlijksche contributie betaalt van f3.— Men wordt lid door aanmelding bij den secretaris-penningmeester of een der andere bestuursleden. Het vereenigingsjaar loopt van 1 Jan. tot 31 Dec. De contributie wordt in het begin van het jaar per postwissel bij den secretaris-penningmeester te Leeuwarden ingewacht, die daarvoor in Februari formulieren toezendt. Over het niet aldus betaalde wordt in April per kwitantie beschikt.

De leden der Vereeniging ontvangen, behalve een exemplaar van het blad, zooveel exemplaren als zij aanvragen ter verspreiding. Voorloopig kan dit aantal echter, bij betaling van de enkele contributie, niet meer dan 10 per maand bedragen.

Dit blad verschijnt den eerste van elke maand. Prijs per jaar f 1,25, franco per post. Men abonneert zich bij alle boekhandelaars en bij den uitgever, doch niet anders dan voor den geheelen jaargang.

Het abonnementsjaar loopt van 1 Januari tot 31 December. Over het bedrag wordt in de eerste drie maanden beschikt.

BESTUUR DER VEREENIGING.

Dr. G. W. BRUINSMA, Geneesheer te Steenberg, Voorzitter.

P. KRUYSSSE, Apotheker „ Amsterdam.

Mr. J. C. MEIJER, Advocaat en Procureur te Leeuwarden.

Dr. VITUS BRUINSMA, Leeraar a.h. Gymnasium te Leeuwarden, Secretaris-Penningmeester.

GETAL LEDEN 1113.

De Statuten van de VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ zijn goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 10 November 1883, No. 26.

De eerste twee artikelen van deze Statuten luiden:
Art. 1 De Vereeniging tegen de Kwakzalverij is gevestigd te Leeuwarden.

Zij heeft ten doel de bestrijding der kwakzalverij, in het bijzonder die met geneesmiddelen.

Art. 2. De Vereeniging tracht haar doel te bereiken:

a. door het onderzoek van als geneesmiddelen aanbevolen stoffen;

b. door het nasporen van de bedriegelijke handelwijzen die bij het aanbevelen van de middelen worden te baat genomen;

c. door het bekend maken der uitkomsten van het onder a en b genoemde;

d. door het bevorderen van de toepassing der wettelijke bepalingen, die de kwakzalverij kunnen tegengaan;

e. door aan te dringen op betere wettelijke bepalingen ter bestrijding der kwakzalverij.

Het nadrukken van artikelen uit dit blad is geoorloofd en wordt, ter bevordering van het doel der Vereeniging, dringend verzocht.

INHOUD:

De Wonderdokter en zijn Gezin. Een Novelle door Mathilde. (Verkort).

Berichten. — Rechtszaken.

U. Sine Lechaux.

Correspondentie. — Varia.

De Wonderdokter en zijn Gezin.

Novelle door MATHILDE.¹⁾

(Verkort.)

I.

Geen naam was in den omtrek van het Overijselsche stadje Loonveld zoo vermaard als die van dokter Woude. Sommigen noemden hem spottend den wonderdokter, anderen beleedigend den kwakzalver; doch het meerendeel achtte zulke minder vleierende benamingen het uitloefsel van nijd en afgunst en allen waren het er over eens dat dokter Woude een groot man was, die der wereld door de uitvinding zijner pillen, zalf en druppels, welke hij Floresta noemde, een groote weldaad had bewezen.

Dagelijks stroomde van heinde en verre een breede schare van zieken en familiën van zieken naar Loonveld, naar het groote huis, waar dokter Woude elken dag zijn spreekuren hield, want reeds sinds lang maakte hij geen zieke-bezoeken; waartoe was dit ook noodig? Hij genas immers alle ziekten en kwalen met zijn Floresta-pillen, wier roem de grenzen der provincie en zelfs van Holland overschreed. Dokter Woude verdiende veel geld.

Elken dag was de wachtkamer van zijn spreekkamer overvol met lijders, die reeds alles hadden geprobeerd en nu baat zochten bij de beroemde Floresta-medicijnen.

De dokter had een eenige dochter, Flora, zijn oogappel en trots, want zijn andere kinderen waren allen jong gestorven op een zoon na, die echter zwak en gebrekkelijk was.

„Als u toen reeds uw Floresta-pillen had gehad, dan zou u ze zeker wel in leven hebben gehouden”, zeiden hem zijn varige bewonderaars.

„Ik geloof het ook”, was dan het verstrooide antwoord. En de aandoenlijke geschiedenis maakte de ronde dat dokter Woude zich met zulk een ijver op het zoeken van een wondergeneesmiddel had toegelegd, nadat een wreede kwaal hem van zijn meeste kinderen had beroofd.

Ook Flora's leven liep gevaar, toen hij juist het geneesmiddel ontdekte, of liever de verbinding van sommige planten en kruiden, die aan de Floresta haar wonderbaar genezende kracht moest geven.

De dokter had dit wel nooit verhaald, maar hij had het ook niet tegengesproken, en zoo was het verhaal met verscheidene bijzonderheden vastgeworteld geraakt in het volk en werd het in telkens grooter en grooter kring bekend. Sommigen van het soort, dat op alles en op iedereen wat te zeggen heeft, vroegen dan wel spottend, waarom de dokter dan de geneeskraft van zijn middel niet eens op zijn zoontje beproefde, maar anderen weer vonden het een schande om den dokter een verwijt te maken van het ongeluk, dat hem getroffen had door de gebrekkigheid van zijn zoontje, dat niet loopen kon, hoewel hij reeds over de tien jaar oud is.

De collega's van Dr. Woude hadden niet hoog met hem en zijn medicijnen op; geen wonder ook, hij ontnam te alle patiënten, en terwijl zij dag en nacht klaar moesten

staan om hen te bezoeken, bleef hun gelukkige collega kalm thuis en had nu reeds den naam een rijk man te zijn.

De familie van den dokter kwam weinig met de inwoners harer stad in aanraking. Hiertoe droeg ook bij dat mevrouw Woude weinig uitging. Zij was altijd droevig gestemd.

Men verheugde er zich algemeen over, toen zijn dochter, die een paar jaar op een buitenlandsch pensioonaat had doorgebracht, nu voorgoed thuis zou komen.

Dat zou zeker levendigheid geven aan het oude huis, dat zou den dokter wel den somberen plooi doen verliezen, die zich reeds op zijn gelaat vertoonde; een maand lang had hij zijn praktijk niet uitgeoefend en was hij afwezig geweest om zijn dochter van het pensioonaat af te halen en tot belooning van haar goed afgelegde studien met haar een uitstapje naar de Ardennen te maken.

II.

De lang verwachte Flora kwam te huis; lang verwacht vooral ook door Hendrik, een flink 20jarig jongmensch, die in het dorp bij zijn tantes woonde, en veel goeds van dokter Woude heeft ondervonden. Hij zal voor zijne rekening studeeren; 't is voor velen geen geheim dat als Hendrik arts is hij de zaak van den dokter zal overkrijgen en dan tevens alle kans heeft de beminnelijke Flora de zijne te mogen noemen. Hendrik gaat Papa en zijn dochter met het rijtuig athalen van het station. Op den rid naar huis spreken ze over België, waar de dokter en Flora vier weken vertoefd hebben.

„'t Is er *magnifique*,” zegt Flora, maar toch ben ik blij weer hier te zijn, *chez moi*, bij mijn lieven, besten vader; te genieten van zijn roem, te deelen in zijn verdiensten jegens de lijdende menschheid.”

Zij drukte zich teeder aan haar vader vast en vroeg Hendrik:

„Dis, Henri, heb ik niet alle recht trotsch te zijn op zoo'n vader?”

„Alle recht, juffrouw; de dokter is een weldoener der menschheid, een groot, beroemd man.”

„Kinderen, ge zoudt mij ijdel maken,” antwoordde de geneesheer met een glimlach, die iets gedwogens had, en toen zich tot zijn beschermeling wendend, ging hij voort:

„Morgen begint het werk weer, Hendrik; ik heb een genotvolle vacantie gehad, maar nu moet ik weer aan mijn plichten, terwijl de uwe je ver van ons voeren.”

„Ja, dat heb ik gehoord, Henri, je wordt student, en ook arts zoals papa! Weet je nog, hoe je vroeger mijn poes behandeld en haar bijna vergiftigd hebt?”

„Maar Flora . . . juffrouw wil ik zeggen, u heeft haar juist zoo erg gemaakt.”

„Door ze te veel Floresta-pillen in te geven? Ik dacht dat ze voor katten evengoed zouden werken als voor menschen. En dat hadt gij toch voorgeschreven, dokter Henri.”

Zoo schertsende bereikte men de woning.

Inderdaad werd hier het leven in de eerste dagen wat opgewekter dan vroeger. Slechts verdween een deel van de vroolijkheid eenige dagen later, toen Hendrik, volgens zijn plan, naar de academie te Utrecht vertrok.

III.

Met den Kersttijd kwam Hendrik Stijnen in Loonveld terug; de drie maanden aan de academie doorgebracht, hadden hem niets veranderd; hij vatte het student-zijn ernstig op. De omstandigheid dat hij studeerde op kosten van een ander, wekte hem tot vlijt en ijver op; het was hem onverschillig of zijn mede-studenten hem den spotnaam van braven Hendrik gaven, hij bezocht trouw de lessen en liet zich door niets van zijn studien afleiden.

„En verlang je nooit eens met pretjes mee te doen, Henri?” vroeg Brigitte, de jongste der twee tantes bij wie hij was opgevoed.

„Stellig wel, tante, dikwijls genoeg, maar toch kom ik liever zoo min mogelijk met hen in aanraking.”

„Omdat zij je minder gunstige levensomstandigheden tot een verwijt maken?”

„Neen, tante, dat niet . . . maar ik zal 't u renduit zeggen, ik kan den toon niet verdragen, waarop mijn medestudenten over Dr. Woude spreken, zoodra zij maar zijn naam hooren.”

„O foei, 't is schande, hoe durven zij dat; niets dan

nijd, Henri, niets dan nijd, geloof me”, riep tante Brigitte verontwaardigd uit.

Tante Willemine, de oudste, zweeg met samengeperste lippen en vroeg eindelijk bedwaard:

„En wat zeggen zij dan zoo al van hem?”

„Foei, hoe kun je daar nog naar vragen, Mine?”

Een bestraffende blik deed Brigitte zwijgen en tante Willemine herhaalde haar vraag.

„Och, tante, 't eerste woord is: „Ah zoo, kom je uit Loonveld, dan ken je zeker ook dien kwakzalver Dr. . . . Dr. och, van die Floresta-pillen, je weet het wel! U begrijpt hoe mij dan het bloed naar het hoofd stijgt.”

„En wat zeg je dan wel?”

„Wel, tante, ik beweet bij hoog en laag, dat Dr. Woude een knap man is, een ervaren geneesheer en dan antwoorden ze, dat kan best waar zijn, maar een slimme vogel is 't zeker. Hij moet geld maken met zijn pillen, die goed zijn voor alles en eigenlijk voor niets. 't Is verschrikkelijk dat aan te hooren.”

„Maar dat mag je niet aanhooren, Henri, dat mag je niet”, verklaarde tante Brigitte scherp.

Tante Willemine was druk bezig met haar stofdoekje een denkbeeldig smetje van haar theekistje te verwijderen.

„Wiens brood men eet, wiens woord men spreekt,” is mij reeds eenmaal gezegd, toen ik vol vuur Dr. Woude en zijn Floresta verdedigde.”

Verschrikte zag tante Willemine hem aan, maar zij zeide nog niets en Hendrik ging voort:

„U begrijpt dus wel, heve tante, dat ik, afgezien van elke financiële reden, bij verkiezing het gezelschap der studenten vermijd. 't Is me zoo dikwijls gebeurd dat ik onaangenaam gestemd naar huis terugkeerde, ontevreden met mij zelf en mijn lot.”

„Ik weet niet of die struisvogelpolitiek wel de beste is,” zeide tante Willemine eindelijk nadenkend.

„Neen, zeker niet,” riep Brigitte op heldhaftigen, oorlogzuchtigen toon, „het is je plicht, Henri, om met den meest mogelijken nadruk de eer van je weldoener op te houden, en dus ook de eer van zijn geneesmiddelen. En dat moet je toch al heel gemakkelijk vallen, je hebt maar te wijzen op zijn uitgebreide praktijk, op de schitterende uitwerkingen zijner geneesmiddelen; ik heb toch mijn leven lang aan verstopte neusgaten gesouffreerd en sinds ik de Floresta-druppels gebruik, voel ik er niets meer van, en Willemine dan, wat is ze vroeger een martelaars geweest van de rheumatiek. . . .”

„Toen ik nog tijd had om kwalen te hebben.”

„Maar wees toch zoo ondankbaar niet, zuster! Die zalf heeft wonderen verricht en Heintje van den bakker en de zoon van den notaris en . . . en . . . 't is te veel om ze op te noemen.”

Hendrik bleef zwijgen en tante Willemine ruimde met haar gewone vlugge bedrijvigheid het avondmaal op, terwijl tante Brigitte voortging de wonderbare kracht der Floresta tot de wolken te verheffen.

IV.

Zoo ging er een tweetal jaren om zonder dat er uiterlijk iets in de omgeving van Dr. Woude veranderd was.

Geregeld kwam Hendrik thuis; nog voor geen enkel examen was hij gestruikeld. Dr. Woude zag hem met rechtmatigen trots aan en verborg noch voor Flora, noch voor de tantes, dat hij plan had hem tot opvolger te maken. Tot nu toe zweeg hij echter over den innigen band, waarmede hij den jongen dokter aan zijn gezin wilde kluisteren; intusschen werd het debiet der Floresta-pillen steeds grooter en grooter, zelfs in Amerika werden zij op ruime schaal geëxploiteerd en het stond vast dat de dokter veel, zeer veel geld verdiende.

Mevrouw Woude echter was niet sterk en werd zwakker en zwakker, zonder dat de dokter en zijne dochter het schenen te bemerken. Door een gesprek met het zieke jongetje Anton werd Flora er echter opmerkzaam op gemaakt.

Den avond bij het avondeten, zag Flora haar moeder aan en nu begreep zij niet hoe zij zoolang blind had kunnen zijn; mevrouw Woude zag er blijkbaar afgemat en vervallen uit; zoowel het opstaan als het loopen scheen haar moeilijk te vallen, nu en dan kachte zij erbarmelijk. De dokter was niet thuis en zou eerst 's avonds laat komen;

¹⁾ Deze novelle komt voor in den loopenden jaargang van *De Katholieke Illustratie*, nummers 27 tot 37, die ons door de Uitgevers werden toegezonden. Wij weten niet beter aan de bedoeling van die toezending te voldoen en tevens hulde te brengen aan de uitstekende strekking van deze novelle, dan door haar in ons Maandblad verkort op te nemen, zij het ook dat zij daardoor iets aan waarde moet verliezen. Onze lezers zullen zeker met ons oordeelen, dat de talentvolle dame, die hier onder den naam Mathilde schrijft, aan het doel, dat onze Vereeniging nastreeft, een grooten dienst heeft bewezen.

zoodat zij met haar moeder alleen haar avondbrood at.

"Mama," vroeg Flora plotseling, "is u niet wel?"
"Hoe vraag je dat, kind?" was de verwonderde weder-vraag.

"Och, me dunkt u ziet er zoo vermoed uit."
"Dan moet het wel erg zijn, nu je het ook opmerkt. Neen, ik ben niet onwel, alleen wat moe. Ik zal vroeg naar bed gaan, dat zal het beste zijn."

"Blijft u dan morgen wat langer in bed, mama?"
"Hoe kan dat, kind, met de kerk?"

"Als u naar de Hoogmis wil, zal ik wel vroeg gaan"
Een dankbare blik trof haar uit moeders oogen en met bewogen stem antwoordde mevrouw:

"Dank je voor je goede bedoeling, Flora-lief, maar heusch, 't is niet noodig als ik vroeg naar bed ga."

"U moest wat Floresta pillen innemen, en u heelmaal onder behandeling van papa s'ellen. U zal zien, dat hij ze u voorschrijft."

Mevrouw schudde het hoofd en antwoordde:

"Dank je, kind, dat doe ik niet."

"En waarom niet?"

"Omdat ik geen vertrouwen heb in Floresta, voor mijn kwaal," liet zij er oamiddeljk op volgen.

Flora besloot haar vader op te wachten, nadat haar moeder zich ter ruste had begeven, maar 't werd te laat en daarenboven meende zij dat het beter was tot den volgenden morgen te wachten om haars vaders nachtrust niet te verstoren door ongunstige berichten.

Den volgenden morgen precies om halfzes stond mevrouw Woude op en wilde zich gaan kleeden, toen zij door een duizeling overvallen werd en zich aan de waschtafel moest vast-rijpen om niet in elkaar te zakken; met moeite trachtte zij een stoel te bereiken, doch een tweede duizeling greep haar aan en zij viel nu op het tapijt bewusteloos neer.

Er kwam hulp; de zieke werd te bed gebracht en kreeg na korten tijd haar bewustzijn terug. Doch zij voelde haar einde naderen. Een oogenblik met Flora alleen zijnde sprak zij:

"Laat nu mijnheer pastoor roepen, ik heb nu mijn volle bewustzijn, wie weet of het mij niet spoedig weer verlaat."

Juist kwam de dokter binnen en snikend bracht Flora hem het verlangen harer moeder over; hij verbleekte, voelde haar pols en fluisterde het meisje toe:

"Ga en zend iemand."

"Is 't noodig, papa?" vroeg zij, terwijl haar knieën knikten en een sluier langs haar oogen trok.

"'t Is ten minste raadzaam," antwoordde hij zacht.

Met wankelende schreden ging Flora de kamer uit en man en vrouw bleven alleen.

De dokter stond met neergeslagen oogen naast het bed der gade, die hem zoovele jaren trouw ter zijde gestaan had en naast wie, eerder dan met wie, hij den moeilijken tocht door het leven had gemaakt en hij vond in dit plechtige oogenblik niets om haar te zeggen.

"Daniel," sprak zij eindelijk met zwakke stem, "moge God je geest verlichten."

Hij bleef zwijgen en beet zich op den knevel.

"Ik zie 't alles zoo duidelijk in; trek je terug nu het nog tijd is; 't heeft te lang geduurd."

"Nu maakte hij een ongeduldige beweging; zij trachtte zich nog op te richten.

"Ga niet heen, ga niet heen! Die ongelukkige zaak heeft ons genoeg verwijderd gedurende ons leven, laat zij nu ten minste ons niet meer scheiden. Vergeef je mij alles, Daniel?"

"Ik heb je niets te vergeven, Anne."

"Toch voel je bitterheid tegen mij. Och, Daniel, vergeef het me, ik kon er niet aan gelooven, ik kon het niet goedkeuren."

"Dat is nu alles voorbij. Spreek er niet meer over; als Flora het maar niet hoort. Stil, daar komt ze."

Weinige oogenblikken later trad de geestelijke binnen en bleef met de zieke vrouw alleen. Toen nam zij afscheid van hare kinderen.

Den volgenden ochtend, toen de zon opging, was Dr. Woude weduwnaar en zijne kinderen waren moederloos.

De slag was zoo onverwacht en zoo spoedig gevallen, dat niemand zich nog een duidelijke voorstelling van het gebeurde maken kon; alles scheen nog een droom.

Eerst toen de begrafenis voorbij was en het leven langzamerhand zijn gewonen regelmatigen loop hernam, begon men de vreeselijke leegte te gevoelen, welke de dood der stille, opofferende vrouw des huizes achterliet.

Flora vooral was als gebroken; bij haar smart voegde zich nu ook het zelfverwijt, dat zij zoo weinig voor haar moeder had gedaan, zoo weinig liefde haar getoond.

Haar vader was hoogst kalm; de banden tusschen hem en zijn vrouw waren zoo losgeraakt door de jaren en door het verschil van levensopvatting, dat hij haar beengaan niet anders bemerkte, dan door het verschil in den dagelijkschen regel van het huishouden.

Zijn voornaamste zorg was en bleef Flora; toen zij in de eerste smart zich om zijn hals wierp en weende:

"Och, papa, had mama eerder de Floresta's gebruikt!"
toen kwam er een zonderlinge uitdrukking in des dokters oogen, die zij echter niet opmerkte en hij antwoordde niets anders dan:

"Ja, kind, tegen den dood is geen kruid gewassen. Zover reikt de kunst niet!"

Maar 't bleef in Flora's geest vastgeworteld, dat mama niet zou gestorven zijn, als ze bijtijds van haars vaders wonde middel had gebruikt.

V.
Met den grootsten lust en ijver, zette Hendrik zijn studiën voort; de hoop op Flora's hand was hem de sterkste spoorslag tot het spoedig verkrijgen van den vurig verlangden graad.

In den loop van den winter, volgend op het overlijden van mevrouw Woude, maakte Hendrik na lang ingespannen geweest te zijn een wandeling langs de buitensingels toen 't hem inviel, dat hij zijn huisbazin beloofd had eens naar haar broeder te kijken, die al sinds maanden sukkelde aan een zeeren voet.

Hij herinnerde zich dat deze broeder, een warmoezenier, in een der zijstraten woonde en besloot hem nu meteen te bezoeken.

Na eenige vragen kwam hij aan de rechte deur en daar deze aanstond, trad hij binnen; een onderdrukt gekerm uit een der kamers trof zijn oor; hij klopte aan en zag daar

een vrouw, een jong meisje en nog een paar kinderen rondom een man staan, die in een leuningstoel zat, terwijl zijn verbonden been op een stoel voor hem rustte.

"Mag ik binnenkomen?" vroeg hij, ik kom op verzoek van juffrouw Maandag eens kijken hoe u 't maakt."

"O ja, mijnheer is student. O 't gaat slecht, heel slecht met vader," antwoordde de vrouw, hij heeft zulke vreeselijke pijnen."

"En hebt gij geen dokter gehaald?"

Hendrik wist wel dat dit niet het geval was, want zijn juffrouw had 't hem uitdrukkelijk gezegd:

"Mijnheer, krijg u er hem toe een dokter te laten komen, want zij doen niets dan knoeien met dat been, en mijn zuster is erg eigenwijs weet u, en laat mijn beurs naar hun pijpen dansen."

Een blik op de vrouw des huizes schonk Hendrik de overtuiging dat zij geen katje was om zonder handschoenen aan te vatten, en wel zorge dat zij 't roer van haar huishoudelijk scheepje niet uit de handen gaf.

"Is u al dokter?" vroeg zij scherp.

"Nog niet, ik kom ook maar alleen zien, wat het eigenlijk is, maar ik zal niets voorschrijven, dat durf ik niet op mij nemen, gesteld zelfs dat ik het mocht."

"Ik wou dat u me helpen kon, mijnheer," sprak de lijder hem smartelijk aanzijnde; ik lijd zoo verschrikkelijk en dan reeds lang."

"Maar wat doet ge er dan voor, niets?"

"Niets, dat kunt ge begrijpen, wel mensch! we hebben al meer dan f 25 uitgegeven aan Floresta-zalf en Floresta-pillen."

Er tot bewijs harer woorden, wees zij naar een rekje, waarop netjes een half dozijn van de Hendrik zoo bekende potjes gerangschikt stonden en een toren van de dito doosjes.

"Daar heb ik zijn voet dadelijk mee gewreven en het zal ook wel beter worden, als hij maar geduld heeft, maar jawel! daar mankeert het hem aan en sien kan ook niet wachten; 't is God geklaagd, zooals ze mij altijd aan de ooren jengelt om een dokter te laten halen, en ik zeg altijd, die weten er niets van, minder dan niets. Hoelang heb ik niet gedokterd over mijn maag, en hoeveel guldens zijn niet naar dokter en prefeester gegaan en 't hielp geen zier, maar toen ben ik met de Floresta-pillen begonnen en ik had nog geen twee doosjes op, of ik was mijn zieke maag kwijt en heb er nooit geen hinder meer van gehad en toen zei ik, ja dat ze ik, wat er ook gebeurt, geen dokter komt hier ooit meer over den vloer en wat ook de kinders of den man hebben, altijd neem ik niets anders dan Floresta."

't Was onmogelijk den woordenstroom der verontwaardigde vrouw te stuiten en Hendrik deed er dan ook maar liever geen poging toe; hij voelde zijn hart beklemmen, telkens als hij 't woord Floresta hoorde en verzocht toen den man zijn voet van de windselen te ontdoen en het zieke lichaamsdeel hem te vertoonen.

De vrouw zag hem vinnig aan en men kon zien dat zij den grootsten lust had om den indringer weg te duwen.

"Afein," zeide ze eindelijk op den toon van iemand, die door overmacht gedwongen de vlag strijkt, gaat u uwes gang, en dan heeft sien d'r hart rust, maar ik zeg, als de Floresta niet helpt, dan helpt niemandal."

"Och, mijnheer, 't doet zoo'n pijn," zuchtte de man, en ik heb mijn voet zoo noodig."

"Hoe heb je 't gekregen?" vroeg Hendrik.

Nu kwam de vrouw er tusschen en zij gaven een lang, omstandig verhaal over de wijze waarop de warmoezenier een zwaren boontak op den voet gekregen had.

"En is er geen dokter bij geweest? In 't geheel niet?" vroeg Hendrik verbaasd.

"Wel neen, mijnheer, als men Floresta gebruikt, dan heeft men geen dokter noodig," verklaarde de vrouw belist.

Juist was het laatste windsel verwijderd en Hendrik zag een afgrijpselijke wonde.

"Ach, mijnheer, ik kan niet zeggen, dat het een oogenblik beter is geweest dan in het begin, 't is altijd erger en erger geworden."

"Dat wil ik gelooven, 't is verwaarloosd," zeide Hendrik bijna toonloos van schrik.

"Verwaarloosd, mijn maag was niet verwaarloosd," riep de vrouw driftig uit, "daar had ik dokters genoeg bij en toen ik de druppels innam en met de zalf van buiten er op wreef, was ik in drie maanden er af."

"En hoelang hadt je er aan gesukeld, juffrouw?"

"Vijf maanden, neen zes, geloof ik!"

De gedachte drong zich bij Hendrik op, dat de maag-kwaal, zoo ze zich bij den dokter had gehouden, misschien wel na een of twee maanden zou geweken zijn, maar hij had den moed niet zijn overtuiging uit te spreken.

"En als hij maar trouw nog een potje zalf er op laat smeren, dan zult ge zien, dat hij over een week of drie heelmaal klaar is."

"Dat heb je mij al zeven weken lang gezegd," zuchtte de patient, "maar je hoort naar niets; wat goed is voor je maag, kan toch best niet deugen voor mijn voet."

Hendrik voelde zich duizelig worden bij die eenvoudige woorden, welke een gedachte bevatten, die reeds sinds lang zijn geest had gekweld en die hij steeds verjaagde door zijn vertrouwen op dokter Woude's bekwaamheid en eerlijkheid te verlevendigen.

"Floresta helpt voor alles," sprak de vrouw op bazigen toon.

"Mij heeft het niets geholpen, niets," klaagde haar man, "en ik ben toch waarlijk baas in mijn huis; dus, mijnheer, doe me plezier, en brengt u me morgen een dokter, die naar mijn voet komt zien en bedank mijn zuster wel voor haar belangstelling."

"Als je er later maar geen berouw van krijgt," snauwde hem op bitteren toon zijn wederhelft toe.

Hendrik kreeg nauwelijks een groet van haar, toen hij vertrok, en met hevige schaamte moest hij zich bekennen dat Flora's vader niet te gelukwenschen was met zulk een vurige aanhangster. Hij kon zijn huisvrouw geen geruststellende berichten geven van haar broer en verzekerde dat het hoog tijd was, geneeskundige hulp in te roepen.

"Ach, gunst, als het maar niet te laat is; ik hoop dat het voor Keetje een goede les zal wezen, nooit meer zoo op eigen handje te dokteren, maar zij is onverbeterlijk, vrees ik."

"Dat middel heeft haar toch goed geholpen met haar maag," zei ze.

"Dat wil ik gelooven, mijnheer! Toe ze zoo aan het sukkelen was, hadden we zomer en zij at niets dan onrijpe vruchten en dronk altijd water met azijn, toen ze met die Revalenta, of hoe dat goed ook heeten mag, begon, was de zomer voorbij en 't is dus geen wonder als zij beter werd, maar als ze niets had ingenomen was het 't zelfde geweest."

't Was Hendrik of de grond onder zijne voeten steeds lossen en lossen werd; hij antwoordde niets, wenschte de vrouw goeden nacht en ging naar zijn kamer.

Maar het studeeren vlotte dien avond niet:

"Zal dat nu altijd zoo gaan, zal ik altijd mijn eigen overtuiging moeten verzwingen, om mijn schoonvader en wel-doener niet af te vallen?" zoo vroeg hij zich af, "maar er zal toch wel geneeskraft in de Floresta's schuilen; mijn weldoener is te eerlijk om zoo de menschen te bedriegen, zulk een verantwoordelijkheid op zich te nemen. De domheden van zulke bekrompen menschen als die tuiniersvrouw komen toch niet op zijn rekening."

Maar 't hinderde hem reeds te denken, dat wanneer er niemand was, zoo onverstandig als Keetje, het met het succes der Floresta uit zou wezen.

Den volgenden morgen ging hij naar een hoogst bekwaam en achtenswaardig chirurgijn en verzocht hem zich met de behandeling van den zieke te belasten; de dokter vroeg hem naar eenige bijzonderheden, maar Hendrik kon het niet van zijn hart verkrijgen over de Floresta te spreken, daar de geneesheer wist dat hij op rekening van den vader dier wonderpillen studeerde.

Zoodra hij den zeeren voet zag, betrok het gelaat van den geneesheer en hij zeide in 't Latijn een paar woorden tot Hendrik, die hem deden verbleeken.

"Ik kom vanmiddag terug," sprak hij kortaf en wenkte de vrouw hem naar buiten te volgen.

"Hoor eens, moeder!" zeide hij haar, "je geknoei heeft rampzalige gevolgen; er is maar één middel om je man te redden en dat is nog heden zijn voet af te zetten."

Verslagen staarde zij hem aan en kon geen woord uiten.

"Hadt je dadelijk mij of een ander geroepen, dan was hij sinds lang weer op de been geweest, nu kan niets zijn leven redden dan spoedige afzetting."

Nu barstte zij in luide snikken los en verklaarde dat zij het niet zou toestaan, dat het haars mans ongeluk was, dat de dokters hun eigenbelang alleen raadpleegden en daarom alles afkeurden, wat hun niet aanstond.

De dokter nam zijn hoed en sprak kortaf:

"Ik kom vanmiddag terug, weet dan wat je besloten hebt en bereid je man bedaard er op voor. Ik geloof echter dat het niet noodig zal zijn, want je geschreeuw zal hem wel reeds op de hoogte hebben gebracht."

Met Hendrik verliet de chirurgijn het huis, de laatste sprak geen woord en zijn gezelf vond dat stilzwijgen onuitsprekelijk druwend.

"Dokter," begon hij eindelijk, "geloof je dat de wond door de behandeling der vrouw zoo verergerd is?"

"Waardoor anders? Dit is weer een geval uit duizend, dat bewijst hoezeer die vervaardigers van geheimmiddelen erger booswichten zijn dan menige dief en moordenaar; zij zijn in het gunstigste geval niets dan gemeene bedriegers."

"Maar geloof u dan niet dat er geneeskraft in die middelen zit?"

"Jongmensch, ik had tegenover u liever over deze zaak gezweven, maar ik heb hoop, dat ge eenmaal zooveel invloed op Woude zult verkrijgen om hem onder het oog te brengen, dat hij met zijn Floresta duizenden en duizenden ongelukkig maakt, al is 't niet rechtstreeks, dan toch zeker indirect, zooals hier het geval is. 't Beste wat men van zulke geheimmiddelen zeggen kan, is dat zij niet schaden, maar helpen. . . ge weet nu toch genoeg van de geneeskunde af om te begrijpen, hoeveel moeite het kost een enkele ziekte te leeren kennen en haar dan te bestrijden; hoe is 't mogelijk dat men dan van te voren een middel klaar maakt, dat voor alle kwalen dienstig is?"

"Maar . . . maar Dr. Woude is toch ook een gestudeerd man," sprak Hendrik aarzeland; "hij was een voornaam geneesheer zelfs vóór dat . . ."

Met een mengeling van spot en medelijden zag de dokter hem aan.

"Voor dat hij aan 't kwakzalveren ging, jawel! Nu, vertel hem dit staaltje van de onfeilbaarheid zijner Floresta's maar en van middag zie ik je zeker wel bij den armen kerel."

Hendrik ging zijn hospita verslag brengen van de treurige zaak en ried haar aan zich naar de woning haars broeders te begeven om dezen over te halen zich aan de operatie te onderwerpen.

Juffrouw Maandag, hoewel diep geschokt door de jobstijding, was veel te kloek om zich uit het veld te laten slaan en begaf zich dadelijk naar den zieke, die intusschen reeds zijn toestemming had gegeven, maar Keetje was nog niet tevreden.

Zij schold op alle dokters en verklaarde haar handen in onschuld te wasschen, want 't was toch haar schoonzuster, die alles te bestellen had en als zij maar voort mocht blijven gaan met haar behandeling, dan zou de afzetting onnoodig blijken en haar man zijn beide voeten kunnen behouden.

Dit was haar niet uit het hoofd te praten, zelfs toen de arme man met goed succes de pijnlijke bewerking onderstaan had en allengs genas; dikwils vroeg Hendrik zich zelf af hoe zijn Flora wel oordeelen zou over zulk een blinde vereerster haars vaders.

Telkens echter wanneer hij den man tegenkwam met zijn kruik onder den arm en zijn eenen voet, dan overviel hem een smartelijke gewaarwording, iets als een gevoel van schuld tegenover het slachtoffer der Floresta.

VI.

In zijn studiën trachtte Hendrik Stijnen vergetelheid te zoeken voor de hinderlijke gedachten, die hem steeds vervolgden; het was of hij nu telkens en telkens weer iets nieuws moest zien of hooren, dat zijn wantrouwen in het wondermiddel aan het wankelen kon brengen.

Aan een steunsel klampte hij zich met de wanhopende kracht van een schipbreukeling vast; hij geloofde nog steeds aan de eerlijkheid en goede trouw van zijn weldoener; als het waar was dat door de Floresta's de wereld bedrogen werd, dan was Dr. Woude de eerste bedrogene.

Intusschen trachtte hij vrede met zijn eigen geweten te vinden, door het vaste voornemen te maken, zoodra hij als dokter Woude's opvolger gevestigd was, zich van de Flo-

resta's los te maken en in geen geval dien handel voort te zetten.

Gaarne stelde hij zich voor dat hij Flora's vader overtuigde van het dwaze, dat in een algemeen geneesmiddel gelegen was; en geen twijfel meer, dacht hij, zoodra de dokter het inzicht, zal hij niets met de fabricatie der geneesmiddelen willen te doen hebben; ik zal practiseeren als elk gewoon geneesheer.

Maar er waren ook oogenblikken, waarop Hendrik niet zoo zeker was van den goeden uitslag zijner pogingen en zich voor de onaangename vraag geplaatst voelde:

„Een van beide is waar, of dokter Woude is een hoogst middelmatig geneesheer en lichtgelovig mensch, die aan de onfeilbaarheid van zijn eigen medicament geloof, of hij weet dat zijn Floresta geen andere kracht heeft dan die, welke zij aan de eenvoudigheid der menschen dankt.”

Maar als het zoo was, dan zou de chirurgijn gelijk hebben, dan was zijn hooggeschatte weldoener niets dan een schurk, erger dan menig dief en moordenaar, die wetens en willens misbruik maakte van de kwalen der menschheid en ze verergerde in plaats van ze te verlichten, dan was zijn geld en dus ook dat van Flora, misdadig verdiend, dan kleeft er de zonde van de leugen aan, en hij was bestemd om die leugen te doen voortduren; dan zou hij ook geld moeten slaan uit de ellenden zijner medemenschen, en dat tegen beter weten in. Zoover durfde Hendrik nauwelijks doordenken; het koud zweet brak hem uit, als hij bedacht hoe de dankbaarheid hem aan de ketens had gelegd en zijn geheele toekomst eigenlijk aan zijn weldoener behoort.

Tevergeefs trachtte hij zijn geweten te sussen, de zaak van den besten kant te bezien; zijn rechtschapen gemoed en helder verstand kwamen onophoudelijk in opstand en hij begreep, dat hij op den duur zoo niet zou kunnen leven.

De zomervacantie brak aan en hij keerde weer naar Loonveld terug, doch lang zoo vroolijk niet meer als de vorige jaren; zijn tweestrijd bleef voortduren en hoe zijn hart ook van blijdschap klopte bij de gedachte aan het wederzien zijner Flora, toch was die vreugde niet onvermengd als hij dacht tot welken prijs hem haar hand zou worden toegezegd. Zoodra was hij echter niet weer onder invloed van den dokter of zijn gewetensbezwaren verzakten; hij kon het geloof noch aan de hooge kunde, noch aan de eerlijkheid van zijn weldoener opgeven.

Den tantes viel zijn veranderd uitzicht op; hij was mager en bleek geworden, vonden zij, en rieden hem aan de Floresta's te beproeven; zelfs verzocht Brigitte den dokter zijn invloed te gebruiken om den eigenzinnigen neef daartoe over te halen.

De dokter zag Hendrik over de tafel aan en glimlachte; die glimlach sneed zijn beschermeling door de ziel en vervolgde hem nacht en dag.

„Wel zeker, 's morgens, 's middags, 's avonds twee pillen”, zeide hij schertsend.

Van dat oogenblik kende Stijnen geen rust; hij voelde nu duidelijk dat hij in dien twijfel niet langer leven kon, dat hij tot elken prijs zekerheid moest hebben over de goede of kwade trouw van den dokter.

Hij wist dat het eenige middel daartoe zou wezen de pillen scheikundig te onderzoeken, maar toch schrikte hij er voor terug dit middel aan te wenden, dat de waarheid hem onherroepelijk zeker voor oogen zou stellen.

Geschikter vond hij het, de patiënten na te gaan, met hen te praten, de zoogenaamde genezenen naar hun ziekte en herstel te ondervragen en daaruit zich een meening over de Floresta te vormen.

Helaas! niets kwam hem in zijn vertrouwen steunen, alles werkte samen om hem de overtuiging te geven dat zij, die hun herstel aan het geheimmiddel dankten, of ingebeelde zieken, waren, of zenuwachtige schepsels, of wel lijdens, die zonder het middel even spoedig zouden genezen zijn en misschien nog spoediger; bij sommigen scheen de Floresta een schijnbare verlichting van pijn te geven, bij anderen was het slechts een tijdelijk herstel, even gemakkelijk ook aan geheel verschillende oorzaken toe te schrijven; maar velen daarentegen bracht het middel slechts verergering aan, hield hen ziek en slepend, maakte de tuschenkomst van den geneesheer eindelijk overbodig. Het geval van den Utrechtschen tuiner herhaalde zich onder de patiënten van Dr. Woude telkens en telkens, hoewel het Hendrik duidelijk werd, dat deze soort het minst voorkwam onder hen, die persoonlijk den geneesheer kwamen raadplegen. Wanneer deze werkelijk inszag dat de geneezing opgehouden en vertraagd werd door de Floresta, dan schreef hij andere geneesmiddelen voor, doch steeds onder den naam van zijn geheim, en veinsde dat de hoedanigheid dezelfde was, maar de hoeveelheid alleen verschilde.

Diepe neerslachtigheid maakte zich meester van Hendrik; zijn vroolijkheid was verdwenen, in gedachten scheen hij altijd te verkeeren, en zelfs Flora's zilveren stem kon geen glimlach op zijn vastgesloten lippen brengen.

VII.

Eindelijk kon de student zich niet langer bedwingen; hij nam de Floresta, zooals zij verkeerde onder de hand der bereiders, en zooals zij later werd, nadat de dokter er zijn geheimzinnige kracht aan had toegevoegd en legde zich met ijver toe op het scheikundig onderzoek.

Na lang zoeken kwam hij tot het resultaat dat de pillen uit niets anders bestonden dan uit aloë, venkel en meel, terwijl een welriekende olie er den eigenaardigen geur aan gaf.

Tot deze ontdekking gekomen staarde hij als wezenloos voor zich uit en wankelde, de sluier was nu geheel weggevallen; de man, dien hij steeds als een hooger wezen had vereerd, wien hij alles dankte, was niets meer dan een lage bedrieger, die speculeerde op de ellenden der menschheid, om arme, bekrompen schepsels geld te ontklokken, dat hun geen geneezing, maar dikwijls genoeg verergering hunner kwalen kwam brengen; de Floresta's kostten hem slechts zeer weinig en de winst, die hij er op maakte, was een woekerwinst, niets meer!

Voor hem lag een gebruiksaanwijzing, een nieuw prospectus der Floresta-geneesmiddelen in drukproef; vroeger had Hendrik die snorkende aanprijzingen, die hoogdravende verklaringen van allerlei dankbare patiënten zeer natuurlijk gevonden, nu walgde hij er van.

Elk woord grinsde hem aan als een afzichtelijke leugen, als een slechte daad; de dokter wist genoeg dat zijn pillen en druppels tot niets dienstig waren, dat zijn zelf uit niets anders bestond dan uit was en eenige geurige oliën en

toch had hij 'thart aan de geheele wereld te verkondigen dat zij zoowel goed waren voor tering als voor klieren, voor brandwonden als rheumatiek en asthma.

„'t Was afschuwelijk, afschuwelijk! en daarvoor had de dokter hem aan de armoede onttrokken, hem een goede opvoeding doen geven, zijn beroep gekozen, zijn tantes gevleid, zijn uitrusting en studiën betaald, hem de hoop gegeven op zijn dochter en zijn onrechtvaardig verkregen rijkdommen, alleen opdat Hendrik zich verplicht zou achten de stem van zijn geweten te smoren, zijn eigen oordeel te verstikken en blindelings hem te volgen op het pad, dat hij zich had uitgekozen.”

Hij kon niet meer terug zonder zich van de grootste on dankbaarheid te laten beschuldigen, zonder Flora te bedriegen, die nooit weten mocht, wat in zijn ziel omging, zonder zijn tantes een vreeselijke teleurstelling te bereiden, zonder geheel en al met zijn toekomst te breken en zijn beroep, dat hij zoo innig lief had, vaarwel te zeggen.

Dit alles kwam hem met ijzingswekkende klaarheid voor oogen.

Hendrik was te goed Christen en te flink man om niet te begrijpen dat hij niet leven mocht met een voortdurende leugen op de lippen, dat hij de bedriegelijke aanprijzingen van het wondermiddel niet met zijn naam onderteekenen mocht, dat zelfs de hand van Flora te duur gekocht zou zijn door leugen en bedrog.

Hij ging zijn tante, tevens zijn pleegmoeder, zijn vriendin, raadplegen.

„Laat eens hooren, beste Hein, wat je op 'thart hebt en of ik er iets aan doen kan.”

„Misschien heeft hij wel gekibbeld met Flora,” dacht zij, „als 't niet erger is dan dat, zal 't wel in orde komen.”

En Hendrik stortte zijn hart voor de trouwe ziel uit, hij verhaalde haar alles.

„En, nu tante”, zoo eindigde Hendrik zijn lang en treurig verhaal, „zeg me nu, wat moet ik doen? Welke weg staat mij open.”

Zij zag hem aan, hare handen trilden, haar oogen knipten zenuwachtig toe en haar stem beefde toen zij antwoordde: „Slechts één weg, Hendrik, die van den plicht.”

„En wat is mijn plicht? Dankbaarheid of ondank?”

„Er is hier van geen ondank sprake! O, denkt ge dat het mij verwondert van je te hooren, wat ge mij daar straks toevertrouwdet? Denkt ge, dat ik nooit hetzelfde gedacht, hetzelfde gevreesd heb. Ik ben maar een eenvoudige vrouw, ik weet niets van geneeskunde af en toch heb ik me dikwijls afgevraagd wat bij u het resultaat uwer studiën is, of 't mogelijk was de meest uiteenlopende ziekten, welke men noch onderzocht, noch zelfs gezien heeft, te genezen door een vooruit toebereid geneesmiddel. Ik heb mij meermalen gekweld met de vraag of niet dikwijls arme menschen hun geld verkwisten aan zulk een duur middel; of zij hun gezondheid niet in de waagschaal stelden door niet bijtijds geneeskundige hulp in te roepen. Ik voor mij heb nooit eenigen baat gevonden noch bij Floresta-pillen, noch bij Floresta-druppels; 't eenige wat mij hielp, was de zalf, wanneer ik mij gebrand of gesneden had, maar dan vroeg ik me af, of die wondjes niet even spoedig zonder dat zouden genezen zijn. Dit is mij dikwijls door den geest gegaan, maar nooit is 't in mij gekomen dat Dr. Woude wetens en willens de menschen bedriegen zou, dat hij zelf goed begreep, dat zijn Floresta niets kon uitwerken en dat hij ze toch verkocht en daardoor rijk werd.”

„En er is geen twijfel mogelijk, 't is zoo, helaas!” zuchtte Hendrik.

„Dan vraagt ge nog, wat ge doen moet, Hendrik? Kunt gij voortgaan op het voetspoor van Dr. Woude de menschen te bedriegen? Kunt gij de Floresta aanprijzen, terwijl ge zelf beter dan iemand weet, dat ze tot niets dienstig is? Kunt gij als zijn schoonzoon genieten van het geld, dat hij door bedrog bijeengegaard heeft? Kunt gij dat met uw geweten, uw godsdienst overeenbrengen?”

„Dat alles heb ik mij ook gezegd, tante, maar . . .”

„Kind, met den plicht kan men in geen schikking treden. Iets mag, of iets mag niet; ja, 't is verschrikkelijk aan dokter Woude te zeggen, dat gij niet langer van zijn weldaden gebruik kunt maken, als hij verlangt, dat gij in zijn voetstappen treedt, verschrikkelijker nog verwijtingen aan te hooren over weldaden, die noch gij, noch ik hem ooit vroegen en die hij ons aangeboden, zelfs opgedrongen heeft, maar nog verschrikkelijker is het voor 't aanschijn van God en menschen beladen te zijn met een voortdurende leugen.”

VIII.

Een gesprek met den dokter volgde. Hoezeer Hendrik zich ook in zijne uitdrukkingen matigde, de dokter kon de waarheid niet hooren zonder in woede te ontsteken.

„Gij zijt een ondankbare,” zoo riep hij uit, „een adder, dien ik aan mijn boezem heb gekoesterd; wat zou er van u geworden zijn, zoon van een bankroeter, als ik mij niet over u en uw tantes had ontfermd. Ik heb u uit het slijk opgeheven, ik heb uw studiën betaald, u een plaats aan mijn huiselijken haard gegeven, meer nog, mijn eenige dochter, mijn oogappel beloofd; en ge vergeldt al die goedheid door den zwartsten ondank. Vertrek, mijnheer, alles is gedaan tusschen ons! Zie zelf uw brood te verdienen, als schoolmeester of wat dan ook. Er zal licht een ander te vinden zijn, die mij beter begrijpt, en mij niet verraadt.”

Hierop vertrok Hendrik, als ware hij een misdadiger. Toen wachtte hem nog het afscheid nemen van Flora. Zij verloor ook nu het vertrouwen op haar vader niet. Zij wees hem de deur met het gebaar eener beleedigde koningin; Hendrik boog, terwijl in zijn hart een gevoel ontstond als had hij zijn toekomstig geluk begraven.

't Is gemakkelijk te begrijpen hoe Loonveld opkeek bij het vernemen van het groote nieuws, dat Dr. Woude zijn hand afgetrokken had van Hendrik Stijnen en dat de jonge man met zijn tantes de stad ging verlaten.

De tantes hadden namelijk het edelmoedige besluit genomen het weinigje dat zij nog bezaten op te offeren om Hendrik zijne studiën te doen voleindigen. Tante Willemine zou meê naar Utrecht gaan, doch haar zuster Brigitte verkoos liever haar intrek bij den dokter te nemen. Noch de redeneeringen van tante Willemine, noch de smeekingen van Hendrik baatten en zoo moesten dus tante en neef, nadat zij het inboedelje verkocht en het huisje verhuurd hadden, zonder haar naar Utrecht vertrekken.

Zij slaagden er in een net bovenhuisje te vinden, waar-

van zij een gedeelte verhuurden en het kleinste zelf bewoonden, en zoo al passend, metend en werkend gelukte het Hendrik zijn studiën voort te zetten, terwijl zij beiden zoo eenvoudig en zuinigjes mogelijk leefden.

Tante Brigitte daarentegen had het goed en ruim bij Dr. Woude; Flora en Anton waren recht vriendelijk voor haar; de dokter, hoewel hij in den laatsten tijd lang zoo vroolijk en gezellig niet meer was als vroeger, behandelde haar beleefd en maakte nooit toespelingen op haar weerbarstigen neef.

IX.

Zoo gingen de jaren om en het werd niet levendiger bij den dokter aan huis; hij zelf zag er bezorgd en dikwijls zelfs ontevreden uit, hij was te trotsch om het zijn huisgenooten te bekennen, maar de roem der Floresta begon te tanen; zij werden verdrongen door andere wondermiddelen. Daarbij werkten de geneesheeren krachtig het gebruik tegen; de oogen der menschen begonnen open te gaan; het aantal van hen, die tot zulke algemeene geneesmiddelen hun toevlucht namen begon merklijk te verminderen. Een lastig proces kwam de zaak nog verergeren, hoewel de rechtbank den wonderdokter niet veroordeelen kon, zoo kwam zijn goede naam toch deerlijk gehavend uit de rechtzaal te voorschijn.

Flora raadde de oorzaak van haars vaders verdriet; zij wilde nog altijd niets gelooven van hetgeen de lasteraars spraken; zij vertrouwde vast op de grootschheid van haar vaders ontdekking en op de onfeilbare geneeskraft der Floresta. Zij verdubbelde dus haar teere liefde en zorg voor hem en trachtte door haar vriendelijke woorden hem op te beuren, hoewel zij nooit met hem sprak over de reden, die zijn voorhoofd zoo vaak met wolken bedekte.

Eens aan tafel ontving tante Brigitte een brief; zij stak dien onder het tafellaken en las hem stilletjes, toen zij plotseling een uitroep van blijdschap slaakte.

De goede ziel kreeg een kleur en antwoordde stotterend op de belangstellende vragen:

„Och, tijdje van huis!”

Haar huis was nog altijd daar, waar Hendrik en haar zuster woonden; zij begreep echter haar fout en zeide er onmiddellijk op:

„Ik bedoel, dat ik een brief kreeg van Willem . . . ik bedoel van Hendrik.”

„En wat schrijft hij, Tante?” vroeg Anton, „Dat hij met uitstekend gevolg zijn arts-examen heeft afgelegd”, antwoordde zij verlegen, als vertelde zij iets schandelijks door haar neef verricht.

Een onaangename uitdrukking kwam op het gelaat van den dokter, terwijl hij kort en gemelijk sprak:

„Wel moge 't hem bekomen!”

„Zij heeft hem nog lief! Om zijnentwille weigert zij alle huwelijksaanvragen”, mompelde de dokter, toen hij alleen was. „'t Is ellendig; alles loopt me in den laatsten tijd tegen. Anne, zoudt ge gelijk hebben? Is dit het begin der straf, die ge voorspeld hebt?”

Vrij kort na het einde zijner studiën, kreeg Dr. Hendrik Stijnen een zeer goede plaats op een welvarend Zuidhollandsch dorp; nu waren de ontberingen ten einde en hij kon zijn goede, trouwe tante nu met welvaart omringen niet alleen, maar ook langzamerhand beginnen zijn geldelijke schuld aan Dr. Woude af te doen.

Helaas! zoodra de goede, dappere tante rusten kon van de moeielijke jaren, die zij ter wille van haar neef doorworsteld had, begon haar ijzersterke gezondheid te wankelen; zij werd sukkelend en reeds eenige maanden na Hendrik's vestiging als arts legde zij zich voorgoed ter ruste.

X.

Kort daarna gaf de dokter zijn plan te kennen, om in het belang zijner zaken een reis naar Amerika te doen.

Hij was nog geen veertien dagen weg, of Flora begon zich ongesteld te voelen; zij klaagde over pijn in de keel en op de borst en miste allen eelust; kóortsen schenen haar gezondheid te slopen.

„Je moet je niet ongerust maken, beste!” sprak tante Brigitte, „maar neem trouw Floresta in. Mij helpen ze altijd en als die arme Willemien ze ook maar bijtijds had ingenomen, wie weet of ze dan niet nog leefde.”

En gehoorzaam nam Flora de pillen en poeders in, liet haar hals insmeren met de Floresta-zalf en verheugde zich in haar hart, dat zij haar vader, hoewel hij afwezig was, dit bewijs kon geven van haar vertrouwen in zijn geneesmiddel.

't Duurde lang vóórdat Anton iets van de ongesteldheid zijner zuster merkte.

Toen hij ze eindelijk gewaar werd, vroeg hij:

„Maar laat je geen dokter komen?”

„Och neen,” antwoordde Flora, „ik gebruik trouw Floresta.”

„Wel zeker,” verklaarde tante Brigitte, „en dat helpt zoo goed. 't Is een puik middel en wie kan 't beter helpen, dan de dochter van den uitvinder.”

„Mij hebben ze ten minste niemandal geholpen,” bromde Anton.

„En daarom heb je er niet mee op, maar ik verzeker je dat het slecht is je vaders medicijnen af te keuren.”

Anton zweeg en zei niets meer; Flora nam trouw in op raad en aandringen van tante Brigitte, maar vond er volstrekt geen baat bij; zij werd zoo erg, dat zij de kamer moest houden.

Nog was zij er niet toe te brengen een dokter te raadplegen, hoe zeker zij was, hoe meer haar vertrouwen op de Floresta toenam; het gaf haar een kalme en vrede, die zij in lang niet gevoeld had.

Het stond immers op den prospectus.

„Onfeilbaar middel tegen alle keel- en borstaandoeningen.”

Haar vader had het geschreven, hij wilde, hij kon niet liegen.

Maar 't scheelde veel dat Anton haar kinderlijk vertrouwen deelde; de arme jongen drong er telkens op aan dat men een dokter uit een andere plaats zou laten komen, maar noch zijn zuster, noch tante Brigitte wilden er van hooren.

„Tante,” zeide hij op zekeren morgen ernstig tot de oude vrouw, „bedenk wat een groote verantwoordelijkheid u op zich laadt, door Flora's ziekte te verwaarloosen; zal papa u dat gebrek aan zorg niet eens verwijten?”

„Hoe kan dokter me dat verwijten als ik zijn voorschriften zoo trouw opvolg door het gebruik der Floresta? Je bent een wijsneus, Anton, om je daarmee te bemoeien. Flora en ik wij zijn 't eens en ik ben niets bang om de verantwoordelijkheid te dragen. Ik weet zeker dat Flora

spoedig herstellen zal en dan heeft de dokter een nieuwe aansporing gevonden, om de menschheid wel te doen met zijn heerlijk geneesmiddel."

Anton zag dat er met haar niets te beginnen was; hij trachtte toen zijn zuster over te halen tot het raadplegen van een geneesheer, maar het meisje schudde mat van neen en sprak met groote inspanning;

"Och, Anton, dat mag ik niet doen. In al die jaren ben ik niet ziek geweest. Zou papa dan geen reden hebben mij van gebrek aan vertrouwen te beschuldigen, wanneer ik, juist nu men zoo algemeen gekant is tegen de Floresta, tot andere geneesmiddelen mijn toevlucht nam? Ik ben er zeker van, als Onze Lieve Heer wil dat ik genees, dan zal ik het slechts aan de Floresta danken."

Ten einde raad nam Anton het besluit zijn vader te schrijven, iets wat hij nog nooit gedaan had.

Hij schreef zijn vader nauwkeurig hoe het met Flora gesteld was, waarom zij geen geneesheer wilde raadplegen en hoe zij alle heil van de Floresta verwachtte.

Het antwoord kwam telegraphisch.

"Raadpleeg prof. X uit Utrecht. Ik vertrek morgen." Flora lag in zware ijende koorts, toen het telegram verscheen; tante Brigitte begon zelf ongerust te worden en zij haastte zich den professor te ontbieden. Deze trok echter een hoogst bedenkelijk gezicht en verklaarde, dat de ziekte zeer verwaarloosd was, en op tante's verhaal over het gebruik der Floresta, trok hij de schouders op en mompelde iets van: "Verdiende straf!"

Met afwisselende buien ging Flora's ziekte altijd voort, totdat, omstreeks 14 dagen later, de tijd aanbrak, voor den terugkeer haars vaders bestemd, die haar nu geregeld zou behandelen. Dien dag was het meisje zwakker dan ooit, de dokter gaf geen hoop meer. Sinds den vorigen avond was zij bewusteloos.

XI.

De laatste trein kwam in het naaste station aan en een man, in een zwaren mantel gewikkeld, steeg er uit. Om dezen tijd was er in het geheele plaatsje geen rijtuig te krijgen, doch door kracht van geld slaagde Dr. Woude — want hij was 't — er in dat men hem naar Loonveld zou rijden.

Hoe snel de rit ook was, naar zijn verlangen ging het nog niet snel genoeg, de vreeselijkste gedachten doorkruisten zijn brein. Leefde zijn Flora nog, zou ze herstellend zijn, of . . . of . . .

Radeloos sloeg hij zich met de hand op het voorhoofd, als hij bedacht, hoe wellicht zonder dat voortdurende gebruik der Floresta de ziekte onbetekenend zou geweest zijn en als zij nu erger ware, op wien kwam de schuld dan? Zijn lieve, edele Flora zou vallen als een offer van haar groote liefde en vertrouwen in hem; 't was vreeselijk, hij kon er niet aan denken.

Eindelijk kwam hij aan de villa en met kloppend hart en knikkende knieën schelde hij aan; op Flora's kamer en in de gang brandde ondanks het vergevorderde uur nog licht.

Onmiddellijk maakte de meid open en hij zag aan haar gelaat, dat zij bitter geschreid had.

"De juffrouw?" . . . vroeg hij ademloos.

"Och, meneer, ze is zoo naar, de dokter heeft gezegd dezen nacht . . ."

Als een razende stiet Dr. Woude de dienstbode omver, hij vloog de trappen op en stormde de ziekenkamer binnen. Daar zag hij op een tafeltje voor het bed nog het kruisbeeld en de kaarsen staan, want zoo pas had de arme Flora de laatste H.H. Sacramenten ontvangen. Onderdukt snikten trof zijn oor, tante Brigitte lag half bewusteloos op een leuningstoel; Anton in zijn rolwagentje zat in een hoek van het vertrek hulpeloos te schreien. De dokter snelde naar het bed en zag zijn lieveling daar liggen reeds met de kleur des doods op het gelaat. Toen vergat Dr. Woude, dat hij geneesheer was, om alleen te denken aan zijn iunig geliefd kind en als onbewust van het gevaar, dat in elke ontroering voor haar kon gelegen zijn, riep hij uit:

"O, Flora, ik heb je vermoord! mijn kind, mijn schat!", Zij sloeg de matte oogen op en glimlachte.

"Vader!" fluisterde zij.

"Ach, de Floresta heeft niets geholpen," snikte tante Brigitte, "en zij heeft ze zoo trouw gebruikt."

"Vervloekt die ellendige bedriegerij!" riep de dokter uit, zonder er zich om te bekreunen, dat iemand dit woord kon aanhooren. "Floresta, ha, ha, Floresta, 't is grappig, allemaal boerenbedrog!" en hij lachte als een waanzinnige en zwaaide met zijn armen. Anton riep:

"Papa is niet wel! Breng hem naar buiten!"

Een krachtige mannenhand greep den dokter vast; het was die van Hendrik Stijnen; ten einde raad, had tante Brigitte hem doen overkomen om Flora te behandelen.

"Hendrik hier! Dan weet je het nu! Hoor 't nu maar. Den vrede met mijn vrouw heb ik verloren, uw achting verspeeld en mijne Flora doen sterven, alles door de Floresta, alles! Zij helpen niet, zij kunnen niet, 't is bedriegerij, hoor je, bedriegerij en anders niet!"

Het gelukte Dr. Stijnen, den razenden man naar de deur te voeren; hij zag het in, de smart en de angst hadden hem krankzinnig gemaakt.

"Wees bedaard, dokter," fluisterde hij, "wees bedaard; alle hoop is niet verloren, met Gods hulp zal ik uw dochter redden."

"Haar redden? onmogelijk!" en met akelig rollende oogen zag hij zijn vroegeren leerling aan; "zij is vergiftigd door de Floresta; daar helpt geen tegengifft aan. De bedrieger is bedrogen. Ha, ha, hem geschiedt recht! Laat ze nu maar juichen! Mijn kind is vermoord door haar eigen vader."

XII.

Een jaar was na dat vreeselijke tooneel, ten huize van Dr. Woude, voorbijgegaan.

Onder de veranda der Villa Flora zat een klein gezelschap bijeen; een jonge dame, met bleek gelaat en treurige uitdrukking in de oogen, die zeer goed pasten bij haar rouwkleeding; een oudere dame, wier lange krullen een broodmager, verdord gelaat omlijsten; een zwakke knaap, die in een rolstoel zat en een krachtige, flinke, jonge man, die op den stoel der jonge dame leunde en haar met een blik vol zorg en liefde aanzag.

"'t Is de laatste avond, dat wij hier zoo gezellig bijeen zitten," zei de knaap; "morgen zijn we verstrooid. Flora

en Hendrik op de huwelijksreis, tante hier alles voor den verkoop regelend en ik in het gesticht."

"Beste Anton!" antwoordde zijn zuster, "je weet hoeveel 't mij kost van je te scheiden. Waarom ben je zoo hardnekkig om niet met ons mee te willen gaan? Je weet hoe Hendrik er op gesteld is, je in ons huis te houden."

Doch Anton verkoos liever in Loonveld te blijven, in het fraaie en groote gesticht dat Flora en Hendrik van al het geld van Dr. Woude hadden laten bouwen.

De verloofden gingen een wandeling maken.

"Een mooi paar!" zeide Anton, hen naogend.

"Dat is ten minste een geluk, na alle rampen van den laatsten tijd," zuchtte tante Brigitte, "en te denken, dat zij nu van al het geld, door Dr. Woude achtergelaten, afstand hebben gedaan en er dat gesticht van lieten bouwen."

"Waarom ik mijn leven hoop door te brengen. Ja, tante, ze hebben het flink en eerlijk behandeld en als ik meerderjarig werd, denk ik hun voorbeeld te volgen. 't Is de eenige manier, waardoor wij het gepleegde kwaad eenigszins kunnen herstellen."

"Wie had het toch kunnen denken, die Floresta's een kwaad, en ik heb nooit anders gedacht dan dat zij het kostelijkste geschenk waren, dat ooit der menschheid werd aangeboden. En Dr. Woude een bedrieger! Neen, Anton, 't is niet, omdat het je vader is, maar werkelijk, ik kan 't niet gelooven, dat die edele man niet ter goeder trouw was. Hij was krankzinnig, toen hij 't zeide."

"Laten we daarover zwijgen, lieve tante! Vader heeft zwaar geleden en we zullen hopen dat de goede God hem genadig zal zijn."

Intusschen wandelde het jonge paar langzaam en meer nadenkend dan sprekend naast elkander.

"Hendrik," vroeg Flora, "ik wilde gaarne nog een laatste bezoek brengen, vóór ik Loonveld verliet."

"Dat verwachtte ik, Flora, en ik wilde 't u juist voorstellen," was zijn antwoord.

Dankbaar zag zij hem in de trouwe oogen en samen sloegen zij den weg in, naar het kleine, stille kerkhof.

Onder eenvoudige zerken lagen Dr. Woude en zijn echtgenoot naast elkander; bloemen en kransen getuigden van de stille vereering hunner kinderen.

Beiden knielden neer en Flora snikte luid, terwijl zij voor de zielersuit harer geliefde ouders bad.

"O, Hendrik, dat mijn arme vader het niet beleven mocht," klaagde zij opstaande.

"Lieve Flora, wees dankbaar, dat uws vaders geest niet tot het einde beneveld is gebleven, dat hij nog tijd heeft gehad tot berouwvolle erkenning van hetgeen hij misdreef, dat hij u hersteld zag, onze verbintenis zegenen kon en ons den weg aanwijzen, om in zijn naam veel goed te maken."

"En hoe dankbaar ben ik u, beste vriend, dat ge mij zoo trouw hebt bijgestaan in die moeilijke taak."

"Was 't mijn plicht niet? Is 't mij niet veel waard, dat ik weer met achting en genegenheid kan terugdenken aan mijn weldoener, die zoo zwaar heeft geboet?"

"Nu zijn ze vereenigd mijn arme ouders! O, Hendrik, ik betreur mijn rijken bruidschat niet, nu ik de voldoening heb, dat wij in beider geest handelen, dat vader en moeder nu met voldoening op ons neerzien."

"En dat de Floresta geen verdere ellende meer kan veroorzaken," dacht Hendrik, maar sprak het niet uit, terwijl hij met zijn aanstaande vrouw den Godsakker verliet.

Berichten.

Het bekende „Boertje van Nieuw-Buinen" maakt in de plaatselijke bladen bekend dat hij „de practijk neerlegt." Zijn advertentie luidt als volgt:

„Lijders aan kwalen. Van plan zijnde ondergeteekende te bezoeken, worden verwittigd geen noodloze onkosten te maken, daar door mij aan huis niemand wordt behandeld, en evenmin door mij bezoeken aan patiënten worden afgelegd. N.-Buinen, Aug. 1886. H. NIEMEIJER."

Rechtszaken.

De rechtbank te Maastricht heeft P. H., te Klimmen, wegens het onbevoegd uitoefenen der geneeskunst, na reeds eenmaal voor een dergelijk feit te zijn gestraft, veroordeeld tot eene boete van f 150, subs. 30 dagen gevangenisstraf en in de kosten.

Cubébine Lechaux.

Er is een geheele reeks van ongesteldheden, waarvoor de lijders aarzelen de hulp van een geneesheer in te roepen, omdat zij zich schamen.

De geheimmiddelkramers weten op allerlei wijze deze valsche schaamte te exploiteeren om daaruit munt te slaan.

Ontelbaar zijn de middelen, die daarom aangeprezen worden en waarbij in enkele weken of dagen, soms in enkele uren, genezing wordt verzekerd van zoogenaamde geheime ziekten van allerlei aard, de meest ernstige en vernielende niet uitgezonderd.

Hier en daar zijn geheele fabrieken van zulke specialité's opgericht en zonder uitzondering worden deze middelen samengesteld uit algemeen bekende en overal verkrijgbare stoffen, die ook inderdaad in sommige, bepaalde gevallen heilzaam kunnen werken, doch dan als onfeilbaar worden aangeprezen tegen allerlei ongesteldheden, die in aard en omvang vaak zeer uiteenloopen en juist daarom

verschillende geneeskundige behandeling dringend vereischen.

Zulk een fabriek van zoogenaamde specialité's is in handen van *Lechaux*, een apotheker te Bordeaux, die zijn best doet zijn naam zóó te teekenen dat men geneigd is daaruit te lezen Dr. Lechaux.

Het lid onzer Vereeniging, de heer D. VAN DER WEERD, apotheker te Kampen, heeft een dezer geheimmiddelen onderzocht, de *Cubébine Lechaux*, ook genoemd *Perles Lechaux*.

Voor f 2.50 ontvangt men van de bekende, algemeene depôthouders hier te lande een fleschje met capsules. Ze zijn zeer verschillend van grootte en zwaarte en ook van inhoud. De helft ongeveer is gevuld met *teer*, de andere helft bevat *extract van cubeba*. In de gebruiksaanwijzing is geen melding gemaakt van deze verscheidenheid; toch wordt daarin met nauwgezetheid aangegeven, hoeveel „perles" men 's morgens, 's middags en 's avonds moet nemen; hoe lang dit precies moet worden volgehouden, eer de hoeveelheid veranderd wordt enz.

't Is nu duidelijk, dat dit slechts moet dienen om zand in de oogen te strooien, en dat het er niets op aan komt. 't Kan toch heel goed zijn dat de onnoozele gebruiker den eenen dag niets dan cubeba-extract in zijn maag krijgt en den anderen alleen *teer*.

Na onze vroegere bespreking van geheime- of geslachtsziekten en hare behandeling komt het ons overbodig voor er thans weer op terug te komen, doch uit het bovenstaande zal elk genoegzaam kunnen opmaken, dat men een dwaas moet zijn om eenig vrouwen te koesteren in zulk eene specialité, al krijgt men ook gedurig onder de oogen, de advertenties en circulaires, waarin de fabrikant en zijne depôthouders hunne waar aanprijzen met de grofste leugens, alleen om koopers te lokken en aan dezen hunne waardeloze artikelen te slijten.

Correspondentie.

— Als leden kunnen wij nog vermelden:

Kiel: Dr. RUD. WOLLNY.

Zwijnrecht: firma HENDR. Vliegenthart.

Totaal nu 1113 leden.

— R. te W. De stukken in orde ontvangen. Later meer er over.

— W. te K. Gij vraagt ons van 29 middeltjes de samenstelling. Dat is wel wat veel in eens. Eenigen zijn in 't maandblad besproken en vindt gij ook in het alphabetisch register over al de jaargangen dat in 't begin van dit jaar verschenen is. Anderen zullen wij zoo voor als na nog wel eens bespreken. — Uw postwissel in orde ontvangen.

— d. B. te A. Gaarne vernemen wij meer van die *Haemof-Haematopathische pillen*. Liefst hadden wij de gedrukte stukken die er ongetwijfeld bij verkocht worden en dan ook nog wat van de pilletjes zelf. Tot nu toe waren ze ons onbekend.

— Dr. M. te B. Wordt de door u toegezonden reclame „Ueber Nervenkrankheiten u. Schlagfluss" hier te lande verspreid?

— Kan iemand ons ook opgeven de samenstelling der *Pillen van Cronier*?

— T. te U. Meld ons s. v. p. van die „beroemde oog-zalf" wat meer. Wij hoorden er door uw briefkaart voor het eerst van.

V A R I A.

De Parijsche rechtbank heeft vonnis gewezen in een aardig geschil. De kale kruijn van den heer Duval was 154 maal door mevr. Lafitte met allerlei zalpjes en watertjes ingewreven, maar de belofte van mevr. Lafitte, dat 's heeren Duval's kaalheid daardoor voor een weelderigen haargroei zou plaats maken, kwam niet uit. De heer Duval bleef kaal en daarom weigerde hij de rekening te betalen, voor zooveel de behandeling zelf betrof, nl. f 7.50 per visite en dat 154 maal. De kosten der watertjes en zalpjes werden door hem voldaan. De rechtbank stelde den heer Duval in 't gelijk. Geen haar, geen geld.

Eindelijk is er dan toch een probaat middel ontdekt om altijd mooi, blank en veerkrachtig vel te hebben.

't Is samengesteld uit 50 deelen water, 1 deel zeep en 100 deelen — matigheid in alle dingen.

Iedere zieke, die ernstig naar zijn genezing tracht, zorge in de eerste plaats voor eene behoorlijke bezigheid van het lichaam en den geest. Dit zal hem afleiden van zijn smart en daarom reeds wezenlijk tot zijn genezing zelve bijdragen. Bij drukke werkzaamheid heeft men geen tijd om aan zijn werkelijke of ingebeelde smart te denken, men vergeet ze en hierdoor alleen is men dikwijls reeds half genezen.

Hoe gevaarlijk en schijnbaar ongeneeslijk de toestand van een zieke ook moge schijnen, moet hij nimmer de hoop opgeven. De natuur, geholpen door eene doelmatige levenswijze, doet soms wonderen. De geschiedenis der menscheijke kwalen en gebreken heeft voorbeelden opgeteekend van genezing in de meest wanhopende gevallen, doch nimmer was het overvloed van geheimzinnige geneesmiddelen, die in zulke gevallen de genezing heeft aangebracht.

Leeuwarden — Coöperatieve Handelsdrukkerij.

MAANDBLAD

VAN DE VEREENIGING

TEGEN DE KWAKZALVERIJ.

Redacteurs Dr. G. W. BRUINSMA te Steenberg en Dr. VITUS BRUINSMA te Leeuwarden. — Uitgever H. VAN BELKUM Kz. te Leeuwarden.

Lid der VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ is elk die haar doel wil helpen bevorderen en een jaarlijksche contributie betaalt van f 3.— Men wordt lid door aanmelding bij den secretaris-penningmeester of een der andere bestuursleden. Het vereenigingsjaar loopt van 1 Jan. tot 31 Dec. De contributie wordt in het begin van het jaar per postwissel bij den secretaris-penningmeester te Leeuwarden ingewacht, die daarvoor in Februari formulieren toezendt. Over het niet aldus betaalde wordt in April per kwitantie beschikt.

De leden der Vereeniging ontvangen, behalve een exemplaar van het blad, zooveel exemplaren als zij aanvragen ter verspreiding. Voorloopig kan dit aantal echter, bij betaling van de enkele contributie, niet meer dan 10 per maand bedragen.

Dit blad verschijnt den eerste van elke maand. Prijs per jaar f 1.25, franco per post. Men abonneert zich bij alle boekhandelaars en bij den uitgever, doch niet anders dan voor den geheelen jaargang.

Het abonnementsjaar loopt van 1 Januari tot 31 December. Over het bedrag wordt in de eerste drie maanden beschikt.

BESTUUR DER VEREENIGING.

Dr. G. W. BRUINSMA, Geneesheer te Steenberg, Voorzitter.

P. KRUYSSSE, Apotheker „ Amsterdam.

Mr. J. C. MEIJER, Advocaat en Procureur te Leeuwarden.

Dr. VITUS BRUINSMA, Leeraar a.b. Gymnasium te Leeuwarden, Secretaris-Penningmeester.

GETAL LEDEN 1113.

De Statuten van de VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ zijn goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 10 November 1883, No 26.

De eerste twee artikelen van deze Statuten luiden:

Art. 1. De Vereeniging tegen de Kwakzalverij is goedgekeurd te Leeuwarden.

Zij heeft ten doel de bestrijding der kwakzalverij, in het bijzonder die met geneesmiddelen.

Art. 2. De Vereeniging tracht haar doel te bereiken:

a. door het onderzoek van als geneesmiddelen aanbevolen stoffen;

b. door het nasporen van de bedriegelijke handelwijzen die bij het aanbevelen van de middelen worden te haat genomen;

c. door het bekend maken der uitkomsten van het onder a en b genoemde;

d. door het bevorderen van de toepassing der wettelijke bepalingen, die de kwakzalverij kunnen tegengaan;

e. door aan te dringen op betere wettelijke bepalingen ter bestrijding der kwakzalverij.

Het nadrukken van artikelen uit dit blad is geoorloofd en wordt, ter bevordering van het doel der Vereeniging, dringend verzocht.

INHOUD:

Hoofdartikel: Belasting op geheimmiddelen.
Berichten: Gevaarlijke werking van Pain-Expeller. — Uit Holderveen — Uit Roermond. — Uit Drente.
Grootere artikelen: Instemming met de voorstellen der Vereeniging. — Powells Anijsbalsem. — Alrika. Alway. Nuaka. — Gelokt door een advertentie. — Reclames van Richard Brandt. — Gevaarlijke scheurkalenders.
Correspondentie. — *Herhaalde waarschuwingen:* Revalenta arabica. — Liqueur Anti-Epileptique van Fievez. — *Varia.*

Belasting op geheimmiddelen.

Herhaaldelijk wordt er over gesproken den verkoop van geheimmiddelen aan een bijzondere belasting te onderwerpen of ten minste om inkomende rechten te heffen van buitenlandsche spécialités. Men gaat daarbij uit van de veronderstelling der mogelijkheid om zoodoende den wassenden vloed van allerlei middeljes te keeren of althans voor het volk in 't algemeen, namelijk voor de schatkist, eenig voordeel te trekken uit deze middeljes, die men, daar zij niets bijzonders bevatten noch eenige onbekende geneeskracht bezitten, gevoeglijk als luxe-artikelen kan beschouwen en dus als zoodanig mag belasten.

Het laatste punt vooral verdient overweging tegenover het feit, dat in de hooge en hoogste klassen der maat chappij het gebruik van geheimmiddelen, inzonderheid van buitenlandsche spécialités, zeer groot is.

't Schijnt een soort van *chie* dagelijks uit fraai geëtiquetteerde fleschjes *gouttes* of *elixir* van dit of van dat te gebruiken of bij wijze van *bonbons* uit keurig afgewerkte doosjes eenige *granules* of *capsules* te snoepen.

Mocht de schatkist ten bate van 't algemeen iets van deze liefhebberij kunnen profiteren, 't zou waarlijk niet kwaad zijn.

In beginsel echter verdient zulk eene belasting afkeuring, daar op die wijze de bloei van 's lands financiën wordt samengekoppeld met den bloei van iets, namelijk het gebruik en de fabricatie van spécialités, waarvan ernstige bestrijding plicht is.

Waarschijnlijk ook om deze reden heeft het voorbeeld van Engeland, waar de bedoelde middelen aan belasting zijn onderworpen, nergens navolging gevonden, hoewel in bijna alle landen van Europa deze nieuwe bron van inkomsten van tijd tot tijd is ter sprake gekomen.

De ervaring toont bovendien dagelijks aan, dat vermeerdering in prijs der geheimmiddelen geen vermindering in 't gebruik medebrengt. Ter bestrijding der kwakzalverij, zooals sommigen meenen, zou derhalve zulk eene belasting weinig nut te weeg brengen.

De jaarlijksche opbrengst dezer belasting leert welk een ontzaglijken omvang en steeds voortgaande uitbreiding de handel in geheimmiddelen in Engeland bereikt heeft.

De belasting aldaar berust op eene wet van 't jaar 1783 en wordt geheven niet volgens de ware of vermeende waarde der zoogenaamde geneesmiddelen, doch onverschillig voor dure en goedkope soorten per flesch of doosje, of eigenlijk per etiquette (*label*); ieder pakje, doosje, potje of fleschje der zoogenaamde *patent-medicines*, onverschillig of ze uit buiten- of binnenland afkomstig zijn, moet voorzien zijn van den officieelen stempel van *Somersel House*, ten bewijze dat het zegelrecht voldaan is. Dit zegel kost ongeveer 10 cts. en de gezamenlijke opbrengst daarvan over het afgelopen jaar was niet minder dan 179.000 p. st. of meer dan *twee millioen gulden*, voor 't stempelen van 21½ miljoen etiquettes. Twintig jaren geleden bedroeg dit nauwelijks een derde en voor tien jaren nog slechts 16 miljoen etiquettes.

De toeneming van het debiet dezer artikelen is dus zeer veel grooter dan de vermeerdering der bevolking.

Nog op andere wijze komt de verkoop dezer *patent-medicines* aan 's Rijks financiën te goede. Elk verkooper toch moet, behalve het bovengenoemde zegel, jaarlijks een vergunningsrecht (*license*) betalen van ongeveer f 3.—

Op 't oogenblik zijn er 20270 dergelijke vergunningen uitgegeven, zoodat ook daardoor nog eene bate van ruim *zestig duizend gulden* in de schatkist vloeit.

Begrijpelijkerwijze vermeerdert het aantal dezer verkoopers ook gestadig; in de laatste twintig jaren is het ongeveer verdubbeld.

Aangenomen dat het debiet dezer eigenaardige koopwaren in Nederland, in verhouding tot de bevolking, even groot is als in Engeland, hetgeen wij echter betwijfelen, zoude eene soortgelijke belasting hier te lande jaarlijks kunnen opbrengen de som van ruim *drie honderd vijftig duizend gulden*.

't Is om een minister van financiën te doen watertanden, schreven wij vroeger bij de bespreking van dit onderwerp en waarlijk het is heden dubbel waar.

Berichten.

Sinds lang is ook in ons land een middel in gebruik dat den naam draagt van *Pain-expeller* en dat, hoewel het tegenwoordig niet veel meer geadverteerd wordt toch als „onfeilbaar middel tegen allerlei kwalen” zeer verspreid is. Wij hebben meer dan eens vooral tegen het inwendig gebruik van dit vocht gewaarschuid en doen dit thans opnieuw naar aanleiding van het volgende geval dat in de Duitse bladen wordt medegedeeld.

In het stedelijk ziekenhuis in Koningsberg in Pruisen werd, volgens de mededeeling van Dr. Meschede aldaar, in het begin van dit jaar een vrouw opgenomen, die alle teekenen eener zware vergiftiging vertoonde. Het onderzoek leerde dat dit door het gebruik van

Pain-expeller veroorzaakt was. De patiente had om eenige storing in de spijsvertering te herstellen, op aanraden van een koopman gedurende eenigen tijd Pain-expeller gebruikt. Toen zij in het ziekenhuis werd opgenomen was zij bewusteloos en eerst een week daarna was zij weer volkomen bij haar zinnen, en het duurde vijf weken eer zij weer geheel genezen was.

Deze Pain-expeller bevat o.a. een vrij groote hoeveelheid Spaansche peper, Vliegende geest en Kampher en hierdoor was deze hevige werking veroorzaakt.

Men schrijft uit Kolderveen aan de *Nieuwe Asser Ct.*: Indien er behoefte aan een geneeskundige bestaat, wordt hier thans door iemand te Kolderveensche Bovenboer de behulpzame hand geboden. Het is een soort geneesheer, die veel overeenkomst heeft met het boertje van Nieuw-Buinen. Uitwendige ziekte, evenals pijn in de ledematen, worden door hem genezen onder het prevelen van onverstaanbare woorden en machtspreuken, door wrijving en de bezettingskuur. Bij inwendige daarentegen, behalve dat eenige goede raad wordt gegeven omtrent de behandeling van den patient, worden door hem meestal stukken uit oude boeken voorgelezen: vooral de twaalf art. des geloofs en het Oude Testament worden tegen verschillende kwalen als eene echte remedie gebruikt.

Wordt echter de kwaal ernstiger, dan treedt hij meteen ook op als geestelijke, houdt een langdradig gebed, en is dan gewoonlijk voorzien van een grooten Statenbijbel, welke mede door zijn kolossale koperen haken zijn gunstig effect moet uitoefenen.

Een jonge dochter te Roermond lijdt in hooge mate aan vallende ziekte. Herhaaldelijk werd haar de raad gegeven, de hulp van een juffrouw uit de niet ver verwijderde gemeente E. in te roepen, waartoe zij dan ook besloot. Haar werd nu op haar aanvraag geantwoord, dat zij met vol vertrouwen op beterschap kon overkomen, maar daartoe een geheel witte eend moest medebrengen: vooral het geheel wit zijn der eend was een hoofdvereischte. Aangekomen, werd de eend door de juffrouw geslacht, en het bloed daarvan met een poeder gemengd, en dit moest door het meisje worden gedronken. Hierna werd zij in een wollen deken gewikkeld, en na daarin gedurende eenigen tijd te hebben vertoefd, werd haar de verzekering gegeven, dat zij genezen was. Toen zij te Roermond kwam, deed zij echter de treurige ervaring op dat dit niet het geval was. De kwakzalveres zal nu, natuurlijk, beweren dat de eend niet *geheel* wit was, en daarmee is haar „reputatie” weer zuiver. (D. v. Z.-H.)

Men schrijft uit Drente aan de *N. R. Ct.*:

Als een bewijs van hetgeen ruwheid en onkunde vermogen, diene het volgende: Op een zeker dorp in deze provincie had een kind zich eenigen tijd geleden bezeerd aan de knie. Wat men aanvankelijk voor eene kleinigheid aanzag, bleek ernstig genoeg te zijn om er eindelijk eens een geneesheer over te raadplegen. Amputatie scheen dezen het enige middel, dat afdoende kon helpen. Daarvan echter niet gediend — „dat leek zoo griezelig” — nam men zijn toevlucht tot kwakzalvers, althans tot minder „griezelige” huis-

middelen. En zoo experimenteert men thans op deze wijze: twee jonge hondjes werden levend door midden gesneden en, van de ingewanden ontdaan, op de wondeplek gelegd!

Instemming met de voorstellen onzer Vereeniging.

Het bekende adres onzer Vereeniging ondervindt zijdelings op sommige punten ondersteuning van verschillende kanten.

De Nederl. Maatschappij t. bev. d. Pharmacie heeft besloten een afzonderlijk verzoekschrift tot de Regeering te richten, waarbij zij hare wenschen en wenken te kennen geeft, naar aanleiding der ahangige herziening der geneesk. wetten. Onder meer verzoekt zij daarbij, dat niet alleen, zooals de Regeering voorstelt, de verkoop van geneesmiddelen door onbevoegden zal worden strafbaar gesteld, maar zij wenscht ook opnemng van het volgende:

„Het in het openbaar ten verkoop aankondigen „of aanbieden van geneesmiddelen met aanwijzing „van kwalen of ziekten, waartegen zij dienstig „zouden zijn, wordt als onbevoegde uitoefening der „Geneeskunst gestraft volgens Art. 18 dezer Wet.”

Als toelichting wordt hieraan toegevoegd:

„Met de door de Regeering voorgestelde redactie van Art. 1 der Wet op de uitoefening de artsennijbereidkunst, kan de hier voorgestelde aanvulling krachtig doen optreden tegen de toenemende kwakzalverij met geneesmiddelen, in zoover deze haar voornamen steun vindt in het publiceeren van leugenachtige berichten voor allerlei verdichte ziektegevallen, waartoe de meeste Dagbladen gewillig medewerken.

„Het belang der zedelijkheid en bovenal der volksgezondheid eischen voorziening tegen dit misbruik.”

Een ander adres is aan de leden der 2e Kamer toegezonden door de gezamenlijke apothekers te Haarlem. Door hen wordt er op aangedrongen in de nieuwe wet de bepaling op te nemen:

„Het in voorraad houden, uitstellen, aanbieden „of aankondigen ter verkoop in het klein van geneesmiddelen is aan onbevoegden verboden.”

De hoogleeraar in de artsennijbereidkunde aan de Rijksuniversiteit te Utrecht, Dr. H. Wefers Bettink, heeft in eene brochure zijne beschouwingen over de bedoelde wets-ontwerpen het licht doen zien. Ook door hem wordt daarin voorgesteld in de wet te lezen, bijna gelijkloidend aan 't geen onze Vereeniging wenscht: „Met het afleveren (van geneesmiddelen) wordt gelijk gesteld, het tot geneeskundig „doel in voorraad houden, het uitstellen, het te koop „aanbieden en het in het openbaar aankondigen van „geneesmiddelen.”

Ter verdediging van dit voorstel treffen wij in de brochure van den hoogleeraar de volgende nieuwe argumentatie aan, die wij, in aansluiting aan 't geen daaromtrent door ons herhaaldelijk is betoogd, gaarne onder de oogen brengen onzer lezers.

„Op een jachtveld is een persoon zonder jachtakte, die een geladen geweer draagt strafbaar, ook al schiet hij niet, en al geeft hij voor dit niet voornemens te zijn. De jachtwet neemt aan, dat hij het geladen geweer bij zich heeft met het doel om te schieten, en acht het strafbaar. Welnu op denzelfden grond komt het ons voor, dat een onbevoegde een strafbaar feit pleegt, wanneer hij handelingen doet, die blijkbaar ten doel hebben het afleveren van geneesmiddelen, waartoe hij de bevoegdheid mist.

„Het voorstel tot geneeskundig doel in voorraad houden en het aankondigen, strafbaar te stellen, dient om het onwettig verkoopen te voorkomen. Het tracht hen te treffen die het doel hebben te verkoopen en dus in strijd met de Wet te handelen.”

Powells Anijsbalsem.

Op dit middel, dat wij reeds vroeger besproken hebben, moeten wij noodzakelijk terug komen, omdat een nieuw onderzoek een ander resultaat heeft opgeleverd dan wat vroeger verkregen werd. Het middel, dat sinds jaren bij ons geadverteerd wordt, was in 1882 door twee leden onzer Vereeniging, onafhankelijk van elkaar, onderzocht en beide hadden hetzelfde resultaat gekregen, namelijk dat het vocht bestond uit niets anders dan water, spiritus, drop

en een weinig anijsolie. Dit werd in 1883 in ons Maandblad gepubliceerd. Eenigen tijd geleden evenwel is deze Powells Anijsbalsem opnieuw onderzocht en wel door de Commissie tot bestrijding der Kwakzalverij te Rotterdam, gevormd uit leden van het daar gevestigde Departement van de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering der Pharmacie. Deze Commissie is tot het resultaat gekomen, dat zich in deze balsem ook een geringe hoeveelheid opium bevindt, welke uitkomst door een der leden, die het vroeger voor ons had onderzocht, door het onderzoek van een thans gekocht fleschje werd bevestigd.

Of dit verschil veroorzaakt wordt door dat aan het vroegere onderzoek iets heeft ontbroken, of door dat inderdaad thans de samenstelling van het vocht een andere is dan vroeger, is nu niet meer uit te maken. Zeker is het evenwel dat wij thans tegen de Powells Anijsbalsem niet alleen moeten waarschuwen op de gronden die wij vroeger aanvoerden, maar ook omdat het gebruik op zich zelf voor de gezondheid schadelijk kan zijn. Om dit volledig te beoordeelen zou men echter moeten weten hoe groot het gehalte aan opium is en tot nu toe is een kwantitatieve bepaling er van nog niet verricht. Het eenige wat wij er van kunnen zeggen is, dat de hoeveelheid opium in het middel zeer gering is, een reden juist waarom de bepaling van de hoeveelheid zeer moeilijk wordt. Mocht een der scheikundigen onder onze leden den tijd en de moeite willen aanwenden die voor zulk een bepaling noodig is, dan zou dit zeker zeer nuttig zijn.⁽¹⁾

Ook zonder dat echter weet men thans dat er in alle geval iets van het vergiftige opium in de Powells Anijsbalsem voorkomt. Wij hopen dat dit oorzaak zal zijn dat het Geneeskundig Staatstoezicht zich met deze zaak gaat bemoeien, omdat nu blijkt dat de verkoop van deze balsem door onbevoegden niet geoorloofd is.

Alvika, Alway, Nuaka.

In het vorig nummer is gesproken over een goeden maatregel van de politie te Dordrecht om de kwakzalvers van de markt te weren.

Daarbij werd in 't bijzonder gewezen op den verkooper van een onfeilbaar middel tegen allerlei kwalen, door hem zelf gekenschetst als „dat Manna uit de Heilige Skrift.” De man is steeds zeer verontwaardigd, dat wij zijn koopwaar „Kwakzalberei” hebben genoemd. Of daarvoor reden bestaat, zullen wij hieronder door mededeeling der samenstelling aantoonen, intusschen kunnen wij niet nalaten hier een afdruk te geven van de curieuse aanbeveling, waardoor het goedje door Ritzenhofen bij 't goedgelovige publiek wordt aanbevolen.

't Schijnt wel, dat hij een navolging heeft willen geven van de oude tooverspreuk, het bekende *Abra-cadabra*, waaraan een geheimzinnige werking werd toegeschreven, juist omdat er met geen mogelijkheid een gezonde uitlegging aan was te geven. 't Merkwaardig formulier luidt, met fouten en al, aldus:

Ritzenhofensche Moscouetische
BORSTHONING-SUIKER

Alvika, Alwaj, Nuaka of Arabica non Plns Ultra.

1. Deze manna of honingsuiker gebruikt men voor alle hoesten, slijm en benaauwdheden; men neemt een droog stukje ter grootte van een duim, des morgens, des avonds en des nachts.

2. Wanneer men pijn in de borst of zijden gevoelt, lost men de manna op in een kopje met warm water, en gebruikt het voor men zich ter ruste leg; des nachts en 's morgens hetzelfde droog.

3. Voor het mannelijke geslacht wordt het opgelost met karnemelk wanneer de maan zich vergroot, en voor het vrouwelijk geslacht opgelost als voren, wanneer de maan zich verkleint.

⁽¹⁾ In het onlangs in druk verschenen jaarverslag over 1885/86 van het genoemde Departement Rotterdam, wordt het door de Commissie verkregen resultaat medegedeeld en daarbij gezegd, dat de Commissie haren spijt uitdrukt dat wij van hare werkzaamheid nog niet in ons Maandblad hadden melding gemaakt, niettegenstaande zij het ons onmiddellijk had gemeld. Wij veronderstellen dat in de vergadering, waarin dit jaarverslag werd voorgelezen, het lid der Commissie dat met ons over dit onderwerp meerdere brieven heeft gewisseld, niet aanwezig was, anders had hij de zaak kunnen ophelderen door de vermelding dat de voornaamste oorzaak der vertraging is, de moeite die wij hebben gedaan om van de Commissie of van anderen een kwantitatief onderzoek te verkrijgen, wat echter tot ons leedwezen nog niet gelukt is.

4. Voor Hals en Keelzwellingen, alsook voor Mazelen en Roodvonk lost men de manna ter grootte van een duim op in heet water. indien de mazelen of de roodvonk met zware koorts en halszwellingen gepaard gaan, is men verplicht het dag en nacht te gebruiken, om alle nakwalen in het Organismus te overwinnen.

5. Des nachts moet men een neteldoekje met fijn zout op de keel leggen.

Bijzonder aan te bevelen voor pijn in de Keel, enz.

6. Zoodra men tehuis komt, maakt men het papier nat, zoodat de manna zich loslaat, en leg het dan op een schoteltje met een weinig boter besmeerd; men dekt het schoteltje niet, om reden dat de manna moet gisten, want door het gisten, krijgt het zijn vollen geneeskrachtige waarde.

Men is verplicht dit vol te houden.

Het Schoteltje d i k met Boter insmeeren.

Adres Ritzenhofen Lange Baanstraat 23 Rotterdam.

Wordt verzonden per BRIEFKAART tegen REMBOURS, ter waarde van een gulden.

't Is onzin, klinkklare onzin, zal men uitroepen; maar 't publiek en wel dat deel van 't publiek, 't welk het slechtst kan betalen, wordt met zulken onzin het geld schaamteloos uit den zak geklopt!

Maar vooral — en hierop willen wij in 't bijzonder de aandacht vestigen, alle andere beschouwingen voor 't oogenblik ter zijde latende — vooral, die onzin is hoogst gevaarlijk.

Onze Regeering heeft het noodig geacht een afzonderlijke wet samen te stellen ter voorkoming der uitbreiding van besmettelijke ziekten. 't Kost niet geringe moeite die wet te handhaven en de samenwerking van allen is noodig om de gunstige resultaten te verkrijgen, welke deze wet ongetwijfeld kan afwerpen.

Het zoo spoedig mogelijk ter kennis komen der Overheid van elk geval van ziekte, die de volksgezondheid bedreigt, is daarvoor een der noodzakelijke voorwaarden.

Vele, vooral neringdoende burgers zijn, om licht te begrijpen redenen, geneigd, zulke eene besmettelijke ziekte zoolang mogelijk te verbergen en trachten daarom den geneesheer buiten 's huis te houden.

Des te eerder zullen zij er toe overgaan, wanneer zij hun geweten kunnen geruststellen door zich wijs te maken op eigen hand doelmatige geneeskundige hulp te kunnen aanwenden.

Met beide handen zal deze kleine burgerij dan ook grijpen naar het hemelsche manna, dat haar in sterke kleuren wordt aanbevolen.

Doch welke schrikbarende gevolgen zijn te wachten, wanneer alleen baat wordt gezocht bij dit middel, zelfs zooals het luidt in de gebruiksaanwijzing „bij roodvonk (scarlatina) met zware koorts en halszwellingen (diphtheritis).”

Ongetwijfeld zullen reeds vele slachtoffers zijn gevallen en zal de epidemie reeds in 't geheim langen tijd zijn voortgewoerd, eer zij ter openbare kennis komt.

Inderdaad, zonder acht te slaan op een algemeen strijd tegen de kwakzalverij, komt het ons voor als een noodzakelijke konsekventie van de hierboven aangeduide epidemie-wet, indien openlijke aankondiging van middelen tegen besmettelijke ziekten werd strafbaar gesteld.

En nu de samenstelling van dit manna, genaamd *Alvika, Alway, Nuaka!*

De heer P. J. KRUYSSSE, pharm. doct. te Amsterdam, lid der Vereeniging, heeft het onderzocht. 't Is niets anders dan onzuivere druivensuiker uit den handel.

Nauwkeurig uitgedrukt, volgens zijn onderzoek, bestaat het middel uit: nog dextrinehoudende handelsglucose, waaronder stukjes amandel gekneet zijn, te samen tot koeken gebracht en gedroogd.

Voor één gulden, die men volgens de circulaire moet betalen, ontvangt men ongeveer $\frac{3}{4}$ kilo.

De eerste kwaliteit rietsuiker, die toch in allen geval veel beter is dan deze gemeene druivensuiker, kost tegenwoordig nog geen 60 cent de kilogram,

Al wie zich op de markt te Dordrecht of te Rotterdam nu nog door *Ritzenhofen* wil laten foppen, denke eerst aan bovenstaande mededeelingen.

Gelokt door eene advertentie.

Een van de ergste kwakzalvers van den jongsten tijd is zekere F. C. Bauer uit Duitsch-

land, die in onze Nederlandsche bladen adverteert dat hij ziekten van de blaas, steen, zwakte enz. zeker en in korten tijd zelfs in de wanhopigste gevallen geneest. Hoe hij aan deze krasse belofte voldoet hebben wij in het nummer van Maart gezien. De man doet niets dan middeltjes verzenden, die hij enorm hoog laat betalen. De samenstelling van deze middeltjes hebben wij toen uitvoerig medegedeeld. Het zijn bekende kruiden, pillen en poeders, alleen in dit opzicht buitengewoon, dat zij vele onzuiverheden bevatten en zeer slecht bereid zijn; middelen die op zich zelf zeker nooit kunnen uitwerken, wat er van beloofd wordt.

Als een vervolg op hetgeen wij toen over dezen kwakzalver schreven, deelen wij hier (met weglating van plaats- en persoonsnaam) een door ons ontvangen brief mede. Men kan daaruit zien welke personen al door zulke advertenties gelokt worden.

Waarde Heer

Mag ik u beleefd verzoeken mij Eenig in lichte te verschaften.

Daar ik tweekindere heeft die in de nacht in het water en ik al verschijde keere Naar dit onhijl vlugte loos heeft gezoekt en daar ik 14 daage gelee de Een advertentie las in Het Abcondere Weekblat van duizend ge tuigschrijft voor blaas en Nier Ziekte het welk ik dagt daar is op te schrijft kreeg ik per post 2 boekjes een Duits een Frans het welk ik niet machtig was te leeze en 2 daage laater een post banket met Meedie zijne het welk mij 20 Gulde koste Maar geen be wijs van in Geeve en daar ik Nu al acht daage geleede al ge schreeve Hoe ik het moet in geeve maar Geen taal of tijding komt te rug zoodat ik het liever hat stil gehoude maar Heede middag met Mijn dochter er over sprak en die raade Mij aan om Naar u te schrijft of die Meede Zijne Goed Zijn of niet dan zouw uwe wel Eeve wille schrijft of ik Het met een knap mensch te doen Hep of Niet. Het adres was F. C. Bauer viela Margarethenthal Basel binningen Duitsland.

Zoo blijf ik u vriende lijk wachting op Eenig and woort

Uw on bekende Vriend,

* * *

Wij hebben den schrijver van dezen brief reeds met eenige letteren geantwoord, doch wij meenden dat opneming in het Maandblad leerzaam kon zijn; vooral om hen, die meenen dat de kwakzalverij door middel van de nieuwsbladen zoo erg niet is, tot een ander inzicht te brengen. Hier hebben wij weer een voorbeeld van iemand die vrij zeker de gulden, die hij aan een dokter en apotheker zou moeten betalen, slechts moeielijk kan missen, en die toch in eens een ronde som van *twintig gulden* betaalt aan ééne bezending nietswaarde middelen van een buitenlandsch kwakzalver.

Reclames van Richard Brandt.

Onder de reclames, waarvan den Zwitsersche apotheker telkens en op allerlei wijzen gebruik maakt, ter aanbeveling zijner laxeerpillen, behoort vooral eene reeks van zoogenaamde getuigschriften, die hij zich door allerlei slinksche streken heeft weten te verschaffen.

Brieven van zeer bekende geneesheeren in 't buitenland en enkele Duitsche hoogleeraren hebben hem daarbij van dienst kunnen zijn. 't Is gebleken dat bijna al deze brieven ter goeder trouw waren afgegeven, lang voordat de eigenlijke exploitatie der pillen was begonnen en zonder eenig vermoeden, dat zij daarbij een ongewenschte rol zouden moeten spelen.

Bovendien heeft niemand hanner getuigd, hetgeen nochtans door Brandt beweerd wordt, dat de pillen een geneesmiddel zouden kunnen zijn bij *maaglijden, lendepijn, hoofdpijn, duizeligheid, schurft, zwaarmoedigheid, zueren* en meer dergelijke ziekelijke aandoeningen, doch alleen verklaarden zij, dat de pillen *in sommige gevallen* als een *laxermiddel* dienst konden doen.

De nooit vermoeide gezondheidsraad te Karlsruhe geeft uit zijne officiële briefwisseling in zijne jongste publicatie van 14 September j.l., daarvoor opnieuw enkele bewijzen.

Prof. ROTIKANSKY te Innsbruck verklaart, dat hij op herhaalden aandrang van Brandt dezen geschreven heeft, dat door hem de pillen bij hardlijvigheid waren aangewend en hij daarop de verlangde werking had zien volgen. Deze geheel private mededeeling had Brandt zonder zijne toestemming openbaar gemaakt.

Prof. ESMARK in Kiel zegt, dat de apotheker Brandt hem jaren geleden „vóór hij als een echte markt-schreeuwer was opgetreden” een doosje pillen ter beproefing had toegezonden, waarbij eene nauwkeurige opgaf der bestanddeelen was gevoegd. Hij had er eenmaal gebruik van gemaakt en de verlangde laxeerende werking gezien; hiervan had hij op de herhaalde en meest hoffelijke informatie van Brandt aan dezen mededeeling gedaan. „Toen ik later vernam, dat hij van mijn antwoord gebruik maakte voor zijne bedriegelijke reclames, heb ik hem terstond in Mei 1883 geschreven, dat ik zulk een misbruik van mijn naam hem ten stelligste verbood.”

Prof. EBSTEIN te Göttingen laat zich als volgt uit: „Het doet mij genoegen de gelegenheid mij geopend te zien om te verklaren, dat ik weliswaar — aangenomen dat de Brandtsche pillen altijd gelijk en met zorg vervaardigd worden — die pillen, evenals andere overeenkomstige laxermiddelen, geschikt acht in de gevallen, waarin volgens geneeskundig onderzoek eene purgatie weenschelijk is, dat ik echter den vrijen verkoop daarvan voor gevaarlijk houdt (*ein gemeingefährliches Unternehmen* *erachte*) en niet scherp genoege mijne afkeuring kan te kennen geven van de markt-schreeuwerij en de oneerlijke manier, waarop zij door Brandt worden aanbevolen, met het doel het publiek te bedriegen.”

Eindelijk publiceert de burgemeester-voorzitter van den Karlsruher gezondheidsraad nog het volgende schrijven, bij hem ontvangen van den hoogleeraar aan de Amsterdamsche Universiteit, Prof. HERTZ, over wiens afkeuringswaardig schrijven aan Brandt, wij in dit Maandblad vroeger (Jaarg. III No. 8, 11 en 12) hebben gesproken.

Het doet ons genoegen in het antwoord van den hoogleeraar de verklaring aan te treffen, dat de ervaring hem voorzichtigheid heeft geleerd en uit Nederland althans geene hulp aan kwakzalvers op die manier meer is te verwachten.

„Eerst op herhaalden aandrang van den apotheker Brandt”, — zoo schrijft Prof. HERTZ — „heb ik in enkele gevallen in mijne naaste omgeving de pillen doen gebruiken en mij overtuigd van hare laxeerende werking, hetgeen ik aan Brandt heb medegedeeld. Ik kon daarbij niet vermoeden, dat deze mijne verklaring ten behoeve der grootste kwakzalverij (*zum Zwecke grossartiger Charlatanerie*) zou worden aangewend, zooals dit, helaas! door Brandt is geschied in alle mogelijke publieke bladen en is mij dit eene waarschuwing om al soortgelijke aanvragen, van welke zijde zij ook tot mij mogen komen, in 't vervolg direct af te wijzen.”

Gevaarlijke scheurkalenders.

De afwisseling, die het publiek schijnt te verlangen in het artikel „scheurkalenders” heeft zonderlinge exemplaren het licht doen zien. Geestige aanhalingen en flauwe aardigheden moeten soms beide dienst doen om het blaadje van den dag te vullen. 't Is zeker uitlokkend, historische herinneringen of wetenswaardige bijzonderheden op zulk een eenvoudige manier het volk telkens onder de oogen te brengen. Maar afkeuring verdient het in hooge mate, deze gedwongen daglectuur dienstbaar te maken aan de verspreiding van allerlei dwaalbegrippen.

Dit geschiedt door een ons bekenden zoogenaamden *hygiënischen scheurkalender*. De meest onzinnige dwaasheden op het gebied van gezondheid en geneesmiddelen zijn bijeengezameld om er dagelijks de lezers van dezen kalender op te vergasten. 't Schijnt, dat den uitgever (v. Wees te Breda) 't een of ander oud boekje met versleten recepten in handen is gevallen en hij zich ten doel heeft gesteld, daarvan een voor iederen dag over te drukken, 't geheel tooiende met den verlokken-den naam van hygiënische voorschriften.

Ter waarschuwing, vooral omdat sommige dezer z.g. recepten inderdaad gevaarlijk zijn, willen wij enkelen hier aanhalen, daardoor tevens bewijzende met welk een verregaande roekeloosheid, te midden van onschuldige geneesmiddelen, het gebruik van hevige vergiften wordt aangeraden, zonder eenig voorbehoud en als waren zij niets bijzonders.

Zoo wordt tegen hoofdpijn aangeraden, het hoofd in te smeren met een zalf gemaakt van roode *principitat*, 4 gram, gemengd met boter; — tegen

aangezichtspijn: neme men eenige rauwe *opium* en suiker, leg dit op een warme ijzeren plaat en adem hiervan den damp op door den neus; — bij tandpijn wrijve men het tandvleesch met een achtste ons *opium* en een achtste ons *bloem van zink*.

Het behoeft nauwelijks gezegd dat *roode principitat*, eene kwikbereiding, en *opium* zulke sterkwerkende middelen zijn, dat de apotheker ze achter slot moet bewaren en zonder een reeks van voorzorgen in acht te nemen, nimmer aan een leek mag afleveren.

En de onnoozele hygiënische scheurkalender spreekt er over als waren het gepaste huismiddeltjes!

Zoo ook wordt bijna iedere maand aanbevolen *geest van amoniak*, tegen doofheid, verstopping in 't hoofd, oorpijn enz.; telkens luidt het: neem daarvan eenige druppels in een lepel water, wrijf daarmee het hoofd, doe het in 't oor; zelfs wordt meer dan eens aangeraden het „eenigen tijd in den mond te houden en te herhalen meermalen per dag”, terwijl toch hevige nadeelen niet zouden uitblijven, indien men er iets van naar binnen slikte.

Trouwens 't gevaar schuilt niet alleen in de aangeraden middelen zelf, maar vooral ook in de roekeloosheid, waarmee allerlei dingen worden voorgeschreven bij ongesteldheden, waar deskundige hulp dringend noodig is, wil men zich niet blootstellen aan ernstige gevaren.

Wij willen slechts een paar aanhalingen doen, met fouten en al:

25 Mei. *Om een Breuk gemakkelijk in te krijgen en te genezen.*

Wanneer een breuk is uitgegaan, neemt men een ons vlas, of zoo dit er niet is, ongebleekt linnen, kookt dit in zoete melk en leg het zoo heet mogelijk daarop. Binnen eenige minuten zal de breuk gemakkelijk ingaan en zelfs zal men er in het vervolg weinig last meer van hebben.

31 Mei. *Middel tegen Bloedspuwing.*

Men moet zure mispels droogen en tot poeder wrijven, neem hiervan viermaal daags een poeder met water in.

25 Juli. *Een vlek op het oog.*

Steek een berkenstokje met het uiteinde in het vuur, dan komt uit het andere einde een bruin vocht gevloeid, bestrijk hiermede dikwijls het oog, bij kinderen gebruikte men het sap van finkelkruid.

5 Juni. *Om inwendige kneuzingen te genezen.*

Het beste middel is hondenvet. Heeft men dat niet dan neme men: 2 lood meekrap, laat dit op twee pinten oud bier op de helft verkoken, hiervan elken dag 4 kopjes innemen. Zelfs al zouden ribben gebroken zijn, dit kan door dit middel hersteld worden.

7 Mei. *Middel tegen Koliék.*

Neem een eetlepel eijer-olie in en binnen enkele minuten zal het verholpen zijn. Heeft men dit niet spoedig bij de hand, neem dan een handvol hoenderdrek, kook die in een pint zoete melk, en de lijder zal in weinige minuten genezen zijn.

Een *breuk*, die is uitgegaan, *bloedspuwing, koliék*, niet met zorg en op tijd behandeld, kunnen den dood ten gevolge hebben; een *vlek op 't oog* is niet zelden 't begin van ongeneeslijke blindheid en men aarzelt niet de meest dwaze en *walgelijke* middelen daarbij het volk aan te prijzen!

Wat deze laatste aangaat geeft eene bloemlezing uit slechts eene week (4, 7, 8 Juni) de volgende:

4 Juni. *Om versch gesneden wonden te heelen.*

Men make een balsem van populierknoppen en boomolie of nog beter als men veenmollen op boomolie laat verteeren. Deze zalf heelt spoedig alle wonden.

7 Juni. *Middel tegen Winter aan handen en voeten.*

Voor dat de handen of voeten zijn opengebrouwen, neme men bevroren paardenvijgen, klop deze fijn en leg dit met een doek er over, de winter zal zeer spoedig verdwijnen.

8 Juni. *Van opgekrompen pezen op zeenuen.*

Doe zes of acht groote dauwwormen (piere) in een flesch met een halve pint brandewijn, laat dit 24 uren trekken, schud het dan flink dooreen dan bekomt men een bord dunne olie met onaangenamen geur; smeer hiermede tweemaal daags, het is ook goed voor gezwollen beenen.

Wij kunnen onmogelijk al de dwaze voorschriften aanduiden, die dagelijks onder de oogen wor-

den gebracht van den eenvoudigen koper dezer voor-historische scheurkalender.

Voor neusbloeden worden een dozijn raadgevingen verstrekt: de armen omhoog heffen, een korrel grof zout in de hand knijpen, een stukje groene peterselie in den neus steken enz. Voor vallende ziekte gaat het eveneens: een zakje zout op de hartkuil dragen of een pioenwortel om den hals; de maag van een witten eindvogel drogen en opeten enz. De wonderlijkste raad tegen dit lijden is misschien nog de volgende, die werkelijk niet op 1 April, maar den 26 dier maand ten beste werd gegeven:

Door het hoofd van den lijdende met zijde te bedekken, is reeds menigmaal gebleken dat hier door de lijder geholpen werd, dit komt dat zijde Electriciteit verwekt, en daarom is het goed voor hen die aan deze ziekte lijdende zijn zijde in pet of hoed te dragen of zijde voering in jas en vest te hebben.

Onze lezers zullen zich misschien herinneren, dat wij indertijd een spottend bericht hebben geplaatst uit Amerika over een „middel om lintwormen te vangen” Zeker vermoeden wij toen niet, dat zoo iets in allen ernst in Nederland op 10 Juni 1886 zou worden toegelicht. Toch blijkt dit uit het blaadje dat wij tot slot onzer aanhalingen willen afdrucken:

Om Lindworm te vernietigen.

Met een mengsel van geest van salmiac en soda met evenveel water als salmiac, smeere men op de plaats waar men de knaging gevoelt. Is hij niet spoedig afgekomen dan kookt knoflook en vlas in zoetemelk en houd daar den geopende mond boven. De lintworm komt naar voren, men laat hem zoover komen dat men hem met een schaar den kop kan afknippen.

't Schijnt trouwens niet deze hygienische(?) scheurkalender alleen te zijn, waartegen gewaarschuwd dient te worden.

Een andere, „de vriend van den huize” getiteld, geeft niet zelden zoogenaamden geneeskundigen raad, dien het gevaarlijk is op te volgen. Zoo vonden wij daarin als middel tegen asthma opgegeven om dagelijks gebruik te maken van eene oplossing van „jodkali”; terwijl het dagelijksch gebruik van dit medicament zeker niet zal nalaten gewichtige stoornis in de spijsvertering te weeg te brengen.

Het denkbeeld om ter afwisseling van spreuken, versregels of anekdoten door middel van een scheurkalender het publiek dagelijks 't een of ander mede te deelen op 't gebied van gezondheidsleer of populaire geneeskunst verdient inderdaad overweging; laat het dan echter iets zijn, waarvan het volk werkelijk nut kan trekken en niet de herhaling van lang verouderde en onzinnige dwaalbegrippen.

Mocht een uitgever zich daartoe aangetrokken gevoelen; niet alleen geven wij hem gaarne verlof de jaargangen van het Maandblad te plunderen, maar het zal ons zeer aangenaam zijn en gaarne zouden wij daarvoor onze medewerking willen verlenen.

Herhaalde Waarschuwingen.

Revalenta Arabica. Menigmaal is het voorgekomen dat men het ons eenigszins kwalijk nam onder de reeks van kwakzalverswaren, waartegen gewaarschuwd moest worden, ook de revalenta te hebben opgenomen. Het was toch een goed en gezond voedsel, dat geen kwaad zou doen en menigeen had zich bij het gebruik wel bevonden. Ook wordt het wel eens door een geneeskundige aanbevolen. Hoe konden wij daar iets tegen hebben?

Wij erkennen gaarne dat revalenta arabica een goed en gezond voedsel is, maar toch is onzes inziens de vraag geoorloofd: of de fabrikant ervan, zoowel als de hoofddepouhouders in ons land, de firma F. von Windheim & Co. te Amsterdam, andere namen dan die van kwakzalvers verdienen?

De Revalenta bestaat namelijk uit niets anders dan uit linzenmeel. Het is dus een goed en gezond voedsel, maar het wordt vooreerst veel te duur verkocht en ten tweede het wordt op een hoogst leugenachtige wijze aanbevolen.

De prijs der Revalenta is f 3.90 voor een bus van 1 Kilo en dit is ongeveer f 3.— te duur. Het gewone fijne linzenmeel, dat hetzelfde is als de revalenta, kan voor f 0.90 à f 1.00 het kilo geleverd worden. Voor zoover ons bekend, is dit Linzenmeel

te verkrijgen bij de volgende verkoopers: ZAADNOORDIJK te Leeuwarden, MORTIER te Vlissingen, SANDERS te Renkum en C. BOUWES Weesperzijde 16, bij de Kerkstr. Amsterdam. Zoo meerdere grutters er toe overgaan dit linzenmeel onder hunne winkelwaren op te nemen, zullen wij hunne namen gaarne vermelden.

Van de leugens, waarmee de Revalenta dagelijks wordt aanbevolen, kan men zich overtuigen zoowel door de advertenties als door de groote gedrukte papieren, die bij de bussen verkocht worden. Het heet daar dat koorts, toring, hoofdpijn, stuipen, graveel, waterzucht, reumatiek, jicht, vallende ziekte, griep enz. enz. door de revalenta genezen worden, ook dat ze voor zuigelingen zoo goed is, zelfs beter dan minnemelk. Dit alles is klinkklare leugen en ieder die er aan geloofde zou zich aan groot gevaar blootstellen. Revalenta of linzenmeel, wat het zelfde is, is een goed voedingsmiddel, maar een geneesmiddel tegen een der opgenoemde kwalen is het in het geheel niet en voor zuigelingen is het niet geschikt.

Liqueur Anti-Épileptique van Fiévez. Hierover schreef de heer P. KRUYSSÉ in ons nummer van Maart 1884 het volgende. Dit middel van FIÉVEZ, Apotheker te Luik, is een fraai groen gekleurde vloeistof met een aromatischen geur en een scherpen zouten smaak. Het wordt in flesschen van 250 gram afgeleverd, die op beide kanten voorzien zijn van een knoepen inhoud der circulaire, die meestal dergelijke producten vergezelt en ook hier niet ontbreekt en, zoo als gewoonlijk, een leefregel benevens het gebruik van het middel vermeldt.

Verder treft men nog een brief aan, gericht aan de geneeskundigen, waarin FIÉVEZ eenige geleerdheid uitkraamt over het gebruik van broomzouten bij vallende ziekte, de soms nadeelige werking van broomkalium, de vervalschingen (verontreinigingen) van dat zout, waardoor zij, die het gebruiken, blootgesteld zijn aan allerlei ongesteldheden.

Tot heil der lijdende menschheid is FIÉVEZ na langdurige studie en onnoemelijk veel waarnemingen er in geslaagd om, zooals hij het noemt, een composé daar te stellen, dat men zonder vrees voor kwade gevolgen kan gebruiken. De bescheidenheid verbiedt hem de talrijke attesten openbaar te maken, die hem door zoovele herstelden zijn toegezonden, — herstelden van vallende ziekte en alle mogelijke zenuwkwalen!

De man verdient een standbeeld nog in zijn leven, als het waar is hetgeen hij zegt. Maar helaas! wat is weder de waarheid? Het hoog geroemde middel is eene oplossing van broomkalium, gearomatiseerd met welriekende oliën, door een plantaardige stof groen gekleurd en dus niets meer dan een navolging der blauwe en roode oplossingen van broomkalium van PARLACHT, KILLISEH en anderen. De hoeveelheid broomkalium in deze groene oplossing, waarvoor men f 2.50 betaalt, bedraagt 40 gram, die men in elke apotheek voor minder dan een derde van dezen prijs kan bekomen en waarbij men dan mag vertrouwen op de zuiverheid van het zout, iets dat men volstrekt niet zeggen kan van de bereidingen der fabrikanten van geheimmiddelen.

Correspondentie.

— Een der leden onzer Vereeniging, Dr. A., schrijft ons naar aanleiding van den zeer bijzonderen inhoud van het vorig nummer van ons Maandblad het volgende:

„Het September-nummer van het Maandblad heb ik met belangstelling gelezen, doch ik voel mij gedrongen u zulks openhartig mede te deelen, het heeft mijne sympathie niet. Hoezeer ik het ook met u waardeer dat de Kath. Illustratie op hare wijze door eene novelle veler oogen tracht te openen voor kwakzalverij en alzoo als medestrijder optreedt; een eenvoudige dankbare vermelding moest voldoende zijn. Bijna uw geheele blad voor een groot uittreksel daarvan bestemmende, geeft ge een groot wapen aan de tegenpartij in handen. Even gemakkelijk toch kan men in een verdicht verhaal een pleidooi houden over de zegeningen der wonderdocters. Laat uw blad toch immer feiten en geen verdichtzels als wapens gebruiken.”

Tot zoover Dr. A. Wij willen, ook omdat het geoperde bezwaar misschien door meerdere leden gedeeld wordt, gaarne hier met enkele woorden rekenschap geven, waarom wij meenden een enkele maal wel bijna een geheel blad met een verdicht verhaal te mogen vullen. Wij zouden dit niet gedaan hebben wanneer men van de bewuste novelle niet volmondig had kunnen bekennen: dat zij uit het leven gegrepen was. Dit geldt zoowel voor den hoofdinhoud als voor de onderdeelen. Mannen als Dr. Woude zijn er helaas meer dan één, ook in ons land. Wij zouden ze met den vinger kunnen aanwijzen, en hebben dat zelfs meer dan eens gedaan. Niet dat die door ons bedoelde origineelen ook in bijzonderheden op den verdichten Dr. Woude gelijken, maar wel in de hoofdzaak, dat zij schatten verdienen met het in den handel brengen van middeljes door aanbevelingen die zij weten dat onwaar zijn, daardoor veel ellende veroorzaken en hun geweten jaar in jaar uit in slaap sussen, wanneer het nu en dan door wroeging mocht wakker geschud worden. Ook in de onderdeelen was de schets geheel naar het leven. Het tooneel in de woning van den warmoezenier, die er eindelijk toe gebracht wordt het geknoei met Floresta te staken en geneeskundige hulp in te roepen, hoewel dan helaas te laat om zijn been te redden, is zóó als wij met zekerheid weten dat in de

minder aanzienlijke buurten van onze steden en op het platte land, meermalen is afgespeeld: wij hebben nu en dan feiten medegedeeld, die daarmede geheel overeenkomen.

Indien nu een verdicht verhaal zóó is, dan kan het nut doen, soms bijna evenveel als getrouwe vermelding van een ware gebeurtenis. Het bewijst niets, maar het wekt op tot denken en verlevendigt het besef van het kwaad. Zoo heeft DICKENS goed gedaan met het verdichte verhaal van de ellendige kostschool van Squeers in zijn roman Nicolaas Nickleby; zoo mevr. BEECHER STOWE ter bestrijding der slavernij met haar roman De hut van Uncle Tom, zoo onze CREMER met zijne Fabriekskinderen.

Al zijn wij niet voornemens voortaan in onze wijze van bestrijding der kwakzalverij in het algemeen verandering te brengen, en zal, zooals tot nu toe, mededeeling van feiten en niet van verdichtzels de hoofdzaak blijven, toch zal meenen wij, ook in het vervolg, een zeer enkele maal een verdicht verhaal in ons Maandblad nut kunnen doen, zelfs afgescheiden van het Varietas delectat, wat bij een min of meer eentoonige zaak als de bestrijding der kwakzalverij ook wel in aanmerking mag worden genomen.

— v. L. H. en anderen. In dank ontvangen; moest nu wegens plaatsgebrek blijven liggen.

— Opgave van een paar nieuwe leden, verantwoording van enkele bijdragen voor het proces en beantwoording van meerdere brieven volgend nummer.

VARIA.

De Hollandsche geneesheer, Doctor Voussehlen, die ongeveer eene eeuw geleden tot de celebriteten van Engeland's hoofdstad behoorde, verhaalt in zijne gedenkschriften: „Eens zag ik op straat een kwakzalver, die, door prachtig gekleedde knechts omringd, van uit een groot rijtuig de menigte deftig toesprak en zijne medicamenten verkocht. Toen ik den wonderdokter in 't oog kreeg, herkende ik in hem een voormaligen knecht van mij, die in mijn dienst volstrekt geen wetenschappelijke kennis bezeten had. Ik kwam te weten waar hij zijn woonde en ging hem opzoeken. Ik vroeg hem hoe hij het tot zulk eene welgesteldheid gebracht had.

„Hoeveel menschen,” was zijne wedervraag, „gaan dagelijks u huis voorbij?”

„Minstens tienduizend,” antwoordde ik.

„En hoeveel onder de tienduizend zijn er, die gij voor werkelijk verstandig houdt?”

„Misschien honderd.”

„Daar hebt gij uwe vraag beantwoord,” zeide hij, „de honderd verstandigen komen bij u, terwijl de anderen voor mij overblijven.” (Zondagsbl. N. v. d. D.)

— In een Duitsch blad leest men het volgende:

„Getallen maken indruk, dikwijls omdat niemand zich de moeite geeft ze na te rekenen. In den komkommertijd wordt er veel scherts voor waarheid in de dagbladen geleverd.

„Zoo wordt thans, om het succes van adverteeren te bevoegen, verhaald hoe Holloway dit doet. Hij zou in 1837 met spaarzaam te adverteeren zijn aangevangen, in 1842 reeds 100,000 Mark daaraan hebben besteed, in 1845 het dubbele, in 1851 het viervoud, en thans daaraan 800,000 Mark per jaar ten koste leggen. Tengevolge daarvan zou Holloway 20 miljoen Mark hebben nagelaten.

„Nu willen wij eens rekenen. Wat kost een doosje Holloway-pillen, hoeveel lieden gebruiken ze en gedurende hoeveel tijd? Meer dan 1 Mark kon niet aan een doosje verdiend worden; om alleen dus de kosten van 't adverteeren te dekken zouden reeds 800,000 doosjes per jaar moeten afgeleverd worden en dus even zooveel menschen ziek moeten geweest zijn. Daar men zulke pillen bij ons weinig meer ziet, zoo zullen ze tot Engeland en de Koloniën beperkt blijven. Er moet daar dus jaarlijks op 10 of 20 familiën één zijn die de pillen gebruikt, wat niet waarschijnlijk is.

„Daar echter Holloway ook miljoenen verdient, zoo moet zeker wel op elke 5 familiën ééne de pillen gebruiken, wat nog onwaarschijnlijker is. Ten derden moeten dan nog alle menschen, die de pillen eenmaal gebruikt hebben, ze altijd door blijven gebruiken, wat het onwaarschijnlijkste van alles is.

„Hieruit mag wel afgeleid worden dat het heele bericht niets anders dan een reclame van Holloway is, die er op rekent dat de kranten niet narekenen.”

Tot zoover het Duitsche blad. Wij hebben er niets tegen dat men zulk een kwakzalver als Holloway narekent, maar men moet het goed doen, en in het bovenstaande geschiedt het verbazend oppervlakkig. Ziehier het een en ander dat in de bovenstaande redencering uit het oog is verloren.

Waar 800,000 doosjes gebruikt worden behoeven niet 800,000 familiën er naar gegrepen te hebben, want vele personen gebruiken jaarlijks veel meer dan 1 doosje.

Omdat men in Duitschland de Holloway-pillen weinig ziet behoeft de verkoop niet tot Engeland en zijn Koloniën beperkt te blijven. Er zijn meer dan twee „beschaafde” landen die voor de exploitatie van kwakzalversmiddelen in aanmerking komen. Holloway adverteert over de geheele wereld. Hij drukt zijn gebruiksaanwijzingen in 19 talen. Misschien ligt slechts een tiende van zijn debiet in Engeland.

Omdat hij de heele wereld bearbeit, daarom behoeft hij ook niet zijn vaste afnemers te houden, maar kan hij, als vandaag een familie ophoudt met het gebruik, morgen door zijn adverteeren weer twee anderen er voor winnen.

Wij kunnen niet anders dan de opgave dat Holloway 800,000 Mark 's jaars aan adverteeren besteed en 20 miljoen Mark heeft nagelaten volkomen geloofwaardig vinden. Men moet zijn vijand niet te zwaar, maar ook niet te licht achten.

Het schijnt een bijna onoplosbaar raadsel, hoe het mogelijk is, dat zoovele zieken hun geduld niet verliezen bij eene behandeling door allerlei geneesmiddelen, al is zij vaak ook nog zoo langdurig en zonder heilzaam gevolg; en dat het vertrouwen van velen ook zelfs dan nog niet aan het wankelen gebracht wordt, wanneer zij hun lijdten niet alleen niet zien verbeteren, maar zelfs verergeren. Terwijl diezelfde personen al heel spoedig ongeduldig worden en binnen korten tijd naar eene andere geneeswijze en een anderen geneesheer omzien, wanneer zij onderworpen worden aan een doelmatige behandeling, doch zonder eigentlijke medicijnen.

MAANDBLAD

VAN DE VEREENIGING

TEGEN DE KWAKZALVERIJ.

Redacteuren Dr. G. W. BRUINSMA te Steenberg en Dr. VITUS BRUINSMA te Leeuwarden. — Uitgever H. VAN BELKUM Kz. te Leeuwarden.

Lid der VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ is elk die haar doel wil helpen bevorderen en een jaarlijksche contributie betaalt van f 3.— Men wordt lid door aanmelding bij den secretaris-penningmeester of een der andere bestuursleden. Het verenigingsjaar loopt van 1 Jan. tot 31 Dec. De contributie wordt in het begin van het jaar per postwissel bij den secretaris-penningmeester te Leeuwarden ingewacht, die daarvoor in Februari formulieren toezendt. Over het niet aldus betaalde wordt in April per kwitantie beschikt.

De leden der Vereeniging ontvangen, behalve een exemplaar van het blad, zooveel exemplaren als zij aanvragen ter verspreiding. Voorloopig kan dit aantal echter, bij betaling van de enkele contributie, niet meer dan 10 per maand bedragen.

Dit blad verschijnt den eerste van elke maand. Prijs per jaar f 1,25, franco per post. Men abonneert zich bij alle boekhandelaren en bij den uitgever, doch niet anders dan voor den geheelen jaargang.

Het abonnementsjaar loopt van 1 Januari tot 31 December. Over het bedrag wordt in de eerste drie maanden beschikt.

BESTUUR DER VEREENIGING.

Dr. G. W. BRUINSMA, Geneesheer te Steenberg, Voorzitter.

P. KRUYSSSE, Apotheker „ Amsterdam.

Mr. J. C. MEIJER, Advocaat en Procureur te Leeuwarden.

Dr. VITUS BRUINSMA, Leeraar a.h. Gymnasium te Leeuwarden, Secretaris-Penningmeester.

GETAL LEDEN 1113.

De Statuten van de VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ zijn goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 10 November 1883, No 26.

De eerste twee artikelen van deze Statuten luiden:

Art. 1 De Vereeniging tegen de Kwakzalverij is gevestigd te Leeuwarden

Zij heeft ten doel de bestrijding der kwakzalverij, in het bijzonder die met geneesmiddelen.

Art. 2 De Vereeniging tracht haar doel te bereiken:

a. door het onderzoek van als geneesmiddelen aanbevolen stoffen;

b. door het nasporen van de bedriegelijke handelwijzen die bij het aanbevelen van de middelen worden te baat genomen;

c. door het bekend maken der uitkomsten van het onder a en b genoemde;

d. door het bevorderen van de toepassing der wettelijke bepalingen, die de kwakzalverij kunnen tegengaan;

e. door aan te dringen op betere wettelijke bepalingen ter bestrijding der kwakzalverij.

Het nadrukken van artikelen uit dit blad is geoorloofd en wordt, ter bevordering van het doel der Vereeniging, dringend verzocht.

INHOUD:

Berichten: Het adres van de Vereeniging aan de Tweede Kamer. — Onvoldoende wetten onvoldoende toegepast. — Weer twee bladen zonder kwakzalversadvertenties. — Uit Oostenrijk. — Johann Hoff en de Sultan van Turkije. — Warners Safe Cure geneesmiddelen. — Uit Rotterdam.

Grootere artikelen: Nog iets over belasting op geheimmiddelen. — Reinholt Retzlaff en zijn zoogenaamde genezing van dronkenschap. — Een maagpoeder uit Meppel. — Vermeerdering van het getal geheimmiddelen. — Het top-punt van brutaal adverteeren.

Varia. — Correspondentie: (o.a. over Spijkerbalsem.) **Herhaalde waarschuwingen:** Hypophosphiten van Churchill. — Reconfortatiepillen. — Antimiasmatiek van Koene. — Suikerpillen Cantel.

Berichten.

In de nieuwsbladen vond men dezer dagen het bericht van een adres, door de Vereeniging voor Volksgezondheid te Leeuwarden aan de Tweede Kamer gericht. Tot de verzending van dit adres was reeds vroeger besloten, zooals wij in het Juni-nummer meedeelden, doch door bijzondere omstandigheden was de inzending vertraagd; deze is thans echter geschied.

Het adres strekt tot ondersteuning van het adres door de Vereeniging tegen de Kwakzalverij ingezonden dato 27 Februari j.l. en is ongeveer van den zelfden inhoud als dat hetwelk door de Openbare Gezondheidscommissie te Amersfoort is verzonden en dat is opgenomen in het Maandblad van Mei.

Wij herinneren hier dat het oorspronkelijk adres van de Vereeniging tegen de Kwakzalverij is opgenomen in het Maart-nummer. Daar de wets-ontwerpen tot herziening van de Geneeskundige Wetten nog niet bij de Tweede Kamer in behandeling zijn, zou meerdere betuiging van adhesie aan ons adres nog zeer goed te stade komen.

Het Vaderland van 25 Oct. melding makende van bovengenoemd adres, om te verzoeken dat bij de herziening der geneeskundige wetten door strenge verbodsbepalingen gewaakt worde tegen den verkoop in 't klein van geneesmiddelen en tegen de uitoefening van de geneeskundige practijk door onbevoegden, voegt daaraan toe de woorden: „Bedriegen wij ons niet, dan voorziet de wet daarin reeds voldoende.”

Wij kunnen het blad de verzekering geven dat het zich inderdaad bedriegt. Het spijt ons dat zes jaar lang geregelde toezending van ons Maandblad de redactie nog niet heeft doen inzien, dat werkelijk daarin de wet niet „reeds voldoende” voorziet.

Het Vaderland zegt verder: „Een andere vraag is of de wetten wel steeds en overal worden toegepast.” Het blad veronderstelt dat hierop neen moet geantwoord worden en heeft nu volkomen gelijk.

De toestand is dus zoo: de wetten zeer onvoldoende en dan nog die onvoldoende wetten niet eens voldoende toegepast!

Tot ons genoegen kunnen wij weer twee namen toevoegen, aan het nog niet zeer lange lijstje van nieuwsbladen, die geen kwakzalversadvertenties opnemen.

Vooreerst de Delftsche Opmerker, „Nieuwsblad voor Delft en omstreken, gewijd aan de bevordering van gemeentelijke en staatkundige belangen”, een blad dat

tweemaal per week verschijnt (bureau Binnenwatersloot 33 te Delft; abonnement f 1 per kwartaal.)

In de tweede plaats een eveneens tweemaal per week verschijnend blad, dat nog slechts zeer kort bestaat en tot titel voert *Goorecht-Oldambt*, „Nieuws- en advertentieblad voor de gemeenten Hoogezand, Sappemeer, Slochteren, Noorddijk, Zuidbroek, Noordbroek, Midwolda, Meeden, Muntendam, Scheemda, Nieuwolda, en Termunten” (Uitgave van T. Smit te Hoogezand c. s.; abonnement 35 cent per kwartaal.)

Natuurlijk dat beide bladen, door het weigeren van kwakzalversadvertenties, een offer brengen, dat hun, zoo de financiën niet zeer goed staan, zwaar kan vallen. Maar wij verheugen ons zeer dat zij daarvoor niet terug schrikken. Het publiek, waarvoor deze bladen bestemd zijn, wint er bij.

Eerstgenoemd blad, de *Delftsche Opmerker*, voert tot motto het woord van Dr. HEIJZE: Vaar in alles recht door zee. Daarmee is inderdaad de handelwijze, om de kwakzalverskraam buiten de deur te sluiten, geheel in overeenstemming. Want wat is er minder „recht door zee” dan, zoo als de meeste andere bladen doen, op de eerste bladzij ijveren voor waarheid en recht en op de laatste bladzijde de bedriegers gelegenheid geven leugen en bedrog aan den man te brengen?

Reeds vroeger hebben wij medegedeeld, dat in Engeland verschillende bladen, waaronder de meest belangrijke, zooals de *Times*, genee kwakzalversadvertenties plaatsen.

Thans vinden wij ergens opgeteekend dat eenige honderden bladen in dat land zich reeds sedert jaren onderling verbonden hebben om in hunne kolommen genee aanbeveling van eenig geheimmiddel op te nemen of eene, zij 't ook nog zoo gemaskeerde advertentie, die onzedelijkheid of behandeling van geheime ziekten beoogt.

Is iemand onzer lezers misschien in de mogelijkheid ons iets naders mede te deelen omtrent zulk een overeenkomst? Allicht zou de wijze, waarop zij tot stand kwam en de manier van werking tot voorbeeld kunnen strekken voor onze Nederlandsche bladen, waaronder er nog immer verschillende zijn, die beweren, wel te willen samengaan met anderen ter wering dezer advertenties, maar niet voor zich alleen zulk een finantiël schadelijken maatregel te kunnen nemen.

Vergissen wij ons niet, dan bestaat in Oostenrijk voor apothekers het concessiestelsel, evenals in Duitschland. De apotheken zijn daardoor in aantal beperkt, en elke zaak op zich zelf heeft een vrij grooten omvang, zoodat daarin behalve de eigenaar een min of meer talrijk personeel van provisors en geëxamineerde bedienden werkzaam is.

In de meeste dezer apotheken geschiedt geregeld aflevering van allerlei binnen- en buitenlandsche geheimmiddelen. 't Jongere geslacht der pharmaceuten bezit ook daar te lande de neiging om te breken met dezen hun betrekking en stand niet passenden handel en heeft reeds met goed succes op enkele plaatsen een meer en meer gebruikelijk middel toegepast.

Sommigen hunner weigeren namelijk om als assistenten in dienst te treden bij firma's, die zich met de vervaardiging of den verkoop van specialiteiten afgeven.

Indien niet slechts enkelen, maar allen of althans de meesten zich tot zulk een maatregel vereenigden, zou er noodzakelijk spoedig een einde moeten komen aan de afkeuringswaardige negotie der apothekbezitters in Oostenrijk en elders.

Dezer dagen lazen wij in enkele nieuwsbladen het volgende:

„Aan den uitvinder van het Malzextract, Johann Hoff te Berlijn, is door den sultan van Turkije eene dubbele eervolle onderscheiding ten deel gevallen. Hij ontving nl. de orde voor kunst en wetenschap en tevens den titel van keizerlijk hofleverancier. Deze onderscheidingen zijn van te grooter beteekenis, omdat volgens den koran in het turksche rijk geen bier mag gedronken worden terwijl het gebruik van Johann Hoff's Malzextract-gezondheidsbier wordt toegestaan.”

Wij weten niet of dit bericht waar is; er is alle kans dat de betrouwbaarheid overeenkomt met hetgeen men in de advertenties van Hoff's Malzextract kan vinden; en de exploitant van dat extract is zeker niet in zijn eerste leugentje gestikt.

Maar zoo het bericht waar mocht zijn . . . O wijze sultan van Turkije, wat zijt gij dan door een westerling bedot, die u iets; dat precies de zelfde bestanddeelen bevat als bier, doet aanzien voor iets anders dan bier en als niet door den Koran verboden!

Wat eenige luidklinkende, leugenachtige aanbevelingen van den fabrikant zelf al niet vermogen!

Warner's Safe Cure geneesmiddelen. Deze kwakzalversmiddelen, die volgens de New-Yorksche *Rundschau* in hun vaderland, Amerika, niet meer voldoende slachtoffers schijnen te trekken, worden thans in Duitschland druk geëxploiteerd. De meest bekende geneesmiddelen zijn: *Safe Kidney Cure* voor zenuwen, blaas- en leverlijden, *Safe Pills*, *Safe Nervine*, *Safe Diabetes Cure*, *Safe Rheumatic Cure*, *Safe Yeast* en *Tippecanoe* voor Dyspepsie, malaria en toring. Het meest gebruikte middel, de *Safe Kidney Cure* is onderzocht en bestaat, volgens opgaven in *New Idaea*, uit een flesch inhoudende ongeveer 500 gram vloeistof, bestaande uit een aftrekkel van ongeveer 30 gram bladen van *Hepatica triloba* en misschien nog van bladen van *Gaultheria procumbens*, vermengd met ongeveer 15 gram kalisalpeteer, 50 gram glycerine, 60 gram alcohol, die met een weinig wintergroen-olie geperfumeerd is.

Deze mededeeling zendt een onzer leden ons, vertaald uit de *Apotheker-Zeitung*, als een voorloopige waarschuwing voor Nederland. Komt het goedje hier over de grenzen, dan zullen wij er uitvoeriger over spreken.

Rotterdam. Het was Dinsdagmorgen. Stedelingen maar vooral buitenlui verdringen zich op de markt, waar alles dooreen joelt, waar alles dooreen schreeuwt om zijn waren aan den man te brengen. Een groote groep eenvoudige lieden, waaronder slechts één vrouwtje met het onontbeerlijke spoormandje in de hand, heeft

zich gevormd om een man die, op een stoeltje staande naast een tafeltje, bedekt met spanen doosjes, met luide stem verkondigt hier op de Markt te komen om der lijdende menschheid tot hulp en troost te zijn.

„Rimmetiek, klieren en kliertjes, brandwonden, klooven en eksteroogen” worden door hem genezen, zelfs lammen en kreupelen kunnen tot zijn tafel komen en hij zal hen zijn zelf geven — alles present, voor niemandal, want . . . „geld mag ik voor men zelf niet rekenen, een spanen doosje met wonderzalf, een recept, aan mijn vader zaliger nagelaten door Prefester (zijn naam is ons ontgaan), dan, goeie burgerlui, betaal je maar 2½ cent voor mijn stoeltje, waarop ik sta, 2½ cent voor het drukloon van dat pampiertje, waarop staat hoe je het moet gebruiken, de rest voor mijn patent en reiskosten, nu, die zijn zoo veel nie, want voor een dubbeltje kan je van alle kwalen verlost worde.”

Wie zou niet graag voor een dubbeltje van zijn kwalen bevrijd willen wezen? Maar haast u, want als hij eenmaal zijn stoeltje heeft verlaten . . . , al wilde je dan „een hoed vol guldens” geven dan helpt hij in geen geval meer.

Niemand waagde zijn dubbeltje aan een proef. Toch bleef hij staan en oreerde verder:

„Werkmensen, arbeiders! Eenmaal komt de tijd, dat we allen gelijk zullen zijn en we allen voor een Almachtig God zullen verschijnen en rekening af moete leggen van onze daden. Zijn er nu soms mannen, die men zelf gehad hebben: komt tot mij als je geen baat heb gehad. (Hier kwam zijn portemonnaie te voorschijn en hij hield twee blanke guldens in de hoogte): Hier, mensen, 2 gulden present als ik je bedrogen heb.”

Niemand nog naderde den koopman.

Hij zegt dat hij moe wordt en waagt nog een laatsen aanslag op de beurzen der omstanders:

„Als kind van vijftien jaren heb ik reeds met men vader zaliger meêgereisd in meê gestudeerd om de kwalen der menschheid te leeren kennen. Ik heb verstand van de viezenemiekunde en kan aan elk zien wat ie mekeert. Gisteren (spreker ontbloot het hoofd en ziet ernstig naar boven) zoo waar als er een Almachtige daar boven is, gisteren, zeg ik, was ik in Gorkum, daar verdrongen de menschen zich om me heen: zestig doosjes omgezet in een oogenblik en geen cent minder als 60 ct. per stuk.”

Nog daagde er geen koper op.

Toen begon hij te vertellen, dat hij in Gorkum iemand, die lam „of iets anders” was geweest, „redemaal heit genezen” vandaar die groote omzet.

Weer hield hij een doosje met een papiertje in de hand, doch niemand nam afscheid van zijn dubbeltje.

Opnieuw begon de redenaar met alle kracht te schreeuwen:

„Werkman van Nederland, houd je hoofd omhoog. Eenmaal komt er een betere tijd. Sjosjalist of niet, zei ik laat eens tegen een Avvekaat, dat kan men niks schelen, maar je moet het maar lezen. Mozus was eerst een echte sjosjalist. Zijn er nou nog menschen, die wat menkeeren, komt hier of wil ik aan huis kommen, ook goed, dan ben je misschien voor 7½ ct. klaar al had je de ergste kwaal.

„Of ga je liever na zoo'n menheer, die je zoo effentjes in je pols knijpt en wat vrijft, dan betaal je f 1.25 of f 2.50 of nog meer, dan krijg je een receptie mee, dat kost ook geld en je hebt toch geen baat. Ik hoef zooveel niet te verdienen want ik hoef geen dikken buik te krijgen van wijn drinken en hoef er ook geen meiden op na te houwen.”

Nog daagde er geen koper op.

Wij verlieten het groepje, medelijden gevoelende met een koopman, wiens bestaan gegrond is op het bijgeloof van het publiek, doch tevens ons er in verheugende, dat althans het Rotterdamsch publiek wijzer wordt.

(R. N.)

Nog iets over belasting op geheimmiddelen.

Zeer vele bladen hebben door overneming of uittreksels de aandacht hunner lezers gevestigd op het artikel onder den hierboven berhaalden titel in het vorig nummer geschreven. De N. R. C. voegt er aan toe, na de door ons berekende vermoedelijke opbrengst te hebben genoemd: „Alle kosten van het geneeskundig s'laatstoezicht, toezicht op apotheken, examen-gelden, bestrijding der epidemieën, vaccinatie-parken enz. zouden dus, als die berekening uitkomt, uit de geheimmiddelen kunnen bestreden worden. Bij de behandeling der nieuwe medische wetgeving mocht men daar wel eens aan denken.”

Wij herinneren, dat door ons in twijfel wierd getrokken of in verhouding tot Engeland het debiet van spécialités in ons land even groot is. Is

dit niet het geval, dan zal ook de door ons geraamde opbrengst van f 350.000 jaarlijks, welke zulk eene belasting zou kunnen geven, verminderd dienen te worden. Doch al werd zij teruggebracht tot de helft of een derde, ware zij zeker niet te versmaden voor eene bevolking, die zich met het beginsel van zulk eene belasting zou kunnen ver-eenigen.

Voor Nederland ook slechts bij benadering een eenigszins betrouwbaar cijfer dier belasting te bepalen, is nagenoeg onmogelijk. Slechts een paar gegevens willen wij in herinnering brengen.

Eenigen tijd geleden heeft de markgraaf de Congreil in de fransche kamer eene dergelijke belasting op spécialités voorgesteld; enkele zijner argumenten zullen wij later mededeelen. Voorshands wijzen wij er op, dat hij den uitvoer per jaar van deze artikelen naar Holland aangeeft op eene waarde van 1½ miljoen francs. Nemen wij 3 frcs. voor den gemiddelden prijs van één doosje, één fleschje of één pakje van deze zoogenaamde medicijnen; er worden verkocht voor hooger, maar ook vele over minderen prijs, dan zouden in dit geval vijfhonderd duizend stuks jaarlijks in ons land hun koopers vinden. Moest, zoo als in Engeland, elk van een dubbeltjes zegel voorzien zijn, zoo gaven deze fransche artikels alleen een opbrengst van f 50.000.

Een paar jaren geleden (Maandblad van Januari 1884) hebben wij uit eene reeks ons bekende omstandigheden de berekening gemaakt, dat alleen aan laxepillen van hollandschen oorsprong, *Urbanuspillen*, *Brilmanspillen*, *Schroederspillen* enz. in 't groot vervaardigd of fabriekmatig bereid en op groote schaal in den handel gebracht, jaarlijks door de bevolking werd uitgegeven eene som van *honderd-duizend gulden*.

Een doosje dezer koopwaar kost meestal 25 cts.; — er worden dus 400.000 stuks in ons land verkocht. De dubbeltjesstempel zou dan een bedrag leveren aan de schatkist van f 40.000.

Ook de *Haarlemmer-olie* zou voorzeker eene aanzienlijke bijdrage leveren als men nagaat, dat haar gebruik in de lagere standen zeer algemeen is en in de mindergegoede stadsgedeelten zoomin als in eenig gehucht van Nederland een depôthouder ontbreekt. Al stemmen wij ook toe, dat de Fransche spécialités met de genoemde artikelen der Nederlandse industrie te zamen het grootste contingent in de bedoelde belasting zouden leveren, al moge de raming op zich zelf ook misschien te hoog zijn genomen, 't springt toch in 't oog dat eene opbrengst jaarlijks van een ton goud gemakkelijk te verkrijgen zal zijn.

Sedert onze vorige mededeeling is 't ons gebleken dat behalve in Engeland ook in Amerika eene soortgelijke belasting bestaat.

In de Vereenigde Staten van N.-Amerika wordt van alle spécialités, geheim- en schoonheidsmiddelen eene stempelbelasting geheven, ten bedrage van 4 pCt. van den verkoopprijs.

Deze belasting, zeer aanzienlijk lager dan die in Engeland, welke wij hierboven tot grondslag hebben genomen, heeft opgebracht volgens eene mededeeling in de „Boston Daily-Globe”, aan officiele bronnen ontleend:

in 't jaar 1880	1.836.673.22	dollars.
„ „ „ 1881	1.843.203.90	„
„ „ „ 1882	1.978.395.50	„
„ „ „ 1883	2.180.036.16	„

Wij zeiden echter reeds vroeger dat ons zulk een belasting weinig toelacht. Het samenkoppelen van een goede aan een kwade zaak, het verkrijgen van meerdere staatsinkomsten vast te binden aan het zich overgeven aan kwakzalverij, achten wij verkeerd. Ware zulk een belasting ingevoerd dan zou de Staat meer voordeel behalen naarmate het kwaad, dat onze Vereeniging bestrijdt, meer en meer zich uitbreidde. De Staat kreeg als het ware aandeel in den winst van de kwakzalvers.

Men zal misschien opmerken dat door de belasting het gebruik van de kwakzalverswaren zou verminderen. Wij verwachten dit niet. Zoo min als een telkens verhoogde accijs op het gedistilleerd het drankgebruik vermindert, zoo min zal een kleine verhooging in prijs het gebruik der geheimmiddelen verminderen. Aan de hooge prijzen,

welke de meeste kwakzalvers vragen, bemerkt men duidelijk dat zij, die hun volkje kennen, in een hooger prijs geen beletsel voor het gebruik zien.

Reinholt Retzlaff en zijn zoogenaamde genezing van dronkenschap.

Onlangs ontvingen wij, onder de vele brieven om inlichtingen, ook den volgende:

WelEdele Zeergeleerde Heer!

Reeds meermalen las ik in het „Maandblad tegen de Kwakzalverij” verklaringen omtrent een of ander der geneesmiddelen, die zoo al in couranten aanbevolen worden, en ben nu zoo vrij bij U om inlichting te verzoeken, omtrent het sedert lang door den Heer R. Retzlaff te Dresden aanbevolen middel tegen dronkenschap. Ik wilde dit middel wel voor een mijner kennissen laten komen en heb derhalve om inlichtingen naar den Heer R. geschreven, doch ontving van hem niets anders terug als getuigschriften, dankbetuigingen en prijsopgaaf. 12 Mark.

Nu zoude ik mij U zeer verplicht achten indien ik hierover Uw meening mocht vernemen, of het middel voor genoemde kwaal wel iets baten konde of dat het grootendeels op „Schwindel” berust.

Met de meeste hoogachting verblijf ik

UWelEd. Dvo. Dienaar

Wij hebben den schrijver reeds per brief geantwoord, doch wij vinden hierin aanleiding om nog eens voor het publiek iets te schrijven over zoogenaamde genezing van dronkenschap in het algemeen en die van Retzlaff in het bijzonder. Want hoewel vroeger tal van advertentiën, waarin genezing van dronkenschap beloofd werd, in onze Nederlandsche nieuwsbladen voorkwamen, volgde daarop een periode waarin dergelijke advertenties van buitenlanders geheel ontbraken, terwijl thans weer één dier zoogenaamde dronkenschapgenezers optreedt en in onze nieuwsbladen adverteert. Het is de in boven afgedrukt briefje genoemde Retzlaff. Zie hier zijn advertentie:

Drinkzucht is door mijn sedert vele jaren beproefd middel te genezen, zooals dit gerechtelijk onderzochte en onder eede bevestigde attesten bewijzen. Nadere inlichtingen door REINHOLD RETZLAFF, Fabrikant te Dresden.

Naar aanleiding van een andere zoodanige advertentie, schreven wij vroeger eens:

„Zie hier de eene volkskwaal door een andere verergerd; al de ellenden van de jeneverflesch vermeerdert met het onheil der kwakzalverij!

„Dronkenschap is niet door geneesmiddelen te genezen; niet-drinken is het eenige voorschrift voor den dronkaard, niet-schenken het eenige voor zijn omgeving.

„Wel kunnen de gevolgen der dronkenschap door een goede levenswijs en versterkend voedsel worden weggenomen, ook kan op allerlei wijs getracht worden den drinker genot in betere dingen dan sterken drank te doen krijgen; een geneesmiddel echter in den vorm van pillen of poeder of drank is er voor den dronkaard zoo min als voor den wellusteling, den dief of den luiaard.

„Men gelooft echter zoo gaarne wat men wenscht. Als een aan den drank verslaafde in een helder oogenblik de bovenstaande advertentie leest, of als zijn bedroefde familiebetrekkingen haar onder de oogen krijgen, dan moet het toch eens beproefd worden, besluit men.

— „En nu hebben we toch reeds driemaal zeven gulden gezonden aan dien man in Duitschland” — zoo sprak een kleine smidsbaas tot een ons bevriend geneesheer — „en het blijft nog altijd even erg.” De man had een zoon, een flinken smid, die aan den drank was verslaafd. De verdiensten van bijna twee weken waren geofferd, om ze weg te werpen aan iemand, die erger dan een dronkaard, van bedrog zijn beroep maakte.”

De persoon, die ons om inlichtingen vroeg, ontving van Retzlaff een gedrukt briefje in het Duitsch, dat het middel 12 Mark moest kosten, doch dat er voor Holland nog 1 Mark 20 Pf. voor vracht bijkwam. Als de persoon het middel niet verlangde, dan moest dit binnen 8 dagen bericht worden; anders zou Retzlaff het afzenden en moest daarvoor 13 Mark 20 Pf. betaald worden, dat is ongeveer acht gulden.

Gelukkig dat het geld niet gezonden werd, want het zou weggesmeten geweest zijn. Volgens vroegere onderzoekingen is namelijk bekend dat Retzlaff voor dat geld niets anders afzondt dan een bittermakend poeder, dat gebleken is *poeder van gentiaanwortel* te zijn. Van dat poeder moet nu en dan iets genomen worden en daarbij moet men zich weken lang van het gebruik van sterken drank onthouden. Als de „patient” dat lang genoeg volhoudt, dan heet het dat hij genezen is en geen drank weer lust!

Wie het beproeven wil kan het doen, maar dan raden wij hem of zijn familieleden een min kostbaren weg te volgen. Want dat *gentiaanpoeder* is gemakkelijk in alle apotheken te verkrijgen.

Voor enkele stuivers heeft men genoeg om dagen achtereen, telkens als men trek naar sterken drank krijgt, in de plaats daarvan een theelepeltje vol in water of in melk te gebruiken. En inderdaad, als iemand dit een jaar of langer volhoudt, dan zal hij en zijn familie vooreerst al gedurende dat jaar het genoeg gesmaakt hebben dat een matige levenswijze meebrengt, maar verder is het inderdaad zeer wel mogelijk dat hij dan voor goed van den drank af is. Dat gelukkige resultaat is dan echter — men begrijpt het — niet te danken aan het gentiaanpoeder, maar aan het overblijfsel van geestkracht dat de dronkaard nog behouden had, en waardoor hij, bij een sterken goeden wil, in staat was den borrel te laten staan.

Men behoeft dus zooveel omslag niet te maken om van dronkenschap genezen te worden. Als men die eerste les, waarmede al de kwakzalvers hun raadgeving aanvangen, om n.l. gedurende vrij langen tijd geen drank te drinken, wil opvolgen, behoeft de genezing niemand zelfs een cent te kosten. Een dronkaard, wien het ernst was om een einde te maken aan zijn verfoeilijke hartstocht, gaven wij den raad zoo dikwijls hij trek kreeg naar drank, zuiver water te drinken, zooveel hij maar kon. De man deed het, een, twee tot drie groote glazen water sloeg hij soms achtereen naar binnen in volle vertrouwen op onze geneeswijze. Hij hield het weken lang vol en is nog heden, jaren er na, „vrij van drank.”

Zoo kan het natuurlijk ook wel eens gaan met iemand, die in plaats van water, melk met gentiaanpoeder gebruikt, doch een bijzondere werking heeft dat poeder niet.

Hetzelfde geldt van andere dronkenschapsmiddeltjes, met name van dat hetwelk door de zich noemende Erven Wed. Abbrink te Amsterdam verkocht wordt en dat niet minder dan f 25 kost. Veel geld is daarvoor, en aan andere dergelijke, reeds weggegoorpen en dikwijls door familieleden van dronkaards, die met zeer veel moeite de noodige som bijeen kregen. 't Is door nasporingen der politie indertijd bewezen, dat dezelfde hiergenoemde *Retzlaff* in één jaar tijd meer dan *zestig duizend gulden* aan postwissels uit verschillende oorden der wereld, alleen voor toezending van zijn z. g. dronkenschapsmiddel had ontvangen. De wet schijnt tegen zoo iets niets te kunnen doen. Dat daarom des te meer een ieder in zijn kring deze waarschuwing verspreide.

Een maagpoeder uit Meppel.

MAAGPIJN. MAAGKRAMP.

„Na ontvangst van 75 cent verzendt J. A. Boom, Apotheker, te Meppel, franco een doos „Maagpoeder, waardoor reeds een zeer groot aantal Maaglijders zijn genezen van Maagpijn en slechte Spijsvertering.”

In den laatsten tijd valt deze advertentie gedurig in 't oog in sommige dagbladen en te eerder, omdat niet een der gewone depòthouders daarbij aan 't woord is.

Overeenkomstig het doel der Vereeniging tegen de Kwakzalverij hebben wij het nieuwe middel ontboden en het lid, den heer VAN LEDDEN HULSEBOSCH te Amsterdam, verzocht voor de vereeniging het onderzoek op zich te willen nemen.

Alvorens daartoe over te gaan heeft deze zich door een persoonlijk schrijven aan zijn collega Boom te Meppel willen overtuigen of het werkelijk de bedoeling van dezen was het geadverteerde poeder als *geheimmiddel* te exploiteeren. Het antwoord laat dienaangaande niet den minsten twijfel over.

Het daarop gevolgde onderzoek leerde alweer, dat het poeder waardoor, naar het heet, „reeds een zeer groot aantal maaglijders zijn genezen van maagpijn en slechte spijsvertering” niets bijzonders was. 't Was een mengsel, blijkens de grove stukken die er in voor komen met weinig zorg bereid, van *carbonas calcis* (krijt), *magnesia*, *magisterium bismuthi* en poeder van *curaçaoschillen*, alles sterk gearomatiseerd met *pepermuntolie*.

Wij willen heelwel de verzekering gelooven van den heer Boom, dat het recept afkomstig is van een geneesheer en ook dat het in sommige hem bekende gevallen van nut geweest is; toch zal het nimmer geoorloofd zijn het aan maaglijders zonder onderscheid als heilzaam aan te bevelen.

Integendeel, juist bij *acute* maagontsteking zal de bismuth zoowel als het gedurig gebruik der prikkelende pepermintolie niet nalaten schadelijke werking uit te oefenen.

En een lijder aan een *slpende* ongesteldheid van de maag behoeft ook waarlijk niet te grijpen naar het middel van den Meppeler apotheker. Ongetwijfeld zal toch de geneesheer, die hij zeker wel eens heeft geraadpleegd, den lijder de bestanddeelen van dit middel in den een of anderen vorm hebben voorgeschreven, indien hij oordeelde, dat zij voor zijne ongesteldheid dienstig waren, want, wij herhalen het, 't zijn alle oude en aan ieder geneesheer bekende stoffen.

Bij de bespreking dezer exploitatie, achten wij 't doelmatig, er nog eens op te wijzen, dat volgens onze opvatting, eene dergelijke aflevering van geneesmiddelen door een apotheker eigenlijk niet is geoorloofd.

Wij spreken nu niet van het prestige van stand, van het treden op het gebied der geneeskunst, waarvoor hij geene bevoegdheid heeft, maar gronden ons gevoelen alleen op de wet.

Art. 9 der wet, *regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst*, zegt: De apotheker mag geene geneesmiddelen afleveren dan op recept of die met bepaalde aanduiding van het verlangde geneesmiddel gevraagd worden.

De beteekenis van dit artikel is duidelijk, dat waar geen recept den apotheker ter gereedmaking wordt aangeboden, het geneesmiddel dat verlangd wordt, met name moet worden genoemd.

De vraag naar een *hoestdrankje*, naar *slaappoeders*, naar *zenuwdruppels* en dergelijke is niet zulk eene „bepaalde aanduiding”, als de wet eischt. Maar dan ook is de vraag naar „een doos *maagpoeder*” het evenmin en zou dus bij aflevering eene overtreding plaats hebben.

Moge deze opmerking den heer Boom ter waarschuwing strekken en medehelpen hem te doen terugkeeren van den weg, zoozeer afwijkende van dien, welke de overgrootste meerderheid zijner collega's tegenwoordig volgt; moge hij de besproken handelwijze, als niet overeenkomende met de eer en waardigheid zijner betrekking, voortaan nalaten.

Vermeerdering van het getal geheimmiddelen.

In de *Pharmaceutische Zeitung*, de *Industrie Blätter* en andere Duitsche vakbladen komen tegenwoordig lange lijsten van middelen voor, met opgave van hun samenstelling. Dit geschiedt tengevolge van een publicatie van het openbaar onderzoeksbureau te Breslau, waarvan Prof. Dr. Gscheidlen voorzitter is, en waarbij van al de middeltjes, die in het geheel door dat bureau werden onderzocht, nog eens opnieuw de samenstelling wordt vermeld. Het geheele getal daarvan bedraagt 358. De meesten dezer worden bij ons niet, of thans niet meer geadverteerd. Voor zoover het middeltjes betreft, die bij ons verkocht worden en wij ze niet reeds besproken hebben, zullen wij nu en dan er wat van mededeelen.

Men zou uit het groote getal van 358 kunnen afleiden, dat het aantal geheimmiddelen, dat in den handel gebracht wordt, nog steeds sterk toeneemt. Daartoe kan men echter alleen uit dat aantal niet besluiten, maar zou men van jaar tot jaar het getal in den handel zijnde of geadverteerde middelen moeten nagaan.

Wat ons land betreft, wanneer wij het oog vestigen niet op de reeks meer of minder gebruikelijke,

buitenlandsche *spécialités*, die in enkele winkels verkrijgbaar zijn, maar wanneer wij letten op de meer algemeen bekende of *geadverteerde* middelen, dan dunkt ons is geene vermeerdering te bespeuren.

Toen wij in 1878 een boekje in 't licht gaven: *De Kwakzalverij met geneesmiddelen*, namen wij daarin op eene: Lijst van de gedurende 1 Januari 1877 tot 1 April 1878 in de Nederlandsche nieuwsbladen. aanbevolen geneesmiddelen; dat getal bedroeg 308.

Een paar jaren later konden wij in een ander boekje: *De hedendaagsche kwakzalver*, hieraan toevoegen een 125tal *nieuwe* middelen van 1 April 1878 tot 1 April 1880 er bij gekomen en in Nederlandsche bladen geadverteerd.

In het Maandblad van Mei 1881 leverden wij opnieuw een opgave en vermeldden toen 50 *nieuwe* middeltjes die in het toen geëindigde jaar geadverteerd waren.

Telkens werden daarbij de middelen in rubrieken gerangschikt en de drie opgaven vereenigende, kunnen wij het volgende lijstje samenstellen.

	Vóór 1878 reeds geadvert. eerd	Nieuwen in 1878 en 1879 geadvert. eerd	Nieuwen in 1880 gead- verteerd.	Totaal.
A. Middelen tegen alle of zeer vele kwalen	48	15	10	73
B. Middelen voornamelijk tegen geheime ziekten	18	5	6	29
C. Middelen tegen verkoudheid hoest borstziekten, toring asthma.	42	13	3	58
D. Middelen tegen maagkwalen	25	13	—	38
E. Middelen tegen jicht en rhumatiek	17	8	4	29
F. Middelen voor den groei en het kleuren van het haar	33	15	8	56
G. Middelen tot verfraaiing van de huid	13	12	—	25
H. Middelen voor de tanden en tegen kiespijn	30	6	6	42
I. Middelen tegen verschillende kwalen (kanker, dronkenschap, breuken enz.)	46	28	13	87
J. Baden en minerale wateren tegen vele kwalen	20	6	—	26
K. Voedsels voor zwakke personen en zuigelingen	16	4	—	20
te zamen	308	125	50	483

Welke of hoeveel van de andere middelen sedert dien tijd in onbruik waren geraakt, was onmogelijk na te gaan. Thans echter, na verloop van meer dan vijf jaren, zou eene nieuwe telling het onderscheid kunnen aangeven. Vergelijken wij de laatste bladzijden van sommige nieuwsbladen met die van vroeger, dan komt het ons inderdaad voor alsof minder groote oppervlakten met advertenties van kwakzalvers of hunne depòthouders zijn gevuld, wat behalve aan het verminderde getal der geadverteerde middeltjes, ook aan het minder brutaal, d. i. minder kostbaar adverteeren zou kunnen liggen.

Het heeft ons intusschen aan tijd ontbroken om, zooals in vroegere jaren, de advertentie van geen enkel middeltje aan onze aandacht te laten ontsnappen. Men moet daarvoor niet alleen de groote maar ook kleine plaatselijke bladen nagaan. De lezers die willen medewerken om weer eens een telling te houden, verzoeken we de *tegenwoordig* hen onder de oogen komende advertenties, op te zenden aan Dr. G. W. Bruinsma, te Steenberg. Het best *uitgeknipt* en in enveloppe als drukwerk te verzenden.

Het toppunt van brutaal adverteeren.

Telkens stuiten wij in het buitenland op nieuwe kwakzalvers, met steeds hoogere graden van brutaliteit. Al ware het alleen om deze ergste soort van bedriegers buiten onze grenspalen te houden, 't geen in de laatste jaren eenigzins gelukte, onze Vereeniging zou niet te vergeefs geld en krachten besteden.

Wanneer zij niet gedrukt voor ons lag, het bestaan van eene advertentie als de onderstaande, die wij om de curiositeit, met taal- en stijlfouten vertaald uit 't Duitsch, overnemen, zou men recht hebben in twijfel te trekken.

Een gewezen kleermaker, zich thans betitelende en tekenende als „*intelligenter Heilkünstler*”, laat namelijk onder nauwkeurige opgaaf van woonplaats en spreekuur, het volgende in de Duitsche bladen drukken:

MERKWAARDIGE BEKENDMAKING.

De ondergeteekende geneest met natuurlijke, beproefde geneesmiddelen bijna alle lichaamsgebreken en ziekten der

beide geslachten, zooals alle soorten van *krankzinnigheid*, *melancholie* of *zwaarmoedigheid*, *duizeligheid* en aanvallen van *beroerte*, *bloedsaandrang naar hoofd* en *borst*, *ooglijden* en *verduistering*, *aangezichtspijn*, *hoofdpijn*, *hoofdzeer*, *uitvallen van 't haar*, *verkoudheid* en *niesen*, *heeschheid*, *ziekten van 't oor* en *dooftheid*, *tandpijn*, *mondzeer*, *scheurbuik*, *gezwollen amandelen*, *keelontsteking*, *halsgezwellen*, *halsziekten*, *halsklieren*, *kropgezwel*, *nachtmerrie*, *stikkingsnood*, *asthma* en *benauwdheid* op de *borst*, *borst- en maagkramp*, *hoesten* en *schurft*, *bloedspuwing*, *steeken in de zij*, *longziekte* en *tering*, *hartziekten* en *hartkloppen*, *onmacht*, *zenuwlijden*, *lever- en miltsiekte*, *geel- en blaauwzucht*, *gebreekkige eetlust*, *maagziekten*, *braken*, *zuur en oprispingen*, *maag- en leververharding*, *gezwellen*, *nier- en blaasziekten*, *bloedwateren*, *steen* en *gravel*, *jicht* en *pijn in de leden*, *ziekte der ledematen*, *pijn in de heup* en *de dijnen*, *pijn in derug*, *aambeien*, *verstuiking* en *verrekking*, *podagra* of *pootje*, *uitwas*, *zweerende of gezwollen voeten*, *waterzucht*, *waterrees* of *dolle hondsbeet*, *wonden* en *kneuzingen*, *schiet- of brandwonden* en *koud vuur*, *kanker*, *beeneler*, *geurichwater*, *wondkramp*, *wondkoorts*, *wondroos*, *aangezichtsroos* en *roodvonk*, *bloeduitstorting*, *bevrozen ledematen*, *winterhanden*, *verlamde ledematen*, *vermagering der ledematen*, *Engelsche ziekte*, *vallende ziekte*, *pokken* en *mazelen*, *alle andere koortsen*, *voorbehoedmiddelen tegen pest* en *besmettelijke ziekten*, *ontstekingsachtige ongesteldheden*, *bloedsaandrang*, *hitte* en *dorst*, *zonnesteek*, *krampen*, *St. Vitusdans*, *witte* en *roode loop*, *cholera* en *choleric*, *diarree*, *verstopping*, *onderlijfsziekte*, *koliek* of *buikpijn*, *breuken*, *wormen*, *lintworm*, *fit*, *dauw-worm*, *vergroeiing*, *fistels* en *verzuering*, *vloeiingen*, *uitslag*, *schurft*, *haarworm*, *wratten*, *eksteroogen*, *valsche gewrichten*, *moedermalen*, *huidverkleuring*, *beoovering*.

In 't bijzonder ook *vrouwenziekten*, *baarmoederlijden*, *bloedvloeiing*, *miskraam* en *vroeggeboorte*, *bloedzuiveringsthee*: *witte vloed*, *menstruatiestoornissen*, *bleekzucht* of *bloedarmoede*, *ziekten van 't kraambed*, *middelen ter bespoediging der bevalling*, *naveeen*, *hartwater*, *uitslagkoorts*, *kraambedkoorts*, *ontsteking*, *hevige krampen*, *nageboorte*, *uitzakking*, *kraambenen*, *aderknobbels*, *zweerende borsten*, enz. Ook *kinderziekten*, *krampen* en *bezetting*, *hartklem*, *tandenkrijgen*, *bedacteren*, *uittering* der kinderen enz. Bij aangeboren ziekten is het niet geheel te genezen, doch alleen de verdere ontwikkeling tegengaan.

Duidelijke opgaaf der ziekten is noodig om de juiste geneesmiddelen te kunnen opgeven; bij erfelijke ziekten moet de opgaaf bij mij geschieden door gezonde personen. Bij geheime ziekten wordt geheimhouding door mij beloofd. Conscientieuse behandeling van al mijne patienten, ten einde ze zeker en grondig te genezen.

Betaling voor een ieder naar vrijen wil, wettige armen worden geheel vrij gesteld uit christelijke barmhartigheid.

Volmondig schrijven wij het Duitsche blad, dat even als wij deze zotte advertentie bespreekt, na: *Alles bisher Dagewesene in der Kurpfuscher-Reklame wird an Unverfrorenheit in diesem Inserat übertroffen!* En toch! Reeds zoo menigmaal hebben wij gemeend het toppunt bereikt te hebben, dat ook thans allicht hier of daar een bedrieger gevonden zal worden, die nog verder durft gaan.

Varia.

Een der vrolijkste hofnarren, die geleefd hebben, was GONELLA, die in 't begin der vijftiende eeuw in dienst was van den markgraaf, Nicolaas van Este, hertog van Ferrara, gestorven in 1442. Van zijne grappen en guitenstreken zijn vele voor het nageslacht opgeteekend.

Op zekeren dag vroeg hem zijn meester, welk ambacht de meeste beoefenaars in Ferrara had. „De geneeskunst” antwoordde Gonella. „Domme vent”, riep de hertog, „en er zijn nauwelijks twee of drie geneesheeren in de stad!”

Toen de nar zijn beweren volhield werd een wedding-schap aangegaan om honderd kronen.

Den volgenden dag wikkeld Gonella zijn gezicht in wollen doeken en vertoende zich op die manier bij 't uitsgaan van de kerk. Elk die voorbij kwam vroeg hem wat hem scheelde en hij antwoordde steeds, dat hij hevige kiespijn had.

Iedereen raadde hem 't een of ander middel aan en hij noteerde ze alle met den naam er bij van wie het had opgegeven. Later ging hij de stad in; niemand bleef in gebreke hem een onfeilbaar middel aan de hand te doen en hij teekende op die manier meer dan driehonderd raadgevingen en namen op. Den volgenden dag kwam hij, nog altijd met zijn gezicht in doeken gewikkeld, aan tafel en de hertog, die niet dacht aan fopperij, verzuimde niet hem een goeden raad te geven; de hofnar plaatste daarvoor zijn naam bovenaan op zijne lijst.

Den derden dag vertoende hij zich weer als volkomen hersteld aan het hof en liet den hertog zijne lijst zien van drie honderd geneesheeren. Gonella had zijne wedding-schap gewonnen en de honderd kronen werden hem uitbetaald; 't was duidelijk gebleken dat bijna iedereen binnen Ferrara somwijlen voor geneesheer meende te moeten spelen.

Dit geschiedde in Italië in de eerste helft der vijftiende eeuw en het is daar en elders zoo gebleven tot op dezen dag.

Vele eerbare huismoeders en deftige dames, die haren afkeer nauwelijks kunnen bedwingen als zij een werkman een tapperij zien binnengaan, zullen vreemd opzien, als wij haar vertellen, dat zij zelf aan den drank zijn. En toch is dit in letterlijken zin de waarheid.

Quina Laroche, Zenuwdruppels, Liqueur Benedictine, Levens-elixir, Maagbitter en dergelijke zoogenaamde geneesmiddelen, die zij gewoon zijn te gebruiken, bekoren haar dikwijls alleen om het alcohol-gehalte, dat zij bevatten.

Als zij een dag over slaan, voelen zij zich onplezierig gestemd en verbeelden zich, dat de oorspronkelijk ware of vermeende ongesteldheid, waarvoor zij indertijd haar druppels zijn begonnen te gebruiken, terugkeert en haasten zich daaraan door een vernieuwd gebruik een einde te maken. Doch het is alleen omdat zij haar lichaam aan deze opwekkende middelen hebben verweerd; het is hetzelfde gevoel, dat de man, die gewoon is een borrel te drinken, naar de kroeg drijft.

De dokters zijn eigenlijk de personen, die de geneesmiddelen moeten voorschrijven; tegenwoordig echter zal een geneesheer vaak moeten beginnen het gebruik van geneesmiddelen af te raden.

Correspondentie.

— Op de naamlijst van leden kunnen nog opgenomen worden de Heeren:

Weesp, Fijnvandraat, Arts.
Rotterdam, Schrameier Verbrugge.

Hierdoor is het getal leden 1115.
— Als bijdragen in de proceskosten moeten nog de volgende verantwoord: N. & D. te A. f. 5.—, d. G. te 's H. f. 2.— en van vroeger nog uit L. van C. A. D. f. 4.—, v. d. M. f. 1.— en C. v. d. H. f. 4.—, ons toegezonden door laatstgenoemde.

— Het denkbeeld dat wij aangaven, om in tegenstelling van het prul, dat wij in het vorig nummer bespraken, een werkelijk goeden hygiënischen scheurkalender uit te geven, blijkt niet nieuw te zijn. Reeds eenige jaren geleden werd door de firma *Kruseman* te Haarlem een *gezondheidscheurkalender* uitgegeven op initiatief van de gezondheidsvereniging te 's Hage. Zeer bekwame mannen hadden tot de samenstelling medegewerkt; doch juist door zijn degelijkheid werd hij te duur om zoo algemeen als de tegenwoordige zeer goedkope kalenders verkocht en verspreid te worden. De uitgaaf kon om die reden niet worden voortgezet. Bij den boekhandel is van dezen scheurkalender geen exemplaar meer verkrijgbaar; mocht toevallig een onzer lezers ons een exemplaar ter inzage kunnen verstrekken, dan zou dat ons zeer aangenaam zijn.

— Volgens opgaaf wordt, behalve bij de in het vorig nummer genoemde verkoopers, tegen 70 cents per kilo het *linzenmeel*, ter vervanging der *Revalenta*, ook verkocht door H. VLAANDEREN PZ. te Utrecht (Voorstraat H. 455.) Eigenaardig is de mededeeling van dezen fabrikant, dat hij reeds in 't jaar 1845, het eerste jaar der aardappelziekte, tot de vervaardiging en den verkoop van dit artikel is overgegaan op aanraden en op aanwijzing van den Hoogleraar BERGSM. *Linzenmeel*, zoo had hem deze gezegd, is hetzelfde als *Revalenta*, dat goed is, maar veel te duur.

— L. te R. en W. B. te U. Dank voor uwe bemoeiingen omtrent het zonderlinge kiespijn-middel. Nu de wetenschap en 't onderzoek van zooveel verschillende personen tot geen resultaat hebben geleid, zullen wij 't best doen er over te zwijgen, tot wij misschien op andere wijze er achter kunnen komen.

— H. te R. Dit zij nu ook het antwoord voor u.
— V. d. W. te K. Uw onderzoek van *Spranger's Maagdruppels* in orde ontvangen. Bespreking denklijk volgend nummer.

— *Spijkerbalsem*. In het Februari-nummer werd hierover door den heer W. F. O. geschreven en om nadere inlichting gevraagd. Daar ons berinnerd wordt, dat wij daaraan nog niet voldaan hebben, haasten wij ons nu het volgende mede te deelen.

De zalf, bij het volk onder den zonderlingen naam *spijkerbalsem* bekend, kent men in de pharmacie als *Balsamum Locatellae*, waarvan in meerdere oudere pharmacopoea's het recept wordt opgegeven. Deze zalf bestaat uit gele was 4 deelen, olijfolie en Venetiaansche terpentijn ieder 6 deelen, sandelhout en Peru Balsem ieder 1 deel. In onze tegenwoordige Pharmacopoea wordt de zalf niet genoemd en zij is dan ook geheel verouderd en wordt door geneeskundigen weinig voorgeschreven. Een officieel voorschrift is er dus niet en het is zeer wel mogelijk dat op verschillende plaatsen in ons land, als *spijkerbalsem* gevraagd wordt, door den apotheker niet hetzelfde gegeven wordt. Veel maakt dit niet uit, want het is een zalfje als menig ander, dat bij kneuzing een beetje verzacht, doch meer niet. Zoo dus een kind zoet wordt, als men zijn gekneusd handje belooft met *spijkerbalsem* te smeeren, zooals door O. in het aangehaalde nummer van dit blad verteld werd, dan doet men geen kwaad door aan die belofte te voldoen. Bij open wonden en in het algemeen bij ernstige gevallen, moet men er echter niet zijn toevlucht toe nemen; door er dan op te vertrouwen zou werkelijk het zeer onschuldig middel kwaad kunnen doen.

In de bespottelijke gebruiksaanwijzing, die de Heer O. in zijn artikelje mededeelde, werd o.a. gezegd dat als iemand zich „door vallen of anderzints van binnen komt te bezeeren” hij „de helft van een klein potje met jopenbier” moet innemen. Zulk een gebruik van een zalf tegen inwendig bezeeren is natuurlijk bespottelijk, maar toch deelt een apotheker ons mede, dat hij eens eenmaal, een jaar of tien geleden, de merkwaardigheid heeft beleefd, dat een geneeskundige een weinig van de *Balsamum Locatelli* voorschreef in pillen!

— d. B. te A. Nu wij den oorsprong der pilletjes niet kennen zou een onderzoek voor het publiek geen nut hebben.

— Wij ontvingen van onbekende zijde een fleschje *Rheumatische Olie van Berntzen*. Wij verwachten een toelichtend schrijven van den afzender. Op brieven en toezendingen van onbekenden kunnen wij niet letten.

Herhaalde waarschuwingen.

Hypophosphiten van Churchill. Deze middelen bestaan uit verschillende siropen, koekjes, wijn en pillen. Het zijn in woordelijken zin geen geheimmiddelen, in zooverre de fabrikant tenminste in hoofdzaak de samenstelling mededeelt. In de verschillende preparaten komen volgens hem voor de hypophosphiten of onderphosphorigzure zouten van kalk, soda, ammonia, ijzer, mangaan en chinine. Dit zijn stoffen die voor het meerendeel ook door de geneeskundigen gebruikt worden en in de apotheken te vinden zijn, maar eenigen waarborg dat zij werkelijk in de siropen, pillen, enz. van den Franschen fabrikant voorkomen heeft men natuurlijk niet.

Door de geneeskundigen worden enkele dezer genoemde onderphosphorigzure zouten nu en dan met succès gebruikt, maar elk ziektegeval, waarin zij

mogelijk nuttig kunnen zijn, moet afzonderlijk beoordeeld worden en het is een ernstige kwakzalverij, ze als universeele geneesmiddelen tegen een zeer groot aantal ziekten aan te bevelen, zooals tegenwoordig in veelvuldig verspreide brochures geschiedt.

Reconfortatiefpillen, of gezondheids- en zeer versterkende pillen, krachtherstellend, tevens gezondheidsmiddel voor zwakke en ziekelijke lijdens; zoo worden ze genoemd door den Holl. geneesheer die ze heet te bereiden en door CLÉBAN te Amsterdam die ze in den handel brengt. Verder wordt er, onder veel ander fraais van gezegd, dat ze *verhelderen de geestvermogens en geven een opperuinde gemoedsgesteldheid*, alles gewaarborgd door een „*cachet met drie roosjes!*” Om de zaak zeer ernstig te maken zijn er drie soorten in den handel; no. 1 met kinabereiding, no. 2 met staalbereiding en no. 3 »pillen met 'niemendal'» zooals Cléban ze noemt.

De heer P. KRUYSE te Amsterdam heeft deze pillen voor eenigen tijd onderzocht. Behalve onwerkzame stoffen bevat no. 1 een uiterst klein beetje gewone kinine (hoogstens 1.5 milligram in ieder pil), no. 2 zeer weinig van een ijzerverbinding en no. 3 inderdaad niets anders dan onwerkzaam plantenpoeder met gom en suiker tot pillen gemaakt. Daaraan besteed men dus zijn geld en kan men het lang blijven besteden, want men moet volgens het voorschrift 16 stuks per dag innemen, die ongeveer 20 cents kosten en daarmede volhouden. Een verlichting in zijn beurs is de voornaamste verandering die men daardoor zal bespeuren.

Soms zal men erger nadeel ondervinden, want de pillen worden onbeschroomd ook aanbevolen tegen kwalen, waarvoor het plicht is degelijke geneeskundige hulp in te roepen, en die men, steunende op deze »krachtherstellende” pillen zou laten voortwoekeren tot het te laat is.

Antimiasmatiek van Koene. Ofschoon de Brusselsche kwakzalver KOENE weinig of niet in Nederlandsche bladen adverteert, is zijn middel in ons land nog al verspreid. Dit komt door het brochure'tje dat hij heeft uitgegeven en waarmee hij de eenvoudige geloovigen lokt door het portret van den vorigen paus, Pius IX, dat hij daarop heeft afgedrukt, en de mededeelingen van kardinalen, bisschoppen en religieusen die zijn waar heeten aan te bevelen.

Die waar, het zoogenaamde *antimiasmatiek*, noemt hij een *verzuiverend, spijsverterend en versterkend water*, dat de *talrijke ongesteldheden voorbehoed en geneest, die beginnen met eene vermindering van eetlust en alle ziekten die voortspuiten uit een onvolmaakte spijsvertering*, en tot deze ziekten rekent KOENE dan ongeveer alle, tot *vallende ziekte*, *tering* en zelfs „*doodelijke intermitterende koortsen*” toe. Natuurlijk wordt dat wonderbare water als een verbazende ontdekking uitgetreken, die door mijnheer KOENE tot heil der menscheid is gedaan. Het scheikundig onderzoek van den heer J. VAN RIEL, militair apotheker te Bergen op Zoom, heeft echter aangetoond, dat dit zoogenaamde *antimiasmatiek* niets anders is dan wat in de geneeskunde onder den naam *Liquor Stypticus* bekend is, eene oplossing van *ijzerchloride*. Het is echter slechts half zoo sterk als het in de apotheek gebruikelijke en bovendien slecht bereid en daardoor onzuiver.

Suikerpillen Cantel. In de wijze van aankondiging een merkwaardige type. Hoort hoe de deugd dezer pillen wordt uitgeschreeuwd: *Suikerpillen Cantel! Versterkend, bloedzuiverend, onfeilbaar tegen zoowel pas ontstane als verouderde ziekten. Vergen noch ontbering noch voedingsregel. Dit geneesmiddel is voortreffelijker dan alle andere. Het is het gemakkelijkste, het vlugste, het spaarzaamste; het geneest altijd radikaal, zonder heilkundige bewerkingen.*

Bijna alle gebruikelijke longens der kwakzalvers dus in een enkele advertentie bijeen. Zelfs zonder te weten waaruit die pillen bestaan wordt men van het grove bedrog overtuigd. De Heer HERMAN VAN GELDER milit. apotheker had echter de goedheid het middel voor ons te onderzoeken. Men krijgt voor zijn f 2 een doos met 40 pillen, die al terstond een sordige bewerking toonen, want ze verschillen zeer in grootte, zooals geen apotheker ze zou afleveren; (in 't zelfde doosje zijn er van 630 en van 980 m. gr.). De pillen zijn met een laag roodgekleurde suiker omgeven en daar binnen vindt men een zwarte massa, bestaande uit *Copaïvabalsem*, *Teer* en *Magnesia*. Dus al weer drie overbekende stoffen die, ten minste de eerste en de laatste, dikwijls door geneeskundigen worden voorgeschreven, doch slechts in bepaalde gevallen nut kunnen doen en waarvan geen eerlijk man ooit het geringste zou willen onderschrijven van 't geen er in de advertentie van gezegd wordt.

MAANDBLAD

VAN DE VEREENIGING

TEGEN DE KWAKZALVERIJ.

Redacteurs Dr. G. W. BRUINSMA te Steenberg en Dr. VITUS BRUINSMA te Leeuwarden. — Uitgever H. VAN BELKUM Kz. te Leeuwarden.

Lid der VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ is elk die haar doel wil helpen bevorderen en een jaarlijksche contributie betaalt van f3.— Men wordt lid door aanmelding bij den secretaris-penningmeester of een der andere bestuursleden. Het vereenigingsjaar loopt van 1 Jan. tot 31 Dec. De contributie wordt in het begin van het jaar per postwissel bij den secretaris-penningmeester te Leeuwarden ingewacht, die daarvoor in Februari formulieren toezendt. Over het niet aldus betaalde wordt in April per kwitantie beschikt.

De leden der Vereeniging ontvangen, behalve een exemplaar van het blad, zoveel exemplaren als zij aanvragen ter verspreiding. Voorloopig kan dit aantal echter, bij betaling van de enkele contributie, niet meer dan 10 per maand bedragen.

Dit blad verschijnt den eerste van elke maand. Prijs per jaar f 1,25, franco per post. Men abonneert zich bij alle boekhandelaren en bij den uitgever, doch niet anders dan voor den geheelen jaargang.

Het abonnementsjaar loopt van 1 Januari tot 31 December. Over het bedrag wordt in de eerste drie maanden beschikt.

BESTUUR DER VEREENIGING.

Dr. G. W. BRUINSMA, Geneesheer te Steenberg, Voorzitter.

P. KRUSSE, Apotheker „ Amsterdam.

Mr. J. C. MEIJER, Advocaat en Procureur te Leeuwarden.

Dr. VITUS BRUINSMA, Leeraar a.h. Gymnasium te Leeuwarden, Secretaris-Penningmeester.

GETAL LEDEN 1113.

De Statuten van de VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ zijn goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 10 November 1883, No. 26.

De eerste twee artikelen van deze Statuten luiden:

Art. 1. De Vereeniging tegen de Kwakzalverij is gevestigd te Leeuwarden.

Zij heeft ten doel de bestrijding der kwakzalverij, in het bijzonder die met geneesmiddelen.

Art. 2. De Vereeniging tracht haar doel te bereiken

a. door het onderzoek van als geneesmiddelen aanbevolen stoffen;

b. door het nasporen van de bedriegelijke handelwijzen die bij het aanbevelen van de middelen worden te laat genomen;

c. door het bekend maken der uitkomsten van het onder a en b genoemde;

d. door het bevorderen van de toepassing der wettelijke bepalingen, die de kwakzalverij kunnen tegengaan;

e. door aan te dringen op betere wettelijke bepalingen ter bestrijding der kwakzalverij.

Het nadrukken van artikelen uit dit blad is geoorloofd en wordt, ter bevordering van het doel der Vereeniging, dringend verzocht

INHOUD:

Hoofdartikel: Duitsland en Nederland ten opzichte van het waarschuwen tegen kwakzalvers.

Berichten: Een aardige magnetiseur te Rotterdam. — Een schandelijke advertentie. — Een waarschuwing van de regering te Sleeswijk. — Het nadeelige van purgeermiddelen. — Een waarschuwing van de politie te Berlijn. — Bepaling door den Hoogen Raad van het vonnis tegen J. T. A. te Rosmalen.

Grootere artikelen: Het nieuwe Wetboek van Strafrecht. — Dr. Sprangers maagdropfels. — Beerenburger kruiden. — Een stem uit den vreemde.

Boekbeoordeling. Correspondentie. Herhaalde waarschuwingen: Migraine stiftten. — Miraculo-preparaten. — Pastilles Gerandel. — Hartzema's rhumatiek-middel.

Duitsland en Nederland ten opzichte van het waarschuwen tegen kwakzalvers.

Volgens eene bekendmaking heeft de politie te Darmstad het voornemen om in overleg met den daar bestaanden gezondheidsraad, in navolging van andere steden, meerdere aandacht te wijden aan de bestrijding der kwakzalverij. Tengevolge daarvan zullen door het stedelijk bureau voor onderzoekingen aldaar, alle nieuwe opduikende en nog niet door anderen onderzochte middeltjes aan een onderzoek worden onderworpen.

Verder is met de besturen van andere groote steden een overeenkomst getroffen om wederkeerig elkaar mededeeling te doen van de gevonden resultaten, waarvan dan eveneens openbare bekendmaking zal gedaan worden.

Ziedaar weer een van de vele voorbeelden van krachtige werkzaamheid in den tegenwoordigen tijd van de openbare macht in Duitsland, ten opzichte van de bestrijding der kwakzalverij.

Als een ander voorbeeld hebben wij kort geleden er reeds op gewezen dat in Berlijn, op aandrang van den Minister van Binnenl. Zaken in Pruisen, van wege het *Polizei Praesidium* zulk een onderzoek plaats heeft en de resultaten daarvan door middel der dagbladpers officieel ter kennis van het publiek worden gebracht.

En in Nederland wordt door de overheid niets van dien aard gedaan. Ja, zelfs maakt de wet het in ons land verbazend moeilijk om door geheel particuliere krachten en bekostigd door vrijwillig bijeen gekomen gelden, het publiek de noodzakelijke waarschuwingen voor te houden.

Reeds tweemaal heeft de rechter in hetgeen wij volkomen naar waarheid, aan het publiek ter waarschuwing meenden te moeten zeggen, laster gezien. Meerdere duizende guldens is daarop uit de kas onzer Vereeniging als zogenaamde schade-loosstelling en wegens proceskosten moeten betaald worden!

Zie daar dus het verschil tusschen twee naburige landen.

Daar is het de overheid zelf, die de kosten van de scheikundige onderzoekingen draagt en die daarna

voor hare rekening en op hare verantwoording het publiek de resultaten voorlegt en de zoo nuttige waarschuwingen verspreidt. — Hier doet de overheid niets ter waarschuwing van het publiek tegen het bedrog dat den naam van kwakzalverij draagt; hier moeten zij, die dat op zich nemen, de gezamenlijke leden van onze Vereeniging, allen zelf de kosten dragen; hier worden die kosten nog verhoogd door dat onze door alle rechtsgeleerden afgekeurde wet op den laster ongewijzigd blijft en een geheel naar waarheid opgestelde waarschuwing daardoor als laster kan worden aangemerkt.

Daar in Duitsland het beveiligen van het publiek tegen kwakzalvers als een algemeen belang beschouwd, en in vele steden als de taak der overheid aanvaard, hier de door een duizendtal personen vrijwillig aanvaarde taak door oude staatswetten bemoeielijkt, ja bijna onuitvoerbaar gemaakt!

Het verschil is waarlijk groot.

Naar onze meening is het des te meer plicht voor onze Vereeniging om met kracht op te treden.

Waar de Staat zoo goed als niets doet, waar de verouderde staatswetten zelfs de door particulieren aangewende pogingen verzwakken, daar dient dit particulier initiatief zeer krachtig te zijn om toch nog iets nuttigs tot stand te brengen.

Daarom, nu spoedig een nieuw vereenigingsjaar zal ingaan, vragen wij nogmaals de steun van allen die buiten onze Vereeniging staan.

De Vereeniging heeft met groote moeilijkheden te kampen. Gij allen die sympathie voor haar hebt, sluit U bij haar aan. Blijft niet op een afstand het bevorderen van een goed doel gadeslaan, maar treedt toe om als lid door Uwen zedelijken invloed en door Uwe kleine jaarlijksche contributie tot dat goede doel mede te werken.

Waar, zooals in Nederland, de waarschuwing van het publiek tegen kwakzalverij geheel is overgelaten aan hen, die daartoe vrijwillig zijn overgegaan, waar zij al de kosten en onaangenaamheden er aan verbonden moeten dragen, daar kunnen zeker nog wel meer gevonden worden dan de 1100 die het tegenwoordige ledental vormen, om zich voor dat doel te vereenigen.

Een ieder die geen grondige reden heeft om buiten onze Vereeniging te blijven, hij trede tot haar toe en helpe mee aan haar streven.

Berichten.

Het *Rotterd. Nieuwsbl.* van 24 Nov. schrijft het volgende:

„Het wordt nu al te erg! Wij ontmoeten ergens de volgende advertentie:

J. OOSTERLING geneest Verlamming, Rheumatiek, Zenuwlijders, Verzwearing, enz. zonder medicijn. — Dagelijks van 's morgens 8 tot 11 uur, is ook te ontbieden. — Mauritsstraat 38, Rotterdam.

„Geheel gratis nemen wij die annonce in onze kolommen op.

„Dat heeft natuurlijk zijn doel.

„Wij willen daarmee te kennen geven hoe verregaand brutaal sommige lieden tegenwoordig durven en, helaas! ongestraft mogen optreden.

„Wie is die Oosterling?

„Niemand anders dan een gewezen politieagent, een gewezen evangelist, een gewezen spiritist, een gewezen timmerman, of: laat ons nog duidelijker spreken, want wij willen begrepen worden door al onze lezers, niemand uitgezonderd, ook niemand van hen, die ons blad lezen op plaatsen in de stad, waar ook dit nummer zal worden aangeplakt.

„Jacobus Oosterling is vroeger politieagent te Rotterdam geweest. Van politieagent is hij sjuoerwerman geworden, ook in Rotterdam. Sjuoerwerman is hij niet lang geweest. Hij verliet Rotterdam en vestigde zich metterwoon in onderscheidene Zeeuwsche gemeenten. Zoo is hij te St. Maartensdijk timmerman geweest, te Stavenisse, te Nieuwerkerk en Driesscher. Evangelieprediker (zelf opgeworpen domine dus) te Nieuwerkerk o.a. verbond hij aan het predikantschap het werk van nieuwieler en elders het baantje van kolendrager. Later vinden wij hem terug in Goes als spiritist en boerekenner. Van Goes is hij voor eenige weken naar Rotterdam gekomen, waar hij zich in de Mauritsstraat gevestigd heeft als... magnetiseur!

„Als de luijes nu maar erg godgelovig zijn dan belooft hem het laatste baantje nog wel het meeste voordeel aan te brengen; wat ons betreft, wij hopen, in het belang van onze godgelovige stelingen, spoedig te kunnen melden, dat Jacobus Oosterling in een andere gemeente weer nieuwieler of iets dergelijks is geworden.

„Onze groote dagbladen houden nog immer vol, dat zij geen tijd hebben tot uitoefening van geregelde controle op hunne advertentiekolommen. Wij moeten 't aannemen, hoewel het wonderlijk klinkt, nu enkele bladen in het buitenland van meer dan dubbelen omvang en met een eenvoudige oplage, daartoe wel de gelegenheid kunnen vinden.

„Een beetje meer toezicht blijkt echter noodig, tijd of geen tijd. Jaren lang worden door de bladen advertenties opgenomen ter aanbeveling van de *Miraculo-preparaten*, waarbij bovendien eene brochure met zogenaamde raadgevingen voor 60 cts. te koop wordt aangeboden. In Februari van het jaar 1885 hebben we in dit Maandblad uitvoerig uiteengezet welk een samenraapsel van zwendelarij achter deze aankondiging verborgen is; een uittreksel drukten wij meermalen af, evenals ook heden, onder de Herhaalde Waarschuwingen.

„Een nieuwe advertentie over ditzelfde artikel circuleert thans door de nieuwsbladen. Daarin wordt o.a. ter aanbeveling gezegd, dat deze middelen uitmuntend zijn tegen „de gevolgen van jeugdige liederlijkheid.”

„Waarlijk, het gros onzer Nederlandsche bladen is toch werkelijk te fatsoenlijk om zulke uitdrukkingen en zulke raadgevingen hun lezers onder de oogen te mogen brengen.

Bij het Polzei Praesidium te Berlijn en te Darmstad en het Gemeente-bestuur van Karlsruhe, heeft zich thans ook de Koninklijke Regeering van Sleeswijk aangesloten in den strijd tegen kwakzalverij.

Onder dagteekening van 13 October j.l. heeft zij thans, ter waarschuwing van het publiek, eene eerste reeks onderzoekingen van in de bladen geadverteerde geheimmiddelen officieel gepubliceerd.

Twee dezer middelen heeft men ook reeds beproefd in ons land ingang te doen vinden en daarvoor circulaires en gebruiksaanwijzingen verspreid of depôthouders trachten te verwerven.

't Eene, zoogenaamde *Alpenkruidenthee* (zie Maandblad van Maart 1883) bestaat, volgens onderzoek van het stedelijke controle-station te Kiel, uit een onschadelijk doch tevens geheel onwerkzaam mengsel van in 't wild groeiende planten.

Het andere is *Bernhard Spengels kruidensap*; volgens hetzelfde controle-station bestond het vroeger alleen uit een aftreksel van zoethout en drop op wijngeest. Tegenwoordig echter is hieraan toegevoegd, poeder van jappewortel en een aftreksel van rhamnusbast.

Het heeft dus eene vrij sterk purgeerende werking. Daarom, en vooral in verband met de toegevoegde gebruiksaanwijzing, waarschuwt de Koninklijke Sleeswijksche Regeering zeer tegen haar gebruik.

In het *Genootschap van Berlijnsche geneeskundigen*, handelde Dr. GEHRMANN onlangs (20 Oct. 1886) over het misbruik van purgeermiddelen, vooral bij vrouwen. Hij haalde verschillende voorbeelden aan van *geelzucht*, *aambeien* en andere ongesteldheden daardoor ontstaan. Inzonderheid werd door hem betoogd, hoe het voortdurend gebruik van purgeermiddelen in staat is vooral bij 't vrouwelijke geslacht, zenuwachtige overprikkeling en stoornis in het gemoedsleven in de hand te werken.

Ten slotte wees hij als een der meest schadelijke gevolgen er op dat langzamerhand, zeer tot nadeel der gezondheid, de onmogelijkheid ontstaat om het gebruik van de meest sterke purgeermiddelen ooit weer te ontwerpen.

En hoe groot is de vloed der middelen die bij ons gebruikt worden? *Holloway-pillen*, *Urbanus-pillen*, *Zwitserse pillen* enz. enz., het zijn allen purgeerpillen en anders niet!

En der jongste bekendmakingen van het *Königl. Polizeipräsidium* te Berlijn geeft weer een bewijs van de verregaande brutaliteit van kwakzalvers om de meest onwerkzame stoffen als heilzame geneesmiddelen aan het publiek in de hand te stoppen.

Wij geven de bekendmaking vertaald juist zóó als zij in de publieke in Duitschland bladen is opgenomen, tevens als voorbeeld van het werkzaam optreden der openbare machten in andere landen, waarop wij op eene andere plaats in dit nummer in 't bijzonder de aandacht in verband met Nederland vestigen.

Bekendmaking van het „Königl. Polizeipräsidium“ te Berlijn.

Zekere M. MARKS, Unter den Linden No. 64 alhier woonachtig, beveelt in de couranten als middel aan tegen speekselvloed, tandkoorts, tandkrampen enz. zoogenaamde „tandstroop“ tegen f1.80 het fleschje.

Het is, zooals een ambtshalve verricht onderzoek heeft bewezen, niets anders dan gewone suikerstroop, gekleurd met saffraan-aftreksel; volgens het wettig tarief van geneesmiddelen heeft een fleschje de waarde van 24 cts.

't Bovenstaande wordt door deze ter openbare kennis gebracht.

Berlijn 21 October 1886.

Königl. Polizeipräsidium „Afdeling I“

FRIEDHEIM.

De Hooge Raad heeft het cassatie-beroep van J. T. ANDEREGG, geneesheer te Rosmalen, verworpen en het vonnis van het gerechtshof te 's Bosch, waarbij hij veroordeeld was tot geldboete ter zake van het afleveren van geneesmiddelen in gemeenten waar Apothekers gevestigd zijn, bevestigd.

Men zal zich herinneren, dat deze Anderegg medicijnen afleverde, zonder iets anders van de patient te hebben gezien dan zijn water. Een der waterkijkers in ons land is dus nu in hoogste instantie veroordeeld, zij het dan ook maar tot boete.

Het nieuwe wetboek van Strafrecht.

't Is gebeurd en nog niet lang geleden, dat iemand met den titel en de bevoegdheid van geneesheer beweerde de ziekte van een patient te kunnen herkennen alleen door beschouwing van zijn water. Om hem op de proef te stellen werd zulk eenen het water van een geit toegezonden en een ander maal gewoon bier. In beide gevallen gaf de waterkijker op, de

ziekte van den patient volkomen te hebben herkend en schreef geneesmiddelen voor of zond ze den vermeenden lijder toe. Voor het zoogenaamde onderzoek en het consult zoowel als voor het recept en de geneesmiddelen werd betaling gevraagd en verkregen.

't Is eveneens voorgevallen, dat iemand het gerucht verspreide, of door advertenties bekend maakte, dat bij een bijzonder middel bezat tegen oogandoeningen, een ander dat hij vallende ziekte kon genezen. 't Bleek dat door den eerste alleen gewoon regenwater werd afgeleverd en door den laatste niets anders dan suiker, terwijl door beide een niet onaanzienlijke prijs als betaling werd bedongen.

Een gewoon menschenverstand is geneigd al zulke handelingen te bestempelen met den naam van *bedrog* of *oplichterij* in aard en beteekenis niet veel verschillende van diefstal en even strafbaar als deze.

De Nederlandsche wetten evenwel oordeelen anders.

Wel werd een enkele maal een oplichter van de boven aangegeven soort vervolgd en bij hooge uitzondering veroordeeld tot een eenvoudige geldboete, doch immer wegens overtreding van de eene of andere der *geneeskundige* wetten, niet wegens overtreding van het Strafwetboek.

Toch bestaat er een wetboek waarbij bedrog strafbaar is gesteld. Herhaaldelijk reeds hebben wij er op gewezen hoe het ten opzichte van bedrog door zoogenaamde uitoefening van geneeskunst of door het leveren van geneesmiddelen als niet geschreven schijnt te zijn, daar zelfs de poging achterwege blijft om de betreffende bepalingen daarbij toe te passen. Reeds jaren geleden heeft een geacht rechtsgeleerde, Mr. M. EYSSEL te 's Hage, in het *Weekblad van het Recht* hierop gewezen (zie Maandblad Nov. 1882) en ook wij veroorloofden ons de vraag, waarom niet kon worden aangemerkt als *bedrog in den aard der koopwaar*, wanneer iemand als geneesmiddel en onder een vreemden naam verkoopt, wat geen geneesmiddel en een gewoon produkt is?

Enkele jaren geleden (Maart 1880) bevestigde de Hooge Raad het vonnis van het gerechtshof te Amsterdam, waarbij J. van P. was veroordeeld tot 46 dagen celstraf, wegens den verkoop van *hanen* voor *hennen*, als zijnde bedrog in den aard der koopwaar. Maar schijnt het dan niet eenzelfde soort van bedrog, als iemand zijn gewoon *boonemeel* den naam geeft van *revalenta arabica* en verkoopt als geneesmiddel tegen koorts, toring, hoofdpijn, stuipen, graveel, waterzucht, rheumatiek, jicht, vallende ziekte, griep en wat al niet meer? Wanneer hij als *Capsules Guyot* „die de hardnekkigste hoest, de bronchitis en alle aandoeningen der takken van de luchtpijpen en der longen spoedig genezen“ een onschatbaar geneesmiddel belooft en niets levert als *gewone teer*? Wanneer hij te koop aanbiedt een middel ter genezing van maagkwalen en daarvoor tegen hoogen prijs toezendt zijn gemalen Groninger molleboonen? Wanneer hij „onmiddellijke afwendiging van het gevaar en snelle zekere hulp“ bij hevige ziekten, als „croup en kinkhoest“ voorspiegelt, alleen om onder den naam van *Druiven-borst-honig* eenvoudig suikerstroop schreeuwend duur aan den man te brengen? En eindelijk wanneer hij dag aan dag aan „Arbeiders en Arbeidsters“ en aan alle andere klassen der maatschappij een beproefd en goedkoop geneesmiddel zegt te zullen leveren, dat bijna alle ongesteldheden, met name genoemd, kan voorkomen of genezen en hij ten slotte voor al die beloften slechts pillen geeft, met wat aloë, die dus niets anders als een laxeerende werking kunnen uitoefenen?

Worden in al deze gevallen niet kakelende hanen verkocht in plaats van eierleggende hennen, die beloofd waren en die men meende te koopen?

Zonderling, één enkele maal is het Strafwetboek op die wijze toegepast, namelijk door de Arr. Rechtbank te Haarlem op 10 Oct 1878 tegen A. Th., koopman in galanteriën, wonende te Amsterdam.

De man had het goedgelovig publiek stukjes *Spaansche Zeep* verkocht als wonderzalf ter genezing van allerlei kwalen en gebreken! Maar heeft dan niet dezelfde strafwaardige handeling plaats, wanneer *boonemeel* (revalenta) *suikerstroop* (Zickenheimer borst-honig) *teer* (Capsules Guyot) of *Spaansche zeep* als universeel Geneesmiddel wordt aangeprezen en door die aanprijzing tot hoogen prijs wordt verkocht?

Doch wat er van zij, sedert enkele maanden be-

zitten wij een nieuw Wetboek van strafrecht en de vraag ligt op den voorgrond of het allicht beter dan zijn voorganger gelegenheid aanbiedt het eigenaardig soort van bedriegerij, dat den meer beperkten naam draagt van kwakzalverij, te bestraffen.

De artikels, waarop hierbij de aandacht moet gevestigd worden zijn die voorkomend onder Titel XXV *Bedrog*.

Het zijn:

Art. 326. Hij, die met het oogmerk om zich of een ander wederrechtelijk te bevoordeelen, hetzij door het aannemen van een valschen naam of van eene valsche hoedanigheid, hetzij door listige kunstgrepen, hetzij door een samenweefsel van verdichtsels, iemand beweegt tot de afgifte van eenig goed of tot het aangaan van eene schuld of het tenietdoen van eene inschuld, wordt als schuldig aan oplichting, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

Art. 329. Met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar wordt gestraft de verkooper die den koper bedriegt:

1o. door hem, die een bepaald aangewezen voorwerp kocht, opzettelijk iets anders daarvoor in de plaats te leveren;

2o. ten opzichte van den aard, de hoedanigheid of de hoeveelheid van het geleverde door het aanwenden van listige kunstgrepen.

Wij wagen ons niet aan eene interpretatie dezer artikelen, in zoo verre hunne bewoordingen afwijken van die van het vroegere strafwetboek. Ons komt het voor, dat valsche of vervalschte attesten, getuigenschriften niet bestemd om als reclame gepubliceerd te worden, advertenties vol leugens en bedrog, doctorstitels van niet bestaande universiteiten, gekochte of in 't geheel niet verkregen medailles en ridderorden, waarvan ter aanbeveling van 't een of ander zoogenaamd geneesmiddel gebruik wordt gemaakt, behooren tot de „listige kunstgrepen“ waarvan deze artikels spreken. Doch tevens herinneren wij er aan dat het vorige wetboek gewaagt van „manoeuvres frauduleuses, bedriegelijke middelen“ 't geen niet zoo heel veel verschilt in beteekenis.

Verwachten wij in den strijd tegen kwakzalverij dus al niet veel van het nieuwe strafwetboek, toch ware een poging te beproeven om het inzicht der Nederlandsche rechters ten dezen opzichte te leeren kennen.

Eén ding geeft hoop op goeden uitslag. Men heeft gezegd, dat het nieuwe rijksstrafwetboek van Duitschland van 't jaar 1870 in vele opzichten tot leiddraad heeft gestrekt voor het Nederlandsche. Wij weten niet in hoeverre dit waar is, doch zeker is het, dat juist na het in werking treden van het eerstgenoemde, in Duitschland verschillende kwakzalvers, behalve wegens onbevoegden verkoop van sommige geneesmiddelen, en behalve wegens het ongeoorloofd voeren van verboden titels, ook tot geldboete en gevangenisstraf veroordeeld zijn wegens *bedrog*.

Als een der laatste voorbeelden kan daarvan gewezen worden op Th. KONETSKY. Hij gaf voor in zijne advertenties neiging tot dronkenschap en misbruik van drank te kunnen genezen. Op aanvraag verzond hij twee pakjes, het eene met 70 gram gentiaanpoeder, het andere, zoogenaamde thee, wegende 180 grammen, en bestaande uit een mengsel van gentiaanwortel en bladen van *Menyanthes trifoliata* (drieblad). Hiervoor rekende hij 12 M. (f7.20), terwijl het alles te zamen in de Deutsche apotheken slechts 1 M. 80 pf. (f1.08) kost.

KONETSKY werd uithoofde dezer aanprijzing en verkoop vervolgd en in 't begiu van dit jaar wegens bedrog veroordeeld tot vier weken gevangenisstraf.

Moge Duitschland, dat door ons reeds op zoo velerlei gebied wordt nagevolgd, ons ook in de strafrechtelijke beoordeeling van de handelingen der kwakzalvers ten voorbeeld zijn!

Dr. Spranger's Maagdruppels.

Aanbevolen tegen alle *Maag- en Onderbuikskwalen*, helpen zij onmiddellijk bij *Schelle hoofdpijn*, *Maagkramp*, *Misselijkheid*, *Hoofdpijn*, *Buikpijn*, *Slijmverstopping*, *Hartwater*, *Maagzuur*, *Opgeblazenheid*, *Duizelingen*, *Kollië*, *Klieren*, enz.

Zoo luidt het in de advertenties voorkomende in sommige Nederlandsche bladen. Gaat iemand er toe over bij de bekende firma's van allerlei kwakzalverijen te Amsterdam, Rotterdam of den Haag

voor 80 cts. een fleschje van dit heilzame(?) vocht te koop, dan kan hij in eene bijgevoegde brochure nog lezen: „Bij Cholera en Buikloop verdrijven „deze droppels onmiddellijk de ziektekiemen uit „de Maag en de Ingewanden, terwijl zij verder bij „Walgelijke epidemien een zeker behoedmiddel is „tegen besmetting en door dit eenvoudig huismid- „del wordt afgeweerd. Ook bij volwassenen en „Kinderen die aan hevige koorts lijden, wordt direkt „het boosaardig karakter der ziekte weggenomen.”

Is men hiermede nog niet voldaan, dan heet het nog in de gebruiksaanwijzing dat de droppels *elken* maaglijder onmiddellijk verzachting zullen brengen en helpen bij *maag- en borstkramp*. Tegen *zeeziekte* worden zij onovertreffelijk genoemd. Zij zullen, wanneer men den verkooper gelooven mag, de gal verdrijven *wanneer men opgevonden is en de schadelijke invloed van afschuw en vrees bij epidemien wordt naar het heet, door dit eenvoudig huismiddel afgeweerd*. Eindelijk zijn zij — zoo durft de fabrikant te zeggen — een voorbehoedmiddel *tegen alles*, want aan het slot der aanprijzing leest men: *Wie jaar in jaar uit vóór zich ter ruste te begeven, een thee- of eetlepel vol inneemt, blijft steeds gezond*.

Zijn er meer aanhalingen noodig om aan te toonen, dat aan *Sprangers droppels* door den fabrikant en zijne depothouders allerlei zeldzame eigenschappen worden toegeschreven, dat zij onfeilbare genezing voorspiegelen bij allerlei, waaronder de meest uiteenlopende ongesteldheden en dat zij door deze „listige kunstgrepen”, zooals het nieuwe Strafwetboek in den Titel, handelende over *Bedrog*, zegt, koopers lokken.

Dat deze „listige kunstgrepen” moeten dienen, om den koper te bedriegen „ten opzichte van den aard en de hoedanigheid” der koopwaar, zooals het luidt in hetzelfde Strafwetboek, dat heeft de onvermoeide ijver van het lid onzer Vereeniging, den heer D. v. D. WEERD, apotheker te Kampen, duidelijk aan het licht gebracht.

Zijn onderzoek toch heeft geleerd, dat de wonderdroppels slechts bestaan uit een alcoholisch aftreksel van *aloë, rhabarber en Guttegom*. Nu is

Rhabarber, een zacht *purgeermiddel*,

Aloë, een sterk *purgeermiddel*,

Guttegom, een hevig *purgeermiddel*.

De werking der droppels is dus voor elk duidelijk, doch ook tevens het bedrog bij de aanprijzing der verkoopers. Echter ook na deze bekendheid met de werking van het Spranger-middel wachte zich een iegelijk voor zijn gebruik. Al volgt hij den raad niet, in de gebruiksaanwijzing door de depothouders gegeven, met het doel veel te verkoopen, om namelijk „jaar in jaar uit” in te nemen, een herhaald gebruik zal zeker schade berokkenen aan de gezondheid. Wij verwijzen naar hetgeen door ons herhaaldelijk is gezegd over het nadeel verbonden aan 't gebruik van purgeermiddelen. Ten overvloede voegen wij hier nog aan toe, dat de schadelijke gevolgen, waaronder verschillende met doodelijken afloop, en die indertijd zijn aangetoond van 't gebruik der beruchte *Morrison-pillen*, te wijten waren aan de *guttegom* in deze pillen vervat.

Beerenburger Kruiden.

Waarlijk, men moet zien en opnieuw zien de jammerlijke gebruiksaanwijzingen, waarvan ter aanbeveling van kwakzalverijen soms gebruik gemaakt wordt, om zich een juist begrip te vormen van al hetgeen het volk nog immer schijnt te gelooven op 't gebied van geneesmiddelen en hunne werking, zowel als omtrent ziekte en hare oorzaken.

Tot voorbeeld drukken wij hier af het gewone biljet, dat bij de ouderwetsche *Beerenburger* zoogenaamde *Maagkruiden* wordt afgeleverd.

Dit zijn de opregte Maag kruiden, die by niemand anders als by myn *Hendrik Beerenburg*, Verkogt worden.

Deze Pakjes Kruiden getrokken op een Mengelen Vogt, 't zy Jenever, Brandewyn, of Wyn en gebruikt des Daags een Leepel vol 2 of 3 daar af, 's morgens, des Middags en 's Avonds, doet door Godes Zeegen Geneezen veel inwendige gebreken: Voor eerst een vervuilde en bedorven Maag, ten tweeden alle Pyn in de Lenden, ten derden voor vuil Bloed, ten vierden voor de eerste tweede en derden daagse Koorts, ten vyfden voor scheurbuik en Blaauwschuit in de Leeden en voor Strammigheid en prikkeling in 't Bloed, ook voor een

benauwde Borst en voor alle Waterzucht; Dood ook alle Wormen van Oude en Jonge Persoonen, geeft daarvan alle Morgens en 's Avonds voor de Kinderen een halve Leepel vol van in. Door deze Pakjes Kruiden zijn veel Menschen mede geholpen die veel Geld vermeersterd hadden en geen Baat bevonden hebben en alleen door deeze Pakjes Kruiden volkomen Geneezen zijn: Het is evenveel waarop gy 't zet, 't zy Brandewyn, Wyn of Jenever. Op zoo een pakje kruiden doet men een Mengelen teffens en als dat uit is weer een Mengelen en tot zesmaal toe kund gy het verlengen. Dit zijn de opregte Maag-Kruiden die nooit zyns gelyk zijn Verkogt. Deze Maag-Kruiden zijn te bekomen by *Hendrik Beerenburg*, Woond voor aan op de *Kuip*, by de Nieuwe *Haarlemmer Sluis*, daar de Sleepers voor de Deur staan en daar 't Wapen van *Venetien* in de Geevel van myn Huis staat, op de *Stroo-Markk*.

Tot *Amsterdam*.

De wonderdadige kruiden bestaan uit een mengsel van een dozijn wortels, bladen enz.

Sinds lang komen ze juist niet altijd van Amsterdam, van den verkooper „bij de Nieuwe Haarlemmersluis, daar de Sleepers voor de deur staan”, maar had menig apotheker een voorschrift, waarnaar hij ze afleverde, wanneer ze hem gevraagd werden. Tegenwoordig gebeurt dit echter hoe langer hoe minder. De Beerenburger kruiden schijnen hun grootsten roem gehad te hebben.

Het uitvoerigste der recepten voor deze kruiden geeft de volgende rij van bestanddeelen aan:

1. *Herba Card. Benedict.* (Gezegende distel.)
2. „ *Artemisia* (Alsem.)
3. „ *Trifolii Aq.* (Waterdrieblad.)
4. *Rad. Calam. Ar.* (Kalmuswortel.)
5. „ *Gentian.* (Gentiaanwortel.)
6. „ *Bryoniae* (Wortel van wilde wijngaard.)
7. *Cort. Aurant.* (Oranjeschillen.)
8. *Baccae Lauri.* (Laurierbessen.)
9. „ *Juniperi.* (Jeneverbessen.)
10. *Stipit. Dulcamarae* (Bitterzoet.)
11. *Lign. Santal. rubr.* (Rood Sandelhout.)
12. *Ras. Corn. Cervi* (Hertshoorn.)
13. *Herba Malvae.* (Malva-kruid.)

Bij een ander recept dat in gebruik is, ontbreekt het laatstgenoemde bestanddeel. Op een derde voorschrift, misschien het oudste dat we kennen, kwamen slechts 10 bestanddeelen voor en wel de nummers: 1, 3, 4, 5, 7, 11 en 12 bovengenoemd en verder nog:

Herba Heder. terr. (Hondsdrif-kruid.)

„ *Equiset. Arv.* (Paardestaart-kruid.)

„ *Menth. Pip.* (Pepermunt-kruid.)

De opgenoemde bestanddeelen zijn vrij onschuldige, meest bittere, zeer weinig geneeskrachtige zelfstandigheden, allen vroeger weliswaar bij de geneeskunst in gebruik, doch waarvan de meesten sedert lang zijn verlaten, hetgeen zeker niet zou zijn geschied, indien de kruiden ook maar één enkele maal de gewichtige genezingen hadden teweeg gebracht, die op zulk eene ruime schaal worden aangeboden in de bovenafgedrukte gebruiksaanwijzing.

't Eenige is, dat een aftreksel dezer kruiden, evenals van alle bittere stoffen onder sommige omstandigheden, de maag kan prikkelen en daardoor somwijlen den eetlust opwekken. Alle zoogenaamde *maagbitters*, *maagelixers*, *gezondheidsbitters*, en hoe ze meer mogen heeten, hebben hieraan hun oorsprong te danken. Toch ligt de hoofdwering en de hoofdoorzaak dezer maagprikkeling en opwekking niet in het bittere aftreksel op zich zelf, maar in de „jenever of brandewijn” waardoor dit aftreksel is bereid.

Ook de opgang van al zulke kruiden en bitters is daaraan vrij zeker te danken. Menigeen, vooral ook onder de vrouwen, die niet gaarne zou bekennen den geheelen dag borrels te drinken, zal zich niet schamen brandewijn-aftreksel van *Beerenburger Kruiden* „een lepelvol 2 of 3, 's morgens 'smiddags en 's avonds” te nemen, met de gebruiksaanwijzing in de hand en dus zoogenaamd voor de gezondheid. Zoo gewent men er aan als een dronkaard aan zijn borrel en... de heilzame (?) kruiden hebben een nieuwen lofredenaar gevonden.

Een stem uit den vreemde.

Overal waar bijzondere personen de moderne geheimmiddelindustrie bestudeeren of vereenigingen zich met deze zaak bemoeien, komen zij ten slotte tot

de overtuiging, dat de Regeering zich haar moeë aantrekken en directe maatregelen ter beteugeling moet in 't leven roepen.

In het begin van dit jaar deelden wij als voorbeeld het adres mede aan vorst Bismarck gericht door de Commissie uit de geneesheeren te Berlijn, ter bestrijding der kwakzalverij met geheimmiddelen. Vroeger reeds (October 1884) publiceerden wij een geheel wetsontwerp, ter regeling van den handel in geheimmiddelen, ingediend bij den Zwitserschen bondsraad en nu en dan vermeldde wij meer andere plannen en voorstellen in verschillende staten of landen van tijd tot tijd ter tafel gebracht.

Uit Oostenrijk komt thans onder den titel: *Der moderne Geheimmittel-Schwindel* een geschriftje tot ons van Dr. SIEGMUND FRIED. Na den aard en den omvang dezer zwendelarij daar te lande te hebben uiteengezet, waarbij door de herhaling van vele ook door ons dikwijls genoemde namen van bekende kwakzalvers, opnieuw blijkt, welk een internationaal karakter deze onhebbelijke industrie tegenwoordig draagt, komt de schrijver tot het volgende slot:

„Laten wij de handen ineen slaan en verzoeken aan de Overheid, die zeer terecht bevoegd is om vervalschte boter, bedorven bier, slecht brood en ziek vleesch in beslag te nemen, dat zij beslist en zonder inschikkelijkheid optrede tegen deze in het duister voortwoekerende pest der geheimmiddelindustrie en wel op de volgende wijze:

1o. Wordt opgericht een gezondheidsbureau van rijkswege op de wijze als te Berlijn, welke acht zal geven op alles wat het leven en de gezondheid van 't volk bedreigt. En evenals drinkwater, wijn, bier, brood en suikerwaren in dit bureau moesten onderzocht worden door bekwame deskundigen, evenzoo moesten de geheimmiddelen door zaakkundigen in deze inrichting worden nagegaan en beproefd; en evenals bij dreigende of heerschende epidemieën maatregelen van haar zouden moeten uitgaan ter bescherming en onderrichting van het publiek, evenzoo zou zij doeltreffende pogingen in 't werk moeten stellen om de zwendelarij met geheimmiddelen te keer te gaan en zou zij door openbaarmaking van de ambtshalve gedane onderzoekingen juiste inzichten betreffende het wezen dezer industrie onder 't volk moeten helpen verspreiden.

2o. Wordt aan alle ambtenaren van politie opgedragen alle in den handel voorkomende geheimmiddelen, die voor meer dan den dubbelen prijs boven de waarde verkocht worden — hetgeen volgens ons (Oostenrijks) strafwetboek als bedrog wordt aangemerkt — onmiddellijk in beslag te nemen en vervolging in te stellen.

3o. Couranten, die aanbevelingen van geheimmiddelen bevatten, brochures of boekjes, die er op ingericht zijn om direct of indirect geheimmiddelen aan den man te brengen, moeten eveneens in beslag worden genomen en de uitgever en redacteurs of al naar omstandigheden de vervaardigers, verkoopers of drukkers moeten worden gestraft als medeplichtig aan eene bedriegelijke handeling.

En terwijl wij het aan onze volksvertegenwoordigers als een plicht opleggen, zoo gaat dezelfde schrijver voort, om soortgelijke wetten uit te vaardigen, moeten wij, geneesheeren, apothekers, de pers, onderwijzers, geestelijken en elk, die de menschheid verstandelijk een stap voorwaarts wil helpen brengen, allen samenwerken om aan de bedrogen wereld te doen begrijpen, dat de geheele geheimmiddelkraam eene voor 't algemeen gevaarlijke negotie is, ten hoogste af te keuren uit zedelijk en rechterlijk oogpunt en in strijd met de belangen des volks en der openbare gezondheidsregeling. Het is een schakel in de lange keten van middelen om 't volk dom te houden, welke door allerlei slag van personen uit laag eigenbelang en winstzucht om de menschen wordt geslagen; het is een openlijk gepleegd stelsmatig bedrog, uitgeoefend op kosten van onervaren en onwetende medeburgers en tot groot nadeel van allen vooruitgang!”

Tot zoover de Oostenrijksche geneeskundige.

Men heeft er ons somwijlen een verwijt van gemaakt, dat wij te heftig waren in ons optreden tegen de kwakzalvers en ons van overdrijving beschuldigd. Het boven woordelijk aangehaalde doet in verband met de uittreksels uit buitenlandsche schrijvers, die wij onlangs onder de *Varia* plaatsten,

opnieuw zien, dat men elders nog vrij wat meer durft eischen en in krasser bewoordingen zijne verontwaardiging lucht geeft.

Wij voor ons achten het ongeraden aan te dringen op zulke speciale bemoeiingen van de Overheid met den geheimmiddelhandel of van speciale wetten ter zijner beteugeling.

Zij leere slechts inzien de Regeering, ook in ons land, dat de algemeene strafbepalingen rakende bedrog en oplichterij ook toepasselijk behooren te zijn, waar bedrog of oplichterij gepleegd wordt met zoodenaamde bijzondere geneesmiddelen of bijzondere geneesmethoden.

En verder gelooven wij voorshands niets meer te behoeven dan de beginselen door onze wetgeving en het volk reeds lang erkend, namelijk om de uitoefening van geneeskunst en de levering van geneesmiddelen als bedrijf slechts toe te laten onder bepaalde door den Staat vastgestelde voorwaarden, zoodanig te regelen en te omschrijven in onze geneeskundige wetten, dat hunne handhaving niet voor een groot deel illusoir gemaakt kan worden.

Juist omdat wij in verhouding tot onze medestrijders in andere landen en staten zoo weinig vragen, hebben wij gegronde hoop, dat het bekende adres onzer Vereeniging, waarin deze wenschen zijn uiteengezet, een gunstig onthaal zal ontvangen bij de Volksvertegenwoordiging in Nederland.

Boekbeoordeeling.

Hoe voorkomt men besmettelijke ziekten? Diphtheritis, Typhus, Roodvonk, Longteering, Mazelen, Cholera, Pokken enz. door Dr. F. Messner. In het Nederlandsch overgebracht door A. Arn. J. QUANJER, Officier van Gezondheid. Gouda 1886. G. B. VAN GOOR ZONEN. 50 bladz., prijs f 0.50.

De onderzoekingen van bekwame mannen hebben in de laatste jaren tal van ontdekkingen aan 't licht gebracht aangaande het ontstaan en de voortplanting van besmettelijke ziekten. Niet alleen voor den geneesheer is dit belangrijk om zijne kennis daardoor te vermeerderen en de behandelingswijze zijner patienten daarnaar te regelen, ook voor den leek is het van het hoogste gewicht niet geheel onbekend te zijn met deze nieuwe ontbindingen der wetenschap. Al is hij ook niet bij machte den aard en omvang voldoende te beoordeelen, niet zelden zal zijn meerdere kennis betreffende de besmettelijke ziekten hem in staat stellen ongegronde vrees te laten varen of doelmatige maatregelen te nemen ter eigen bescherming of van die zijner omgeving.

Een nuttig werkje uit dat oogpunt is de brochure, wier titel wij hierboven afgeschreven hebben.

't Is hier de plaats niet om kritiek uit te oefenen op enkele nog betwistbare punten in het boekje voorkomende, doch wel om het aan onze lezers ter kennisneming aan te bevelen. In gemakkelijken stijl geschreven, zonder overlading met technische uitdrukkingen of wetenschappelijke benamingen, die den leek van 't spoor brengen, zal het menigeen een helder inzicht kunnen geven in het ontstaan en het wezen der genoemde ziekten.

Wij kunnen niet nalaten het slot van 't eerste gedeelte hier aan te halen, omdat het voor de Overheid zoodanig als voor het Volk zulke behartigingswaardige wenken bevat.

„Talrijke ervaringen leeren, dat het ontstaan en de verspreiding van de meeste besmettelijke ziekten zeer begunstigd wordt door toestanden, afhankelijk van gebrekkige middelen van bestaan, en onvoldoende kennis van de gezondheidsleer. Overbevolking, onreinheid, slechte woningen, onvoldoend voedsel, te hard werken zijn allen welkome bondgenooten der ziekte, en zoo wordt het ook duidelijk, waarom de infectie-ziekten zoo bij voorkeur de arme bevolking aantasten. In deze richting kan alleen geholpen worden door eene wetgeving, wier einddoel is de verhooging van het welzijn der arme bevolking, de vermindering der armoede en ellende, zoover het der menschelijke kracht mogelijk is. Verder moet door verspreiding van populaire geschriften het volk leeren, wat der gezondheid dient of schaaft.

„Eindelijk moeten wij er nog op wijzen, dat eene overmatige vrees voor besmetting in der daad het gevaar daarvoor vergroot. De door vrees geplaagde mensch lijdt aan slechten eetlust, stoornissen in voeding en spijsvertering, en kan dus minder goed weerstand bieden aan de besmetting, dan een gezonde. Daarom is het plicht, zoowel van de overheid als van het publiek, om de gevaren der ziekte niet grooter voor te stellen dan zij werkelijk zijn, en door berichten omtrent den aard en de uitbreiding der epidemie de angstige gemoederen tot kalmte te brengen.”

Correspondentie.

— Als nieuwe leden voor 1887 zijn reeds de volgende toegetreden:

Amboina, Steensma, Off. v. Gez.

Harlingen, L. Van Itallie, Apotheker.

Koudekerk a. d. R., Dr. J. Tjaarda.

Willemsoord, A. Engels Siwingh, Off. v. Gez. b. d. M.

Utrecht, Johan P. C. Leinweber, Cand.-Arts.

— Door vriendelijke toezending van een onzer lezers hebben wij thans een exemplaar ontvangen van den hygiënischen scheurkalender, uitgegeven, naar wij meenen in 1879, bij de firma Kruseman te Haarlem. Hij draagt tot opschrift: „Gezond en lang leven. De meesten wenschen het, weinigen kunnen het. Zij, die het verlangen en zelve er toe willen medewerken, vinden in dezen Scheurkalender dagelijks een kort woord, een wenk, een opmerking, een waarschuwing, een raad betreffende de zorg voor de gezondheid. Leest, behartigt, past toe! Aan het einde van 't jaar zult gij u niet beklagen.”

Sedert het jaar van uitgifte is het gebruik van scheurkalenders aanzienlijk toegenomen; ook voor een nieuwe editie in dit genre is thans allicht plaats, zij 't ook dat aan waarschuwingen en raadgevingen op 't gebied van gezondheidsleer slechts een plaats werd ingeruimd naast andere wetenswaardigheden van den dag. Mocht een of ander uitgever de zaak een volgend jaar willen beproeven, gaarne is de redactie van dit Maandblad bereid haar hulp te verlenen, vooral omdat zij zich voorstelt daarbij een ruim en nuttig gebruik te kunnen maken van tal van „Herhaalde Waarschuwingen,” die bijna iedere maand voorkomen op de laatste bladzijde van dit Maandblad.

— *Spijkerbalsem.* Van meerdere zijden wordt ons gewezen op eene vergissing, in het vorig nummer gemaakt, daar de *Balsamum Locatelli*, die men gewoonlijk geeft als er naar Spijkerbalsem gevraagd wordt, wel in onze tegenwoordige Pharmacopoea voorkomt. In dat „apotheker-wetboek” wordt zij genoemd *Unguentum Terebinthinaceum* of *Terpentijnzalf* en wordt de volgende bereiding woordelijk aldus gegeven: Neem *Rood Sandelhout* tot poeder gebracht 2 deelen, *olijfolie* 24 deelen, laat ze warm trekken, zigt het vocht door en los er in op gele was 16 deelen, *terpentijn* 24 deelen. Voeg bij deze zalf, als zij onder aanhoudend omroeren bijna bekoeld is, *Perubalsem* 1 deel.

Het blijkt ons dat ook in andere deelen van ons land deze zalf zeer populair is en veel in de apotheken onder den naam spijkerbalsem gevraagd wordt. Natuurlijk bijna altijd voor uitwendig gebruik. Uit Rotterdam wordt ons echter geschreven dat vooral door visschers vrij dikwijls de zalf gevraagd wordt om bij verkoudheid inwendig te gebruiken. Al zal een klein weinig op deze wijze aangewend niet onmiddellijk kwaad doen, is toch een zoodanig gebruik zeer zeker af te raden.

— v. H. te U. Uw verzameling van 25 verschillende advertenties van Johan Hoff, 26 van Theophile, 27 van Richard Brandt, 16 van Guyot enz. is zeker wel interessant, doch wij kunnen er voorshands geen gebruik van maken. 't Is zaak de collectie te bewaren en te completeren en ze te exposeeren als wij weer eens een tentoonstelling van kwakzalvers-attributen houden, zooals voor een paar jaar. Misschien ook zoudt gij er wel eens een aardige „bloemlezing” voor ons blad uit kunnen putten, al zou die dan slechts distelen en doornen bevatten.

— B. te M. Neen, aan heeren kwakzalvers zelf kunnen wij in ons maandblad het woord niet geven. Zij hebben hunne advertenties om tot het publiek te spreken.

— E. te N. Zeker ook kwakzalverij maar minder geschikt om in ons blad behandeld te worden. Wij zullen het zenden aan een der bestuurders van den Bond op wiens weg deze zaak ligt.

— Dr. de B. te D. Dank voor uw toezending; 't is kras. — Naar aanleiding hiervan vragen wij onze lezers: weet ook iemand dat *Moeder Seigels stroop*, waar tegen wij vroeger krachtig zijn opgetreden, nog in ons land gebruikt wordt? Zoo ja, dan zou een nieuwe waarschuwing noodig zijn.

— B. te S. Over *Migraine stiften* zie onder Herhaalde Waarschuwingen in dit nummer.

— Dr. V. te N. Ja, volgend nummer.

— Dr. A. te Z. Dank voor de uitgeknipte advertenties; meerdere zijn welkom.

— G. B. S. te A. Tot ons spijt even te laat voor dit nummer.

Herhaalde Waarschuwingen.

Migräne Stifte. Onder dezen Duitschen naam en ook onder dien van *Nerven Krystal* wordt sinds eenigen tijd in het buitenland, en nu ook in ons land, een zeker middel, zoo 't heet, tegen schele hoofdpijn, tand-, kies- en aangezichtspijn geadverteerd. 't Is weer een oude zaak in een nieuw kleed gehuld. Deze stiften bestaan, als ze goed zijn, uit niets anders dan gekristalliseerde *pepermuntolie*, dezelfde olie die in vloeibaren toestand algemeen bekend is en nu en dan ter afleiding van de pijn wordt aangewend.

In den laatsten tijd zijn deze Migräne-stiften ook voorgekomen bestaande uit *pepermuntolie* vermengd met wat *Eucalyptus olie*, wat tot de werking niets afdoet, doch mede vermengd met Thymol, Kamfer en dergelijke kristalliseerbare organische stoffen, die veel goedkooper zijn.

Wie van *pepermuntolie* heil verwacht kan deze *Migräne Stifte* in plaats daarvan aanschaffen, doch het publiek dient te weten wat het koopt en zal door deze mededeeling reeds weten dat van *zekere* genezing van de genoemde kwalen, door dit middel, geen sprake kan zijn.

Miraculo preparaten. Voor eenigen tijd werd weer de volgende advertentie geplaatst:

Zwakke toestanden worden bij oude en jonge mannen gevonden onder waarborg genezen door de wereldberoemde *Miraculo-Preparaten* van den Medicinalraad Dr. MÜLLER,

die verschillende gouden medailles verworven hebben en aan elk verzwakt lichaam de kracht der jeugd teruggeven. Nieuwe wetenschappelijke verhandeling in de Nederlandsche taal, tegen toezending van 60 cent in postzegels, geheim en franco.

Wij herinneren er daarom aan, hoe wij vroeger hebben aangetoond, dat noch bij oude noch bij jonge mannen eenige genezing mogelijk is door deze preparaten en ook geen kracht der jeugd daardoor kan teruggegeven worden. Het onderzoek van het lid der Vereeniging Dr. van Hamel Roos heeft geleerd dat men niets ander krijgt dan wat spiritus (brandewijn) om mee te wasschen en een ijzermiddeltje om in te nemen. — Verder zij hier herhaald:

Dat er geen Medicinalraad Dr. MÜLLER bestaat, maar de geheele zaak een exploitatie is en de belooftde waarborg niets als een klank zonder beteekenis.

Dat de nieuwe wetenschappelijke verhandeling in de Nederlandsche taal, niet nieuw en niet wetenschappelijk en zelfs in 't geheel geen verhandeling is, maar een orbarmelijke reclame voor de genoemde middelen in onbeholpen taal te zaam geflaunsd.

Niemand zij dus zoo onnoozel om, al ware 't ook enkel uit nieuwsgierigheid 60 cts. weg te werpen door de enkele bladzijden druks te laten komen.

In de allerlaatste dagen kwam een andere advertentie in de bladen voor, waarin als verzender zekere *Kreikenbaum* genoemd werd. Men zij op zijn boede!

Pastilles Géraudel. De fabrikant van dit nieuwe kwakzalversproduct adverteert met een prentje, een afbeelding van een persoon wiens borst en buik zijn geopend en waarin men longen, hart enz. kan zien liggen. De maag ligt op die afbeelding in het midden en niet aan de linkerzij, doch deze leugen in prentverbeelding, zouden wij den man gaarne vergeven, als hij niet zoo veel lengens in woorden aan de verkeerde afbeelding toevoegde. Er worden namelijk wonderen verteld van de verbazende geneeskracht van deze Pastilles Géraudel en dit is erger dan een maag op een prentje een verkeerde plaats te geven. Want menige ongelukkige lijder wordt door die krasse beweringen verlokkt naar de pastilles te grijpen en slechts teleurstelling zal bij het gebruik zijn deel zijn, zoo hij niet nog bovendien zijne toestand er door verergert.

De heer P. Krussse heeft de inhoud dezer pastilles onderzocht en het resultaat in een vorig Maandblad gepubliceerd. Zij bevatten *teer* met wat *suiker*, eenig *zetmeel* en een *beetje venkel* of *anijs* en eenig ander plantenpoeder.

De hoofdzak is dus de *teer*, de stof die reeds zoo menig kwakzalver heeft aangegrepen en waarmee ook Guyot zulke goede zaken maakt. Goede zaken zal ook deze Géraudel er wel mee maken, doch dit zijn slechte zaken voor de patienten. Want *teer* kan slechts zelden goed doen en dan nog slechts als het in zeer geringe hoeveelheid genomen wordt. Dikwijls daarentegen en altijd zoo men er veel van neemt, is *teer* na-deelig, vooral voor de spijsverteringsorganen. Zwakke personen mogen wel dubbel voorzichtig zijn vóór zij aan het slikken gaan.

Hartzema's rhumatiekmiddel. HARTZEMA, wiens eigenlijke naam BEREND HARTZEMA ENUMA is, onderscheidt zich van anderen door den wetenschappelijken klank dien hij aan zijn aanbevelingen tracht te geven, waarin hij spreekt van *eindproducten van onvolledige stofwisseling, concrementen van urinezuur, oplossend vermogen van het bloed* en meer fraais. Ook is het merkwaardig dat deze zoogenaamde HARTZEMA zich zelf als een proefstuk aan het publiek voorstelt, want de voornaamste aanbeveling van zijn vocht is dat hij zelf, bij Hartzema, door zijn waar van rhumatiek en jicht is genezen!

De heeren professoren J. W. GUNNING en J. H. VAN 'T HOFF te Amsterdam, hebben op verzoek van de rechtbank aldaar het mengsel onderzocht en de hoofdbestanddeelen bleken te zijn *Salicylzuur* en *ijzer*, stoffen die elke geneeskundige kent en in de gevallen waarin hij ze noodig acht doet gebruiken. Natuurlijk vraagt HARTZEMA een prijs ver boven de waarde van het vocht.

Tegenwoordig wordt dit middel door den „uitvinder” verkocht onder den naam *Haematon*.

Voor den deskundigen lezer zij hier aangestipt dat blijkens een onderzoek van den heer KRUISSSE men een volkomen gelijk vocht krijgt door de *Sol. Chlor. Ferrici* der Pharm. met water verdund, door *Natrium hydroxyde* te praecipiteeren en, zonder verwijdering van het gevormde *Chlor Natrium*, onder verwarming er *wijnsteenzuur* bij te voegen tot het praecipitaat is opgelost, en daarna het in een weinig spiritus opgeloste salicylzuur er aan toe te voegen, zoo dat er 1 gram *Salicylzuur* op 300 gram vloeistof komt. Bij de rechterlijke instructie heeft H. de samenstelling vermeld, die hiermede overeenkwam behoudens een spoor salicylolie.